

55 ZBIRKA
RAZPOZNAVANJA
RECOGNITIONES

Jelka Piškurić

NA ROBU LJUBLJANSKEGA BARJA

INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO
Ljubljana 2025

INŠTITUT
ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

55 ZBIRKA
RAZPOZNAVANJA
RECOGNITIONES

Jelka Piškurić

**NA ROBU
LJUBLJANSKEGA
BARJA**

ZALOŽBA INŠTITUTA ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

Odgovorna urednica: dr. Mojca Šorn

Založnik: Inštitut za novejšo zgodovino

Zanj: dr. Andrej Pančur

Sozaložnik: Študijski center za narodno spravo

Zanj: dr. Tomaž Ivešić

ZBIRKA RAZPOZNAVANJA / RECOGNITIONES 55

ISSN 2350-5664

ISSN (spletna izdaja): 3023-9826

Jelka Piškurić

NA ROBU LJUBLJANSKEGA BARJA

Recenzenta: dr. Božo Repe

dr. Nina Vodopivec

Jezikovni pregled: Polonca Kekec

Prevod povzetka: Borut Praper

Oblikovanje: Barbara Bogataj Kokalj

Maša Bogataj

Slikovno gradivo

na ovitku: Osebni arhiv avtorice

Tisk: Medium d.o.o.

Naklada: 300 izvodov

Izid knjige sta Študijski center za narodno spravo

finančno podprla: Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in
inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4lg)"1945/1991"

PIŠKURIĆ, Jelka

Na robu Ljubljanskega barja / Jelka Piškurić ; [prevod povzetka Borut Praper]. - Ljubljana : Inštitut za novejšo zgodovino : Študijski center za narodno spravo, 2025. - (Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones, ISSN 2350-5664 ; 55)

ISBN 978-961-7104-45-5 (Inštitut za novejšo zgodovino)

COBISS.SI-ID 251808771

VSEBINA

7	UVOD
17	MIKROKOZMOS VASI NA ROBU LJUBLJANSKEGA BARJA
18	Prostor in čas
26	V iskanju dogodkov in struktur
29	ORGANIZACIJA LOKALNE OBLASTI
30	Nova družbena ureditev
36	Spremembe v organizaciji lokalne oblasti
42	Po uvedbi komunalnega sistema
45	Občina Ljubljana Vič - Rudnik
53	PRVO DESETLETJE PO DRUGI SVETOVNI VOJNI
54	Življenjske razmere
69	Povojni odvzemi premoženja
78	Delitev odvzetega premoženja
85	Vloga partije na lokalnem nivoju
97	NOVE GOSPODARSKE OSNOVE
102	Krajevna podjetja
112	Okrajna podjetja
123	Kmetijstvo in zadružništvo
127	Obrt, gostinstvo in trgovina
131	NADALJNI GOSPODARSKI RAZVOJ KRAJA
133	Kovinska industrija Ig (KIG)

142	Mizarstvo in tapetništvo Ig
147	Opekarna Draga
150	Kmetijska zadruga Mokerc
162	Silvaprodukt
163	Obrt, trgovina in gostinstvo
173	SPREMEMBE VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA
174	Demografski razvoj in življenjske razmere
183	Urbanistični razvoj
199	RAZVOJ INFRASTRUKTURE
200	Komunalna infrastruktura
235	Ostala infrastruktura
239	Infrastruktura za posebne namene
247	OTROŠKO VARSTVO IN ŠOLSTVO
248	Otroško varstvo
253	Razvoj osnovnega šolstva
284	Druge vrste izobraževanja
287	Knjižnica
291	ZDRAVSTVENA OSKRBA IŽANCEV
292	Od konca vojne do konca petdesetih let
297	Počasen razvoj od šestdesetih let naprej
303	ZDRUŽEVANJE V DRUŠTVA
306	Kulturno-umetniško društvo Ig
319	Šport
325	Prostovoljno gasilsko društvo Ig
328	Ostala društva in prireditve
333	ZA KONEC
341	POVZETEK
347	SUMMARY
353	VIRI IN LITERATURA
369	SEZNAM KRAJŠAV
373	IMENSKO KAZALO
380	O AVTORICI

UVOD

Ko sem se začela ukvarjati z obdobjem socializma, sem se postopoma začela posvečati tudi pretežno neraziskani povojni zgodovini mojega domačega kraja. Ig s širšo okolico je sicer od nekdaj zbujal zanimanje raziskovalcev, tako zaradi arheoloških ostalin kot kasnejših zgodovinskih obdobj. Toda prvi zgodovinski monografski pregled je območje dobilo s študijo Ferda Gestrina *Svet pod Krimom*. Čeprav je Gestrin posegel vse do najstarejših poselitev tega območja, je težišče njegovega dela na časovno kratkem, a izjemno burnem obdobju druge svetovne vojne.¹ V natančnem in zgoščenem opisovanju dogodkov na širšem podkrimskem območju je v mikrozgodovinski maniri razkrival kompleksne in travmatične dogodke, ki so pretresali podkrimske vasi, ter v središče postavil ljudi in njihovo odzivanje na vojne razmere.² Povojnega obdobja pa se je dotaknil le bežno, v zaključni besedi.

Z monografijo *Na robu Ljubljanskega barja* sem želela zapolniti to raziskovalno vrzel. Delo ni bilo nikoli mišljeno v ozkem pogledu kronike krajevne zgodovine, čeprav nedvomno išče in niza podatke o razvoju kraja. Gre za problemsko drugače zasnovano raziskavo, ki se usmerja na zelo majhno geografsko območje v srednje dolgem časovnem obdobju socializma – študijo ene vasi, njenega življenjskega prostora in napetosti njenih družbenih odnosov. Seveda pa je treba tudi to vas obravnavati kot del širšega družbenega prostora, pravzaprav brez njega zgodovine Iga ne moremo v popolnosti razumeti. Ig se je razvijal in deloval v širši skupnosti krajev ljubljanskega podeželskega zaledja, združenih v Občino Ljubljana Vič - Rudnik. Na višjih nivojih pa so na njegov razvoj vplivali politični in gospodarski tokovi slovenske/jugoslovanske socialistične družbe.

Socializem/komunizem je obdobje, ki še vedno buri duhove ali celo razdvaja. Po osamosvojitvi smo bili (in smo še vedno) priča različnim javnim diskurzom, zlasti političnim in ekonomskim, ki ne samo, da sodelujejo pri konstrukciji spomina, ampak

1 Gestrin, *Svet pod Krimom*.

2 Luthar, Mikrozgodovina smrti in upanja, 433–42.

tudi povezujejo ljudi v skupno pripadnost. V teh diskurzih pogosto prevladuje represivna podoba socializma/komunizma, na katero vpliva tudi evropsko razumevanje treh totalitarizmov. A pojavlja se tudi poenostavljeno nostalgичna podoba, ki izpostavlja možnosti zaposlovanja, reševanja stanovanjskega vprašanja, enakost in socialne pravice.³ Včasih zaradi dreves ne vidimo gozda, kot pravi znani frazem. Kaj pa če velja tudi obratno, da zaradi takih podob socializma/komunizma spregledamo njegove posebnosti in manifestacije na lokalnem nivoju? Konstrukcija socialistične preteklosti je fenomen, ki že dlje časa zbuja moje zanimanje. Z njim sem se začela ukvarjati v času doktorskega študija. Tokrat se v želji po razumevanju socializma nisem lotila proučevanja spominov, temveč sem analizirala izbrano mikrolokacijo. Ig je bil zgolj pokrajina v preteklosti, ki sem jo opazovala in razčlenjevala z različnih vidikov.

Čeprav je monografija lokalizirana na en sam kraj, sem se z njo želela dotakniti širših relevantnih vprašanj: Ali lahko razumevanje izanskega mikrokozmosa in izzivi njegovega vsakdanjega življenja, če ju poglobljeno raziščemo, obogatijo standardne interpretacije socializma? Kakšne spremembe je prinesel obravnavani čas na področje družbenih odnosov, gospodarstva in okolja te male lokalne skupnosti? Kako je potekala izgradnja socialistične družbe in kako je delovala? Katere ustaljene navade so ostale iste? Ali so opisani trendi posledica družbenih sprememb ali jih lahko umestimo v tok globalnih sprememb? Kako je politični sistem deloval na lokalnem nivoju; kaj je bila primarna skrb nosilcev lokalnih funkcij pri razvoju svoje skupnosti? So ljudje razumeli novo politično ideologijo; so imeli dovolj informacij? Ali so obstajale strukture onkraj socializma, ki so vplivale na življenje v tej skupnosti? Kako je prebivalstvo spreminjalo odnos do prostora, ki ga je naseljevalo?

3 Prim. Piškurić, »Bili nekoč so lepi časi«, 14–34, 169–93, 340–54. Vodopivec, *Labirinti postsocializma*, 9–11. Petrović, *Towards an Affective History of Yugoslavia*, 506–11. Buchowski, *Anthropology in Postsocialist Europe*, 69–81. Sabrow, *Socialism as Sinnwelt*, 4–8. Repe, *Mit in resničnost komunizma*, 285–302. Marković, *Der Sozialismus und seine sieben »S«-Werte der Nostalgie*, 153–64.

Pri sistematičnem pregledovanju virov sem kmalu zaznala, da je lahko tovrstna mikrozgodovinska študija izvrsten primer za pogled v globino socialistične družbe in njenega delovanja – od modernizacijskih procesov ter razvojnih izzivov, s katerimi so se srečevali posamezniki in lokalna skupnost, do sprememb, ki so počasi, a vztrajno vstopale v organizacijo njihovega vsakdanjega življenja. Pomanjkanje primarnih virov na ravni najnižjih upravnih organov me je namreč prisililo pogledati eno stopnjo višje, na nivo občine, in utrdilo moje prepričanje, da se na mikronivoju skrivajo pomembne informacije ne samo o življenju v času socializma, ampak tudi o drugih strukturah in procesih. Zgodbe, ki sem jih odkrivala, namreč niso bile specifične le za Ig, ponavljale so se tako rekoč v vseh podeželskih krajih. Drobni zapisi o kraju, katerega zgodovino sem se namenila raziskati, so bili skriti v dolgih zapisnikih občinskih sej, ki so se z leti samo še daljšali. Z njihovim prebiranjem sem se potapljala v svet socializma na podeželju. Brskala sem za podatki, ki bi mi namenili vpogled v zgodovino Iga, pri tem pa sem nehote opazovala tudi druge kraje, ki so bili povezani v Občino Ljubljana Vič - Rudnik. Tako se pred mano ni slikal svet ene vasi, ampak svet celotnega podeželskega zaledja te velike občine in njegovih razvojnih izzivov.

Zgodovinska podoba socializma je skozi perspektivo Iga lahko samo partikularna, saj je Ig le ena od mnogih vasi v Sloveniji. Poleg tega je bil moj pogled selektiven in parcialen tudi zaradi omejenih virov, od katerih je bila večina napisanih s stališča oblasti in njenih organov. Ig ima določene posebnosti v razvoju, na katere so vplivale tako politične odločitve kot drugi dejavniki, na primer naravne danosti ali bližina Ljubljane. Monografija obravnava različne vidike vsakdanjega življenja celotne lokalne skupnosti, ki je bila razpeta med lastne razvojne želje na eni ter politične in gospodarske predispozicije na drugi strani.

V zadnjih dveh desetletjih smo bili priča živahnim razpravam in številnim študijam vsakdanjega življenja v času socializma, sprva v širši regiji in nato še pri nas. Te so želele odmakniti pogled od polja političnega, zato so svojo pozornost začele

usmerjati k različnim vidikom vsakdanjega življenja, pa tudi k manjšim lokalnim skupnostim ali socialnim skupinam.⁴ Največ se jih je posvečalo materialnemu svetu in potrošniški družbi, nekoliko tudi popularni kulturi in organizaciji dela.⁵ Nekatere študije, ki so se v maniri mikrozgodovine ukvarjale z na videz banalnimi vsebinami in predmeti, so prek tega razkrivale širše in družbeno relevantne zgodbe, kot je proces modernizacije.⁶ Ali pa so na primeru posameznih lokalnih skupnosti odkrивale vsakodnevne prakse, zlasti vlogo participacije posameznikov v razvoju skupnosti, ki so kazale tako na solidarnost kot del političnega diskurza kakor na pomanjkljivosti socialistične družbe.⁷

Po nenadnem porastu števila slovenskih monografij na temo vsakdanjega življenja v socializmu⁸ se je pri nas zanimanje za to obdobje nekoliko umirilo, čeprav je neobdelanih virov in tematik še veliko. Za nekatere je to polje raziskovanja preveč lahkotno, da bi lahko tekmovalo s pomembnostjo politične in gospodarske zgodovine, ali pa zaradi možnosti nostalgije premalo poudarja avtoritarnost in vzvode moči političnega sistema.⁹ Sama se pridružujem mnenju, da je lahko življenje, ki dan za dnem teče v ozadju političnih dogodkov ne da bi puščalo velike sledi, »kot zgodovinski proces večji fenomen kot dogodki, ki sestavljajo tako imenovano veliko zgodovino« izjemnih ljudi in prelomnih trenutkov.¹⁰

4 Gl. npr. Duda, *U potrazi za blagostanjem*. Duda, *Pronađeno blagostanje*. Duda, *Socijalizam na kućnom pragu*. Luthar in Pušnik, ur., *Remembering Utopia*. Grandits in Taylor, ur., *Yugoslavia's Sunny Side*. Patterson, *Bought and Sold*. Erdei, *Čekajući Ikeu*. Duraković in Matošević, ur., *Socijalizam na klupi*. Vučetić, *Koka-kola socijalizam*. Kladnik, *Local Self-Governance*, 83–107.

5 Potrošništvo je tudi sicer ena od najpogostejših tem raziskav o socializmu. Prim. Petrović, *Towards an Affective History of Yugoslavia*, 510. Luthar, *Shame, Desire and Longing for the West*, 341–77. Vidmar Horvat, *Memory, Citizenship, and Consumer Culture in Postsocialist Europe*, 145–59.

6 Gl. npr. Petrović in Mlekuž, ur., *Made in YU*. Kosmos, Petrović in Pogačar, ur., *Zgodbe iz konzerve*.

7 Kladnik, *Local Self-Governance*, 83–107. Duda, *Socijalizam na kućnom pragu*. Piškurić, »Dinar na dinar – nov vrtec«, 237–62.

8 Gl. npr. Jurjavčič in Strlič, ur., *Nikoli jim ni bilo bolje?*. Petrović in Mlekuž, ur., *Made in YU*. Rendla, »Kam ploveš standard?«. Petelin, *Živeti v socialistični Ljubljani*. Piškurić, »Bili nekoč so lepi časi«. Kosmos, Petrović in Pogačar, ur., *Zgodbe iz konzerve*.

9 Prim. Duda, *Pronađeno blagostanje*, 9–11.

10 Prav tam, 9.

Proučevanje vsakdanjega življenja – majhnega in na videz nepomembnega – je ključno za razumevanje kompleksnosti družbenih odnosov in ni zgolj alternativni model politični zgodovini. Idejno se napaja iz treh historiografskih tradicij, ki pa se bistveno razlikujejo v metodoloških prijemih. Mikrozgodovina z detajlnim proučevanjem posameznih primerov svoje subjekte vpenja v širše družbene strukture, pri čemer se predpona mikronanaša na zorni kot in ne na predmet raziskovanja. Zgodovina vsakdanjega življenja se posveča tistim delom življenja, ki so nam pogosto samoumevni, od dnevnega in intimnega življenja do materialne kulture in preživljanja prostega časa. »Zgodovina od spodaj« pa družbene spremembe obravnava z vidika nižjih razredov, marginaliziranih posameznikov in skupin, tistih, ki niso udeleženi v političnem odločanju.¹¹ Kljub razlikam je vsem skupno zoženje raziskovalnega pogleda – bodisi na eno osebo, lokalno skupnost, socialno skupino ali segment vsakdanjega življenja – vse z namenom odstiranja različnih plasti družbene podobe, življenjskih izkušenj, prioritet in dejanj »navadnih« ljudi. Pri proučevanju obdobja socializma je to pomembno še z enega vidika. Omejevanje na pogled, ki poudarja totalitarnost političnega režima in družbo, ki je ločena na partijo in njene vzvode moči, ter na množice, ki so bodisi zatirane, se z njimi manipulira ali pa s partijo sodelujejo, zamegljuje dejavnost posameznikov na ravni vsakdana. Zoženje raziskovalnega pogleda pa omogoča ravno nasprotno: vpogled v odnos posameznika do prevladujočih družbenih norm, od ponotranjenja in njihove reprodukcije prek pragmatičnosti pa vse do kritike in dvoma o ideologiji na ravni vsakdanjih praks.¹²

Želim si, da bo tudi monografija, ki je pred vami, prispevala nov kamenček v mozaiku razumevanja socialistične družbe

11 Prim. Ginzburg, *Latitude, Slaves, and the Bible*, 665–83. Šček, *Divja misel nekega mlinarja*, Carlo Ginzburg – Mikrozgodovinar, 21. Verginella, *Od Crocejevih nečakov do mikrozgodovine*, 215–31. Apor, *The Joy of Everyday Life*, 185–218. Petelin, *Raziskovanje vsakdanjega življenja*, 148–65. Hajzler, »Zgodovina od spodaj«, 215–38.

12 Prim. Luthar in Pušnik, *The Lure of Utopia*, 9–11. Yurchak, *Soviet Hegemony of Form*, 480–504. Petrović, *Towards an Affective History of Yugoslavia*, 508–11. Apor, *The Joy of Everyday Life*, 196–218. Sabrow, *Socialism as Sinnwelt*, 4–14.

in njenega delovanja na najnižjih ravneh. V njej se bolj kot na osebne izkušnje življenja v socializmu usmerjam na življenjski prostor v najširšem pomenu besede – prostor, v katerem je človek bival in ustvarjal; prostor, ki je ponujal naravne dobrine ter različne možnosti za delo oziroma opravljanje dejavnosti; prostor, ki sta ga obvladovala narava in človek. Čeprav ne moremo ločiti razvoja socialističnega podeželja od povojnih, politično naravnanih ukrepov, ki so korenito spremenili oblastne in gospodarske osnove, menim, da je omejevanje pogleda na instrumente moči premalo. Na primeru majhne lokalne skupnosti sem zato želela prikazati, kolikor so mi to dopuščali razpoložljivi viri, širšo kompleksnost družbenih odnosov. V poglavjih sem skušala čim bolj detajlno opisati razvoj Iga, pri čemer bralcu puščam, da si sam postopoma ustvari sliko socialističnega podeželja.

Pri tem se mi zdi pomemben zlasti premik s polja političnega, kjer »mali« človek ne more biti protagonist in se mu pogosto priznava le vloga pasivnega opazovalca, podrejenega odločitvam političnih elit, na polje vsakdanjega življenja. Tu vloga posameznika postane aktivnejša, saj ni le kmet na šahovnici velikih političnih dogodkov, ampak dokazuje svojo aktivnost na različnih področjih, od urejanja ožjega in širšega življenjskega prostora do raznovrstnega vključevanja v družbeno življenje. Enako lahko namesto sodelovanja s političnim sistemom, podreditve ali odkrite opozicije, ki predpostavljajo binarno opredelitev za ali proti, iščemo strateško uporabo družbenih pravil, ki jih tako človek kot skupnost uporabljata za doseganje svojih ciljev.¹³

V sledečih poglavjih se bo pred vami izrisala podoba vasi Ig v času socializma. Potopili se bomo v njegov življenjski prostor in ga spremljali na poti, dolgi skoraj pol stoletja. Spoznavali bomo tako velike družbene spremembe kot drobne vsakdanje dogodke, ki so spremljali razvoj te male skupnosti in vplivali na življenje njenih prebivalcev, pa tudi izzive, s katerimi so se

13 Prim. Lindenberger, *Neither Consent nor Opposition*, 19–28. Yurchak, *Soviet Hegemony of Form*, 480–504. Buchowski, *Anthropology in Postsocialist Europe*, 68–82. Petrović, *Towards an Affective History of Yugoslavia*, 504–17.

srečevali. Obdobje socializma, čeprav avtoritarno po naravi, je bilo obdobje miru, ki je prineslo vzpone in padce. Po eni strani je presekalo vezi s starim redom, včasih tudi nasilno, in po drugi ljudem odprlo nove možnosti za napredek. Ne moremo reči, da je bil Ig tipičen predstavnik socialistične družbe, kaj šele socialistične modernizacije; slednjo so prej predstavljala izbrana mesta in industrijska središča po vsej Sloveniji. Vsekakor pa je bil tipičen predstavnik podeželskega zaledja Ljubljane. Ig je bil središče podkrimskega območja, bolj znan po nekaterih posebnostih, ki se pripisujejo njegovim prebivalcem, in po znamenitostih daleč onkraj socializma, a gledano v širšem slovenskem merilu relativno nepomemben. Bližina glavnega mesta je Ižancem sicer omogočala dodatne možnosti za izobraževanje, zaposlovanje in zaslužek ter ne nazadnje preživljanje prostega časa. Pogosto so ravno prek Ljubljane prihajali v stik s pridobitvami socialistične modernizacije, ki so jim bile hkrati nenehen opomin njihovega (pre)počasnega razvoja. Ig in vsi drugi kraji, povezani v nekdanjo Občino Ljubljana Vič - Rudnik, so delili podobno usodo na svoji razvojni poti skozi obdobje socializma. Ni jih zaznamovala le gospodarska šibkost občine, ampak tudi razvojne smernice, ki so pretežno kmečko družbo v pičlih dveh desetletjih privedle do tega, da je v želji po boljšem življenju v veliki meri zamenjala glavni vir preživetja. V naslednjih dveh desetletjih se je vas nezadržno spreminjala, tako v podobi kot v načinu življenja.

Monografija je razdeljena na več poglavij. Za metodološkim uvodom sem sprva predstavila spremembe v razvoju organov lokalne oblasti, nato pa si sledijo poglavja, ki predstavljajo različne vidike vaškega življenja. Držijo se kronološkega prikaza in na ta način bralcu jasno izrisujejo postopne spremembe v načinu življenja.

Ob koncu se zahvaljujem vsem, ki so pripomogli k izdaji monografije. V prvi vrsti gre zahvala moji družini, ki me je podpirala in spodbujala v vseh raziskovalnih podvigih, spremljala moj napredek in mi vedno znova s plodnimi pogovori pomagala pri odkrivanju skritih kotičkov ižanske zgodovine. Za možnost

izdaje se zahvaljujem direktorju Študijskega centra za narodno spravo dr. Tomažu Ivešiču in Javni agenciji za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS) za dodeljeno subvencijo. Del vsebine je nastal v okviru raziskovalnega programa P6-0380, ki ga prav tako sofinancira ARIS. Hvala tudi urednici dr. Mojci Šorn, ki je moje delo uvrstila v program zbirke Razpoznavanja/Recognitiones, za plodno sodelovanje in prijateljske nasvete, obema recenzentoma, dr. Nini Vodopivec in dr. Božu Repetu, ter vsem drugim, ki ste mi s predlogi, strokovnimi nasveti in spodbudami pomagali pri raziskovalnem delu, iskanju gradiva ter izdaji monografije.

Ljubljana, april 2025

Jelka Piškurić

**MIKROKOZMOS
VASI NA ROBU
LJUBLJANSKEGA
BARJA**

PROSTOR IN ČAS

Ig je največje naselje ob južnem robu Ljubljanskega barja, razpotegnjeno pod kraškim in gozdnatim gričevjem. Neposredno nad naseljem se dviga grič Pungart, na katerem je situiran ižanski grad (Sonnegg), na zahodu ga zamejuje grič Gorica. Ob naselju je ožji pas peščene zemlje, ki se proti zahodu razširi v Iški vršaj (za njive v tem delu se pojavlja ime peščenke). Severno in vzhodno od Iga pa se raztezajo barjanska tla, ki so že včasih služila večinoma za travnike in pašnike. Po kraškem izviru reke Ižice v centru vasi, imenovanem Studenec, je vas dolgo nosila tudi ime. V bližini Studenca se je nahajal še drugi kraški izvir. Ig je bil z regionalnimi cestami povezan z Ljubljano ter drugimi večjimi kraji v bližnji okolici, kot sta Škofljica in Podpeč.¹⁴

Da bi bolje razumeli zgodovino Iga, ga je treba umestiti v njegovo ožjo, pa tudi nekoliko širšo okolico, ter v čas, ki ga obravnavam, to je čas socializma. Za zgodovinski razvoj prostora je nujna njegova obravnava v širšem kontekstu mreže, ki jo ta prostor tvori skupaj z okoliškimi mesti in vasm.¹⁵ Ig in

14 *Krajevni leksikon Dravske banovine*, 347. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 14. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbaništni red naselja Ig, oktober 1974, 5. Orožen Adamič idr., Ig, 101. Benkovič, Geografski oris občine Ig, 236–40.

15 Prim. Luthar, Mikrozgodovina smrti in upanja, 435, 436. Braudel, Zgodovina in različni pojmi časa, 306.

Veduta Iga, posneta med letoma 1928 in 1947.

Hrani: SEM, Zbirke fotografij. Foto: Vekoslav Kramarič

njegovi prebivalci so od nekdaj živeli, se povezovali in razvijali v skupnosti ožje in širše okolice, od katere jih nikakor ne moremo ločiti. Bil je križišče prometnih poti in kraj, h kateremu je gravitirala njegova bližnja okolica.

Do druge svetovne vojne je kraj ohranjal pretežno vaški značaj z nekaj obrtnimi delavnicami, njegov gospodarski razvoj je bil počasen. Poleg kmetijstva in obrti je bil vir dohodka za prebivalce še v izrabi gozda, hišna obrt se je pojavljala v manjši meri. Kmetijske pridelke, zlasti mlečne izdelke, zelje in jajca, so prodajali v Ljubljano. Les so oddajali tako v Ljubljano kot na Škofljico. Na rabo tal so vplivale naravne danosti: plodna tla so bila omejena zlasti na prodne nanose Iške, na barjanskih tleh so prevladovali travniki in pašniki slabše kakovosti, neugodne so bile tudi podnebne razmere, saj je zlasti za hladni del leta značilna pogosta temperaturna inverzija z meglo. Kmečka posestva so bila večinoma majhna, velikih kmetov je bilo malo, moderniziranost kmetij pa slaba. Kmete, zlasti male in srednje, je močno

prizadela gospodarska kriza v tridesetih letih 20. stoletja, od katerih so si težko opomogli.¹⁶ Razvoj nekmetijskih dejavnosti je bil počasen, med drugim tudi zaradi slabih prometnih povezav. Na Igu so delovali različni obrtniki, ki so delali zlasti za lokalne potrebe: sedem kovačev, šest čevljarjev, štirje usnarji, štirje kolarji, po trije mizarji, mesarji, krojači in ključavničarji, dva peka, po en sedlar in tesar, en obrtnik se je ukvarjal s suho robo. Največje obrtno podjetje je bilo ključavničarstvo Cirila Podržaja, ki je proizvajalo izdelke tudi za širši trg (štedilnike, peči, izdelke za kmetijstvo, ograje in kovinsko pohištvo). V bližnji Dragi je obratovala opekarna, ki je bila največji delodajalec na tem območju. V vasi so poleg tega obratovali še dva mlina, dve žagi, lesno-predelovalno podjetje, dve mlekarni, ki sta od lokalnih kmetov zbirali mleko in mlečne izdelke, sedem trgovin in kar trinajst gostiln.¹⁷

Vas je pred vojno spadala v Občino Ig, ki je imela 51,42 kvadratnega kilometra površine ter je poleg Iga obsegala še naselja Dobravica, Golo, Gornji Ig, Iška, Iška Loka, Iška vas, Kot, Kremenica, Matena, Staje, Škrilje in Ustje. Občina je imela leta 1931 2424 prebivalcev (1195 moških in 1229 žensk), 486 hiš in 512 gospodinjstev. Do leta 1941 se je število prebivalcev povečalo na 2577 (1305 moških in 1272 žensk), število hiš na 602 in število gospodinjstev na 572.¹⁸

Druga svetovna vojna je Ig prizadela tako gmotno kot v številu človeških žrtev. Uničenih ali poškodovanih je bilo več hiš in gospodarskih poslopij; od javnih zgradb so bili poškodovani šola, poslopje prosvetnega doma ter grad. Deloma so bili za to odgovorni okupatorji, deloma partizani. Ig, ki je bil v času vojne ožičen, je kar enajstkrat zamenjal gospodarja, pri tem pa je vsakokrat trpelo zlasti civilno prebivalstvo.¹⁹ »Vsak, kdor je prišel v

16 Gestrin, *Svet pod Krimom*, 66–69. Orožen Adamič idr., Ig, 101. *Krajevni leksikon Dravske banovine*, 347.

17 Gestrin, *Svet pod Krimom*, 69, 70.

18 *Demografska statistika, Prebivalstvo Slovenije 1931 in 1941*, 4, 8. *Krajevni leksikon Dravske banovine*, 347, 348.

19 Gestrin, *Svet pod Krimom*, 295, 296. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 1–10, 16.

vas, je napravil škodo,« so po koncu vojne zapisali v šolski kroniki.²⁰ Tudi zato so bile človeške žrtve iz časa vojne in takoj po njej velike. Posamezniki so izgubili življenje v boju, internaciji, kot žrtve okupatorjevega, domobranskega in partizanskega nasilja, po koncu vojne se je več prebivalcev umaknilo na Koroško.²¹

Boleča izkušnja vojne je v vasi pustila pečat. Zmanjšalo se je število prebivalstva, v vseh podkrimskih vaseh skupaj za več kot petino.²² Na Igu je po navedbah *Krajevnega leksikona Dravske banovine* iz leta 1937 živelo 747 prebivalcev, hiš je bilo 178.²³ Prvi popis prebivalstva po koncu druge svetovne vojne, ki so ga izvedli marca 1948, pa je v vasi zabeležil le 679 prebivalcev, medtem ko se je število hiš nekoliko povečalo, in sicer na 186.²⁴ Ob številnih človeških izgubah so se prebivalci Iga in sosednjih vasi soočali še s krpanjem medvojnih ran, saj so se med vojno znašli na različnih političnih in vojaških straneh.²⁵ Prav tako je bilo treba obnoviti v vojni uničena poslopja. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev je obnova vasi potekala počasi, vanjo so veliko truda in iznajdljivosti vlagali tudi prebivalci sami.

Čeprav je konec vojne prinesel mir, je sočasna uvedba novega družbenopolitičnega sistema preoblikovala medsebojna razmerja na vasi. Prestrukturiranje gospodarstva in lastninskih odnosov, ki je potekalo na osnovi povojnih zaplemb premoženja, agrarne reforme in nacionalizacije, je vplivalo na nadaljnji razvoj Iga. Dodatno so njegov razvoj zaznamovale upravne spremembe, ki so vas umestile v eno od ljubljanskih občin, ter širši modernizacijski procesi.

20 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 16.

21 Gestrin, *Svet pod Krimom*, 295–97, 432. Z Iga je bilo v času druge svetovne vojne interniranih 176 oseb, 10 jih je v internaciji umrlo. Padlo je 23 partizanov in 5 vaških stražarjev oziroma domobrancev. Gestrin navaja, da je 13 smrtnih žrtev povzročil okupator, 14 domobranci in 30 partizani. Sicer pa naj bi v celotni krajevni skupnosti Ig, ki je obsegala še vasi Staje, Kot, Kremenica, Draga, Dobravica, Sarsko, Iška Loka in Matena, med vojno umrlo okoli 170 ljudi. Število civilnih beguncev, ki so po koncu vojne odšli z domobranci, naj bi se na celotnem podkrimskem območju prav tako gibalo okoli 170.

22 Prav tam, 296, 297.

23 *Krajevni leksikon Dravske banovine*, 347.

24 *Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1948*.

25 Gestrin, *Svet pod Krimom*, 295–97.

Po koncu vojne je bila oblast na lokalnem nivoju v rokah krajevnih narodnoosvobodilnih odborov, ki so se leta 1946 preimenovali v krajevne ljudske odbore (KLO).²⁶ KLO Ig je kot najnižja upravno-teritorialna enota na tem območju sprva obsegal vasi Ig, Staje, Kot, Dobravica, Kremenica, Sarsko in Draga, do leta 1949 pa sta se mu pridružili še Matena in Iška Loka.²⁷ Aprila 1952 je njegovo vlogo prevzela Občina Ig oziroma Občinski ljudski odbor (ObLO) Ig. Tako KLO Ig kot Občina Ig sta na višjem nivoju sodila v Okrajni ljudski odbor (OLO) Ljubljana okolica. V Občino Ig so bili združeni krajevni ljudski odbori Ig, Iška vas, Tomišelj, Golo - Škrilje in Želimlje.²⁸

Tudi ta upravna ureditev je bila kratkotrajna. Nove spremembe so sledile že leta 1955, ko je bil uveden komunalni sistem. Prinesel je bistvene spremembe v organizaciji občin. Nove občine oziroma komune so bile zamišljene kot temelj samoupravnega političnega sistema. Po eni strani so bile osnovne politično-upravne enote, ki naj bi oblast čim bolj približale občanom, po drugi zaokrožene geografske in gospodarske enote, ki naj bi bile sposobne samostojnega življenja. Taka vloga je zahtevala gospodarsko močnejše občine, a marsikatera od novonastalih občin kljub obsežnosti ozemlja ni imela dovolj materialnih pogojev za izvajanje novih nalog.²⁹ Pri oblikovanju komun je imela pomembno vlogo tudi želja oblasti po odpravi gospodarskih in socialnih razlik med mestom in podeželjem.³⁰ Nove občine naj bi bile sestavljene iz ekonomskega centra, ki je bil

26 Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 86.

27 SI ZAL LJU/0031/9 t. e. 14, a. e. 17, Predlog za upravno razdelitev KLO Ig; Okrajnemu LO - Ljubljana okolica, 19. 8. 1946; Predlog za upravno razdelitev KLO Ig, 10. 1. 1947; Zapisnik 2. redne seje izvršnega odbora KLO Ig, 25. 1. 1949, 2. *Uradni list LRS*, št. 62/1946, 14. 9. 1946, 267, Zakon o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije; št. 9/1948, 23. 2. 1948, 68, Zakon o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije.

28 *Uradni list LRS*, št. 9/1948, 23. 2. 1948, 68–70, Zakon o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije; št. 11/1952, 19. 4. 1952, 57, Zakon o razdelitvi Ljudske republike Slovenije na mesta, okraje in občine.

29 Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 98–102. Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 300–02.

30 Otorepec idr., ur., *Ljubljana, Podobe iz njene zgodovine*, 91, 92. *Naša komuna*, 7. 3. 1961, 2, Kakšna je združena občina?. Prim. tudi Petelin, Družbena podoba Ljubljane v letih 1945–1965, 216, 217.

praviloma mesto, in okolice, ki bi gravitirala k takšnemu centru.³¹ Na ta način naj bi se manjšale razlike med mestom in vasjo oziroma med bolj in manj razvitimi deli.³²

Tudi Ljubljano so začeli upravno postopoma združevati z njenim podeželskim zaledjem. Junija 1955 je bil v tem procesu Ig z okoliškimi kraji priključen Občini Ljubljana Rudnik. Občina je poleg manjšega mestnega dela že obsegala veliko podeželsko zaledje na jugovzhodnem delu Ljubljanskega barja,³³ nekoliko pa se je širila tudi v naslednjih letih.³⁴ Podeželsko zaledje je imelo neugodne razmere za razvoj, zlasti zaradi slabše kakovosti zemlje, a tudi mestni del, Rudnik, je bil gospodarsko slabo razvit, občina pa se je v kratkem času svojega obstoja soočala z razvojnimi izzivi na vseh področjih.³⁵

Proces združevanja občin se je nadaljeval vse do začetka šestdesetih let, ko je bila Ljubljana dokončno razdeljena na pet občin. Na obravnavanem območju je nastala velika Občina Ljubljana Vič - Rudnik, ki se je na zahodu raztezala v Polhograjsko hribovje, na jugu pa prek Ljubljanskega barja v hribovito zaledje vse do Rakitne in Velikih Lašč.³⁶ Zaradi obsežnega podeželskega zaledja je bila Občina Ljubljana Vič - Rudnik bolj podeželska kot mestna; le mestni del Viča je imel nekoliko bolj razvito industrijo in obrt, medtem ko so bili ostali deli izrazito kmetijski z nižjim narodnim dohodkom na prebivalca. K slabši razvitosti podeželja so pripomogle tudi geografske okoliščine, saj sta velik del predstavljala Ljubljansko barje z dokaj revno prstjo ter njegovo hribovito in gozdnato zaledje, torej površine, ki niso bile

31 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 302.

32 SI ZAL LJU/0079, t. e. 91, a. e. 221, Zapisnik 49. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Vič, 16. 1. 1961, Obravnava in sklepanje o predlogu sklepa o združitvi Občine Ljubljana Rudnik in Občine Ljubljana Vič, 5–7.

33 *Uradni list LRS*, št. 24/1955, 30. 6. 1955, 495, Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji.

34 *Uradni list LRS*, št. 17/1959, 4. 6. 1959, 143, Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji; št. 2/1960, 21. 1. 1960, 41, Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji.

35 Več o tem gl. Piškurič, »Sistem socialistične demokracije in razvoja socialističnega gospodarstva stremi za tem, da se formirajo gospodarsko močne občine«, 157–60.

36 *Uradni list LRS*, št. 3/1961, 2. 2. 1961, 102, Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji.

primerne za intenzivno kmetovanje. Med petimi ljubljanskimi občinami je bila Občina Ljubljana Vič - Rudnik največja in je obsegala največ podeželja, pa tudi gospodarsko najslabše razvita. Ob ustanovitvi je spadala med srednje razvite občine v Sloveniji, v kasnejših desetletjih pa je še nazadovala.³⁷

Nesorazmerje v razvoju mestnih in podeželskih delov se je kljub drugačnim željam oblasti ohranjalo vse do konca socializma. Vidimo ga deloma po razlikah v dostopu mestnih in podeželskih gospodinjstev do materialnih dobrin in družbenih stanovanj, zlasti pa po počasnejšem razvoju javne infrastrukture na podeželju. Naselja iz neposrednega zaledja Ljubljane so bila z mestom bolj povezana, modernizacija je tja prihajala nekoliko hitreje, mesto pa je prebivalcem ponujalo različne možnosti za izobraževanje in zaposlovanje. Drugače je bilo v bolj oddaljenih krajih hribovitega zaledja, ki so jih modernizacijski tokovi sprva zaobšli. Od šestdesetih let dalje, predvsem pa v sedemdesetih in osemdesetih je začelo podeželsko zaledje izgubljati svoj nekdanji značaj; tja se je čedalje bolj širil urbani načina življenja. Hkrati so rasle tudi potrebe občanov – po stanovanjih, objektih družbene in komunalne infrastrukture –, na katere ni vplivala le demografska rast, temveč tudi drugi procesi, kot so deagrarizacija in suburbanizacija, spremembe v načinu življenja, rast življenjskega standarda, razvoj potrošniške družbe in povečana mobilnost.³⁸ Občina Ljubljana Vič - Rudnik ni imela dovolj lastnih proračunskih sredstev, da bi sledila tem trendom. Denarja je pogosto zmanjkalo ravno za manj razvite, podeželske krajevne skupnosti, ki so ob tem izražale svoje nezadovoljstvo in menile, da jih občina zapostavlja.³⁹

37 Piškurić, »Sistem socialistične demokracije in razvoja socialističnega gospodarstva stremi za tem, da se formirajo gospodarsko močne občine«, 165–71. *Naša komun*a, 7. 3. 1961, 2, Kakšna je združena občina?. Petelin, Družbena podoba Ljubljane v letih 1945–1965, 210.

38 Piškurić, »Bili nekoč so lepi časi«, 17, 18, 48–154, 238–50, 284–329.

39 Gl. npr. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 11, a. e. 21, Zapisnik 47. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 10. 3. 1966, razprava k Obravnavi in sprejemu resolucije o usmeritvi razvoja občine v letu 1966 in proračuna občine za leto 1966, 40–47; t. e. 21, a. e. 46, Zapisnik 36. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 30. 3. 1972, razprava k Obravnavi in sprejemu predloga odloka o proračunu Občine Ljubljana Vič - Rudnik za leto 1972, 27, 28; t. e. 35, a. e. 75, Zapisnik 20. seje zbora

Za razvoj krajev in izboljšanje življenjskih razmer je bilo v takih razmerah zelo pomembno delovanje krajevnih skupnosti. Krajevna skupnost je bila prvič opredeljena v ustavi iz leta 1963, in sicer kot neobvezna samoupravna skupnost občanov, s katero ti skrbijo za razvoj svojega okolja ter organizacijo komunalnih, socialnih, vzgojnih, zdravstvenih, kulturnih, društvenih in drugih dejavnosti. Ustava iz leta 1974 je krajevno skupnost postavila za enega od temeljev samoupravnega sistema oziroma enega od členov delegatskega sistema. Sredstva za delo krajevnih skupnosti je deloma zagotavljala občina, deloma pa so jih prispevali občani in delovne organizacije v krajevni skupnosti. Pri tem je bila zelo pomembna participacija občanov, ki so k razvoju svojih lokalnih skupnosti prispevali zlasti s prostovoljnim delom in samoprispevki, pa tudi z drugimi aktivnostmi. Podeželske krajevne skupnosti so bile v tem pogledu bolj aktivne kot mestne.⁴⁰

krajevnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 23. 1. 1980, Obravnava in sprejem osnutka programa dela skupščine občine in njenih zborov za leto 1980, 15–17; t. e. 35, a. e. 75, Zapisnik 20. seje zbora krajevnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 23. 1. 1980, Obravnava in sprejem osnutka smernic Ljubljane in ljubljanskih občin do leta 2000, 3; t. e. 47, a. e. 99, Zapisnik 18. skupnega zasedanja družbenopolitičnega zbora, zbora krajevnih skupnosti in zbora združenega dela Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 25. 12. 1985, Predlog družbenega plana Občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1986–1990, 13.

40 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 321, 336, 337. Vilfan, *Krajevna skupnost*, 361. Piškurič, »Dinar na dinar – nov vrtec«, 238–62.

V ISKANJU DOGODKOV IN STRUKTUR

Pri proučevanju Iga in njegove zgodovinske podobe iz časa socializma sem se srečala z različnimi izzivi. Največjega je predstavljalo pomanjkanje primarnih virov na najnižji ravni. V Zgodovinskem arhivu Ljubljana, ki hrani tovrstno gradivo za območje upravne enote Ljubljana in njene okolice, žal ni gradiva povojnega KLO Ig in gradiva njegovega naslednika ObLO Ig. Prav tako niso bila predana gradivo Krajevne skupnosti Ig, gradivo družbenopolitičnih organizacij, ki so delovale v vasi, gradivo gospodarskih organizacij in različnih društev.⁴¹

Zato je bilo potrebno pogledati na višji nivo upravnih organov, kjer se je našlo veliko gradiva, žal pa so bili podatki izjemno razpršeni, zlasti v okviru različnih občinskih zapisnikov, pa tudi v drugih spisih, kot so premoženjskopravne zadeve, razlastitve, zadeve lokalnih podjetij, gradbene zadeve, urbanizem in komunala. Pregledala sem fonde OLO Ljubljana okolica, ObLO Ljubljana Rudnik in Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik. Že tako velika količina dokumentov se je z leti le še množila, a žal se je pri tem manjšalo število uporabnih informacij o Igu in njegovem razvoju. Vedno bolj so se občinski zbori ukvarjali z večjimi, skupnimi razvojnimi projekti, medtem ko je bilo informacij o

41 Prim. Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 1.

podeželskih krajih čedalje manj. Od sredine sedemdesetih let je v zapisnikih začelo prevladovati obširno delegatsko gradivo, zato so bili podatki o razvoju posameznih lokalnih skupnosti še bolj skopi.

Veliko zanimivega gradiva sem našla še v *Naši komuni*, glasilu Občine Ljubljana Vič - Rudnik oziroma občinske Socialistične zveze delovnega ljudstva (SZDL), ki je začelo izhajati leta 1961. S krajšo prekinitvijo v drugi polovici šestdesetih let je *Naša komuna* izhajala vse do konca preučevanega obdobja,⁴² sprva enkrat mesečno, kasneje (zlasti v osemdesetih letih) tudi po dvakrat mesečno. Občane je seznanjala z družbenim dogajanjem na lokalnem nivoju, z novicami je pokrivala območje občine kot celote kakor tudi posamezne kraje oziroma krajevne skupnosti. Glasilo je imelo svoje stalne dopisnike, ki so poročali o političnih in drugih občinskih novicah, novice o posameznih krajih pa so dokaj kmalu začeli prispevati tudi občani, v večji meri od sedemdesetih let naprej. Od druge polovice tega desetletja je glasilo vsebovalo še Delegatsko prilogo oziroma Delegatsko gradivo, kjer so objavljali gradivo občinskih sej. Ker je glasilo izdajala občinska SZDL, so bile prve strani namenjene aktualnim političnim dogodkom in intervjujem z lokalnimi in državnimi politikami. Odvisnost medija od politike je vidna tudi v propagandnem značaju ali odsotnosti določenih tematik. Kljub temu je bilo glasilo uporabno gradivo za spremljanje življenja in razvoja lokalnih skupnosti. Njegovi prispevki, iz katerih so razvidni potek modernizacije v posameznih krajih ter kulturni in športni utrip, v veliki meri kažejo na nesorazmeren razvoj med mestom in podeželjem. Pogosta so poročila o novih pridobitvah, kot so ceste, vodovodi, kanalizacija, elektrika, vrtci in šole. Tu so si pisci besedil lahko privoščili tudi kritike na račun občine in počasnega razvoja infrastrukture ter izražali svoje želje in pričakovanja. Podatke o gospodarstvu, o razvoju krajev ter o težavah

42 Izhajala je tudi po osamosvojitvi Slovenije, in sicer do preoblikovanja Občine Ljubljana Vič - Rudnik v več manjših občin konec leta 1994.

in izzivih, s katerimi so se v svojem vsakdanu srečevali občani, marsikdaj razberemo tudi iz bolj politično obarvanih člankov.

Pri odkrivanju posameznih vidikov ižanske zgodovine je pripomoglo še gradivo Osnovne šole Ig – kronisti šolske kronike niso beležili le šolskih zadev, ampak so v svoje zapise dodali marsikaj o življenju v vasi – ter gradivo Zveze kulturnih organizacij občine Ljubljana Vič - Rudnik, ki je poročalo o živahnem društvenem dogajanju. V manjši meri sem uporabila tudi drugo gradivo, to je gradivo Kmetijsko gospodarske šole Ig, republiških upravnih organov in zavodov za izvrševanje kazenskih sankcij, republiškega sekretariata za notranje zadeve, okrajnega in občinskega komiteja Zveze komunistov Slovenije (ZKS), upravnih notranjih zadev mesta Ljubljane ter še nekaterih drugih.

Večina omenjenih virov govori z vidika oblastnih struktur. Le v manjši meri mi je uspelo te vire dopolniti s pričevanji ali spominsko literaturo. Pri raziskovanju sem prav tako upoštevala vso dostopno literaturo, druge časopisne, tiskane in spletne vire.

**ORGANIZACIJA
LOKALNE OBLASTI**

NOVA DRUŽBENA UREDITEV

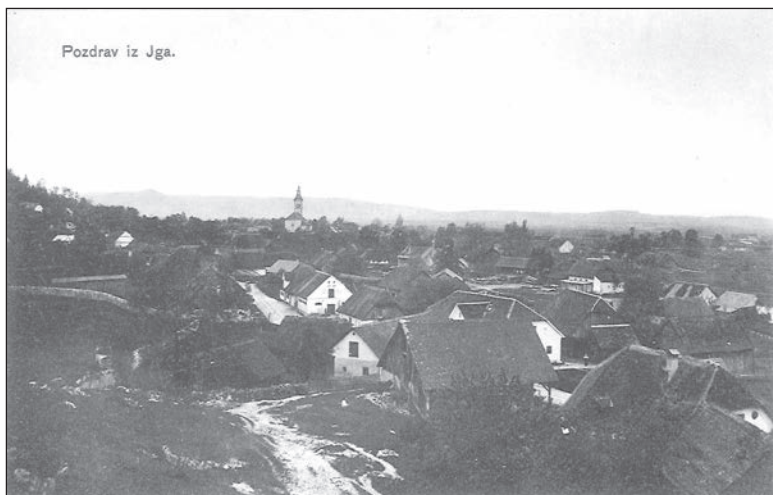
Konec druge svetovne vojne je prinesel težko pričakovani mir in olajšanje, hkrati pa tudi veliko negotovosti. Okupacija in bratomorna vojna sta se zarezali med prebivalce, rane in izgube pa so še dodatno poglobile delitve med njimi. V že tako težkem času so se nakazovale še politične spremembe. Komunistična partija Slovenije (KPS), ki je vojni čas izkoristila za revolucijo in priprave na prevzem oblasti, je po koncu vojne začela obračunavati z dejanskimi in potencialnimi političnimi nasprotniki ter si z različnimi ukrepi utrdila položaj v vseh vejah oblasti; sem je spadala tudi organizacija oblasti na lokalnem nivoju. Hkrati si je zagotovila še ustrezno gospodarsko podstat.⁴³

Utrjevanje oblasti se je najprej začelo na lokalni ravni, takoj po volitvah v narodnoosvobodilne odbore,⁴⁴ ki so potekale julija in avgusta 1945.⁴⁵ Prva upravna razdelitev Slovenije je bila določena septembra 1945 z *Zakonom o upravni razdelitvi federalne Slovenije*, s katerim je bilo slovensko ozemlje razdeljeno na pet okrožij (okrožno mesto Ljubljana ter celjsko, ljubljansko, mariborsko in novomeško okrožje). Okrožno mesto Ljubljana

43 Gl. npr. Vodušek Starič, *Prevzem oblasti 1944–1946*, 209–369. Deželak Barič, *Priprave in izvedba revolucionarnega prevzema oblasti*, 382–96. Dornik Šubelj, *Ozna in prevzem oblasti 1944–46*. Mikola, *Rdeče nasilje*.

44 Vodušek Starič, *Prevzem oblasti 1944–1946*, 372.

45 Kopač, *Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji*, 84.

Razglednica s pogledom na Ig, začetek 20. stoletja
Hrani: SI AS 1100, t. e. 6, a. e. 97

je bilo razdeljeno na mestne četrti, ostala okrožja pa na okraje, ki so obsegali zelo veliko krajev.⁴⁶ Ig je spadal v Okraj Ljubljana okolica.⁴⁷

Čeprav so se na podlagi ustave iz leta 1946 spremenili uradni nazivi ter so se okrožni, okrajni in krajevni narodnoosvobodilni odbori preimenovali v okrožne, okrajne in krajevne ljudske odbore,⁴⁸ so v Sloveniji do maja 1946 iz taktičnih razlogov odlašali in niso uporabljali besede ljudski, temveč še vedno naziv narodnoosvobodilni odbor.⁴⁹ Naziv ljudski odbor so začeli uporabljati po sprejetju *Splošnega zakona o ljudskih odborih*, ki je uzakonil tedanji sistem oblasti in kot osnovne organe državne oblasti določil ljudske odbore. Šlo je za razvejan sistem upravno-teritorialnih enot, ustanovljenih v krajih, mestih, okrajih in

46 Prav tam, 84, 85.

47 *Uradni list SNOS in NVS*, št. 33/1945, 8. 9. 1945, 139, Zakon o upravni razdelitvi federalne Slovenije.

48 Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 86.

49 Vodušek Starič, *Prevzem oblasti 1944–1946*, 372.

okrožjih. Osnovna ideja je bila, da bi se oblast prek ljudskih odborov približala prebivalcem, ki bi v čim večji meri sodelovali pri obnovi in izgradnji države. Najmanjše upravno-teritorialne enote so bile organizirane v krajih in mestih. V vaseh in manjših mestih so bili ustanovljeni krajevni ljudski odbori, v mestih pa mestni ljudski odbori. Povezovali so se v okraje in ti v okrožja. Čeprav so bili ljudski odbori na svojem območju najvišji organ oblasti, so bili tisti na nižjem nivoju dejansko podrejeni višjim organom.⁵⁰ Za zagotavljanje neposrednega stika s prebivalci so morali krajevni ljudski odbori redno organizirati zборе volivcev (sklic zbora so lahko zahtevali tudi volivci, če je to zahtevala vsaj petina vseh volivcev), na katerih so obravnavali tako vprašanja lokalnega značaja kot širša vprašanja. Zbori volivcev niso imeli odločilnega pomena; če se krajevni ljudski odbori s sprejetimi sklepi niso strinjali, je o njih odločal višji ljudski odbor.⁵¹

Kakšno je bilo stanje na terenu, lahko deloma razberemo iz poročila o prvem zasedanju KLO Ig, ki navaja, da razen nekaterih odbornikov, ki so se seznanili z dnevnim redom, v tem krajevnem ljudskem odboru niso bili dovolj pripravljeni:

Prebivalstvo je bilo še dokaj dobro obveščeno ter se jih je udeležilo približno 80. Po teh zasedanjih že v začetku je bilo treba pojasniti delo delovnega predsedstva, verifikacijskega odbora. Tu so odborniki sprejemali funkcije še precej dobro, oziroma s čutom odgovornosti ter na samem zasedanju v diskusiji pokazali zanimanje v smislu gospodarstva, ter si razdelili sledeče referate: kmetijstvo – gozdarstvo – zadružništvo – komunalno – finance – trgovina in preskrba – socialno skrbstvo – prosveta – delovne odnose – stanovanjska vprašanja. [...] Pri diskusiji in predlogih je množica malo sodelovala, vendar je bila potrditiv, da je to potrebno in izgleda, da niso ravno zainteresirani ker se to običajno ni dosedaj prakticiralo v sklopu množice.⁵²

50 Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 87, 88. *Slovenski poročevalec*, 19. 6. 1946, 1, Splošni zakon o ljudskih odborih in organizacija krajev kot najmanjših upravnih enot.

51 *Ljudska pravica*, 16. 6. 1946, 5, Kaj nam prinaša splošni zakon o ljudskih odborih.

52 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Izvršnemu odboru.

Posledica velikega števila nižjih upravnih enot, določenih septembra 1945, so bili visoki stroški in slaba učinkovitost, zato je bil aprila 1946 sprejet nov zakon o upravni razdelitvi Slovenije, ki pa ni začel veljati. Do zmanjšanja števila upravnih enot (zlasti krajevnih ljudskih odborov, nekoliko pa tudi okrajev) je prišlo šele septembra 1946.⁵³ KLO Ig, najnižja upravno-teritorialna enota na obravnavanem območju, je sprva obsegal katastrski občini Ig in Dobravica oziroma kraje Ig, Staje, Kot, Dobravica, Kremenica, Sarsko in Draga. Imel je 1020 prebivalcev in obsegal 2236 hektarov površine.⁵⁴ Kljub temu da so na masovnem sestanku avgusta 1946 Ižanci sklenili, da ne želijo, da bi se KLO Ig širil na druge vasi,⁵⁵ je že v začetku leta 1947 sledil predlog za združitev KLO Ig s KLO Matena - Iška Loka. V obrazložitvi je bilo zapisano, da sta vasi Matena in Iška Loka le deset minut oddaljeni od Iga, da imata podobne gospodarske in kulturne težnje ter da nimata pogojev za samostojni gospodarski razvoj. Slednje je bilo verjetno bistveno za združitev. Razširjeni KLO Ig naj bi obsegal 1495 prebivalcev in 2996 hektarov površine.⁵⁶ V *Zakonu o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije* iz februarja 1948 že vidimo teritorialno razširjeni KLO Ig,⁵⁷ medtem ko iz zapisnikov samega KLO Ig izvemo, da sta se mu Matena in Iška Loka priključili s 1. januarjem 1949.⁵⁸

Iz ohranjenih zapisnikov KLO Ig je razvidno, da je odbor na svojih sestankih razpravljal o najrazličnejših zadevah. Ukvarjal se je z gospodarskim razvojem kraja, izpolnjevanjem petletnega plana in upravljanjem odvzetega premoženja, ki je prišlo pod njegovo upravo, ter upravljanjem krajevnih podjetij, ki so nastala na podlagi tega premoženja. V skladu s tem so se odborniki posvečali obveznim odkupom in oddaji, odmeri in pobiranju

53 Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 87.

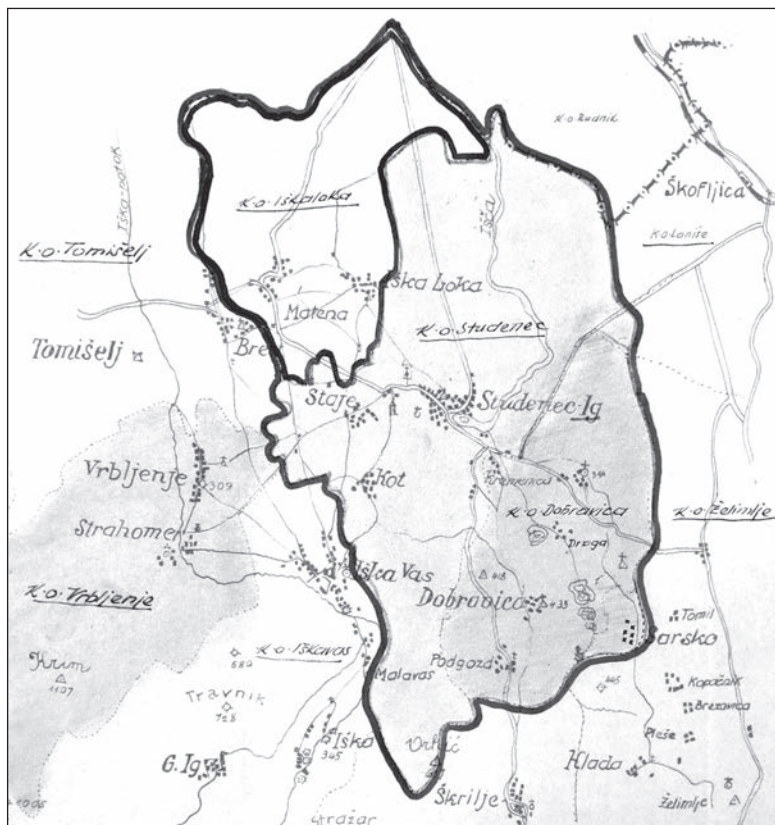
54 *Uradni list LRS*, št. 62/1946, 14. 9. 1946, 267, Zakon o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Predlog za upravno razdelitev KLO Ig; Okrajnemu LO - Ljubljana okolica, 19. 8. 1946.

55 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Okrajnemu LO - Ljubljana okolica, 19. 8. 1946.

56 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Predlog za upravno razdelitev KLO Ig, 10. 1. 1947.

57 *Uradni list LRS*, št. 9/1948, 23. 2. 1948, 68, Zakon o upravni razdelitvi Ljudske republike Slovenije.

58 SI ZAL LJU/0031/9 t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 2. redne seje izvršnega odbora KLO Ig, 25. 1. 1949, 2. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 27.

Zemljevid ozemlja KLO Ig po združitvi s KLO Matena - Iška Loka
Hrani: SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17

davkov, popisom kmetijskih gospodarstev in njihovih dohodkov, popisu živine, pridelkov in sadnega drevja, prijavi in zakolu živali, pomladanskim setvam pridelkov, sečnji lesa ali zbiranju zelišč. Krajevni ljudski odbor je krajane obveščal o ukrepih novih oblasti, organiziral masovne sestanke in skušal čim večje število ljudi prepričati k vpisu ljudskega posojila. Ukvarjal se je z urejanjem kraja in obnovo poškodovanih stavb, določal, kdo je bil upravičen do živilskih nakaznic in maščobnih kart.⁵⁹ Včasih

59 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17.

se je posvečal tudi takim zadevam, kot je prepoved prodaje alkoholnih pijač tistim posameznikom, ki so kršili javni red in mir oziroma ogrožali socialni obstoj svojih družin.⁶⁰

V letih 1946 in 1947 je bil predsednik KLO Ig Ivan Comino, v letih 1947 in 1948 Anton Tancek, leta 1949 Jakob Podlipec, od februarja 1950 do aprila 1952 pa Jože Škulj.⁶¹ Predsednik je skrbel za celotno delo odbora, vodil je seje in zборе volivcev, tajnik pa je skrbel za notranje posle ter pripravljал gradivo za seje in zборе volivcev. V okviru KLO Ig so delovali tudi poverjeniki in referenti. Poverjenik za lokalno gospodarstvo je skrbel za poslovanje krajevnih podjetij, komunalni referent za podobo vasi, stanovanjsko problematiko in komunalne zadeve. Naloge poverjenika za finance so bile razporejanje in pobiranje davka, sestava proračuna, nadzor davčnih komisij in druge finančne zadeve. Kmetijski referent je bil odgovoren za povečanje kmetijske proizvodnje, usmerjanje kmetov v socialistični sistem, obvezni odkup in razne akcije kot na primer čiščenje sadnega drevja in uničevanje škodljivcev. Odkupni referent je skrbel za izvrševanje plana in njegovo izvajanje v političnem sektorju, poverjenik za preskrbo za razdeljevanje živilskih nakaznic ter vodenje kontrole nad prodajo blaga in zalogami. Gozdarski referent je bil odgovoren za izvrševanje plana sečnje lesa, za pogozdovanje, pripravo oglja in napravljanje drv, poverjenik za delo pa za delovanje brigad in pravilno zaposlovanje delovne sile. Poverjenik za prosveto je skrbel za nadzor učiteljev, predvojaško vzgojo, organiziral je tečaje in vodil druge posle prosvete. Poverjenik za socialno skrbstvo je imel za nalogo skrb za ustanavljanje domov igre in dela, otroških jaslí, cepljenje otrok, skrb za stare in onemogle in nadzor nad razdeljevanjem socialnega fonda.⁶² Na krajevem ljudskem odboru so bili zaposleni tudi uradniki. Na zadnji plačilni listi za maj 1952 so poleg predsednika KLO Ig navedeni še dve administratoriki, tri finančne manipulantke, kurir, dve čistilki, ena zaposlena pa je bila kurirka in čistilka.⁶³

60 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 20. redne seje KLO Ig, 22. 11. 1946, 1, 2.

61 Prav tam.

62 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 2. redne seje KLO Ig, 15. 1. 1950.

63 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Seznam upravičencev za prejem plače, 28. 4. 1952.

SPREMEMBE V ORGANIZACIJI LOKALNE OBLASTI

Ker je veliko število krajevnih ljudskih odborov predstavljalo oviro v razvoju, so jih ob koncu štiridesetih let začeli postopoma združevati. Do novih sprememb je prišlo aprila 1952, ko so najmanjše upravne enote namesto krajevnih ljudskih odborov postale občine, število okrajev pa se je zmanjšalo s 27 na 19. Prehod na novo ureditev je določal zakon, na podlagi katerega so na občinske ljudske odbore prešle vse zadeve dotedanjih krajevnih ljudskih odborov.⁶⁴

Na obravnavanem območju je najnižja upravno-teritorialna enota postala Občina Ig, novi nosilec lokalne oblasti pa ObLO Ig. V občino so se združili nekdanji krajevni ljudski odbori Ig, Iška vas, Tomišelj, Golo - Škrilje in Želimlje. Obsegala je katastrske občine Dobravica, Golo, Ig, Iška Loka, Iška vas, Tomišelj (del), Vrbljene, Zapotok in Želimlje.⁶⁵ Del občine je ležal na območju Ljubljanskega barja, del na rodovitnih peščenih naplavinah ob njegovem robu, preostanek pa na hribovitem zaledju. Največjo površino so zavzemali gozdovi, in sicer 5088

64 Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 93, 94. Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 296.

65 *Uradni list LRS*, št. 11/1952, 19. 4. 1952, 57, Zakon o razdelitvi Ljudske republike Slovenije na mesta, okraje in občine. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Poročilo o prenosu poslov KLO Tomišelj na novi občinski odbor Ig, 29. 4. 1952; Prenos arhiva iz KLO Golo - Škrilje, 28. 4. 1952; Zapisnik, 25. 4. 1952.

hektarov, sledili so jim travniki s 3260 hektari ter njive in vrtovi s 1849 hektari. Pašnikov je bilo 410 hektarov, sadovnjaki so zavzemali 103 hektare, 344 hektarov zemlje je bilo ocenjene kot nerodovitne.⁶⁶ Občina Ig je bila med največjimi občinami Okraja Ljubljana okolica,⁶⁷ merila je 11.230,53 hektara.⁶⁸ Ob ljudskem štetju 31. marca 1953 so v Občini Ig našeli 943 gospodinjstev in skupno 3419 prebivalcev, od tega 1629 moških in 1790 žensk.⁶⁹ Po strukturi je bila večina prebivalstva kmečkega, le manjši del je bil zaposlen v industriji in obrti.⁷⁰

ObLO Ig je začel delovati maja 1952. Predsednik občine je postal Ivan Dolenc, tajnika Janka Cotmana je določil OLO Ljubljana okolica.⁷¹ ObLO Ig je imel več teles, to je svetov in komisij, ki naj bi vodili upravne zadeve vsak na svojem področju: svet za gospodarstvo, svet za kulturo in prosveto, svet za ljudsko zdravstvo in socialno skrbstvo, mandatno-imunitetna komisija, disciplinska komisija, stanovanjska komisija ter komisija za predloge in pritožbe.⁷² Na območju posameznih vasi so bili lahko ustanovljeni tudi vaški odbori, predsednik vaškega odbora je moral biti praviloma član občinskega ljudskega odbora. Njihova pristojnost je bila omejena na obravnavanje zadev, ki so imele pomen za dotično vas, za svoje območje so lahko sklicevali tudi zbore volivcev.⁷³

Konec junija 1952 je bila sprejeta zakonodaja, ki je v celoti določala organizacijo in delovanje ljudskih odborov, volitve

66 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 4, 5. *Glasnik*, št. 6/1954, 22. 10. 1954, 22, Osnovni podatki o posameznih občinah okraja Ljubljana okolica.

67 Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, 25.

68 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 1.

69 Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, 47.

70 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 1. *Glasnik*, št. 6/1954, 22. 10. 1954, 22, Osnovni podatki o posameznih občinah Okraja Ljubljana okolica.

71 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik I. izredne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 11. 5. 1952, 1–3.

72 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik III. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 25. 5. 1952, 1–3.

73 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik VI. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 21. 9. 1952, 3. Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 299.

Občine Okraja Ljubljana okolica

Vir: *Glasnik*, št. 6/1954, 22. 10. 1954, 22, Osnovni podatki o posameznih občinah okraja Ljubljana okolica

odbornikov in njihov odpoklic. Občinski ljudski odbor je bilo splošno predstavništvo občine, odbornike so volili državljani, vpisani v volilni imenik občine, za obdobje treh let.⁷⁴ Na tej podlagi so bile za začetek decembra 1952 razpisane nove volitve v občinski ljudski odbor.⁷⁵ Prva seja novoizvoljenega ObLO Ig je potekala istega meseca. Na njej je bil za predsednika izvoljen Jože Japelj.⁷⁶ Tajnik je sprva ostal isti, leta 1953 pa ga je zamenjal Miloš Prelogar.⁷⁷ Na prvi seji je prisostvoval tudi predstavnik OLO Ljubljana okolica in odbornikom predstavil aktualno notranje- in

74 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 296–98.

75 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik VI. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 21. 9. 1952, 2.

76 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik prve seje novoizvoljenega Občinskega ljudskega odbora Ig, 1. 12. 1952, 1, 2.

77 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik IV. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 6. 3. 1953, 2.

zunanjepolitično usmeritev države ter gospodarske naloge. Seznanil jih je z najpomembnejšimi nalogami, ki stojijo pred njimi, in jih opomnil, da morajo po vaseh izvoliti vaše odbore.⁷⁸ Sicer pa je menil, da ima novi ObLO Ig »dobro in pravilno zastopane odbornike in to iz vseh vasi območja tukajšnje občine«.⁷⁹

Na prvi seji so poleg vodstva izvolili še nove predstavnike v občinske svete, komisije in odbore. Teh je bilo občutno več kot v prejšnjem sklicu, in sicer so obstajali mandatno- imunitetna komisija, finančno računsko komisija, komisija za pritožbe in predloge, gospodarski svet, svet za ljudsko zdravstvo in socialno politiko, svet za kulturo in prosveto, komisija za kaznovanje prekrškov, komisija za reševanje pritožb na odmero dohodnine, davčna komisija, komisija za reševanje malih sporov, cenilna komisija, stanovanjska komisija, komisija za sestavo občinskega statuta, odbor za komunalne zadeve in komisija za revizijo agrarnih interesentov.⁸⁰ Predsedniki vaških odborov so bili imenovani šele marca 1953.⁸¹ Tega leta so ustanovili še posebno upravo za ceste in nepremičnine, ki naj bi v oskrbo prevzela vse ceste, nepremičnine splošnega ljudskega premoženja in pokopališča v občini.⁸²

Občinski ljudski odbori so bili pristojni za upravljanje nalog lokalnega pomena. Vanje so spadali upravljanje z občinskim proračunom, pobiranje davkov, upravljanje z naravnimi dobrinami (kot so pašniki in gozdovi), skrb za pospeševanje gospodarstva (od upravljanja krajevnih podjetij do zatiranja škodljivcev), skrb za komunalno infrastrukturo in njeno izgradnjo, vzdrževanje lokalnih poti, mostov, pokopališč in občinskih stanovanj. V njihovo pristojnost so prav tako spadali vzdrževanje zdravstvene službe in ambulant, vzdrževanje šolskih stavb in materialna

78 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik prve seje novoizvoljenega Občinskega ljudskega odbora Ig, 1. 12. 1952, 2.

79 Prav tam.

80 Prav tam, 1–5.

81 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik IV. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 6. 3. 1953, 3.

82 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 5. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 4. 1953, 2.

oskrba šol, skrb za varstvo otrok in pomoči potrebnih občanov, vzdrževanje lokalnega javnega reda in miru. Obravnavali so tudi različne prošnje občanov (na primer za znižanje davkov, dodelitev parcel, obrtnih dovoljenj ali pomoči).⁸³

Poleg tajnika je bilo v občinski upravi zaposlenih še nekaj uslužbencev, ki so skrbeli za administracijo, odmero in izterjavo davkov, občinski proračun, različne evidence ter gozdni sklad. To so bili blagajnik, finančni referent, administrator, matičar, dva kurirja in snažilka. Ena od zaposlenih, ki je skrbela za gozdni sklad, je bila plačana iz tega sklada. Na plačilni listi občine je bilo še šest snažilk, ki so bile zaposlene v osnovnih šolah na Igu, v Tomišlju, Iški vasi, Želimljah, na Golem in v Zapotoku.⁸⁴ Zaposleni v občinski upravi so imeli večinoma osnovnošolsko izobrazbo oziroma malo maturo. Tajnik je menil, da so zaradi tega premalo samostojni pri delu. Za strokovno izpopolnjevanje je bilo le malo časa, zato so se večinoma seznanjali s predpisi, »*vendar s študijem nismo na tekočem*,« je še dodal.⁸⁵ Največjo oviro pri poslovanju so po njegovem mnenju predstavljali veliko število strank, ki so prihajale predvsem zaradi zemljišč, zaostanki pri reševanju administrativnih zadev ter premajhna samostojnost in samoiniciativnost uslužbencev. Občinska uprava je imela največ težav pri urejanju evidence zemljišč splošnega ljudskega premoženja, pri izterjavi davkov, pri kateri je prihajalo do velikih zaostankov, ter pri urejanju komunalne infrastrukture, ki je potekalo zelo počasi.⁸⁶ Ob koncu leta 1954 je ObLO Ig zaposloval sedem uslužbencev: tajnika, referenta za izvrševanje proračuna in investicij, referenta za vodenje davčne evidence, administratorja, matičarja, referenta za gozdni sklad, davčnega izterjevalca in kurirja.⁸⁷

83 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17; t. e. 104, a. e. 210. Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 94, 95.

84 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 3. redne seje ObLO Ig, 11. 4. 1954, 1–3; t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik, 13. 11. 1953, 5, 6.

85 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 3. redne seje ObLO Ig, 11. 4. 1954, 2.

86 Prav tam.

87 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 18.

Pristojnost občinskih ljudskih odborov je bila omejena. V strukturi upravno-teritorialnih enot so težišče odločanja predstavljali okraji, zlasti na področju gospodarskega in splošnega razvoja, poleg tega so bili prvostopenjski organ pri vodenju upravnih postopkov in izvrševanju zakonodaje.⁸⁸ Okrajni ljudski odbori so imeli pravico nadzirati občinske ljudske odbore,⁸⁹ kar vidimo tudi na primeru Iga. Naloge in smernice za delo so izžanskim občinskim odbornikom ob izvolitvi predstavili predstavniki Okraja Ljubljana okolica ter pri seji sodelovali z drugimi nasveti in predlogi. Okraj je imenoval tudi tajnika.⁹⁰ ObLO Ig se je poleg tega že kmalu po ustanovitvi pritoževal, da je samostojnost občinskih ljudskih odborov majhna, saj so morali upoštevati odločbe višjih organov, tudi če so bili v nasprotju z njihovimi sklepi.⁹¹ Prav tako je imel težave z majhnimi proračunskimi sredstvi, ki mu jih je namenjal OLO Ljubljana okolica.⁹² Občine so bile namreč upravičene le do dela davčnih prihodkov, ki so jih plačevali davčni zavezanci in gospodarske organizacije z njihovega območja. O višini občinskih dohodkov je odločal okraj, ki jih je določil z družbenim planom. Na položaj občin je pri tem vplival tudi gospodarski položaj okraja, v katerega so spadale.⁹³

88 Kopač, *Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji*, 96. Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 299.

89 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 299.

90 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik I. izredne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 11. 5. 1952, 3; t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik prve seje novoizvoljenega Občinskega ljudskega odbora Ig, 1. 12. 1952, 2.

91 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik V. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 3. 8. 1952, 1, 2.

92 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17; t. e. 104, a. e. 210.

93 Kopač, *Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji*, 95.

PO UVEDBI KOMUNALNEGA SISTEMA

Junija 1955 je bila Občina Ig priključena Občini Ljubljana Rudnik, ki je poleg manjšega mestnega dela obsegala precejšnje podeželsko zaledje na jugovzhodnem delu Ljubljanskega barja, in sicer katastrske občine Karlovško predmestje, Dobravica, Golo, Gradišče, Ig, Iška Loka, Iška vas, Lanišče, Pijava Gorica, Rudnik, Tomišelj, Trnovsko predmestje (del), Vino (del), Vrbljene, Zapotok in Želimlje.⁹⁴ Leta 1959 so ji priključili del ukinjene občine Borovnica (katastrske občine Brezovica, Jezero, Kamnik in Preserje), naslednje leto pa še del ukinjene občine Lašče (katastrske občine Dvorska vas, Krvava Peč, Lužarji, Osolnik, Selo, Turjak, Ulaka, Velike Lašče).⁹⁵

Po velikosti je bila Občina Ljubljana Rudnik ena od največjih občin Okraja Ljubljana okolica in imela po sestavi površin pretežno podeželski značaj. Štela je 18.100 prebivalcev, od katerih je bilo le 2400 delavcev in uslužbencev, ter obsegala 31.330 hektarov, od tega 14.000 hektarov obdelovalnih površin in 14.500 hektarov gozdov. A precejšen del površin je predstavljala zemlja slabše kakovosti, ki ni bila primerna za intenzivno

94 *Uradni list LRS*, št. 24/1955, 30. 6. 1955, 495, Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji.

95 *Uradni list LRS*, št. 17/1959, 4. 6. 1959, 143, Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji; št. 2/1960, 21. 1. 1960, 41, Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji.

kmetovanje, zato si je prebivalstvo zaslužek začelo iskati v industriji ali obrti. Do začetka šestdesetih let kmetijstvo ni več predstavljalo pomembnejšega vira zaslužka.⁹⁶ Industrija, ki so jo šteli za eno od glavnih gospodarskih vej, je bila slabo razvita, obrt pa še nekoliko slabše, tako družbena kot zasebna. V občini je bilo sedem industrijskih obratov, le dva od teh v mestnem delu. V okviru družbenega sektorja so obratovali štirje večji obrtni obrati. Turizem kljub nekaterim naravnim danostim ni bil razvit.⁹⁷ Ena od najbolj zapostavljenih dejavnosti v občini pa je bila trgovina. Mreža trgovin je bila namreč slabo razvita, zlasti v podeželskem delu.⁹⁸ Prav tako je bila slabo razvita druga infrastruktura. Na komunalnem področju so bili potrebni prenove ceste, vodovodi in električno omrežje, od tako imenovanih objektov družbenega standarda pa je primanjkovalo zlasti ustreznih šolskih prostorov, slabo razvita je bila tudi zdravstvena mreža.⁹⁹

Ena od vidnejših sprememb za Ižance je bila, da je bila od leta 1955 občinska uprava v Ljubljani, in le še redki domačini so bili člani ObLO Ljubljana Rudnik. Posledično je v občinskih dokumentih manjše število informacij o razvoju ne samo Iga, ampak tudi drugih manjših krajev v občini. Občine, ki so se zaradi velikosti začele oddaljevati od občanov, so zato dobile možnost, da v posameznih krajih ustanovijo krajevne odbore. Prek njih naj bi k občinski samoupravi, zlasti pa k urejanju zadev, ki so bile pomembne za lokalno prebivalstvo, pritegnile čim več občanov. Krajevni odbori so nadomestili dotedanje vaške odbore in bili zametek kasnejših krajevnih skupnosti. Niso bili mišljeni kot oblastni, ampak kot samoupravni organi, ki naj bi se ukvarjali zlasti s komunalnimi težavami. Kot organi občinske uprave zunaj sedeža občin so se pojavili krajevni uradi z namenom, da ohranijo kontinuiteto pri izvajanju osnovnih upravnih nalog v krajih, kjer so občine odpravili. Krajevni uradi so morali z delom

96 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 3, Poročilo na združitvenem plenumu ZK Občine Ljubljana Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, 1.

97 Prav tam, 1–5.

98 Prav tam, 4.

99 Prav tam, 5.

pričeti najkasneje do septembra 1955 oziroma januarja 1956. Njihove naloge so bile vodenje matičnih knjig in volilnih imenikov ter izdajanje izpiskov iz njih, sprejemanje vlog državljanov za občinski ljudski odbor, izdajanje živinskih potnih listov.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 98–101.

OBČINA LJUBLJANA VIČ - RUDNIK

Za obdobje od vzpostavitve komunalnega sistema do sprejetja nove ustave leta 1963 je bilo značilno, da se je nenehno zmanjševalo število občin in okrajev, medtem ko se je njihovo območje povečevalo, da so se večale pristojnosti občin ter da se je počasi krepila finančna samostojnost občin.¹⁰¹ V skladu s tem je februarja 1961 prišlo do združitve območij občin Vič in Rudnik v Občino Ljubljana Vič - Rudnik, pri čemer je katastrska občina Karlovško predmestje z delom naselja Ljubljana pripadla Občini Ljubljana Center.¹⁰² Ob koncu leta 1961 se je Občini Ljubljana Vič - Rudnik priključila še katastrska občina Rakitna, ki je obsegala 2105 hektarov in eno, istoimensko naselje. V njej je živelo 417 prebivalcev v 133 gospodinjstvih. Predlog za priključitev so podali volivci Rakitne, k čemur je moral soglasje podati tudi ObLO Cerknica.¹⁰³

Na ta način je nastala teritorialno velika občina, ki je bila od vseh ljubljanskih občin največja in se je raztezala globoko

101 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 309.

102 *Uradni list LRS*, št. 3/1961, 2. 2. 1961, 102, Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji.

103 *Uradni list LRS*, št. 32/1961, 28. 12. 1961, 439, Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji. SI ZAL LJU/0080, t. e. 1, a. e. 1, Obrazložitev predloga dnevnega reda 3. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev in 3. skupne seje obeh zborov ObLO Ljubljana Vič - Rudnik, 23. 3. 1961, 1.

v podeželsko zaledje Ljubljane: na zahodu do Polhograjskega hribovja ter doline Horjulščice in Gradaščice, na jugu pa prek Ljubljanskega barja v hribovito zaledje Krma in Mokreca vse do Rakitne in Velikih Lašč. V njej je živelo 54.000 prebivalcev.¹⁰⁴ Obsegala je 52.303 hektare površin, od katerih je večina odpadla na podeželski del, to je na obdelovalne površine (23.047 hektarov) in gozd (22.256 hektarov), kar je dajalo občini bolj podeželski kot mestni značaj. V mestnem delu, ki je zavzemal manjši del površine, je sicer živela več kot polovica prebivalstva: 33.957 oziroma 62,8 odstotka. Podeželski del je bil po drugi strani redko poseljen; tam je živelo 19.692 prebivalcev, kar je znašalo 37,2 odstotka.¹⁰⁵ Podeželska naselja so bila večinoma majhna. Leta 1961 jih je imelo 126 manj kot 100 prebivalcev, 52 od 101 do 500 prebivalcev in le enajst od 501 do 1000 prebivalcev.¹⁰⁶ Podeželski del je bil tudi slabše razvit, industrije je bilo malo, večina obrtnih podjetij in delavnic pa je bila v zasebnem sektorju. Posledično je bil v tem delu nižji tudi narodni dohodek na prebivalca. Najbolj razvit je bil mestni del Viča, kjer sta bili industrija in obrt bolj prisotni. V občini je bilo nekaj manj kot polovica prebivalstva delavskega, preostalo je bilo kmečko.¹⁰⁷ »V primerjavi z drugimi občinami, ki so industrijsko bolj razvite, je to precej nezadovoljivo razmerje,« so menili v *Naši komuni*.¹⁰⁸

Proces združevanja ni potekal brez negotovanja, k čemur so prispevale zlasti opisane gospodarske in socialne razlike. Medtem ko so bili v Občini Ljubljana Rudnik bolj naklonjeni združitvi, saj so v njej videli priložnost za hitrejši gospodarski razvoj, je bilo v Občini Ljubljana Vič vzdušje bolj zadržano. Kljub temu da so se na Viču zavedali političnih razlogov za združitev, pa so se spraševali o učinkovitosti nove občine in njene občinske uprave, o delitvi infrastrukturnih sredstev ter o

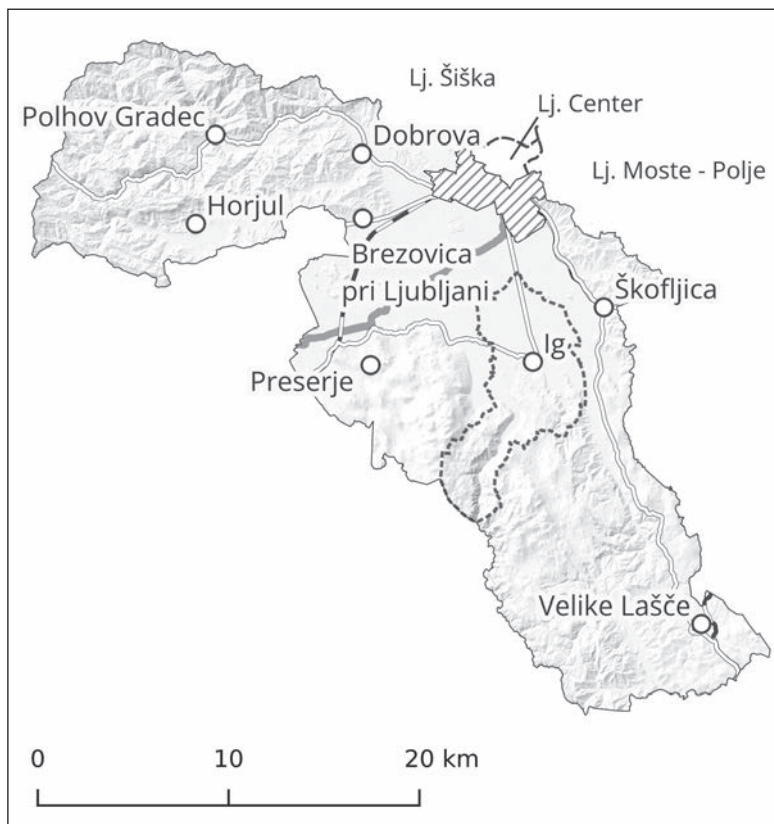
104 *Naša komuna*, 7. 3. 1961, 2, Kakšna je združena občina?.

105 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 28. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 16. 1. 1961, Razprava o združitvi Občinskega ljudskega odbora Ljubljana Rudnik in Občinskega ljudskega odbora Ljubljana Vič, 3, 4.

106 *Statistični letopis mesta Ljubljane*, 39.

107 *Naša komuna*, 7. 3. 1961, 2, Kakšna je združena občina?.

108 Prav tam.

Zemljevid Občine Ljubljana Vič - Rudnik, s črtkano črto je označeno ozemeljsko stanje Krajevne skupnosti Ig leta 1965. Kartografija: Miha Seručnik, 2025.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Podatki: ZRC SAZU, DMV 10 m iz lidarskih podatkov, (C) 2022 (relief). *OpenStreetMap* (ceste, železnica). Geodetska uprava Republike Slovenije, 2014 (meje katastrskih občin). Historične karte: *Naša komuna*, 29. 11. 1961, 6, Krajevne skupnosti, nova oblika družbenega samoupravljanja. Marinšek, Upravna razdelitev L. R. Slovenije. S. R. Slovenija, Razdelitev na občine, katastrske občine in katastrske okraje.

gospodarskih posledicah združitve za viški del.¹¹⁰ »Prav gotovo pa je,« so dodali, »da moramo gledati tudi na to, kot se gleda v celi državi, da se nudi medsebojna pomoč večje in manjše razvitih področij in odpravljanja razlik med mestom in vasjo.«¹¹¹

Gospodarsko močne občine so bile po mnenju oblasti nujne za razvoj komunalnega sistema in samoupravljanja ter za dvig življenjske ravni občanov; v primeru Občine Ljubljana Vič - Rudnik naj bi bile dosežene tudi razmere za hitrejši razvoj podeželja.¹¹² Dolžnost občine naj bi bila med drugim, »da bo nekatere industrije s sedežem v Ljubljani, predvsem tiste obrate, ki se v Ljubljani ne morejo razširiti, usmerjala na podeželska območja, kjer so potrebne majhne investicije in kjer je dovolj delovne sile.«¹¹³ Pri tem so občinske oblasti upale, da se bosta mestni in podeželski del med seboj dopolnjevala; prvi naj bi vplival na hitrejši gospodarski razvoj, drugi pa prispeval surovinsko bazo. Povečanje družbenega proizvoda pa naj bi občini omogočilo tudi večje vlaganje v objekte družbenega standarda.¹¹⁴

Nesorazmerje v razvoju mestnih in podeželskih delov, ki se je kazalo zlasti v počasni izgradnji javne infrastrukture, se je ohranjalo vse do konca socializma. Občinska sredstva so se delila na večje območje, proračunski primanjkljaj pa se je s prihodom gospodarske krize še poglabljal, pri čemer je sredstev pogosto

110 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 3, Poročilo na združitvenem plenumu ZK Občine Ljubljana Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, 8. SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 28. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 16. 1. 1961, Razprava o združitvi Občinskega ljudskega odbora Ljubljana Rudnik in Občinskega ljudskega odbora Ljubljana Vič, 2, 3. SI ZAL LJU/0079, t. e. 91, a. e. 221, Zapisnik 49. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Vič, 16. 1. 1961, Obravnava in sklepanje o predlogu sklepa o združitvi Občine Ljubljana Rudnik in Občine Ljubljana Vič, 5–12.

111 SI ZAL LJU/0079, t. e. 91, a. e. 221, Zapisnik 49. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Vič, 16. 1. 1961, Obravnava in sklepanje o predlogu sklepa o združitvi Občine Ljubljana Rudnik in Občine Ljubljana Vič, 5.

112 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 28. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 16. 1. 1961, Razprava o združitvi Občinskega ljudskega odbora Ljubljana Rudnik in Občinskega ljudskega odbora Ljubljana Vič, 1. *Naša komuna*, 7. 3. 1961, 2, Kakšna je združena občina? Kopač, Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji, 98–100. Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 300–02.

113 *Naša komuna*, 7. 3. 1961, 2, Kakšna je združena občina?

114 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 28. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 16. 1. 1961, Razprava o združitvi Občinskega ljudskega odbora Ljubljana Rudnik in Občinskega ljudskega odbora Ljubljana Vič, 2, 4, 5.

zmanjkalo ravno za slabše razvite podeželske krajevne skupnosti. Občina Ljubljana Vič - Rudnik, ki je ob ustanovitvi spadala med srednje razvite občine v Sloveniji, je v sedemdesetih in osemdesetih letih nazadovala in po višini družbenega proizvoda na prebivalca padla na sam rep.¹¹⁵

Ob nastanku Občine Ljubljana Vič - Rudnik je na njenem območju delovalo 28 krajevnih odborov; njihovo število se tudi po združitvi ni zmanjšalo. Ob koncu leta 1961 je občina ugotavljala, da se je z ustanovitvijo krajevnih odborov povezanost volivcev z občinskim ljudskim odborom izboljšala, *»zlasti tam, kjer so ti pomožni organi aktivno opravljali svoje dolžnosti«*.¹¹⁶ Hkrati pa je morala priznati, da se je po združitvi v eno veliko občino *»zmanjšala možnost neposrednega sodelovanja državljanov pri opravljanju določenih javnih služb, predvsem zato, ker je območje občine obsežnejše in so se vsi komunalni problemi združili iz prejšnjih treh v en organ v novi občini«*.¹¹⁷ Zmanjšalo se je tudi število odbornikov v obeh zborih občine in število članov v občinskih komisijah, slednjih kar za dve tretjini, občina pa zaradi pomanjkanja sredstev krajevnim odborom ni zagotovila dovolj finančne pomoči.¹¹⁸ Občina se je dejansko z ozemeljsko rastjo vse bolj oddaljevala od občanov, ki niso imeli neposrednega vpliva na sprejemanje najpomembnejših odločitev. Da bi odpravili te negativne posledice, so ob koncu leta 1961 sklenili ustanoviti krajevne skupnosti, ki naj bi igrale pomembno vlogo pri napredku in razvoju vasi, zlasti na področju komunalne infrastrukture. S tem naj bi bil razvoj v rokah *»vsakega državljana, ki naj sodeluje pri opravljanju nalog za izboljšanje in napredek v slehernem, pa čeprav še tako oddaljenem kraju od mestnega središča«*.¹¹⁹

V Krajevno skupnost Ig so želeli sprva vključiti krajevne odbore Ig, Tomišelj in Golo - Zapotok,¹²⁰ a je na koncu obsegala

115 Petelin, Družbena podoba Ljubljane v letih 1945–1965, 210. *Dogovor o temeljih družbenega plana*, 38. Škrbec, *Družbeni proizvod in narodni dohodek v SR Sloveniji 1988*, 9.

116 *Naša komuna*, 29. 11. 1961, 6, Krajevne skupnosti, nova oblika družbenega samoupravljanja.

117 Prav tam.

118 Prav tam.

119 Prav tam.

120 Prav tam.

le območje krajevnega odbora Ig.¹²¹ Krajevna skupnost je bila opredeljena kot samostojna in samoupravna skupnost, ki ima svojstvo pravne osebe in samostojno odgovarja za izvrševanje svojih obveznosti, nima pa funkcije oblasti. Krajevna skupnost je imela sedež v kraju, po katerem je nosila ime. Njeno osnovno ureditev (organizacija, območje krajevne skupnosti) je določal statut. Poleg statuta so se za delovanje krajevne skupnosti in njene pristojnosti uporabljali še zakon o stanovanjskih skupnostih ter drugi predpisi, ki so urejali področje in pristojnosti krajevnih odborov in stanovanjskih skupnosti. Temeljni organ je bil svet krajevne skupnosti. Finančna sredstva za opravljanje nalog je krajevna skupnost dobila deloma od občine, deloma iz samoprispevka krajanov ter iz drugih virov.¹²²

V ustavi iz leta 1963 je občina dobila ustavni status temeljne oblike samoupravljanja in temeljne družbenopolitične skupnosti. Posebej je bila opredeljena tudi krajevna skupnost, in sicer kot samoupravna skupnost, v kateri naj bi občani reševali svoje vsakodnevne interese ter sodelovali pri razvoju lokalnega okolja in njegove infrastrukture. Po ustavi je bila krajevna skupnost neobvezna. Imela je svojstvo pravne osebe, njeno organiziranost je določal statut, njen temeljni organ je ostajal svet krajevne skupnosti. Kot neposredni obliki sodelovanja in odločanja občanov sta bila opredeljena zbor volivcev in referendum. Sredstva za delovanje krajevne skupnosti naj bi deloma zagotavljala občina, deloma pa prispevali občani in lokalne delovne organizacije.¹²³

Sredi šestdesetih let so bile meje posameznih krajevnih skupnosti ponovno določene, kot so zapisali v šolski kroniki, »*radi prenosa kompetenc na nižje organe*«. ¹²⁴ Krajevne skupnosti so »*ustanovili občani*« na zboriščih volivcev kot samoupravne skupnosti občanov, medtem ko so dotedanje stanovanjske

121 *Glasnik*, št. 16/1962, 27. 2. 1962, 65, Odlok o krajevnih skupnostih v Občini Ljubljana - Vič - Rudnik.

122 Prav tam.

123 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 317–21, 336. *Uradni list SRS*, št. 10/1963, 9. 4. 1963, 81, Ustava Socialistične republike Slovenije.

124 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 94.

skupnosti prenehale veljati. Krajevna skupnost Ig je obsegala naselja v katastrskih občinah Ig, Dobravica, Iška Loka in Iška vas, natančneje naselja Ig, Kot, Staje, Dobravica, Kremenica, Sarsko, Iška vas, Iška, Gornji Ig, Iška Loka in Matena.¹²⁵ V tem času je bil predsednik Krajevnne skupnosti Ig Ciril Podržaj,¹²⁶ »ki je mnogo pripomogel k dvigu in napredku vasi.«¹²⁷ Leta 1971 je v omenjenih enajstih naseljih živel 2100 ljudi, njihova največja težava je bila neurejena komunalna infrastruktura.¹²⁸

Z ustavo iz leta 1974 je krajevna skupnost postala eden od temeljev samoupravnega sistema oziroma eden od členov delegatskega sistema.¹²⁹ »Delovni ljudje in občani v naselju, delu naselja ali v več povezanih naseljih imajo pravico in dolžnost, da se za uresničevanje določenih skupnih interesov in potreb ter opravljanje nalog samoupravno organizirajo v krajevno skupnost,« je bilo zapisano v ustavi.¹³⁰ Celotno ozemlje republike Slovenije je bilo tokrat razdeljeno v krajevne skupnosti, ki so bile najmanjše teritorialne družbenopolitične enote, sicer pa je bila njihova pravna osnova ohlapna.¹³¹ Osrednji organ je postala skupščina krajevne skupnosti, ki so jo sestavljali delegati, izvršilni organ pa svet krajevne skupnosti. Krajevne skupnosti so postopoma postale pomemben dejavnik lokalnega razvoja. Na podeželju so se ukvarjale zlasti z urejanjem komunalnih težav, pa tudi z drugimi aktivnostmi, povezanimi z izboljšanjem življenjskih razmer. Še vedno pa so za realizacijo svojih načrtov potrebovale aktivne krajanke. Finančna sredstva za delovanje krajevnih skupnosti je namreč le deloma prispevala občina (na podlagi vsakoletnega družbenega plana, po potrebi pa tudi z dodatnimi sredstvi iz občinskega proračuna), preostanek so prispevali krajani in

125 *Glasnik*, št. 23/1965, 27. 4. 1965, 138, Odlok o določitvi območij, za katera so ustanovljene krajevne skupnosti. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 20, a. e. 44, Zapisnik 28. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 24. 6. 1971, Analiza /problematika/ krajevnih skupnosti Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 9.

126 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 94, 104.

127 Prav tam, 94.

128 *Delo*, 13. 10. 1972, 7, Ižanske želje in žep.

129 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 336–39.

130 *Uradni list SRS*, št. 6/1974, 28. 2. 1974, 153, Ustava Socialistične republike Slovenije.

131 Kokole, *Krajevne skupnosti v Sloveniji*, 141.

lokalne delovne organizacije (s samoprисpevki, z delom davkov, zbranih na območju krajevne skupnosti, z delom dohodka, ki so ga namenile delovne organizacije, z drugimi prostovoljnimi prispevki). Krajanı so pri razvoju krajevne skupnosti še naprej sodelovali tudi s prostovoljnım delom.¹³²

Leta 1976 je bilo v Občini Ljubljana Vič - Rudnik 28 krajevnih skupnosti,¹³³ kar se je ujemalo s številom nekdanjih krajevnih odborov. Tega leta je število prebivalcev Krajevne skupnosti Ig naraslo na 2306, prebivali so v 619 gospodinjstvih. Aktivnih prebivalcev je bila od tega le ena tretjina; 264 jih je bilo zaposlenih v krajevni skupnosti, ostali so se na delo vozili drugam. Predsednik krajevne skupnosti je bil Boris Jakopin, tajnik Oto Comino. Poleg že omenjenih težav so izpostavili še neurejeno urbanistično ureditev in pomanjkanje storitvenih dejavnosti, zlasti trgovin. Krajevna skupnost se je soočala zlasti s pomanjkanjem finančnih sredstev. Predsednik osnovne organizacije ZKS Ig je bil Janko Černe, predsednik krajevne konference SZDL Franc Intihar, predsednik krajevnega odbora Zveze borcev pa Julij Škraba.¹³⁴ Leta 1980 se je od nje ločila Krajevna skupnost Iška vas s tremi naselji, tako da je Krajevna skupnost Ig od takrat obsegala le še naselja Ig, Kremenica, Dobravica, Sarsko, Iška Loka, Matena, Podgozd, Kot in Staje.¹³⁵ Leta 1986 je bil predsednik skupščine Krajevne skupnosti Ig Anton Žagar, predsednik izvršnega sveta Andrej Perčič in tajnica Tatjana Dušek. Izboljšanje infrastrukture je ostajala glavna naloga te krajevne skupnosti.¹³⁶ Ob koncu proučevanega obdobja, leta 1989, je bil predsednik skupščine Krajevne skupnosti Ig Matija Rebolj.¹³⁷

132 Grafenauer, *Lokalna samouprava na Slovenskem*, 337–40. Vilfan, Krajevna skupnost, 361. Piškurič, »Dinar na dinar – nov vrtec«, 238–62. *Uradni list SRS*, št. 6/1974, 28. 2. 1974, 154, Ustava Socialistične republike Slovenije. Duda, *Socijalizem na kučnom pragu*, 123–34.

133 Kokole, Krajevne skupnosti v Sloveniji, 145.

134 Dimitrič, Izanci delajo in uspevajo, 4.

135 *Naša komuna*, 8. 4. 1980, 4, Odločamo se za preoblikovano KS Ig in novo KS Iška vas!. *Naša komuna*, 22. 4. 1980, 2, Odločili smo se za nove krajevne skupnosti.

136 Jesenovec, Ko presenetijo Izanci, 5. Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

137 Vrhovec, Na Igu so praznovali, 4.

**PRVO DESETLETJE
PO DRUGI
SVETOVNI VOJNI**

ŽIVLJENJSKE RAZMERE

Tako kot drugje po Sloveniji so bile tudi na Igu življenjske razmere po koncu vojne zelo skromne. Mnogo prebivalcev je v vojni utrpelo gmotno škodo, nekaj poslopij je bilo požganih.¹³⁸ »Ljudje so pridni, delavni in pametni gospodarji,« je menil kronist šolske kronike.¹³⁹ »Prebivalstvo rado poudarja svoje pravice. Nekateri trdijo, da so trmasti, samoglavi in uporni, kar jim je najbrže ostalo še od pradedov in izza časa bojev, da se rešijo grajskega jarma,« je še dodal.¹⁴⁰ Obnova podeželja je na splošno potekala počasi, tudi zaradi skromnih sredstev, namenjenih zanjo.¹⁴¹ Na Igu so pri obnovi infrastrukture praviloma pomagali prebivalci sami z udarniškim delom, prevozom lesa in drugega materiala ter s samoprispevki, prvi se omenja že leta 1948. Zaradi skromnih finančnih sredstev so dela potekala počasi in na majhnih odsekih. KLO Ig se je skušal posvečati obnovi in urejanju kraja ter njegove infrastrukture, a iz zapisnikov je razvidno, da sta bili na prvem mestu nova gospodarska in kmetijska politika.¹⁴²

Leta 1946 je imel KLO Ig 1013 prebivalcev oziroma 255 družin. Poleg stalnega prebivalstva naj bi tu bivali še begunci iz

138 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 15, 16.

139 Prav tam, 15.

140 Prav tam, 17.

141 Mlinar idr., ur., *Slovenija 1945 1975*, 21–24. Prinčič, Obnova, 871.

142 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17.

sosednjih, med vojno požganih vasi ter delavci in uradniki, na primer učitelji in pripadniki ljudske milice. Ig je imel 633 stalnih prebivalcev, od tega 280 moških in 353 žensk, ter 22 začasnih prebivalcev, od tega dvanajst moških in deset žensk.¹⁴³ Kar 94 odstotkov prebivalcev je leta 1946 živelo v lastnih hišah, število najemnikov je bilo zelo majhno.¹⁴⁴ A bivalne razmere so bile skromne. »Hiše so sicer primerne, toda veliko jih je še pretesnih za številne družine, s katerimi so oblagodarjeni posebno reveži,« je zapisal šolski kronist, ki je hkrati menil, da snaga in red pri Ižancih »nista spoštovani lastnosti.«¹⁴⁵ Do prvega popisa prebivalstva leta 1948 je število prebivalcev v vasi naraslo na 679, 310 je bilo moških in 369 žensk.¹⁴⁶

Šolska kronika v letu 1946 zabeleži tudi gospodarsko in socialno strukturo območja. Navaja, da je večina prebivalstva podkrimskih vasi živela od kmetijstva, medtem ko je bila obrt slabše razvita. Več delavcev in obrtnikov je bilo le na Igu. A mnogi obrtniki so se dodatno ukvarjali še s kmetijstvom, saj dohodki od obrti niso bili dovolj za preživljanje celotnih družin.¹⁴⁷ Kmetije v KLO Ig so bile večinoma majhne, leta 1946 so imele povprečno po dva in pol hektara zemlje. Največ, 30 odstotkov, jih je imelo do tri hektare zemlje, še dodatnih deset odstotkov pa do pet hektarov. Nekaj je bilo tudi srednje velikih kmetij. Sedemnajst odstotkov jih je imelo do osem hektarov zemlje, osem odstotkov do deset hektarov in 24 odstotkov do petnajst hektarov. Enajst odstotkov kmetij je imelo več kot petnajst hektarov.¹⁴⁸ Na kmetijah so aktivno delali tako ženske kot otroci, kar je izpostavljeno tudi v šolski kroniki: »Otroke za delo preveč izrabljajo posebno radi tega ker primanjkuje delovnih moči. Ženske primejo v slučaju potrebe za vsako delo, pa naj bo še tako težko, zlasti v vojni so se izkazale. Obdelale so polja, kosile travnike [...].«¹⁴⁹

143 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 15, 16.

144 Prav tam, 16.

145 Prav tam, 17.

146 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1948.

147 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 16.

148 Prav tam, 15, 16.

149 Prav tam, 17.

Ravninski del KLO Ig je ležal na plodni peščeni zemlji, ki je nastala na iškem vršaju, prodnatih naplavinah reke Iške. Severno od Iga so tla kmalu prešla v vlažno barjansko podlago, ki so svojo močvirno naravo pokazala zlasti ob deževju. Zato so kmetje za potrebe izsuševanja na barju izkopavali jarke. Opremljenost kmetij s kmetijsko mehanizacijo je bila slaba. V suhih letinah so pridelali veliko zelja, koruze in druge zelenjave. Pridelovali so tudi pšenico, rž, ječmen, oves, ajdo, proso in krompir. Hriboviti del KLO Ig je bil kraški in gozdnat, zato je bil les pomemben vir dohodka. Oddajali so ga bodisi v Ljubljano, v Podpeč ali na Škofljico. Reka Ižica je kmalu po izviru Studenec sredi Iga poganjala žago in tri mline na vodo.¹⁵⁰ Od živinoreje je bila najbolj razvita govedoreja, medtem ko je bila konjereja zaradi vojnih razmer nekoliko v upadu. Redili so še prašiče, posebno mladiče za prodajo, in kokoši. Piščančje meso in jajca so prodajali v bližnjo Ljubljano. Med prebivalci je bilo razširjeno tudi čebelarstvo; ko je medila hoja ali cvetela ajda, naj bi čebele tja na pašo vozili iz drugih krajev.¹⁵¹

Življenjske razmere so se v letih po vojni spreminjale počasi,¹⁵² pomanjkanje je bilo veliko. Ena od večjih težav je bila preskrba z živilskimi izdelki. KLO Ig je na svojih sejah med drugim obravnaval tudi prošnje za živilske nakaznice in maščobne karte, a žal večjih podatkov o stanju preskrbe ni. Glede na sicer redke zapise lahko sklepamo, da je blaga primanjkovalo. Med drugim izvemo, da je Nabavno prodajna zadruga Ig leta 1947 prejela premajhno količino metrskega blaga glede na število nakaznic v obtoku, zato je KLO Ig sklenil izdane nakaznice preklicati in izdati nove. Pri tem nakaznic niso dodelili tistim, ki so prejeli blago od sorodnikov iz Amerike, podatke o tem pa so dobili kar prek pošte na Igu.¹⁵³

150 Prav tam, 14, 15.

151 Prav tam.

152 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 21. redne seje KLO Ig, 23. 11. 1948; Zapisnik 9. redne seje KLO Ig, 22. 4. 1950.

153 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 4. redne seje KLO Ig, 25. 3. 1947, 1.

Mlin na reki Ižici, fotografija je nastala okoli leta 1950.
Osebni arhiv avtorice

Preskrba z živili je bila tesno povezana s kmetijsko politiko in obvezno oddajo.¹⁵⁴ Tudi ižanski kmetje so bili obremenjeni z obvezno oddajo pridelkov. Njihove obveznosti je določal KLO Ig, odborniki pa so včasih opravili pregled gospodarstev, da bi napravili plan oddaje. Ižanci so oddajali predvsem žito, krompir, prašiče, govedo, mleko, pa tudi druge kmetijske pridelke, kot so perutnina, jajca, mast, fižol, les. Včasih so morali oddajati še kože, volno, žganje, seme in seno.¹⁵⁵ Lokalna oblast je sodelova-

154 Čepič, Preskrba prebivalstva in obvezni odkupi, 893.

155 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17.

nje krajanov pri razvoju lokalne skupnosti in preskrbi z živili razumela kot dolžnost. Prav tako je menila, »da se je treba čimbolj poglobiti v zadružništvo, poživiti nabavno in prodajno zadrugo ustanoviti kmetijsko obdelovalno zadrugo«.¹⁵⁶

Kmetje so bili z oddajo zelo obremenjeni. Na Igu so v začetku leta 1947 ugotavljali, da bodo le s težavo dosegli plan obveznega odkupa žit. Po pregledu stanja je KLO Ig sklenil ustanoviti komisijo, ki bo šla »do posameznih strank in jih politično prepričala o potrebi« večje oddaje žit.¹⁵⁷ Podobno stanje lahko izluščimo iz skupnega sestanka krajevnih ljudskih odborov Ig, Iška vas, Matena, Pijava Gorica, Želimlje, Tomišelj, Golo in Rakitna, ki je potekal junija 1947. Tudi tam so posamezni predstavniki krajevnih ljudskih odborov izpostavljali, da plan odkupa žitaric ni realen in bo težko izvedljiv. Podobno je bilo pri oddaji mleka, saj so se predstavniki tistih odborov, ki so imeli več barjanske zemlje in zato slabši donos, pritoževali, da so v isti kategoriji kot predeli z bolj kakovostnimi pašniki.¹⁵⁸ Kritičen je bil zlasti član KLO Škofljica, ki je povedal, da predvidene količine žita ne bo mogoče obvezno odkupiti, še manj pa prepričati kmete, da bi za oddajo dodatno prijavili več pridelka. Menil je, »da je kmet danes preveč zatiran, da ne prejme potrebnih surovin kakor tudi ne izdelanega blaga, katerega sam ne more pridelovati na drugi strani mora pa stalno oddajati svoje pridelke« in da bo zato »izgubil vsako veselje do nadaljnjega dela«.¹⁵⁹

Iz zapisnikov KLO Ig je razvidno, da so imeli ižanski kmetje tudi v nadaljevanju težave pridelati dovolj za lastne potrebe in za oddajo, saj so jih poleg vsega bremenile še slabe letine. Pomlad 1948 je bila zelo mrzla, zato so zabeležili večjo pozebo sadja.¹⁶⁰ V nadaljevanju leta so jih prizadele še obilne padavine in poplave. KLO Ig je tega leta zaradi izredno slabe letine

156 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik sestavljen na prvem zasedanju novega KLO odbora, 19. 12. 1947, 3.

157 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 3. redne seje KLO Ig, 20. 2. 1947.

158 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik konference KLO Ig, Iška vas, Matena, Pijava Gorica, Želimlje, Tomišelj, Golo in Rakitna, 26. 6. 1947, 1, 2.

159 Prav tam, 1.

160 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 10. redne seje, 9. 6. 1948, 1.

soglasno sklenil vložiti pritožbo na OLO Ljubljana okolica glede odmerjene količine krompirja za oddajo, odborniki so prav tako ugotavljali, da ne morejo izvršiti predvidenega odkupa prašičev. Barjanska tla je namreč več kot dva meseca zapored prekrivala voda, ki je poplavlila večji del svinjske krme, koruze in krompirja. Poplava je uničila tudi 70 odstotkov sena.¹⁶¹ Leta 1950 je sledila suša, ki je prizadela zlasti letino krompirja. Prav tako ni bil dosežen plan odkupa žitaric in mesa. KLO Ig je sklenil prositi za zmanjšanje plana za žito, ki so ga uničile miši, pa tudi za seno, medtem ko so živinorejcem omogočili nakup plemenskih živali oziroma telet brez bonov.¹⁶² Ko se je slaba letina ponovila v letu 1951, je KLO Ig ugotavljal, da so kmetje veliko preveč obremenjeni; oddati bi morali namreč kar 104 tone žita. Imenoval je komisijo, ki je imela nalogo pregledati pridelek in sestaviti novo obremenitev. Pri tem so odborniki poudarjali, da je treba paziti, da ne bi kmetom vzeli preveč in jim s tem odvzeli tudi seme za naslednje leto.¹⁶³ KLO Ig je imel tudi težave pri obvezni oddaji lesa, zato je kmete, ki so slabo izpolnjevali plan, poklical na zaslivanje, kjer so morali prav tako podpisati izjavo, da bodo plan izpolnili.¹⁶⁴ Ugotavljali so namreč, da kmetje nočejo sekati lesa, »ker pričakujejo, da bodo dobili dražje plačanega«,¹⁶⁵ a po drugi strani so tudi odborniki vedeli, da je za kmete dohodek iz prodaje lesa pogosto edini, iz katerega lahko plačajo davke.¹⁶⁶

Tisti kmetje, ki niso mogli izpolnjevati plana obveznih oddaj, so lahko prosili za zmanjšanje ali preložitve obveznosti, KLO Ig pa je odločal, katere prošnje so upravičene.¹⁶⁷ Kakšne so

161 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 14. redne seje krajevnega LO Ig, 1. 8. 1948, 1; Zapisnik 20. redne seje KLO - Ig, 27. 10. 1948; Zapisnik 21. redne seje, 23. 11. 1948, 1.

162 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 16. redne seje I. O. KLO - Ig, 4. 8. 1950, 1; Zapisnik 6. rednega celokupnega zasedanja KLO - Ig, 6. 8. 1950, 1, 2; Zapisnik 17. redne seje I. O. KLO - Ig, 18. 8. 1950, 1; Zapisnik 18. redne seje, 8. 9. 1950, 1.

163 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik seje celotnega Krajevnega ljudskega odbora Ig, 6. 8. 1951, 1, 2.

164 Prav tam.

165 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik seje I. O. KLO Ig, 1. 7. 1951, 1.

166 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik seje celokupnega odbora Krajevnega ljudskega odbora, 2. 2. 1951, 2.

167 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17.

bile njegove odločitve, je težje razbrati. Kot smo videli, se je v času slabih letin KLO Ig trudil, da bi pri OLO Ljubljana okolica izposloval znižanje plana. Ko so za znižanje zaprosili posamezniki, so imeli različne izkušnje. Leta 1950 je eden od kmetov prosil za znižanje že oddanega krompirja, z navedbo, da ga nima ne za prehrano ne za seme. Prošnjo je KLO Ig zavrnil kot neutemeljeno. Drugi kmet je prosil za znižanje oddaje prašičev, z navedbo, da so mu poginili. KLO Ig je bil pripravljen njegovo prošnjo obravnavati, če bo dostavil potrdilo veterinarja.¹⁶⁸ Kmetje so prosili tudi za znižanje obveze pri oddaji masti, pri čemer so večjim kmetom prošnje zavračali z utemeljitvijo, da imajo možnost drugih dohodkov iz posesti, drugim pa so obvezo večinoma zgolj preložili na poznejši čas.¹⁶⁹

Kmetje so se obveznih oddaj skušali rešiti tudi na druge načine. Nekateri so izdelke skrivali.¹⁷⁰ Drugi so si pomagali tako, da so oddajali slaba živila; če so jih odkrili, so bili kaznovani, kot se je zgodilo kmetom, ki so oddali pokvarjeno mleko.¹⁷¹ Tretji so zavlačevali z oddajo pridelkov.¹⁷² Kmete in zasebne obrtnike so bremenili tudi visoki davki, zato so na KLO Ig občasno pošiljali prošnje za zmanjšanje ali odlog plačila. Tistemu, ki davkov ni mogel plačati, so jih izterjali z rubežem.¹⁷³

V začetku leta 1951 so na sestankih KLO Ig še vedno opozarjali, da je treba kmete spodbujati k oddaji pridelkov. Ko je predsednik KLO Ig januarja poročal, kakšen je zaostanek v odkupu masti, mleka in krompirja, je ugotavljal, da bo treba od kmetov »z vso strogostjo in doslednostjo«¹⁷⁴ izterjati zaostanke, in sicer »najprvo pri odbornikih potem šele pri ostalih kmetih«. Od odbornikov je pričakoval, da bodo kmeta prepričali, »da ne

168 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik prve seje novoizvoljenega odbora KLO - Ig, 26. 12. 1950, 2.

169 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 17. redne seje I. O. KLO - Ig, 18. 8. 1950, 1, 2.

170 Gl. npr. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik seje KLO Ig, 22. 1. 1951, 1.

171 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 4. redne seje krajevnega LO - Ig, 18. 2. 1950, 3.

172 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 11. seje krajevnega I. O. - Ig, 26. 5. 1950, 2; Zapisnik seje I. O. KLO Ig, 1. 7. 1951, 1.

173 Gl. npr. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik seje KLO Ig, 23. 5. 1951, 1–3; Zapisnik seje I. O. KLO Ig, 1. 7. 1951, 1.

174 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 25. redne seje KLO Ig, 20. 1. 1951, 1.

Pogled na Ig z Ižanske ceste, 1950

Hrani: SI ZAL LJU/0342. Foto: Tone Mlakar

bo samo prideloval zase, temveč tudi za delovnega človeka v tovarni kajti le na ta način se bode dvignil življenjski nivo vseh ljudi«. ¹⁷⁵ Nato je sredi leta prišlo do prvih sprostitvev obveznega odkupa za meso, mleko in nekatere druge kmetijske pridelke, ¹⁷⁶ saj se je začel postopni prehod iz obveznega na prosti odkup. ¹⁷⁷

Ljudje so se tudi v nadaljevanju borili z vremenskimi težavami. Zima 1952 je bila huda in dolga. Zapadlo je veliko snega, tudi do meter in pol. ¹⁷⁸ »Že smo mislili, da bo letošnja zima minila brez snega, ko je 12. II. 1952 začelo snežiti in je snežilo neprestano tri dni in tri noči,« so zapisali v šolski kroniki. ¹⁷⁹ »V nevar-

¹⁷⁵ Prav tam.

¹⁷⁶ SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 8. seje KLO Ig, 2. 5. 1951, 2; Zapisnik 9. seje KLO Ig, 12. 5. 1951, 1.

¹⁷⁷ Himmelreich, *Pike, špekulanti in Trumanova jajca*, 214.

¹⁷⁸ SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 34. Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 56.

¹⁷⁹ SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 34.

nosti so bila poslopja, prebivalci so noč in dan odmetavali sneg s streh,» so še dodali.¹⁸⁰ Kljub temu je bila škoda velika, strehe pa so bile porušene tako na hišah kot na gospodarskih poslopih in kozolcih.¹⁸¹ Tudi leta 1954 je bila zima dolga in mrzla, a snega ni zapadlo veliko. Sledilo je deževno leto, zaradi česar so imeli kmetje težave s pridelkom.¹⁸² Februarja 1956 pa je bil zaradi hudega mraza, izmerili so kar -29° Celzija, za dva tedna prekinjen šolski pouk. Poročali so tudi, da so otroci množično obolevali za gripo.¹⁸³

Do sredine petdesetih let so življenjske razmere Ižancev ostajale skromne. Otroci so še vedno pomagali pri kmečkih opravilih in pasli živino, *»navada je bila, da tisti otroci, ki so bili iz Zabrv, smo pasli na to stran, proti Breznici, proti hribom«, tisti iz Banije »pa v Partih«* na severni strani vasi.¹⁸⁴ *»Po mali maši si pa lahko pasel tudi po dolinah, drugače pa nisi smel. Ker so morali travo imeti za seno, za spravljati in je paša odpadla in smo pasli po hosti.«¹⁸⁵*

S 1. aprilom 1953 je na Igu stopila v veljavo nova numeracija hišnih števil, istočasno so izvedli tudi popis prebivalstva.¹⁸⁶ Zagotovljena preskrba prebivalstva je bila z začetkom leta 1953 ukinjena, toda oskrba s hrano je še nekaj časa ostala motena. Iz razprav odbornikov Občine Ig o preskrbi z moko, maščobo in sladkorjem lahko razberemo, da so ljudje kopičili zaloge. Zato so sklenili: *»Vsi odborniki naj objasnjujejo prebivalstvu, da je teh živil za preskrbo prebivalcev dovolj in da naj ne nakupujejo večjih količin, ker s tem povzročajo motnje v preskrbi. V vseh trgovskih mrežah se uvede evidenca nad potrošnjo, dolžnost OBLO je, da kontrolira te ukrepe.«¹⁸⁷* Tudi iz sklepov o izterjavi davkov,

¹⁸⁰ Prav tam.

¹⁸¹ Prav tam.

¹⁸² Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 57.

¹⁸³ SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 55.

¹⁸⁴ Pričevanje S. P. (r. 1945).

¹⁸⁵ Prav tam.

¹⁸⁶ SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 1. 1953, 2.

¹⁸⁷ SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 5. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 4. 1953, 1.

ki so bili do sredine desetletja dokaj pogosti, lahko sklepamo, da ljudje niso imeli na razpolago veliko finančnih sredstev.¹⁸⁸ Izterjava davkov je bila za občino ena od večjih težav, saj so se zaoznanke vlekli tudi po nekaj let, zaradi kadrovskega pomanjkanja pa je bilo breme izterjave večinoma na občinskem tajniku.¹⁸⁹ V zapisnikih se pojavljajo tudi poročila o nepravilnostih pri odmeri davkov. Pri tem so izpostavili nekatere odbornike, ki niso bili sorazmerno obdavčeni v primerjavi z drugimi prebivalci.¹⁹⁰

Prav tako so do sredine petdesetih let izrazito konfliktni ostajali tudi odnosi s Katoliško cerkvijo. Med letoma 1945 in 1951 je župnijo Ig vodil vikar namestnik Ivan Erjavec,¹⁹¹ leta 1951 je za nekaj tednov kot vikar namestnik za župnijo Ig skrbel Avguštín Jakob,¹⁹² nato pa je na Ig prišel Anton Bergant,¹⁹³ ki je kot župnik služboval med letoma 1951 in 1971.¹⁹⁴ Novembra 1945 je kot kaplan na Ig prišel Janez Mrhar, vendar je tu ostal le do avgusta 1947. Nato je mesto kaplana nekaj časa ostalo nezasedeno.¹⁹⁵

188 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 3. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 2. 2. 1953, 2; Zapisnik 5. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 4. 1953, 2.

189 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 3. redne seje OBLO Ig, 11. 4. 1954, 2.

190 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 1. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 23. 1. 1954, 3, 4.

191 Ivan Erjavec (1877–1976), duhovnik. Pred drugo svetovno vojno župnik v Želimljah, upokojen 1937. Septembra 1941 se je preselil na Ig. Že takrat je v občasni odsotnosti župnika Janeza Klemenčiča skrbel za župnijo. Po koncu vojne, ko se je Klemenčič umaknil na Koroško, je ostal na Igu kot vikar namestnik, in sicer med letoma 1945 in 1951. Leta 1949 je bil imenovan še za upravitelja župnije Tomišelj, ki je zaradi starosti ni želel sprejeti. – Baraga, Župnija Ig in njeni duhovniki, 84. Pavlič, Župnija Ig v času med 2. svetovno vojno, 51, 71–73. Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 51–55.

192 Avguštín Jakob (1912–1990), salezijanec. Maja 1945 se je umaknil na Koroško, bil vrnjen in zaprt v taborišču Teharje in nato v Ljubljani. Bil je ravnatelj salezijanske skupnosti na Rakovniku, od 1949 upravitelj župnije Tomišelj, od koder je leta 1951 za nekaj tednov skrbel tudi za izansko župnijo. Od 1954 do 1964 je bil predstojnik jugoslovanske salezijanske skupnosti. – Baraga, Župnija Ig in njeni duhovniki, 89.

193 Anton Bergant (1904–1971), duhovnik. Po koncu druge svetovne vojne zaprt in obsojen na 12 let odvzema prostosti s prisilnim delom zaradi agitiranja proti Osvobodilni fronti in sodelovanja z okupatorjem. Pogojno izpuščen maja 1951. Med letoma 1951 in 1971 je deloval na Igu, sprva kot vikar namestnik, leta 1957 pa je bil imenovan za upravitelja župnije, duhovnega svetnika in dekana. – Griesser Pečar, *Cerkev na zatožni klopi*, 256–61. Baraga, Župnija Ig in njeni duhovniki, 79.

194 Baraga, Župnija Ig in njeni duhovniki, 89. Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 51–55; Župnija Ig – Zgodovina.

195 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 51, 52.

Erjavec je zaradi starosti in bolehnosti težko opravljal delo. Težave je imel pri obiskovanju bolj oddaljenih krajev, pritoževal se je, da težko poučuje verouk, leta 1948 je želel celo odpovedati mašo ob 10. uri, ker ga je motil klepet otrok, večkrat je prosil za premestitev. Erjavec in Mrhar sta po koncu vojne prebivala v kaplaniji, medtem ko se je v župnišče, ki je bilo zaradi vojne v slabem stanju, naselil KLO Ig.¹⁹⁶ KLO Ig je tudi v nadaljevanju leta 1946 ostal tam, z obrazložitvijo, da »*nima zaenkrat prostora, da bi se izselil, niti župnišče ne sili, da bi se izselil*«. ¹⁹⁷ Župnija Ig je župnišče s pripadajočim vrtom izgubila zaradi agrarne reforme. Leta 1946 je sicer prišlo do zamenjave, župniji so vrnili župnišče in ji namesto tega odvzeli kaplanijo s pripadajočim vrtom. Erjavec pa naj bi se v župnišče preselil šele leta 1951.¹⁹⁸

Med letoma 1949 in 1952 naj bi bil v kaplaniji tudi dijaški dom, nato so tam uredili stanovanja za učitelje.¹⁹⁹ Verouk se je do božiča 1948 še poučeval na šoli, nato nekaj časa v cerkvi. Otroci so bili leta 1946 birmani prvič po koncu vojne, in sicer v stolnici v Ljubljani, nato pa še v letih 1947, 1949 in 1951.²⁰⁰ Župnika Erjavca je nadzirala tudi komunistična oblast, ki pa daljših zapisov o njem ni pustila. Izvemo le to, da se leta 1951 ni želel udeležiti volitev v Ljudsko skupščino Ljudske republike Slovenije (LRS), prav tako je odklanjal obiske partijskih aktivistov. Iz istega dokumenta je razvidno, da sta z njim bivali dve sorodnici (ena je bila Erjavčeva sestra), ki sta skrbeli za gospodinjstvo.²⁰¹

Julija 1951 je službo na Igu nastopil župnik Bergant. Tega leta poučevanje verouka ni bilo dovoljeno niti v cerkvi, zato je župnik nedeljsko pridigo ob 10. uri namenil mladini. Leta 1952 pa je le dobil dovoljenje za poučevanje verouka pred ali

196 Prav tam, 51–55.

197 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 17. redne seje KLO Ig, 2. 10. 1946, 1.

198 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 51–55. SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 69, a. e. 18, Dopis št. 75/18, 7. 8. 1946; Odločba št. 700/1 Okrožne komisije za agrarno reformo za ljubljansko okrožje, 13. 8. 1946. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 34.

199 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 34–36. SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 104, a. e. 1323, Prepis stavb in zemljišča, 14. 11. 1951; t. e. 212, a. e. 498.

200 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 51–55.

201 SI AS 1589/III, t. e. 56, a. e. 1639, Volilna enota 141 – Ižanski sektor kandidat Klanšček Vasja nam. Škulj Jože, 1; Seznam volilnih abstinentov, 25.

po šolskem pouku, dovoljeno je bilo tudi pobiranje denarja v cerkvi.²⁰² Oblast je bila do Berganta bolj ostra v zapisih, kar ni presenetljivo, saj ga je po vojni tudi sodno preganjala. Partijska revizijska komisija Okrajnega komiteja (OK) KPS Ljubljana okolica, ki je leta 1952 izvedla politično in gospodarsko analizo ižanskega območja, je o njem zapisala, da je bil »med okupacijo zagrizen sovražnik NOB in organizator be-ga. Navidezno se bavi z 8 ha zemlje /farovške/ [...] Mašuje tudi popoldne in to one praznike ali dneve, ko delavci dopoldne delajo v podjetjih, zato ga naši ljudje ocenjujejo kot zelo prebrisanega in zamaskiranega bivšega in sedanjega protiljudskega duhovna.«²⁰³ Iz zapisa je nadalje razvidno, da so beležili, kdo redno zahaja v župnišče; pri tem so izpostavili nekatere župljane, ki so bili z župnikom v rednih stikih. Prav tako so spremljali, kam zahaja župnik.²⁰⁴

V začetku petdesetih let je zaostreni odnos med državo in Cerkvijo dosegel najnižjo točko. V tem času je bila med drugim odstranjena kapelica na Studencu, ki je dolgo časa zaznamovala podobo vaškega centra. O njeni odstranitvi so se na KLO Ig začeli pogovarjati leta 1950, pri čemer so kot razlog navedli, da je v slabem stanju in da ovira cestni promet.²⁰⁵ Leta 1953 je *Odlok o javnem redu in miru* OLO Ljubljana okolica omejil še cerkveno zvonjenje, in sicer na redne cerkvene obrede. Zvonjenje ni smelo trajati več kot tri minute, prepovedano je bilo pritrkovanje in zvonjenje v nočnem času.²⁰⁶ Kljub temu je prebivalstvo večinoma ostajalo verno. Partija je spremljala versko dejavnost in v začetku petdesetih let ugotovila, da je od 160 otrok na ižanski šoli kar 126 obiskovalo verouk, kar je znašalo dobrih 78 odstotkov.²⁰⁷ Občasno je problematizirala tudi to, da

202 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 55, 56.

203 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekatere značilne izjave članov KP na Igu in Iški vasi, 2.

204 Prav tam.

205 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik zasedanja celokupnega odbora KLO Ig, 29. 4. 1950; Zapisnik zasedanja celokupnega odbora KLO Ig, 27. 5. 1950.

206 *Uradni list LRS*, št. 30/1953, 12. 9. 1953, 409, *Odlok o javnem redu in miru*. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Dostava sejnih zapisnikov, 30. 6. 1953.

207 SI ZAL LJU/0682, t. e. 3, a. e. 18, Pregled posećanja verouka šoloobveznih otrok: za mesec september, 1. Prim. tudi Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 50–58.

Župnijska cerkev sv. Martina, ki dominira na vseh vedutih Iga, razglednica iz leta 1909.

Hrani: SI AS 1100, t. e. 6, a. e. 97

so posamezni člani partije oziroma njihovi ožji družinski člani obiskovali verske obrede ali dali krstiti otroke.²⁰⁸

Čeprav je oblast v tem času ovirala obnovo sakralne arhitekture in gradnjo nove, je bila cerkev sv. Martina na Igu med letoma 1952 in 1954 deloma obnovljena. Leta 1952 so prekrili streho, zamenjali žlebove, pri orglah preuredili meh na električni

208 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekatere značilne izjave članov KP na Igu in Iški vasi, 2, 4. SI ZAL LJU/0682, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik sestanka sekretarjev občinskih komitetov KP, 7. 4. 1952, 4.

Freske v notranjosti cerkve sv. Jurija je leta 1909 restavriral Matej Sternen in fotografije poslal Cesarsko-kraljevemu spomeniškem uradu.

Hrani: SI AS 1100, t. e. 6, a. e. 97

motor. Leta 1953 so se lotili restavriranja notranjosti (obnovili so glavni oltar, stranska oltarja in oltarja v stranskih kapelah), leta 1954 pa so popravili streho na zvoniku in deloma prebarvali zunanost. Pri obnovi so pomagali tudi verniki z darovi, obnovljeno cerkev pa si je oktobra 1954 ogledal škof Anton Vovk.²⁰⁹ Leta 1955 je bila na Igu znova tudi birma.²¹⁰

209 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 56, 57. Hostnik, *Cerkve v občini Ig*, 84–87.

210 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 58.

Drugačno usodo je imela cerkev sv. Jurija na Pungartu, v neposredni bližini gradu, ki je bila v času vojne poškodovana. Škodo je utrpela zlasti streha, deloma tudi freske. Župnija je sicer leta 1947 dobila nekaj denarja za obnovo, a škoda je bila prevelika. Cerkev sv. Jurija ni bila deležna večje obnove, zato je vse bolj propadala, ostrešje se je sčasoma porušilo, stene, ki so bile izpostavljene vremenskim razmeram, pa so začele propadati. En zvon je leta 1954 izginil, drugega so prestavili v podružnično cerkev na Sarskem.²¹¹

211 Hostnik, Cerkve v občini Ig, 91–93. Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 50, 52.

POVOJNI ODVZEMI PREMOŽENJA

Po koncu druge svetovne vojne so v razvoj Iga občutno posegli tudi razlastitveni ukrepi, ki so spremenili lastninske odnose ter s tem vplivali na življenje vasi in njenih prebivalcev. Na njihovi osnovi je potekalo preoblikovanje lokalnega gospodarstva, poddržavljeno premoženje so v upravljanje prevzele tudi različne državne inštitucije.

Poseg v lastninske odnose je bil izveden v skladu s političnimi cilji poveljne oblasti – prevzem oblasti, izgradnja novega družbenopolitičnega sistema in njegovega gospodarstva –, kar je vplivalo na gospodarsko in socialno podobo Slovenije v nadaljnjih desetletjih. Večino prisilnih odvzemov premoženja (zaplembe, razlastitve na podlagi agrarne reforme in nacionalizacije) je poveljna oblast izvedla med letoma 1945 in 1948.²¹²

Zaplembe

Zaplembe so bile prisilni odvzem celotnega ali delnega premoženja brez odškodnine. Izrekala so jih lahko sodišča kot stransko kazen ali upravni organi, ki so izdajali odločbe

212 Mikola, *Rdeče nasilje*, 195. Žontar, Poveljni prisilni odvzemi zasebnega premoženja, 5–10. Čepič, Agrarna reforma in kolonizacija, 883–87.

na podlagi prijave brez preiskovalnega postopka. Ukrep je bil usmerjen proti zasebnemu gospodarskemu sektorju in nasprotnikom narodnoosvobodilnega gibanja.²¹³

Povojne zaplembe, izvedene na Igu, so se večinoma izvajale na podlagi 28. člena *Zakona o zaplembi imovine in o opravljanju zaplembe* iz leta 1945, ki je obravnaval zaplembe tako imenovanih vojnih zločincev in narodnih sovražnikov. Te so izrekli upravni organi v letih 1945 in 1946. Prizadele so posameznike, ki so jim očitali medvojno sodelovanje z okupatorjem, vaškimi stražami ali domobranci, ki so bili v času vojne usmrčeni ali so po vojni pobegnili. Iz ohranjenih dokumentov je razvidnih dobrih 30 zaplemb na podlagi 28. člena. Pogosto je šlo za manjše premoženje, osebne predmete, hranilne vloge, pohištvo ali kolesa. Odločbo o zaplembi premoženja so izdali tudi, ko so ciljali na dedni delež. Celotna posestva so bila zaplenjena slabi polovici vseh evidentiranih zaplemb na podlagi 28. člena, in sicer Stanku Menceju, Antonu Merkunu, Janezu Merkunu, Mirku Merzelu, Janezu Borštnarju, Ivanu Smoletu, Ani in Ludviku Stojcu, Frančiški Zajc, Uršuli Železnikar, Martinu Avanzu, Mariji Kus, Antonu Mačku in Antonu Martinčiču. Deset od navedenih jih je po vojni pobegnilo na Koroško, trije so bili usmrčeni v času vojne, eden je padel v vojni. Zaplenjena posestva večinoma niso bila velika ali pa je bila zemlja slabše kakovosti. V petih primerih so del ohišja za preživljanje znova dodelili družini, ki je ostala doma. Sicer pa so na ta način podržavljeno premoženje v upravljanje dobili KLO Ig, zemljiški sklad, gozdno gospodarstvo, redkeje tudi posamezni agrarni interesi.²¹⁴

Večje posestvo z obrtno delavnico je bilo zaplenjeno Filipu in Luciji Paznar. Zaplenili so jima stanovanjsko hišo, delavnico, skladišče za les, pripadajoči vrt, inventar stanovanja in mizarske delavnice, ki je obsegal nekaj sobne in kuhinjske opreme, mizarsko

213 Mikola, *Rdeče nasilje*, 197–220. Žontar, Povojni prisilni odvzemi zasebnega premoženja, 5–8.

214 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 1, a. e. 45; t. e. 10, a. e. 492; t. e. 12, a. e. 546; t. e. 12, a. e. 589; t. e. 13, a. e. 617; t. e. 13, a. e. 621; t. e. 13, a. e. 622; t. e. 13, a. e. 628; t. e. 19, a. e. 950; t. e. 19, a. e. 976; t. e. 23, a. e. 1161; t. e. 24, a. e. 1209; t. e. 25, a. e. 14.

orodje, električni motor, več kosov raznega lesa in nekaj opeke.²¹⁵ Paznarja, ki je po vojni z družino pobegnil na Koroško, so obtožili sodelovanja z vaškimi stražami in domobranci.²¹⁶ Doma je ostal njegov sedemnajstletni sin Rado, ki je bil po vojni mizarski vajenec pri Obnovitveni zadrugi na Igu. Njemu so priznali pravico do brezplačnega stanovanja v hiši, vendar le do polnoletnosti oziroma do takrat, ko se bo zmozel sam preživljati.²¹⁷

V ohranjenih virih je zabeležen le en primer zaplembe, ki jo je kot stransko kazen izreklo sodišče. Doletela je strojarja Franca Čebularja, ki je bil v začetku leta 1948 obtožen prikrivanja blaga, in sicer čevljev, usnja in čevljarskih potrebščin. Zanimivo je, da so ga v statistiki šteli med zasebne trgovce, ki jim je bilo na podlagi sodnih odločb zaplenjeno blago, inventar ali celotno premoženje.²¹⁸ Čebularjevo delavnico za strojenje kož so med vojno izropali in poškodovali domobranci. Po koncu vojne naj bi opustil strojarstvo in se večinoma preživljal z dohodki iz zemljišča.²¹⁹ Junija 1948 je bil na podlagi *Zakona o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže* obsojen na osem mesecev odvzema prostosti ter zaplembo celotnega inventarja in trgovskega blaga. Po pritožbi so mu kazen še zvišali, in sicer na dve leti odvzema prostosti s prisilnim delom, zaplembo prikrita blaga in blaga, ki se je nahajalo v trgovini, ter na zaplembo celotnega premoženja. Plačati je moral stroške kazenskega postopka in dobil prepoved opravljanja trgovske in strojarske obrti za eno leto po prestani kazni.²²⁰ Zaplenjeno blago je prevzel Ljudski magazin Ljubljana okolica.²²¹ Družino je pred popolno zaplembo premoženja skušal braniti tudi KLO Ig. Čebularjevo premoženje je bilo sestavljeno iz pritlične hiše ob

215 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 15, a. e. 740.

216 Gl. tudi Gestrin, *Svet pod Krimom*, 264, 333.

217 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 15, a. e. 740.

218 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 218, a. e. 527, Komisijski popis zaplenjenega blaga; Zaplenjeni denarni zneski od likvidiranih privatnih trgovcev.

219 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 2, a. e. 105, Komisijski zapisnik, 1, 2.

220 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 2, a. e. 105, Sodba K 577/48, 17. 7. 1948; Komisijski zapisnik, 1, 2.

221 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 218, a. e. 528, Popis zaloge blaga in inventure pri trgovcu Čebular Franc, Ig.

glavni cesti Ljubljana–Ig–Podpeč, stranišča in svinjaka ob hiši, delavnice ter treh parcel. KLO Ig je pri tem zatrjeval, da je bil del premoženja last njegove žene.²²² Prav tako so se zavzemali, da bi iz zaplembe izločili ohišje in del stanovanjske hiše za vzdrževanje tričlanske družine. Kot razlog so navedli, da je Čebular podpiral narodnoosvobodilno gibanje od leta 1941.²²³

Agrarna reforma

Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji, ki je predvideval razlastitev veleposestnikov, pravnih oseb, Cerkve in večjih zasebnih posestnikov,²²⁴ je na Igu prizadel predvsem dva posestnika, zadnjega lastnika izanskega gradu Josipa Palmeta in Župnijo Ig. Iz ohranjenih dokumentov ni razvidno, da bi bili po tem zakonu prizadeti tudi kakšni večji kmetje na Igu. Palme in Župnija Ig sta v povojnih prisilnih odvzemih premoženja na Igu pravzaprav izgubila največ premoženja.

Josip Palme in njegova žena Antonija sta bila februarja 1946 v celoti razlaščena kot veleposestnika. Odvzeli so jima vsa zemljiška posestva v Sloveniji z vsemi nepremičninami, živim in mrtvim inventarjem ter vsemi zalogami pridelkov in lesa. Palmetu so odvzeli skupno 281,89 hektara zemljišč, ki so obsegala njive, vrtove, travnike, pašnike, gozd, ribnike, barjansko in nerodovitno zemljo, vsa stanovanja ter gospodarska in obrtna poslopja. Njegovi ženi Antoniji, ki je pomotoma izpadla iz prve odločbe, so z naknadno odločbo odvzeli 20,52 hektara gozda, pisanega nanjo.²²⁵ Na Palmetovem posestvu je bilo več stavb, inventarni popis navaja grad

222 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 2, a. e. 105, Komisijski zapisnik, 1, 2.

223 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 2, a. e. 105, Čebular Franc Ig, izročitev ohišja, 9. 6. 1953. Čebular se je od septembra 1942 nahajal v Ljubljani. Njegovo mater Franciško so v času vojne obtožili, da je terenka in da skriva partizane. Leta 1944 so jo usmrtili v Kozlarjevi gošči. – Gl. SI AS 1931, t. e. 1090, Čebular Franc – razgovor, 17. 8. 1979, 1; Zapisnik o zaslišanju priče I Kpr 186/80/9, Čebular Franc, 22. 4. 1980, 1–3. SI AS 1912, t. e. 8, a. e. 25, Vesti, 23. 5. 1944, 6. Gestrin, *Svet pod Krimom*, 301, 331, 421.

224 Mikola, *Rdeče nasilje*, 221–23. Čepič, *Agrarna reforma in kolonizacija*, 883–85.

225 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Odločba št. 727/39, 6. 2. 1946; Razlastitev posestva Palme Antonije, žene veleposestnika, Odločba št. 73/1, 9. 8. 1946; Popis posestev, ki zapadejo pod agrarno reformo.

Osoje (Sonnegg), stanovanjsko hišo, posebno hišo z drvarnico, goveji hlev, konjski hlev, šupo za les in vozove, poslopje, kjer so bili svinjak, remiza in shramba, šupo za steljo, zidan kozolec dvojniki pod gradom, tri enojne kozolce, dva lesena svinjaka ter kurnico za 40 kokoši (dve stavbi). V vasi Ig so k posestvu spadali še mlin na vodo, vodna žaga venecijanka, stanovanjska hiša s hlevom in lopa za skladiščenje desk, v sosednji Dragi pa stanovanjska hiša in hlev. Živi in mrtvi inventar je obsegal različno kmetijsko mehanizacijo in orodje, več glav živali in perutnine ter večje zaloge žita, krompirja, krme in lesa.²²⁶ Palme se je 21. februarja 1946 pritožil na razlastitveno odločbo, a mu ni bilo ugodeno. V obrazložitvi so se sklicevali na načelo agrarne reforme, naj ima zemljo tisti, ki jo obdeluje; zapisali so namreč, da Palme ni kmet, ki bi posestvo obdeloval sam ali s svojo družino, temveč z najeto delovno silo.²²⁷

Palme za odvzeto premoženje ni dobil odškodnine. Za lastno preskrbo so mu 23. februarja 1946 iz odvzetih zalog izročili nekaj žita, krompirja, fižola in čebule, štiri kokoši, šest kubičnih metrov bukovih drv, enega prašiča in dnevno količino mleka, ki naj bi jo prejemal do 6. avgusta 1946.²²⁸ Čeprav so mu odvzeli celotno premoženje, so mu za leto 1945 odmerili davek, pri čemer pa so mu čisti donos znižali za 30 odstotkov, z obrazložitvijo, da je bilo njegovo posestvo med vojno dvakrat požgano in izropano.²²⁹ Leta 1947 je stanovanje dobil v stanovanjskem poslopiju pri mlinu, ki so mu ga odvzeli z agrarno reformo.²³⁰ Palme je kljub temu ostal aktiven v vaškem življenju. Iz drobcev, ki so o njem ohranjeni, vidimo, da je sodeloval v KLO Ig, takoj po vojni je bil tudi njegov član, nato pa je vodil računovodstvo za vsa krajevna podjetja.²³¹

226 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Inventar kmetijskih strojev, orodja na posestvu Palme Josipa, Ig 109; Inventar zgradb na posestvu Palme Josipa Ig; Inventar živali po stanju 31. 1. 1931; Inventar zalog po stanju 10. 12. 1945.

227 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Odločba št. 80/1, 4. 3. 1946.

228 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Prepis potrdila glede oddane robe Palmetu Josipu, 23. 2. 1946.

229 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 6. izredne seje KLO Ig, 26. 9. 1946.

230 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 3. redne seje KLO Ig, 20. 3. 1947.

231 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17; t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 1; Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 3, 4. Prim. Mikola, *Rdeče nasilje*, 229.

Josip Palme, fotografija je nastala sredi petdesetih let.
Osebni arhiv avtorice

Župnija Ig z vsemi podružnicami je z agrarno reformo izgubila 104,92 hektara posesti, večinoma travnikov in nekaj gozda. Pustili so ji zemljišča v skupni izmeri 10,73 hektara,²³² kar je ustrezalo zemljiškemu maksimumu, ki je bil določen za posest v cerkveni lasti.²³³ Vikar namestnik Ivan Erjavec se je na odločbo pritožil. Pritožbi so delno ugodili, in sicer so župniji prepustili prvotno odvzeto župnišče s pripadajočim vrtom, namesto tega pa so ji odvzeli kaplanijo, ki je stala poleg osnovne šole, ter pripadajoči vrt s hlevom in gospodarskim poslopjem.²³⁴

232 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 69, a. e. 18, Odločba okrajne komisije za agrarno reformo Ljubljana okolica št. 75/18, 30. 4. 1946; Priloga k odločbi.

233 Čepič, Agrarna reforma in kolonizacija, 884.

234 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 69, a. e. 18, Dopis št. 75/18, 7. 8. 1946; Odločba št. 700/1 Okrožne komisije za agrarno reformo za ljubljansko okrožje, 13. 8. 1946.

Nacionalizacija

Nacionalizacija, ki se od zaplembe razlikuje po tem, da je bila za odvzeto premoženje običajno predvidena odškodnina, je bil tretji način odvzema premoženja v korist države. Potekala je v treh fazah: prvi dve, ki sta se nanašali na zasebna gospodarska podjetja, sta potekali v letih 1946 in 1948, tretja, ki je zajela najemne zgradbe in gradbena zemljišča, pa leta 1958. S prvo nacionalizacijo so bila podržavljena vsa tista zasebna gospodarska podjetja, ki so bila razglašena za podjetja zveznega ali republiškega pomena. Preostala zasebna gospodarska podjetja je zajela druga nacionalizacija. Izvedena je bila zelo temeljito, zajela je namreč celo obrtne delavnice, ki so zaposlovale malo delavcev.²³⁵ Potekala je aprila in maja 1948 in z njo je država vzpostavila nove gospodarske odnose v skoraj vseh neagrarnih panogah. Ukrep je imel tako gospodarsko kot politično ozadje; država je zaradi težav pri uresničevanju petletnega plana na ta način skušala mobilizirati nova sredstva, hkrati pa v napetih odnosih s Sovjetsko zvezo dokazati svojo pravovernost.²³⁶

Druga nacionalizacija se je dotaknila tudi Iga, in sicer sta v ohranjenih dokumentih zabeležena dva primera. Ključavničarskemu mojstru Cirilu Podržaju so obrtno delavnico nacionalizirali 28. aprila 1948. Odvzeli so mu enonadstropno stanovanjsko-obrtniško hišo na Igu nasproti župnijske cerkve, hišo na dvorišču, ki jo je uporabljal za delavnico in skladišče, ter pripadajoče zemljišče. Poleg tega so mu odvzeli tudi več strojev in orodje za opravljanje obrti. Nacionalizirani objekti in posest so bili 19. maja izročeni v upravljanje OLO Ljubljana okolica, ki je na tej osnovi v naslednjem mesecu ustanovil Okrajno kovinsko podjetje Ig.²³⁷ Podržaj je v novem podjetju sprva ostal obratovodja, nato pa se je zaposlil drugje. Osemčlanska družina s šesti otroki je še nekaj časa živela v stanovanjskem delu hiše.

235 Mikola, *Rdeče nasilje*, 224–27. Žontar, Povojni prisilni odvzemi zasebnega premoženja, 8, 9.

236 Princič, Podržavljanje gospodarstva, 876, 877.

237 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 9, a. e. 231, Popis in cenitev, 1–8. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Gospodarska analiza Okrajne kovinske industrije Ig pri Ljubljani, 1.

Podržaj je leta 1951 prosil za razveljavitev dela odločbe, s katero mu je bila odvzeta stanovanjska hiša. V obrazložitvi je zapisal, da ima le še to stanovanje, in dodal, da stanovanjski del hiše prvotno ni bil nacionaliziran in je Okrajna kovinska industrija Ig te prostore šele naknadno zahtevala zase. Njegovi prošnji ni bilo ugodeno.²³⁸

Podržaj je bil neposredno po vojni aktiven v vaškem življenju. Do leta 1948 je vodil Krajevni kino Ig, bil je predsednik nadzornega odbora Naproze Ig, upravnik članov zadruga Železopromet, tajnik krajevnega gasilstva, predsednik gradnje združnega doma ter predsednik medzadružnega odbora obnovitvenih zadrug Ig, Golo in Iška vas.²³⁹ Po nacionalizaciji je oblast na razlaščene podjetnike pogosto gledala z nezaupanjem in jih imela pod budnim nadzorom.²⁴⁰ Tako je bilo tudi s Podržajem, o katerem so občinski organi še v začetku petdesetih let zapisali, da naj bi imel skrajno slab odnos do oblasti in do bivšega podjetja, da prek delavcev dela proti vodstvu podjetja, da ne želi sodelovati z občinskim ljudskim odborom in da se ne odziva na njihova vabila.²⁴¹ Nekaj let kasneje so se strasti umirile, Podržaj pa je bil spoštovan kot predsednik Krajeвне skupnosti Ig.²⁴²

Drugi primer nacionalizacije je nekoliko bolj poseben. Gre za opekarno Draga pri Igu Ivana Comina, ki je bila prav tako nacionalizirana aprila 1948 in septembra 1949 z odločbo OLO Ljubljana okolica vključena v Okrajne opekarne Ljubljana okolica Črnuče.²⁴³

Comino, ki je opekarno v Dragi podedoval od svojih staršev, jo je že leta 1945 prostovoljno predal v družbeno upravljanje. Opekarna je bila namreč v slabem stanju. Podjetje, ki je leta

238 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Gospodarska analiza Okrajne kovinske industrije Ig pri Ljubljani, 2. SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 135, a. e. 186, Prepis dopisa Podržaj Cirila na Predsedstvo vlade LR Slovenije, 23. 6. 1951; Dopis S-nac. 46/29-50 (Podržaj Ciril, Ig), 15. 8. 1951.

239 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 135, a. e. 186, Prepis dopisa Podržaj Cirila na Predsedstvo vlade LR Slovenije, 23. 6. 1951.

240 Prim. Mikola, *Rdeče nasilje*, 230.

241 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 135, a. e. 186, Podržaj Ciril Ig, informacije, 28. 5. 1954.

242 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 94, 104.

243 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Zapisnik, 8. 4. 1952, 1.

1940 zaposlovalo kakih 50 ljudi in proizvedlo okoli 900.000 zidakov in votlakov, 300.000 kosov strešne kritine in 3000 žlebakov, je med vojno zaradi poškodbe transformatorja prenehalo z obratovanjem. Dodatno škodo je utrpelo zaradi plenjenja in prisilnega odvzema, medtem ko je bil lastnik v internaciji v Nemčiji. Opekarna je bila zato potrebna večje obnove, prav tako ni imela dovolj delovne sile.²⁴⁴ V skladu s potrebami povojne obnove jo je konec leta 1945 prevzel medzadružni odbor obnovitvenih zadrug Ig, Iška vas in Golo. Comino naj bi v zameno za opekarno s pripadajočo strojno opremo in za ležišča glin (vključno z lastnimi travniki) prejemal letno odškodnino.²⁴⁵ Čez eno leto so iz Zadružne opekarne Ig, kakor se je takrat imenovala, izločili mizarско delavnico in jo s 1. januarjem 1947 postavili pod upravo KLO Ig. Comino je bil v tem času predsednik KLO Ig.²⁴⁶ Nato so avgusta 1947 na podlagi sklepa OLO Ljubljana okolica opekarno z vsem pripadajočim inventarjem, stroji in zemljišči prenesli v last ministrstva za notranje zadeve. Opekarna je imela v osnovnih sredstvih 40.000 kvadratnih metrov zemljišč, več sušilnih lop, žago, stroje in drugo opremo za izdelavo zidakov, žago venecijanko, druge stroje in transportno opremo.²⁴⁷ Leta 1948 je na podlagi zakona o nacionalizaciji Opekarna Draga pri Igu prešla v sklop splošnega ljudskega premoženja.²⁴⁸

244 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 139, a. e. 320, Statistični podatki, 11. 9. 1945. AS 1589/IV, t. e. 3859, Comino Oto.

245 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 139, a. e. 320, Zapisnik, 26. 10. 1945.

246 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 20. redne seje KLO Ig, 22. 11. 1946, 1.

247 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 139, a. e. 320, Odločba, 20. 8. 1947; Seznam osnovnih sredstev Opekarna Comino Ivan, Dobravica št. 25, 12. 6. 1947.

248 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 128, a. e. 2358, Odločba št. 142/54-1, 6. 9. 1954.

DELITEV ODVZETEGA PREMOŽENJA

Leta 1952 sestavljeni seznam razlaščne in zaplenjene zemlje na območju OLO Ljubljana okolica je ugotavljal, da je bilo na ozemlju nove Občine Ig skupno razlaščenih 1481,25 hektara zemlje, kar je predstavljalo dobrih trinajst odstotkov celotne površine občine. V katastrski občini Studenec - Ig, ki je obsegala vasi Ig, Kot in Staje, je bilo razlaščenih 151,16 hektara zemlje, in sicer 23,65 hektara njiv, 58,04 hektara travnikov, 2,69 hektara vrtov, 57,46 hektara gozdov, 1,79 hektara pašnikov in 7,50 hektara nerodovitne zemlje.²⁴⁹ Kljub temu da je zakon o agrarni reformi izhajal iz načela, naj dobijo zemljo v last tisti, ki je nimajo ali nimajo dovolj, oziroma tisti, ki jo obdelujejo, iz objavljenih podatkov vidimo, da je šla večina razlaščne zemlje v državne roke.²⁵⁰ V katastrski občini Studenec - Ig je največ zemlje dobilo ministrstvo za notranje zadeve za Državno posestvo Ig pri Ljubljani, to je za kmetijsko posestvo Kazensko poboljševalnega zavoda (KPZ) Ljubljana. Na ravni celotne Občine Ig je največ razlaščne zemlje dobilo gozdno gospodarstvo, kar 1071,28 hektara. ObLO Ig je dobil 325,54 hektara zemlje, le dobrih 84 hektarov pa je bilo razdeljenih med ostale prejemnike.²⁵¹

249 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 219, a. e. 531, Seznam razlaščne in zaplenjene zemlje ter nje razdelitve po Obč.LO - na področju bivšega Okraja Ljubljana - okolica.

250 Prim. Čepič, Oris pojavnih oblik kmetijske politike, 180–82.

251 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 219, a. e. 531, Seznam razlaščne in zaplenjene zemlje ter nje razdelitve po Obč.LO - na področju bivšega Okraja Ljubljana - okolica; t. e. 147, a. e. 410, seznam agrarnih interesentov.

Razlaščena zemlja Josipa Palmeta je bila v veliki meri razdeljena med zemljiški sklad, ministrstvo za kmetijstvo in ministrstvo za notranje zadeve, nekaj zemlje je dobil še KLO Ig, različni agrarni interesi pa le manjši del.²⁵² Grajsko poslopje in več obdelovalnih površin je dobilo ministrstvo za notranje zadeve oziroma uprava KPZ Ljubljana. Kazensko poboljševalni zavodi so imeli namreč pravico do dodelitve 50 hektarov zemlje, saj so se morali deloma vzdrževati iz lastnih dohodkov. Zavod je že januarja 1946, preden je bil Palme z odločbo uradno razlaščen,²⁵³ prosil za izločitev zemljiških parcel iz njegovega posestva, in sicer za 10,01 hektara njiv, 24,93 hektara travnikov, 0,09 hektara vrtov, 0,40 hektara stavbišč in 9,70 hektara gozda. Hkrati je prosil še za manjši del razlaščenih njiv Ivana Merkuna.²⁵⁴ Na tej zemlji je KPZ Ljubljana nameraval ustanoviti kmetijsko posestvo, ki bi ga obdeloval z obsojeniško delovno silo. Leta 1947 je bilo 49,57 hektara nekdanje Palmetove zemlje tudi uradno dodeljenega ministrstvu za notranje zadeve, in sicer Državnemu posestvu Ig pri Ljubljani za ustanovitev lastne ekonomije in gradnjo stanovanjskih zgradb.²⁵⁵ Državno posestvo Ig pri Ljubljani je prav tako dobilo večino živega in mrtvega inventarja, ki ga je potrebovalo za nemoteno obratovanje.²⁵⁶ Obsojenci iz KPZ Ljubljana so začeli med vojno požgani grad obnavljati v zimi 1946/47; zagotovo so na ižanskem gradu in pripadajočem posestvu delali januarja 1947. V tem času je pričelo obratovati tudi Državno posestvo Ig pri Ljubljani.²⁵⁷ Ob koncu leta 1947 je bila zaključena najnujnejša obnova ižanskega gradu, pri čemer

252 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772.

253 Prim. Čepič, *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji* (1945–1948), 93.

254 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Izločitev zemljiške posesti iz zemlj. sklada po čl. 16 zak. o agr. reformi in kolonizaciji v Sloveniji, 23. 1. 1946.

255 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Dodelitev zemljišč po čl. 16 zakona o agrarni reformi in kolonizaciji v Sloveniji, 30. 12. 1947.

256 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Izločitev spodaj navedenega živega in mrtvega inventarja od bivšega lastnika veleposestnika Palme Josipa iz Iga v last Krajevnega odbora Ig in v uporabo agrarnih interesentov, 26. 2. 1946; Priloga 3, Žito in zaloga, hišni inventar, kmetijski stroji in orodje, vrtno orodje in oprema, živi inventar ter les, ki bi po sporazumu KLO Ig ostal v uporabo kazensko poboljševalnega zavoda.

257 SI AS 1267, t. e. MNZ/51, a. e. 982, Tehnično poročilo k obnovi grajskega poslopja Kazenskega posestva Ig pri Ljubljani, 1–4; t. e. MNZ/1, a. e. 43, Osnutek poročila za konferenco

so grajsko poslopje dvignili za eno nadstropje ter uredili stanovanjske prostore za obsojence in delavnice.²⁵⁸ KPZ Ljubljana je k obnovi pristopil zato, ker se je na sedežu zavoda na Miklošičevi soočal s hudo prostorsko stisko. Novembra 1947 je na Ig preselil še Državno elektro-kovinsko podjetje Motor in obsojence, ki so delali v tem podjetju.²⁵⁹

Manjši del Palmetove zemlje je dobil KLO Ig, in sicer 1,44 hektara v katastrski občini Studenec - Ig, ter nekaj živega in mrtvega inventarja.²⁶⁰ Gozdovi so večinoma prešli v zemljiški sklad. Za ribnike in posestvo v Dragi v velikosti 19,50 hektara pa se je zanimalo ministrstvo za kmetijstvo, in sicer z namenom gojenja krapov in organiziranja tečajev za ribiče. Ministrstvo za kmetijstvo je prav tako želelo, da se zemlja med ribniki ne deli med agrarne interesente. Poleg tega se je potegovalo še za del posestva ob reki Ižici na Igu, kjer je nameravalo gojiti lipane in postrvi.²⁶¹ Načrtom ministrstva, da se zemlja med ribniki v Dragi ne deli, je nasprotoval krajevni odbor agrarnih interesentov na Igu, medtem ko so del posesti ob Ižici že razdelili med agrarne interesente.²⁶² Dve parceli na Igu s stanovanjsko hišo in mlinom sta bili dodeljeni Jožetu Grumu kot kolonistu, z obrazložitvijo, da so mu med vojno uničili hišo in mlin.²⁶³ Leta 1949 je del nek-

načelnikov oddelkov za izvrševanje kazni, 6; t. e. MNZ/13, a. e. 618, Poročilo o finančnem poslovanju državnih posestev: Begunje, Graben, Ig, Podbrezje in Rogoza v letu 1947, 2; t. e. MNZ/27, a. e. 697, Pregled dohodkov državnega posestva Ig pri Ljubljani v letu 1947.

258 SI AS 1267, t. e. MNZ/27, a. e. 701, Poročilo o finančnem poslovanju državnih obrtnih podjetij Begunje, Ljubljana in Maribor v letu 1947, 4; Poročilo o poslovanju gospodarskih podjetij za leto 1947, 1, 2.

259 SI AS 1267, t. e. MNZ/27, a. e. 699, Analiza bilance podjetja »Motor« za leto 1947, 1; a. e. 701, Poročilo o delovanju gospodarskih podjetij za leto 1947, 1, 2.

260 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Izročitev spodaj navedenega živega in mrtvega inventarja od bivšega lastnika veleposestnika Palme Josipa iz Iga v last Krajevnega odbora Ig in v uporabo agrarnih interesentov, 26. 2. 1946; t. e. 147, a. e. 410, Seznam agrarnih interesentov, katerim je bila dodeljena zemlja Palme Josipa, veleposestnik, stanujoč Ljubljana.

261 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Razdelitev Palmetovih ribnikov, 7. 2. 1946; t. e. 147, a. e. 410, Seznam agrarnih interesentov, katerim je bila dodeljena zemlja Palme Josipa, veleposestnik, stanujoč Ljubljana. Z drugega seznama je razvidno, da je bilo kmetijskemu ministrstvu dodeljenih nekaj manj kot 31 hektarov njiv in travnikov v katastrski občini Dobravica.

262 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Razdelitev Palmetovih ribnikov, 7. 2. 1946.

263 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 88, a. e. 449.

danje Palmetove zemlje v upravljanje dobilo še podjetje SAP – Slovenija avtopromet Ljubljana za gradnjo avtobusne garaže.²⁶⁴

Tudi zemljišča Župnije Ig so bila razdeljena med različne ustanove in interese. Gozdovi so prišli v zemljiški sklad, parcelo z nepremičnino nasproti cerkve je dobila Okrajna kovinska industrija Ig, kaplanijo in del vrta pa KLO Ig za potrebe osnovne šole. Nekaj zemlje je bilo razdeljene med posamezne agrarne interese,²⁶⁵ del je pripadel tudi Državnemu posestvu Ig pri Ljubljani.²⁶⁶

Zemljiški sklad, ki je nastal z agrarno reformo, se je razdeljeval tudi zasebnikom, in sicer agrarnim interesentom, kolonistom in zadrugam za skupno obdelavo zemlje.²⁶⁷ Agrarni interesi zasebniki so lahko od februarja 1946 na KLO Ig naslavljali prošnje za dodelitev razlaščne zemlje, pa tudi za inventar in živali. V upanju, da si bodo lahko izboljšali skromne življenjske razmere, so v prošnjah največkrat navajali, da je bilo njihovo premoženje uničeno ali pokradeno v času vojne, da so bili sami ali njihovi družinski člani v internaciji, da so jim svojci padli v vojni ali umrli v internaciji, da so se sami ali njihovi družinski člani borili v narodnoosvobodilnem boju, da nimajo zemlje ali da je imajo tako malo, da se ne morejo preživljati, da so na tak ali drugačen način podpirali partizane. V prošnjah so prav tako lahko zapisali, za katero zemljo prosijo.²⁶⁸

Na Igu je sestanek agrarnih interesentov potekal 3. januarja 1946, udeležilo pa naj bi se ga prek 300 agrarnih interesentov iz različnih podkrimskih vasi. Članek v *Kmečkem glasu* poroča o živahni razpravi, pri čemer so izpostavili, da se mora med agrarne interese razdeliti zlasti cerkvena zemlja in da naj zemljo dobijo prvenstveno tisti, ki so se borili v narodnoosvobodilnem

264 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Sklep št. 511/49, 15. 4. 1949; Parc. št. 318 vl. št. 188 k. o. Studenec – dodelitev k SAP Ljubljana, 10. 2. 1949.

265 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 69, a. e. 18.

266 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 104, a. e. 1323.

267 Čepič, Oris pojavnih oblik kmetijske politike, 180.

268 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 50, a. e. 772, Izročitev spodaj navedenega živega in mrtvega inventarja od bivšega lastnika veleposestnika Palme Josipa iz Iga in last Krajevnega odbora Ig in v uporabo agrarnih interesentov, 26. 2. 1946; t. e. 147, a. e. 410.

boju. Na tem sestanku je bil izvoljen odbor agrarnih interesentov z Iga.²⁶⁹ Predsednik krajevnega odbora agrarnih interesentov na Igu je bil Rudolf Kukovica, član gospodarskega odbora KLO Ig.²⁷⁰

Kakšni so bili kriteriji za dodelitev zemlje na Igu, je zaradi pomanjkanja ohranjenih dokumentov težko rekonstruirati. Na splošno so bile za izvajanje agrarne reforme na terenu postavljene komisije, pri čemer so bile najpomembnejše okrajne komisije, ki so tudi izdajale odločbe o razlastitvi in dodelitvi zemlje. Komisije so pregledovale prošnje agrarnih interesentov in izločale neupravičene. Pri tem so imeli pomembno vlogo tudi krajevni odbori agrarnih interesentov, ki so vodili izvajanje agrarne reforme v svojem okolju. Šteli so pet do sedem članov, in čeprav niso bili organi oblasti, temveč organi, ki naj bi v proces izvajanja reforme vključevali agrarne interese, so jih pogosto vodili predsedniki ali tajniki krajevnih ljudskih odborov. Podajali so mnenja o razlastitvah (zlasti v primeru razlaščenja nekmetov in tistih kmetov, ki so imeli presežek nad zemljiškim maksimumom), določali, komu dodeliti zemljo, in oblikovali karakteristike agrarnih interesentov ter jih posredovali okrajnim agrarnim komisijam. V delovanju odborov je pogosto prihajalo do nepravilnosti (malomarnost, pritiski, podkupovanje, napačno interpretiranje meril za določanje upravičenosti, izrabljanje sorodstvenih vezi ali zaslug za narodnoosvobodilno gibanje). Sestanki agrarnih interesentov so bili pogosto burni, ne samo zaradi omenjenih nepravilnosti, temveč tudi zato, ker je bilo agrarnih interesentov več, kot je bilo razpoložljive zemlje.²⁷¹

Iz ohranjenih seznamov agrarnih interesentov je razvidno, da so zasebniki praviloma dobili malo zemlje. Več jim je bilo dodeljenih travnikov kot njiv, in sicer travniki v velikosti do 80 arov ter njive v velikosti do 30 arov. Nekateri posamezniki so dobili tudi več, od enega do tri in pol hektara zemlje (skupno travnikov

269 *Kmečki glas*, 10. 1. 1946, 5, Agrarni interesi izpod Krima zborujejo.

270 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 147, a. e. 410. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 6. izredne seje KLO Ig, 26. 9. 1946.

271 Čepič, *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji (1945–1948)*, 93, 94.

in njiv). Večje parcele so bile dodeljene v katastrski občini Dobravica, manjše pa v katastrski občini Studenec.²⁷²

Zdi se, da so tudi na Igu izrabljali sorodstvene vezi ali zasluge za narodnoosvobodilno gibanje. To bi lahko sklepali iz posameznih zapisov komisije za revizijo agrarnih interesentov. Ta je februarja 1953 zapisala:

Jakopin Jože je po poklicu mali kmet [...] Svoje lastne zemlje poseduje le 10 arov, agrarna zemlja pa je bila dodeljena sinu Borisu, ker mu je kot borcu iz NOB pripadala. Sin te zemlje sedaj ne obdeluje, ker je v službi kot kapetan LM v Ljubljani, ter zaproša, da bi se dodelila njemu. Imenovani Jakopin Jože je bil za časa NOV v internaciji na Rabu in tam zelo krut proti našim internirancem, ker je bil v kuhinji. Nekateri člani komisije so bili zelo ogorčeni, ter predlagali, da imenovanemu radi takih dejanj zemlja sploh ne pripada. Ker pa so bila njegova sinova vseskozi v NOV kot borca, ter tudi njima dodeljena zemlja je komisija toliko sprevidela, da se mu ta zemlja dodeli radi žene in otroka katere ima za preživljati, njega pa se opozori na vse nepravilnosti ki jih je prizadejal ljudem v internaciji, ter na gledanje današnje ljudske oblasti.²⁷³

Zemlja se je med agrarne interese delila tudi na podlagi ustnih dogovorov. Komisija za revizijo agrarnih interesentov je namreč istočasno sprejela sklep, *»da se sme zemljišča, ki so predlagana za odvzem neupravičencem dodeliti odnosno porazdeliti med posamezne upravičene interese, ki so bili iz NOV zelo zaslužni, ki jim zemlje primanjkuje in so jo ustmeno zaprosili pri članih komisije«*.²⁷⁴

Zvezna skupščina je maja 1953 zopet posegla v zemljiško lastnino. *Zakon o kmetijskem zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in o dodeljevanju zemlje kmetijskim organizacijam* je določil zemljiški maksimum na deset hektarov obdelovalne zemlje. Država je presežke odvzela, pri čemer je kmetom določila odškodnino za odvzeto zemljo. Razlaščena zemlja je

272 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 147, a. e. 410, seznam agrarnih interesentov.

273 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 117, a. e. 1781, Zapisnik komisije za revizijo agrarnih interesentov, 24. in 25. 2. 1953, 13, 14.

274 Prav tam, 14.

postala del splošnega ljudskega premoženja oziroma del kmetijskega zemljiškega sklada, država pa jo je lahko dala v trajno uporabo kmetijskim organizacijam.²⁷⁵

Sočasno je potekala tudi revizija agrarnih interesentov, pri čemer so tistim, ki so bili zaposleni kot delavci in so bili socialno zavarovani, zemljo načeloma odvzeli. Zemljo so odvzeli tudi tistim, za katere so trdili, da je ne obdelujejo ali da so sodelovali z okupatorjem v času vojne.²⁷⁶ Gospodarski svet ObLO Ig je imel nalogo pregledati, komu bo zemlja dodeljena; predvideni so bili tudi sestanki agrarnih interesentov.²⁷⁷

Tisti posamezniki, ki so jim zemljo odvzeli in v postopku arondacije²⁷⁸ dodelili Ekonomiji Ig pri Ljubljani (kakor se je po novem imenovalo državno posestvo kazenskega zavoda), Kmečki delovni zadrugi (KDZ) Pijava Gorica in Kmetijskemu posestvu Brest, so bili upravičeni do zamenjave. Do zamenjave so bili upravičeni tudi tisti, ki so zemljo izgubili zaradi gradnje kmetijske zadruge v Švajgortelnu.²⁷⁹ Ostali agrarni interesi so zemljo dobili v last, le posamezniki so se ji odpovedali.²⁸⁰ Agrarnim interesentom so odločbe izdajali v začetku leta 1954. Tisti, ki jim je bila zemlja odvzeta zaradi arondacije, so dobili nadomestne parcele. ObLO Ig pa je zase obdržal gradbene parcele in parcele, namenjene za zamenjavo prostora za živinske sejme.²⁸¹

275 *Uradni list FLRJ*, št. 22/1953, 27. 5. 1953, 205–209, Zakon o kmetijskem zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in o dodeljevanju zemlje kmetijskim organizacijam. Čepič, Oris pojavnih oblik kmetijske politike, 187.

276 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 117, a. e. 1781, Zapisnik komisije za revizijo agrarnih interesentov, 24. in 25. 2. 1953.

277 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik II. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 1. 1953, 2.

278 Zaokrožitev zemljišč v enoten kompleks z vključitvijo drugih parcel.

279 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 117, a. e. 1781, Poročilo o delu komisije za revizijo agrarnih interesentov, 7. 1. 1953, Zapisnik komisije za revizijo agrarnih interesentov, 24. in 25. 2. 1953, 14. Švajgortel je predel Iga, kje se danes nahajata trgovina Spar in gasilni dom. – Gl. Kočar, *Bilo je nekoč na Igu in v bližnji okolici*, 71.

280 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 5. redne seje občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 4. 1953, 2. SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 128, a. e. 2358.

281 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 1. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 23. 1. 1954, 5.

VLOGA PARTIJE NA LOKALNEM NIVOJU

Ali je komunistična oblast res prodrla v vse pore javnega življenja, je vprašanje, s katerim se srečujem, odkar raziskujem obdobje socializma, saj pogosto zaznamuje postsocialistične javne diskurze. Po koncu druge svetovne vojne je nova komunistična oblast kruto obračunala s svojimi dejanskimi in potencialnimi političnimi nasprotniki ter z odvzemi premoženja začrtala nove gospodarske osnove.²⁸² Življenjske razmere so bile težke, pomanjkanje veliko.

Moč komunistične oblasti ponavadi analiziramo prek njenih oblastnih in represivnih organov. Kakšna pa je vloga, ki jo je imela partija v tem povojnem času na lokalnem nivoju, do kje so segale meje njene moči, ali so bili na delu tudi drugi mehanizmi moči in personalne povezave, kdo so bili posamezniki, ki so sodelovali v lokalnih oblastnih strukturah, in kakšne so bile njihove motivacije? Zaradi že omenjenega pomanjkanja virov je težko rekonstruirati, kako so prebivalci povojnega Lga gledali na razmere v vasi in na oblastno vlogo partije. A kot smo videli v predhodnem poglavju, se v gradivu skrivajo drobni zapisi in izjave, ki nakazujejo na moč povezav, ki presegajo partijske strukture. Politična dimenzija je bila le ena od komponent vsakdanjega življenja.

282 Prim. Repe, *Rdeča Slovenija*, 19–22.

V nadaljevanju bom v ta namen izkoristila navidezno obrobne tematike vaškega vsakdanjega življenja, ki nas vodijo onkraj dihotomije političnega pogleda. Izpostavila bom posamezne primere iz začetka petdesetih let, ki vsaj deloma pojasnjujejo razmere na terenu. Ti sicer kratki vpogledi namigujejo na bolj kompleksno podobo življenja na vasi. V njih so po eni strani vidna pričakovanja oblasti tako do lokalnih partijskih organizacij kot do organov lokalne oblasti. Izražena so zlasti v kritikah, v katerih je bila poudarjena premajhna aktivnost lokalnih organizacij in predlagana tista dejavnost, ki jo je oblast pričakovala. Po drugi strani lahko vidimo prilagajanje partijskih pravil lokalnim potrebam ali potrebam posameznikov. V izbranih primerih se kažejo vloga posameznikov, združevanja v mreže, iskanja ravnovesja med legalnim in legitimnim, samosvoj karakter Ižancev in kritika oblasti, ki je vendarle dovoljena na nekaterih področjih javnega življenja. Ne nazadnje lahko iz posameznih izjav vidimo tudi delček javnega mnenja, ki je bil kritičen do oblasti in do razmer v partijskih vrstah.

Ob začetku druge svetovne vojne na Igu partijske organizacije ni bilo, člani KPS so bili le posamezni domačini, ki so bili zaposleni v Ljubljani, zlasti v Tobačni tovarni. Partija se je začela na Igu organizirati junija 1941 in na celotnem podkrimskem območju se je njena mreža nekoliko razširila do kapitulacije Italije. Po ustanovitvi domobranske postojanke na Igu pa je idejno prevladala protirevolucionarna stran, medtem ko so se vodilni lokalni člani narodnoosvobodilnega gibanja umaknili. Partiji je za aktivistično delo na Igu deloma uspelo organizirati mladino in ženske, sicer pa je njena mreža do konca vojne v dobršni meri zamrla, tako da na Igu in v drugih vaseh z roba Ljubljanskega barja članov partije skoraj ni bilo.²⁸³

Za prva leta po koncu druge svetovne vojne o delovanju partije in družbenopolitičnih organizacij ter njihovi vlogi pri organiziranju vaškega življenja ni veliko ohranjenih virov. Bežno so omenjene v posameznih zapisnikih KLO Ig, iz katerih izvemo, da je na Igu delovala osnovna partijska organizacija, poleg tega

283 Gestrin, *Svet pod Krimom*, 102–08, 257–59, 284–88.

pa še lokalne organizacije Osvobodilne fronte, Protifašistične fronte žensk, Ljudske mladine Slovenije in Zveze borcev. Ig je imel tudi ljudskega tožilca.²⁸⁴

Volitve

Oblast je do začetka petdesetih dajala velik poudarek visoki volilni udeležbi.²⁸⁵ Od ljudskih odborov je zato pričakovala agitacijo za široko udeležbo ljudskih množic na volitvah. Ob volitvah v Ljudsko skupščino LRS, ki so potekale marca 1951, so okrajni partijski organi v osnovnih partijskih organizacijah KLO Ig zaznali »precejšnje mrtvilo« v predpripravah na volitve, »vse do zadnjega časa, ko je bilo od strani OK KPS pokrenjena večja akcija v tem cilju«. ²⁸⁶ Poročilo o izvedbi volitev v izžanskem sektorju navaja: »Dokaz mrtvila se je najbolj videl v slabo obiskanih sestankih na Igu, dočim so masovni sestanki po okoliških vaseh kot Dobravica, Sarsko izpadli mnogo bolje.« ²⁸⁷ Ko so bile lokalne partijske organizacije »zelo ostro« opomnjene na svojo neaktivnost, naj bi se stanje izboljšalo, tako da se je masovnega sestanka, ki se ga je udeležil tudi kandidat v tej volilni enoti, udeležilo prek 260 volivcev, kar naj bi bil srednje dober obisk. Poleg tega so aktivisti »[z]adnje dva dneva pred volitvami t.j. 16. in 17. marca [...] obiskali sleherni hišo na Igu, to pa je bil tudi edini izhod, da se je situacija na samem Igu popravila. Precejšnjo pomoč pri tem je nudila šola MINOT-a.« ²⁸⁸ Slednja je šola Narodne milice, ki je pred izgradnjo poslopja v Tacnu delovala na različnih lokacijah, med drugim od leta 1950 do januarja 1953 tudi na izžanskem gradu kot Tečajna gimnazija Minota LRS na Igu pri Ljubljani. Tam so kandidati za miličnike opravljali izpite, medtem ko so tečaji potekali večinoma v Ljubljani. ²⁸⁹

284 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17.

285 Rangus, *Parlamentarne prakse socialistične Jugoslavije*, 148, 240.

286 SI AS 1589/III, t. e. 56, a. e. 1639, Volilna enota 141 – Izžanski sektor kandidat Klanšček Vasja nam. Škulj Jože, 1.

287 Prav tam.

288 Prav tam.

289 SI AS 1931, MF III, št. 119, 206529, Udba i ličnosti u zatvorima, 10. 9. 1951. SI AS 1267, t. e. MNZ/14, a. e. 621, Letno poročilo za leto 1950, 17; Produkcijsko poročilo za leto

Na dan volitev so bila volišča odprta od pol šestih zjutraj in agitacija za volitve je potekala tudi na ta dan. V Iški vasi je na primer volilna komisija že ob peti uri zjutraj po zvočniku opozarjala krajanke, naj se čim prej udeležijo volitev.²⁹⁰ Na Igu je večina volivcev prišla v jutranjih urah, »posebno še šola MI-NOT-a«.²⁹¹ Volišče je bilo okrašeno, v vasi pa postavljenih dvanajst mlajev. Ljudi, ki se volitev niso udeležili, so spraševali po razlogu. Večina je kot razlog navedla to, da niso prejeli živilskih kart, medtem ko so nekateri »zahtevali naj jim vrnemo može in sinove, kateri so ob osvoboditvi pobegnili na Koroško«.²⁹² V poročilu so izpostavili tudi župnika in njegovi dve sorodnici, ki »so sploh odklanjali obiske aktivistov, ter jih kljub večkratnemu prigovarjanju ni bilo mogoče pripraviti, da bi se udeležili volitev. Isti primer je tudi z Jehovsko družino na Igu, katera pod nobenim pogojem ni hotela voliti.«²⁹³ Sicer pa naj bi volitve potekale brez izpadov. V drugih krajih KLO Ig so poleg omenjenih razlogov za abstinenco navajali še preveliko obvezno oddajo, da ne poznajo kandidata, nekateri posamezniki pa naj bi se na dan volitev skrivali.²⁹⁴ Abstinente so tudi poimensko zabeležili. V celotnem KLO Ig jih je bilo 41, od tega na Igu deset.²⁹⁵ Iz poročila o poteku volitev je še razvidno, da aktivisti pri prepričevanju drugače mislečih kljub vztrajnosti niso bili uspešni.²⁹⁶

1950 »Motor«, 1–5. SI AS 1931, t. e. 1552, a. e. 58, Zapisnik razrednega izpita za I. razred kandidatov I. a razreda tečajne gimnazije Minota LRS na Igu pri Ljubljani, 30. 12. 1950; t. e. 1553, a. e. 76–96.

290 SI AS 1589/III, t. e. 56, a. e. 1639, Volilna enota 141 – Ižanski sektor kandidat Klanšček Vasja nam. Škulj Jože, 1.

291 Prav tam.

292 Prav tam.

293 Prav tam.

294 Prav tam.

295 SI AS 1589/III, t. e. 56, a. e. 1639, Seznam volilnih abstinentov, 25.

296 SI AS 1589/III, t. e. 56, a. e. 1639, Volilna enota 141 – Ižanski sektor kandidat Klanšček Vasja nam. Škulj Jože, 1.

Politična in gospodarska analiza KLO Ig

Prvi jasnejši podatki o delovanju družbenopolitičnih organizacij na Igu so iz leta 1952. Aprila tega leta, ob preoblikovanju krajevnih ljudskih odborov v občine, je namreč partijska revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica opravila politično in gospodarsko analizo območja nekdanjega KLO Ig. Glavni cilj komisije je bil ugotoviti stanje na terenu. V ta namen je pregledala delo družbenopolitičnih organizacij v nastajajoči Občini Ig in se seznanila s problematiko njihovega delovanja. Poleg tega je pregledala še poslovanje vseh kmetijskih zadrug in podjetij ter odnose med funkcionarji in zaposlenimi. Splošno mnenje revizijske komisije je bilo kritično do stanja na terenu. V dokumentih, ki sestavljajo poročilo, vidimo predvsem želje partije po večji politični aktivnosti prebivalcev ter vidnejši vlogi članov partije v gospodarskem razvoju Iga in njegove okolice.²⁹⁷

Občina Ig je imela v tem času devet osnovnih partijskih organizacij, »ki pa imajo zelo neredno sestanke, ali pa jih sploh nimajo. Tudi članarino neredno pobirajo. [...] Člani osnovnih organizacij so v delu pasivni, sklepe, sprejete na partijskem sestanku nihče ne kontrolira in zato tudi nihče ne odgovarja za neizvrševanje nalog.«²⁹⁸ Očitali so jim slabo obveščanje o sestankih in manjkajoče podatke o članstvu,²⁹⁹ nekaj članov pa so nameravali kaznovati, »ker imajo primere, da hodijo v cerkev in dajo krstiti otroke«.³⁰⁰ V vasi Ig sta bili dve osnovni partijski organizaciji. Osnovna partijska organizacija Ig je leta 1952 štela 38 članov, njen sekretar je bil Srečko Dolenc. Marca so tri člane izključili, ker niso hodili na sestanke, niso plačevali članarine oziroma so hodili v cerkev.³⁰¹ Sekretar občinskega partijskega

297 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Politična in gospodarska analiza Področja KLO Ig pri Ljubljani.

298 SI ZAL LJU/0682, t. e. 3, a. e. 10, Poročilo o pregledu stanja članstva ZK v Okraju Ljubljana - okolica, 1952, 3.

299 Prav tam.

300 SI ZAL LJU/0682, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik sestanka sekretarjev občinskih komitetov KP, 7. 4. 1952, 4.

301 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Poročilo o pregledu članstva KP v OPO Ig, 9. 4. 1952, 1, 2.

komiteja je bil tega leta Jože Zupančič, ki je bil tudi direktor Okrajne kovinske industrije Ig.³⁰² Podjetje je imelo svojo partijsko organizacijo, sindikat in mladinsko organizacijo. Partijsko organizacijo je vodil komercialist Jože Nered, štela je devet članov.³⁰³ Število prebivalcev, ki so bili leta 1952 vključeni v KPS, je bilo majhno. Če seštejemo člane obeh partijskih organizacij na Igu in število primerjamo s številom prebivalcev iz popisa leta 1953, ugotovimo, da je članstvo predstavljalo okoli pet odstotkov celotnega prebivalstva Iga.³⁰⁴

Revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica je ocenila, da v KLO Ig vlada mrtvilo, odbori Osvobodilne fronte, Zveze borcev in Antifašistične fronte žensk pa bodisi niso bili dovolj aktivni ali pa niti niso bili izvoljeni. Zapisala je, da je politična situacija najslabša v Iški vasi, medtem ko naj bi bila na Igu boljša, v Tomišlju pa *»kar zadovoljiva«*.³⁰⁵ Posameznim članom je očitala slabo sposobnost, pomanjkanje revolucionarnosti ali *»ideološko šibkost«*.³⁰⁶ Šolski upravitelj Anton Golja je revizijski komisiji med drugim povedal, da je sekretar Osvobodilne fronte Jože Jakič *»posvečal zelo malo pažnje organizaciji sami in je odnesel štampljke OF k sebi na dom«*, s tem pa naj bi povzročil *»veliko nejevoljo med članstvom, ki je potrebovalo razna potrdila, nakar je bilo treba veliko poti od enega do drugega člana Fronte«*.³⁰⁷ Na partijskem sestanku je bilo sklenjeno, da štampljko prevzame Golja in tudi pobere vso članarino.³⁰⁸

A pritoževali so se tudi člani, in sicer nad slabimi razmerami v njihovih osnovnih organizacijah in gospodarskih organizacijah ter nad težavami, s katerimi so se srečevali pri opravljanju zastavljenih nalog. Revizijska komisija je spremljala razprtije med njimi, pri čemer izstopajo razmere v eni od kmetijskih

302 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Partijski sestav Občinskega komiteta na Igu, 1.

303 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Politična analiza Okrajne kovinske industrije na Igu, 1–3.

304 Odstotek je najverjetneje še nekoliko manjši, saj je treba upoštevati, da so partijske organizacije podjetij vključevale tudi zaposlene, ki so prihajali iz drugih krajev.

305 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekatere značilne izjave članov KP na Igu in Iški vasi, 3.

306 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Partijski sestav Občinskega komiteta na Igu, 1, 2.

307 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Ig: Golja, 1, 2.

308 Prav tam, 2.

zadrug. Medsebojna trenja so bila podprta z obtožbami o nepoštenem ravnanju, kot so nepravilnosti pri delitvi blaga in družbenih sredstev, izpostavljali pa so tudi različne osebne povezave in medvojno delovanje. Med drugim so večkrat izpostavljali koruptivno ravnanje Jožeta Škulja iz Iške vasi, ki je bil med letoma 1950 in 1952 predsednik KLO Ig, pred tem pa aktiven v kmetijski zadrugi. Odgovoren naj bi bil tudi za več aretacij, eden od aretiranih je navedel, da so mu ob tem očitali, da je inform-birojevec.³⁰⁹ Da je »Škulj vzrok mnogih situacijskih problemov, ki obstojajo na Igu in Iški vasi,« je menil tudi major Jugoslovanske armade, zaposlen na šoli Narodne milice na ižanskem gradu.³¹⁰ Revizijska komisija izjav članov ni preverjala, zdelo pa se ji je potrebno, da jih predloži v svojem poročilu. Poleg tega je menila, da »[n]a Igu ne more biti in ni potrebnega zaupanja v KLO tudi iz razloga, da se na Igu vsa leta po osvoboditvi ne polaga prav nobene pozornosti za gospodarski dvig. Že sam zunanji izgled vasi je zanemarljiv, stavba KLO-ja neurejena, v dvorani KLO brez šip in nečistoča, ter odnosi uslužbencev do predsednika zelo familijarni.«³¹¹

Medsebojna trenja in osebne zamere so pri nekaterih članih pustili grenak priokus, mestoma je nakazano, da je na razmere z nenaklonjenostjo gledalo tudi večinsko prebivalstvo. V eni od izjav, ki jih je zapisala revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica, je izpostavljeno, da naj bi po aretaciji treh članov kmetijske zadruge ljudje rekli: »prav jim je, sedaj pa imajo za drugo«. ³¹² Ista oseba je še povedala, da naj bi eden od članov, ki so ga obravnavali zato, ker je dal krstiti otroka, rekel, »da se bo pa s klerikalci vezal če ga Partija noče«. ³¹³ Druga pa je menila, da na sestanke prihaja malo ljudi, sama pa je razočarana, ker »[p]rednost hočejo imeti oni ki so nič delali v NOB«. ³¹⁴

309 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekatere značilne izjave članov KP na Igu in Iški vasi, 1–5; KDZ Iška vas: Poročilo o izjavah članov.

310 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekatere značilne izjave članov KP na Igu in Iški vasi, 1. 311 Prav tam.

312 Prav tam, 4.

313 Prav tam, 5.

314 Prav tam.

Iz celotne politične in gospodarske analize KLO Ig bi lahko razbrali razlike med člani partije. Medtem ko so bili nekateri iskreni ali celo naivni v svojih prizadevanjih, so drugi svoj položaj izkoriščali za lastni napredek.

Registracija kulturno-umetniškega društva

Kulturno življenje na Igu je bilo razmeroma živahno, zlasti po zaslugi angažiranih posameznikov. Udejstvovanje v društvih je bilo na podeželju pomemben del prostega časa in društvena dejavnost je pogosto popestrila vsakdanje življenje. Osnovna šola je bila od vsega začetka tesno povezana s kulturnim dogajanjem v kraju, hkrati pa je bila posrednik partijskih smernic pri razvoju prosvetne dejavnosti. V poročilu Ljudske prosvete Ljubljana okolica, datiranem septembra 1952, zasledimo ostro izjavo, ki pravi: »*Roko nad prosvetno dejavnostjo drži član partije Škraba Jule, ki obenem zavira razmah LP dela na Igu. Društvo na Igu spi in ko ga je hotel inicijativni odbor s tov. Goljo na čelu zopet obuditi, je znal s svojo politiko pridobiti tudi druge, da je vse ostalo zopet na mrtvi točki.*«³¹⁵

Šolski upravitelj Anton Golja je še istega leta zapustil Ig in stanje se je hitro spremenilo. Ustanovni občni zbor Kulturno-umetniškega društva (KUD) Ig je potekal 30. oktobra 1952, na njem je prisostvovalo 30 članov, od tega 21 moških in devet žensk. V zapisniku so pod rubriko o dotedanjem kulturnem udejstvovanju na vasi zapisali, da je po koncu druge svetovne vojne najbolj aktivno delovala dramska skupina, ki jo je v pretežni meri sestavljala mladina z Iga. Skupino so v isti sestavi obdržali tudi po ustanovitvi KUD-a in od nje pričakovali največjo dejavnost. Dodatno so ustanovili še pevsko skupino, šahovsko sekcijo in ljudsko univerzo, ki do tedaj niso obstajale, ter obnovili pionirsko sekcijo in ljudsko knjižnico.³¹⁶ Predsednik društva je postal novi šolski upravitelj Feliks Jug, ki je bil hkrati

315 SI ZAL LJU/0682, t. e. 3, a. e. 18, Poročilo Ljudske prosvete Ljubljana - okolica, 1. 9. 1952, 2.

316 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Zapisnik o ustanovnem občnem zboru KUD-a na Igu, 30. 10. 1952.

pristojen tudi za ljudsko univerzo. Podpredsednik društva in režiser dramske skupine je bil Franc Merzel. V upravnem odboru so bili še Tilka Černe kot tajnica društva, Ančka Repar kot blagajničarka in Julij Škraba kot gospodar. Nadzorni odbor so sestavljali Boris Jakopin, Janez Žmuc in Janez Zrimc. Tri sekcije so vodile učiteljice na osnovni šoli: Mara Vider je bila pevovodja, šahovsko sekcijo je vodila Vida Cotman, pionirsko pa Marija Simončič. Knjižničarka je bila Ančka Grum.³¹⁷

V nadaljevanju pa je imelo društvo kar nekaj težav z registracijo, saj na matični urad ni želelo posredovati karakteristik članov in nekaterih drugih za registracijo potrebnih potrdil.³¹⁸ Zaplet je sprožil začasni matičar na Igu, ki je za krajši čas nadoમેščal domačega. Vztrajno je namreč opozarjal na nepopolno vlogo KUD-a, o kateri je bil obveščen, ter

takoj poklical predsednika, šolskega upravitelja Juga, ter ga opozoril, odnosno mu povedal, kaj je treba pripraviti. Kasneje sem ga opozoril še enkrat, vendar pa se je izjasnil, da naj kar zahtevajo. Pred dnevi mi je imenovani sicer dostavil vendar zelo nepopolni material registracije, katerega sem mu zavrnil, z pripombo, da naj pripravi še karakteristike ustanoviteljev, 1 podpis ustanovitelja, potrdilo o včlanjenju v OLPS Ljub. Okol. ter kolek za din 35.³¹⁹

Društvo je bilo uspešno registrirano šele oktobra 1953, ko je zagotovilo seznam podpisnikov za registracijo, ki so bili člani ZKS. Z njega je razvidno, da ne vsebuje vseh članov z ustanovnega občnega zbora.³²⁰ Jugu je bilo očitno vseeno za partijska navodila glede politične primernosti članov društva. Domači matičar Anton Grum pa je čez dve leti, verjetno tudi zaradi zapleta z registracijo, o Jugu zapisal: »*Je član ZKJ, predsednik SZDL Iga. V organizacijah dela, je pa hinavski človek in vedno išče zlato sredino, noče se ni enemu ni drugemu zamerit.*«³²¹

317 Prav tam. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 42.

318 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Štev. IV-770/2-53-Er., 29. 3. 1953; IV-770/3-53 Pi/To, 16. 7. 1953; KUD Ig – registracija, 23. 9. 1953.

319 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, KUD Ig – registracija, 23. 9. 1953.

320 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Potrdilo, 5. 10. 1953; KUD Ig, registracija, 28. 10. 1953.

321 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 17, a. e. 441, Karakteristike za podpisnike vloge strelske družine, 13. 2. 1955.

Družbenopolitične organizacije do začetka šestdesetih let

Partija, ki je v iskanju širše podpore igrala tudi na karto medvojnega razporejanja, je za mobilizacijo ljudi uporabila protifašistične fronte in podporne družbenopolitične organizacije.³²² To je dobro vidno tudi na občinskem nivoju, kjer se nenehno izpostavljata vloga in pomen krajevnih družbenopolitičnih organizacij. Vloga družbenopolitičnih organizacij je bila po mnenju Občine Ljubljana Rudnik na Igu občutno premajhna. Leta 1956 osnovna organizacija ZKS v kraju sploh ni bila aktivna, na sekretariatu ZKS Ljubljana Rudnik pa so ob tem izpostavili, da je na Igu, ki so ga šteli za važno politično postojanko, »*skrajno nemogoča situacija*«. ³²³ Boris Jakopin, sekretar osnovne organizacije ZKS na Igu, je krivdo zavračal. Po njegovem mnenju je bilo težko delati z domačini, ki naj bi samo kritizirali. Izpostavil je še slabo udeležbo na sestankih, neiskrene odnose med člani in težave, ki so jih imeli s pobiranjem članarine za SZDL.³²⁴ O nedejavnosti družbenopolitičnih organizacij je med letoma 1958 in 1962 večkrat poročala tudi šolska kronika. Ker SZDL ni imela vidnejše vloge v kraju, so pozivali k partijski koordinaciji njenega dela. Leta 1960 je njeno vodenje prevzel Jakopin in upali so, da se bo stanje s tem izboljšalo.³²⁵ Maja tega leta je bila na Igu dobra polovica volivcev, to je 571 od 1106, vključenih v SZDL.³²⁶ Toda kaj kmalu je šolska kronika zopet izpostavila nedejavnost družbenopolitičnih organizacij na vasi, pri čemer je kronist menil, da so glavni razlogi za to temperament Ižancev in medosebni spori.³²⁷ Tako stanje se je nadaljevalo vse do sredine šestdesetih let.³²⁸

322 Ramet, *East Central Europe and Communism*, 17, 18.

323 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 3, Zapisnik seje sekretariata ZKS Ljubljana - Rudnik, 2. 11. 1956, 1.

324 Prav tam.

325 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 72–79.

326 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 1, Poročilo občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik na občinski konferenci, 13. 5. 1960, 8.

327 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 84, 94.

328 Prav tam, 104, 112.

Zanimanje za delo v ZKS in drugih družbenopolitičnih organizacijah je bilo majhno. V osnovni organizaciji Ig je bilo maja 1960 60 članov in v osnovni organizaciji Kovinske industrije Ig 21. Tega leta je bila osnovna organizacija vzpostavljena tudi v Lesnem in kovinolivarskem podjetju Galjevica, ki je imelo obrat na Igu.³²⁹ Večina članov osnovne organizacije Ig se je ZKS pridružila med letoma 1940 in 1952, nato je njeno članstvo naraščalo počasneje, medtem ko se je največ članov osnovne organizacije Kovinske industrije Ig ZKS pridružilo v petdesetih letih.³³⁰ Po strukturi je bilo med članstvom osnovne organizacije Ig 22 delavcev, en kmet, 29 uslužbencev in osem ostalih; 36 je bilo moških in 24 žensk. 38 članov je imelo osnovno izobrazbo, osemnajst nižjo in štirje srednjo. Osnovna organizacija Kovinske industrije Ig pa je vključevala 18 delavcev in tri uslužbenke, 23 je bilo moških in trinajst žensk. Šestnajst članov je imelo osnovno izobrazbo, štirje nižjo in eden srednjo.³³¹

Na ravni Občine Ljubljana Rudnik so se pritoževali, da so člani ZKS na podeželju premalo aktivni in da se ne vključujejo dovolj v politično delo, zato se organizaciji tam ni uspelo uveljaviti kot glavni politični dejavnik. Izpostavljali so, da ZKS nima dovolj vpliva na mladino in da zaradi medsebojnih sporov in osebnih težav izgublja ugled. Težavo naj bi predstavljali še razkorak med mlado in staro generacijo komunistov, neenotnost članstva pri pogledu na organiziranje zadrug in pri vprašanju odnosa do Katoliške cerkve kot tudi »nepravilen« odnos nekaterih osnovnih organizacij do krajevnih odborov kot organov samoupravljanja.³³² Podobno je v svojem poročilu leta 1960 opisal Jernej Omejc, takratni sekretar osnovne organizacije Ig:

329 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 1, Poročilo občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik na občinski konferenci, 13. 5. 1960, 8; t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik seje komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 17. 6. 1960, Poročilo tov. Habjan Franca na plenumu občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 8.

330 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 1, Poročilo občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik na občinski konferenci, 13. 5. 1960, 10.

331 Prav tam, 8–10.

332 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik seje komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 17. 6. 1960, Poročilo tov. Habjan Franca na plenumu občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 8.

V naši organizaciji smo večinoma uslužbenci in gospodinje ter par upokojencev. Že iz samega sestava članstva se vidi, da nimamo pravih prijemov za vključevanje kmetov v naše vrste, jih ne znamo na noben način prepričati, jim ne znamo prikazati potrebo po delu v množičnih organizacijah in društvih itd. Sicer pa je vprašanje nas samih, kako in kaj delamo v teh organizacijah. Precej je članov v naši organizaciji, ki sploh nimajo niti ene funkcije v množičnih organizacijah, če jih pa imajo, jih pa ne vršijo dobro kot komunisti. Gotovo je, dokler bodo ljudje izven naših vrst videli med komunisti take, ki se med seboj prepirajo in prenašajo stvari v gostinske lokale, ki ne spadajo tja ter se vdajajo pijančevanju in razgrajanju ter drugim nerodnostim, toliko časa ne more imeti naša organizacija v tem pogledu večjega uspeha.³³³

SZDL naj bi po njegovem mnenju sicer sodelovala pri posameznih akcijah v kraju, kot je pomoč pri zbiranju denarja za gradnjo šole, ni pa posvečala dovolj pozornosti »*ideološki graditvi svojih članov*« in vključevanju mladih v to organizacijo; prav tako ni zagotavljala dovolj pomoči lokalnim organom pri razvoju kraja in gospodarstva.³³⁴

333 SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Poročilo sekretarja osnovne organizacije ZKS terena Ig, 27. 10. 1960, 8, 9.

334 Prav tam, 10.

**NOVE
GOSPODARSKE
OSNOVE**

Prva povojna leta so bila pomembna za osnovanje in razvoj socialističnega gospodarstva. Podeželje je moralo slediti smernicam petletnega plana ter sodelovati pri elektrifikaciji, gradnji težke industrije in tovarn, kar so med drugim izpostavili na konferenci krajevnih ljudskih odborov z južnega obrobja Ljubljanskega barja leta 1947. Pri tem ni šlo zgolj za razvoj krajevnega gospodarstva, razpravljali so na primer tudi o iskanju delovne sile za večja gradbišča, kot je bila hidroelektrarna Moste.³³⁵

Krajevnim podjetjem je država naložila pomembno vlogo pri razvoju podeželja. »Obdelovanje s stroji, elektrika, vodovodi, lepe široke ceste iz naše zaostale vasi, kinodvorane, predavalnice – vse to so bile nekoč sanje, sedaj pa lahko postanejo resnica. Vendar uresničiti vse to, ni lahko. Treba je ogromno denarja, ki ga rabi država danes za uresničenje občedržavnega plana in nam zato ne more veliko primakniti,« so leta 1948 zapisali v *Kmečkem glasu*.³³⁶ »Lahko rečemo, da bodo pri tem nosila glavno breme prav krajevna podjetja,« so še dodali.³³⁷ Krajevna podjetja so bila zamišljena kot eden od pomembnih dejavnikov razvoja podeželja – krajevnim ljudskim odborom naj bi prispevala manjkajoča sredstva za obnovo in razvoj, proizvajala izdelke za obnovo in za preskrbo prebivalstva ter istočasno pomagala »državi, ki si je s svojim petletnim planom postavila tako velike naloge, da bo morala vanje vložiti vse svoje napore, če bo hotela ta svoj plan doseči in preseči. Sredstev torej ne bo odveč, zato si jih morajo krajevni ljudski odbori preskrbeti sami.«³³⁸

Tudi na Igu so bile kmalu začrtane smernice razvoja kmetijstva, industrije, obrti in trgovine. Kot prvo je OLO Ljubljana okolica septembra 1945 ustanovil Kmetijsko zadrugo, in sicer kot nabavno prodajno zadrugo, ki se je ukvarjala z mešanim blagom.³³⁹ Nabavno prodajna zadruga se je leta 1946 nahajala v

335 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik konference KLO Ig, Iška vas, Matena, Pijava Gorica, Želimlje, Tomišelj, Golo in Rakitna, 26. 6. 1947, 1.

336 *Kmečki glas*, 1. 1. 1948, 12, Zakaj krajevna gospodarstva?.

337 Prav tam.

338 Prav tam.

339 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 9, a. e. 233, Prijava Kmetijske zadruge Ig, 26. 5. 1948.

prostorih Franca Gerbca, tam je bila tudi tehcnica.³⁴⁰ Za potrebe obnove kraja je bila prav tako septembra 1945 ustanovljena Obnovitvena zadruga Ig.³⁴¹ Tudi ta se je sprva nahajala pri Gerbcu, leta 1948 pa so jo sklenili premestiti v prostore nekdanje Minattijeve trgovine.³⁴² Leta 1946 sta bili ustanovljeni živinorejska in lesno-produkcijska zadruga,³⁴³ avgusta 1948 pa še potrošniška zadruga, obrat z mešanim blagom. Slednja je večinoma poslovala z izgubo, zato je bila leta 1950 ukinjena.³⁴⁴ Istega leta je bil na Igu ustanovljen obrat Ljudskega magazina Ljubljana okolica, trgovina z mešanim in prehrabnim blagom, ki se je ob ustanovitvi ukvarjala z zagotovljeno in prosto prodajo.³⁴⁵

Natančno stanje gospodarskih obratov takoj po koncu vojne je zaradi pomanjkanja ohranjenih dokumentov težko rekonstruirati. Šolska kronika v opisu gospodarske in socialne strukture šolskega okoliša iz septembra 1946 navaja, da so na Igu obratovali zadružno mizarstvo, tri žage in živinorejska zadruga, katere okoliš se je raztezal do Jezera na eni strani in Škofljice na drugi.³⁴⁶

KLO Ig je začel podjetja krajevnega pomena ustanavljati leta 1946, osnova zanj je bilo v mnogih primerih razlaščno premoženje. S pričetkom novembra 1946 je pod svojo upravo prevzel gostilno in mesarijo, nekoliko kasneje pa še mizarско delavnico, ki je bila do tedaj vključena v Zadružno opekarno Ig.³⁴⁷ Na ta način je ustanovil prva krajevna podjetja: Krajevno gostilno Ig, Krajevno mesarijo Ig, Krajevno strojno mizarstvo Ig in Krajevni kino Ig. V začetku leta 1948 je ustanovil še Krajevno

340 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 17. redne seje KLO Ig, 2. 10. 1946, 1.

341 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 62.

342 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 16. redne seje krajevnega odbora Ig, 29. 8. 1946; Zapisnik 19. seje KLO Ig, 22. 10. 1948.

343 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 64, 65.

344 Prav tam, 67, 68. SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 9, a. e. 237, Odjava Potrošniške zadruge Ig, 26. 5. 1950.

345 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 9, a. e. 237, Prijava Ljudskega magazina Ljubljana okolica, 29. 5. 1950.

346 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 14.

347 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 17. redne seje KLO Ig, 2. 10. 1946, 1; Zapisnik 20. redne seje KLO Ig, 22. 11. 1946, 1.

kovaško podjetje Ig, dve leti kasneje pa Krajevno pekarijo. Julija 1950 so se omenjena podjetja združila v Krajevno gospodarsko podjetje Ig. Še vedno so poslovala kot samostojna podjetja, vsako s svojim računom, imela pa so skupnega upravnika, to mesto je prevzel Viljem Sokalič, ter centralizirano računovodsko in administrativno poslovanje. V centralizirani pisarni so bili zaposleni Josip Palme kot računovodja, ki je opravljal tudi večino nabavnih poslov, Marija Pucihar za opravljanje administrativnih in pomožnih knjigovodskih zadev ter Marija Palme, upokojena učiteljica, kot honorarna knjigovodkinja.³⁴⁸ Leta 1952 je imel KLO Ig šest gospodarskih podjetij. Poleg tega je pod njegovo upravo spadal še krajevni vodovod. Tovarna eteričnih olj Ig pa je poslovala pod okriljem Gozdnega gospodarstva Ljubljana.³⁴⁹ Podjetja v tem času niso imela nobenega posojila, temveč so poslovala zgolj z lastnimi obratnimi sredstvi.³⁵⁰

Največje podjetje v kraju, ustanovljeno po vojni, je bilo Okrajna kovinska industrija Ig, ki pa je bilo okrajnega pomena. Leta 1948 ga je, kot že omenjeno, ustanovil OLO Ljubljana okolica na osnovi nacionalizirane ključavničarske delavnice Cirila Podržaja.³⁵¹ Pod OLO Ljubljana okolica je sodila tudi opekarna v Dragi pri Igu.

Revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica, ki je leta 1952 opravila politično in gospodarsko analizo krajevnih podjetij, je njihovo poslovanje ocenila kot slabo. Z izjemo mizarske delavnice naj bi bila podjetja slabo organizirana, nekatera celo na robu preživetja. Pogosto je izpostavljeno tudi tako imenovano šušmarstvo zaposlenih, ki naj bi z isto obrtjo služili v popoldanskem času. »V vseh podjetjih delovni kolektivi gledajo le

348 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 29, Odločba o izbrisu iz registra državnih podjetij, 4. 7. 1950. SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 470, Dopis, 11. 7. 1951. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 3. seje Krajevnega ljudskega odbora Ig, 29. 1. 1950, 1; t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 1; Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 3, 4.

349 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 1–4.

350 Prav tam, 4.

351 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 9, a. e. 231, Popis in cenitev, 1–8. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Gospodarska analiza Okrajne kovinske industrije Ig pri Ljubljani, 1.

na lastne koristi. Borijo se za večje zasluzke, da bi pa več vlagali v delo oziroma delovno storilnost in kvaliteto izboljšali, jim pa ni mar temveč opominjanje poslovodje smatrajo za sekaturu. [...] *Delovna disciplina v podjetjih je izpod nule,*« je zapisala revizijska komisija.³⁵² V posameznih podjetjih je res odkrila napake v poslovanju, toda hkrati je dobro delo v kolektivih povezovala s članstvom v krajevni partijski organizaciji oziroma v drugih družbenopolitičnih organizacijah, kot sta sindikat in mladinska organizacija. Prav tako je izpostavljala delovanje posameznikov v času druge svetovne vojne. Po drugi strani je revizijska komisija KLO Ig in krajevni partijski organizaciji očitala, da se ne zanimata za poslovanje podjetij, kar naj bi bil eden od vzrokov za slabe rezultate.³⁵³

352 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Zaključki in predlogi k priloženemu poročilu.

353 Prav tam.

KRAJEVNA PODJETJA

Krajevna gostilna Ig

Prva upraviteljica leta 1948 ustanovljene Krajeвне gostilne Ig je bila Amalija Jakopin.³⁵⁴ Prostori, ki so bili dodeljeni gostilni, so bili v slabem stanju in potrebni nujne prenove. KLO Ig za temeljito obnovo ni imel sredstev, zato je leta 1947 za pomoč pri preureditvi zaprosil upravnika Državnega posestva Ig, naj pošlje enega od obsojencev inženirjev, ki so tam prestajali kazen, da bi gostilno pregledal, naredil načrt za obnovo in sestavil oceno investicije. V nasprotnem primeru bi bili primorani gostilno preseliti v boljše urejen prostor.³⁵⁵

Poslovanje Krajeвне gostilne Ig je bilo do konca štiridesetih let slabo. Gostilna je imela pogosto težave z nakupom pijač, tudi obratovala ni redno.³⁵⁶ Leta 1948 se je morala po odločbi OLO Ljubljana okolica izseliti iz dotedanjih prostorov. Začasne prostore je dobila v nekdanji Javornikovi gostilni, KLO Ig pa je želel zanj pridobiti gostilniške prostore Franca Gerbca, ki so

354 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 29, Prijava o ustanovitvi drž. krajevnega podjetja »krajevna gostilna« s sedežem na Igu št. 63, 14. 10. 1946. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 8. redne seje KLO Ig, 25. 5. 1947, 1.

355 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 8. redne seje KLO Ig, 25. 5. 1947, 1; Zapisnik 9. redne seje KLO Ig, 11. 6. 1947, 1.

356 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 478, Poročilo o poslovanju v letu 1949. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 23. seje KLO Ig, 26. 12. 1948, 2.

bili bolje urejeni.³⁵⁷ Avgusta 1951 so podjetje zaradi prehoda v socialistični odkup ukinili in na novo ustanovili ter nanj prenesli vsa osnovna sredstva in ves drobní inventar.³⁵⁸ Poslovodkinja je postala Marija Rupert, ki se je z gostilničarsko obrtjo ukvarjala že pred vojno,³⁵⁹ in je bila tudi edina zaposlena.³⁶⁰ Gostinske prostore, ki so jih sicer adaptirali, je revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica ocenila za manj primerne. »*To podjetje je v poslopujtu tov. Ulčar, katero pa ni popolnoma primerno za gostinsko obrt, radi tega, ker je preblizu ceste in sicer na ovinku,*« je navedla kot uradni razlog, čeprav je taka lokacija značilna za gostinsko obrt.³⁶¹

Leta 1953 je Krajevno gostinsko podjetje Ig vključevalo tri gostišča, poleg izanskega še po eno v Tomišlju in na Golem.³⁶² Leta 1954 se je dejavnost podjetja še bolj razširila, tako da je bilo ob koncu leta vanj vključenih že šest gostišč. To so bila Pri Rupertu, Na Klancu, Modic (prenehalo delovati med letom), Pri Gerbcu (nastalo iz osnovnih sredstev obrata družbene prehrane Okrajne kovinske industrije Ig), Iški dom (prej v sklopu Vínó Ljubljana okolica), Pri Javorniku (prej zakupno gostišče) in Podkraj. Gostišča so s krajevnim podjetjem sklenila pogodbo. Vsako je imelo svojega poslovodjo, honorarni knjigovodja in čistilka pa so bili skupni za vsa. Še vedno pa so se pojavljale težave zaradi slabih higienskih razmer.³⁶³

357 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 14. redne seje Krajevnega LO - Ig, 1. 8. 1948, 1.

358 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 470, Zapisnik, 28. 8. 1951.

359 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Predlogi, 1; Poročilo o pregledu Krajevne gostilne Ig, 2. 4. 1952.

360 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 2, 3; Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 2.

361 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 2.

362 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 26, a. e. 319, Seznam gostinskih obratov na območju OLO-ja Ljubljana okolica, 8.

363 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 114, Zapisnik o izvršnem pregledu zaključnega računa za leto 1954, 10. 4. 1955, 1; Poslovno poročilo o poslovanju podjetja v letu 1954; Poročilo za zbor proizvajalcev. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 6. 3. 1954, 2.

Krajevna mesarija Ig

Krajevna mesarija Ig je prodajala oziroma razdeljevala meso na debelo in drobno.³⁶⁴ Sedež podjetja se je nahajal ob krajevni gostilni.³⁶⁵ Tam sta bili klavnica in razdeljevalnica mesa, meso pa so delili tudi pri mesarju Antonu Jesihu, »*to pa vsled tega, ker je preveč čakanja, če bi se meso razdeljevalo samo v 1 poslovalnici, ker drž. Krajevno podjetje oskrbuje z mesom na drobno in na debelo 7 krajevnih odborov*«. ³⁶⁶ Prvi poslovođa je bil Vinko Dolenc, leta 1947 ga je zamenjal Janez Purkat. ³⁶⁷ Tega leta so kot vajenca zaradi učne pogodbe kontaktirali Franca Bolho, ³⁶⁸ ki je kmalu napredoval v mesarja. ³⁶⁹

Poslovanje krajevnne mesarije je bilo slabo, njeni postori pa higiensko neurejeni in potrebni obnove. Primanjkovalo ji je opreme, nujno bi potrebovala nove nože, tehtnico in kavljve za obešanje mesa. ³⁷⁰ Ljudje so se občasno tudi pritoževali nad postrežbo. KLO Ig je leta 1948 zaznal več pritožb »*radi nesolidne postrežbe in radi slabo očiščenih čev*«, zato so nekateri člani želeli mesarja razrešiti in najti drugega. To je preprečil na seji prisotni član OLO Ljubljana okolica in je KLO Ig svetoval, naj se ga le opozori na napake. ³⁷¹

V času zagotovljene preskrbe je Krajevna mesarija Ig razdeljevala in prodajala meso, ki ga je dobila od Mesoprometa v Ljubljani. Po uvedbi proste prodaje v drugi polovici maja 1951 se je začela ukvarjati tudi z nakupom živine od kmetovalcev po usmerjenih cenah in s klanjem živine v lastni režiji. ³⁷² Bolha je bil leta 1951 znova postavljen za mesarja. Z uvedbo proste prodaje

364 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 30, Krajevna mesarija Ig.

365 Kočar, *Bilo je nekoč na Igu in v bližnji okolici*, 18, 19.

366 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 30, Prijava o ustanovitvi, 1.

367 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 30, Dopis finančnemu odseku Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana okolica, 4. 3. 1947.

368 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 9. redne seje KLO, 11. 6. 1947, 1.

369 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 23. seje KLO - Ig, 26. 12. 1948, 2.

370 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 8. redne seje KLO Ig, 25. 5. 1947, 1; Zapisnik zbora volivcev KLO - Ig, 1. 6. 1947, 1; Zapisnik 8. redne seje KLO Ig, 25. 5. 1947, 2.

371 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 23. seje KLO - Ig, 26. 12. 1948, 2.

372 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 469, Priloga k bilanci 31. 12. 1951. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 2.

so pričakovali porast prometa, zato je bil kot honorarni delavec zaposlen še Franc Rupert.³⁷³ V začetku petdesetih let je Krajevna mesarija Ig meso dobavljala lokalnim potrošnikom, gostilnam in menzam. V letu 1952 je uredila ledenico, ki ji je omogočala daljšo hrambo mesa tudi v toplejših mesecih. Težave v poslovanju jim je povzročalo predvsem naraščanje cen živil.³⁷⁴ Revijska komisija OK KPS Ljubljana okolica je predlagala, da se upravniku in mesarju Bolhi upravičenost do provizije prizna le ob nakupu mesa izven območja Iga (do takrat je prejemal provizijo tako za meso, odkupljeno na Igu, kot za živino, ki so jo kmetje dostavljali direktno v klavnico). Zaradi majhnega prometa je komisija svetovala še, da naj se odpusti honorarni delavec.³⁷⁵

Krajevna mesarija Ig je z mesom oskrbovala predvsem domače potrošnike. Viške mesa, ki ga je odkupovala od domačih kmetov, je leta 1954 začela oddajati v Ljubljano. Mesarija je imela dobro založeno ledenico, kar je omogočalo daljši obstoj mesa. Mila zima 1954/55 in težave pri nakupu ledu so prinesle nove skrbi, zaradi česar so se pokazale potrebe po modernejši hladilnici,³⁷⁶ sicer pa se je njeno poslovanje izboljšalo.³⁷⁷

Krajevno strojno mizarstvo Ig

Krajevno strojno mizarstvo Ig je nastalo na osnovi zaplenjene obrtne delavnice Filipa Paznarja. Delavnica, ki jo je sprva prevzela obnovitvena zadruga, je postala samostojno podjetje z letom 1947. Za poslovodjo je bil imenovan Viljem Sokalič.³⁷⁸ Od

373 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 8. seje KLO Ig, 2. 5. 1951, 2. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 2; Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 2.

374 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Priloga k bilanci, 31. 12. 1952.

375 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Predlogi, 1; Poročilo o pregledu Krajevnne mesarije na Igu, 1. 4. 1952.

376 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 106, Poslovno poročilo o poslovanju podjetja v letu 1954.

377 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik razširjene seje Občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 21. 9. 1959, Realizacija družbenega plana za leto 1959, 3.

378 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 15, a. e. 740, Zapisnik, 11. 9. 1947. SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 33. SI AS 1589/IV, Sokalič Viljem.

samega začetka je kazalo najboljše uspehe izmed vseh krajevnih podjetij. Leta 1947 je bilo v delavnici zaposlenih šest delavcev, ki so imeli na razpolago le en kombinirani stroj, zato je podjetje želelo povečati svoje zmožnosti in razširiti obratne prostore.³⁷⁹ Podjetje si je od vsega začetka prizadevalo za širitev mizarske delavnice in skladišča za les, ki bi mu omogočala širitev proizvodnje.³⁸⁰

V začetku petdesetih let je podjetje poleg Sokaliča zaposlovalo še pet delavcev in štiri vajence. Upravni odbor je tvoril celoten kolektiv. Podjetje je imelo sicer dovolj naročil, a precej iztrošeno strojno opremo, kar je oviralo delo. Pritoževalo se je tudi nad šušmarstvom svojih zaposlenih v popoldanskem času; nekaj delavcev je podjetje zato odpustilo.³⁸¹ V tem času se je podjetje usmerilo v izdelovanje pohištva in stavbnega pohištva, opravljalo pa je tudi razne usluge oziroma popravila. Prav tako je dobilo večja naročila za obnovo domačih javnih zgradb (osnovna šola in stavba ObLO Ig) ter okoliških domačij. Ker se je povpraševanje po izdelkih večalo, je podjetje začelo načrtovati popravilo strojnega parka in ureditev skladišča. Večje težave je imelo z nakupom lesa, suhega lesa namreč ni bilo na voljo, zaradi visokih cen in premajhnih bančnih posojil pa ni moglo kupiti večjih zalog. Zato je večinoma prevzemalo tiste naročnike, ki so dali svoj les. Dodatne nevšečnosti so mu povzročale še motnje v dobavi električne energije, kar je podjetje reševalo s tem, da so delavci delo opravljali v svojem prostem času, ko je bil električni tok bolj reden.³⁸²

379 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik zbora volivcev KLO - Ig, 1. 6. 1947, 1. *Naša komuna*, 15. 5. 1978, 2, Občinsko priznanje so prejeli.

380 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 479, Poročilo o poslovanju za leto 1949. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 8. redne seje KLO Ig, 25. 5. 1947, 1. Zapisnik 9. redne seje KLO, 11. 6. 1947, 1.

381 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 1, 2; Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 3.

382 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Priloga k bilanci, 31. 12. 1952; t. e. 32, a. e. 479, Poročilo o poslovanju podjetja v letu 1953. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, 2. SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 107, Poslovno poročilo o poslovanju podjetja v letu 1954.

Poslovne težave so se nadaljevale do konca desetletja, zaradi česar se je zmanjševalo število zaposlenih.³⁸³ Leta 1959 so bili tam zaposleni le štirje delavci, stroji in prostori pa so bili neizkoriščeni, zato so podjetju svetovali, naj poveča proizvodnjo ali pa se priključi k boljše organiziranemu podjetju.³⁸⁴ Še istega leta se je Strojno mizarstvo Ig združilo z lesnim podjetjem na Galjevici in se preimenovalo v Lesno kovinolitarsko podjetje Ljubljana – obrat Ig.³⁸⁵

Krajevni kino Ig

Krajevni kino Ig je KLO Ig ustanovil decembra 1946.³⁸⁶ Dvorano je imel v nekdanjem prosvetnem domu, zgrajenem leta 1910. Poslopje je bilo pred vojno last Župnije Ig, kmalu po koncu druge svetovne vojne oziroma ob razpustitvi prosvetnega društva na Igu pa je prešlo pod upravo KLO Ig.³⁸⁷ Naprave za predvajanje filmov je leta 1938 kupil Ciril Podržaj in jih želel namestiti v dvorani, vendar kino pred vojno ni zaživel. Po vojni je Podržaj opremo prijavil državnemu filmskemu podjetju, ki jo je prevzelo in že septembra 1945 montiralo na Igu. Državno filmsko podjetje je pri tem dodalo manjkajočo opremo in stole, tudi Podržaj je kupil nekaj dodatnih stolov, medtem ko je KLO Ig plačal mizarška in slikopleskarska dela. V času prenove, ki je potekala leta 1947, so prenovili dvorano, dokončali čakalnico in v njej odprli bife.³⁸⁸

383 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev, 8. 11. 1959, 1; t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, 2.

384 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik razširjene seje Občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 21. 9. 1959, Realizacija družbenega plana za leto 1959, 3.

385 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev, 8. 11. 1959, 1; Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, 1; t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, 2.

386 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 31, Krajevni kino Ig.

387 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 139, a. e. 322, Dopis Okrajnemu LO Ljubljana okolica, 27. 12. 1948; Izjava Cirila Podržaja.

388 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 139, a. e. 322, Izjava Cirila Podržaja.

Ves ta čas je kino vodil Podržaj kot njegov prvi ravnatelj.³⁸⁹ Ohranjeni so le skromni podatki o tem, kako je kino posloval v prvih letih po vojni. Po odhodu vojske z Iga januarja 1946 naj bi občutno upadlo število prodanih vstopnic.³⁹⁰ V naslednjem letu zasledimo podatek, da je bil kino zelo uspešen in je do junija 1947 predvajal kar 48 filmov, medtem ko je Podržaj apeliral na KLO Ig, naj pri svojem delu poudarja pomen kina in spodbuja ljudi k večjemu obisku.³⁹¹ V kinu so potekali tudi sestanki, različna predavanja in prireditve, za kar je KLO Ig pobiral manjši prispevek.³⁹²

Podržaj je ostal ravnatelj kina do nacionalizacije njegovega ključavničarskega obrata leta 1948. Po tem je od KLO Ig zahteval, naj mu plača za opravljeno delo in vrne vse stroške, ki jih je vložil v kino, a obveznosti (priznali so mu odškodnino za odvzete kino naprave) leta 1955 še niso bile poravnane.³⁹³ Kdo je nasledil Podržaja, ni razvidno. Po njegovem odhodu je bil sprva opazen upad poslovanja kina.³⁹⁴ Obisk in dohodek sta bila povezana še s kvaliteto dodeljenih filmov in delovanjem opreme. Leta 1949 so sicer dvorano opisali kot moderno urejeno, imela je 205 sedežev,³⁹⁵ a že v naslednjem letu se je pokvaril projektor, nekaj predstav je izpadlo zaradi pomanjkanja električnega toka, na obisk pa je vplivalo še povišanje cen.³⁹⁶

Slabše poslovanje kina se je nadaljevalo tudi v prihodnjih letih. Leta 1952 je moral Krajevni kino Ig popraviti streho, odvečne stole pa je prodal podjetju Snežnik. Uspeh podjetja naj bi bil sicer zadovoljiv, a ker je bil izbor filmov za manjša kino

389 Prav tam. SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 31, Krajevni kino Ig.

390 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 139, a. e. 322, Izjava Cirila Podržaja.

391 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik zbora volivcev KLO - Ig, 1. 6. 1947, 1; Zapisnik 8. redne seje KLO Ig, 25. 5. 1947, 1.

392 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 14. redne seje krajevnega LO - Ig, 1. 8. 1948, 1.

393 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 139, a. e. 322, Izjava Cirila Podržaja. SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 110, Zapisnik o pregledu zaključnega računa za leto 1954, 11. 6. 1955, 2.

394 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 14. redne seje krajevnega LO - Ig, 1. 8. 1948, 1.

395 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 478, Poročilo o poslovanju za leto 1949; t. e. 32, a. e. 480, Priloga k bilanci 31. 12. 1952.

396 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 57, a. e. 821, Priloga k bilanci 31. 12. 1951 – Poročilo o poslovanju.

podjetja slabši, je bil temu primeren tudi obisk predstav.³⁹⁷ Kino je imel poleg tega še težave s slabim stanjem naprav za predvajanje filmov, zaradi česar je moral celo plačati odškodnino za pokvarjen film. Zaposlene je imel le honorarne delavce.³⁹⁸ Njegovo poslovanje je bilo vedno manj rentabilno. Zaradi visokih stroškov elektrike je ObLO Ig povečal najemnino; najmanjša je bila za sestanke, največja pa za gostovanja tujih gledaliških skupin. Za upravnika doma, v katerem se je nahajal kino, je določil Julija Škrabo.³⁹⁹

V naslednjih letih je kino prešel pod okrilje KUD Ig, kdaj natančno, žal ni razvidno. Zagotovo je v njegovem okviru deloval ob koncu petdesetih let.⁴⁰⁰

Krajevno kovaško podjetje Ig

O poslovanju tega podjetja je ohranjenih zelo malo podatkov. Jože Zupančič je leta 1946 zaprosil za dovoljenje za opravljanje ključavničarske obrti, a je KLO Ig sklenil predlagati OLO Ljubljana okolica, da bi delavnico KLO sporazumno prevzel pod svojo upravo, Zupančiča pa v njej postavil kot delegata.⁴⁰¹ Kot izhaja iz ohranjenih virov, je bilo podjetje očitno ustanovljeno šele nekaj let kasneje. Krajevno kovaško podjetje Ig je bilo uradno ustanovljeno marca 1948, ukvarjalo naj bi se s kovaškimi in podkovskimi deli. Kot njegov prvi poslovodja se omenja Julij Škraba.⁴⁰² A delovati naj bi pričelo šele leta 1949, ko je Alojz Grebenc KLO Ig predal svojo delavnico z delom orodja. Grebenc, ki je bil član partije, je ostal zaposlen v podjetju, poslovodja pa je postal Vinko Keršmanc starejši. Podjetje je leta 1951 večinoma

397 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Zapisnik, 24. 6. 1953; Priloga k bilanci 31. 12. 1952.

398 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 110, Poročilo za zbor proizvajalcev. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 2; Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 2, 3.

399 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, 2.

400 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 76, 79.

401 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 16. redne seje krajevnega odbora Ig, 29. 8. 1946, 1; Zapisnik 5. izredne seje KLO Ig, 13. 9. 1946, 2.

402 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 1, a. e. 32, Krajevno kovaško podjetje Ig.

opravljalo le usluge, v letu 1952 pa je začelo izgubljati naročnike in je posledično imelo zelo malo naročil.⁴⁰³

Revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica je delavce ocenila slabo. Izpostavila je, da naj bi gledali zgolj na zaslužek, nekateri naj bi v delavnici delali tudi na svoj račun. Poleg tega je menila, da naj bi bil splošni namen delavcev, *»da bi se podjetje čimpreje likvidiralo in prešlo zopet v privatne roke«*.⁴⁰⁴ Krajevno kovaško podjetje so zaradi slabega poslovanja dokončno likvidirali z letom 1953.⁴⁰⁵

Krajevna pekarna Ig

Od vseh krajevnih podjetij je imela Krajevna pekarna Ig najbolj neredno poslovanje, svoje obrti praktično ni opravljala. Ustanovljena je bila leta 1950 in že istega leta prenehala s poslovanjem. Ponovno je pričela z delom leta 1951 in septembra zopet prenehala. Težave ji je povzročalo pomanjkanje moke v prosti prodaji, zato je svoje delo je omejila na peko kruha strankam, a tudi to ni zadoščalo za pozitivno poslovanje. Z izgubami je poslovala kljub temu, da ji je KLO Ig dodelil nekaj dodatnih obratnih sredstev. V začetku leta 1952 je imela zaposlenega le enega honorarnega delavca. Delovala je kot razdeljevalnica kruha, pri čemer je kruh kupovala v Ljubljani in ga prodajala z dovoljenim pribitkom in provizijo. Ižanski kupci so zato kupovali za en dinar dražji kruh kot Ljubljanci.⁴⁰⁶

403 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 2; Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 1. SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 472, Priloga k bilanci 31. 12. 1949; t. e. 32, a. e. 480, Priloga k bilanci 31. 12. 1952.

404 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 1. SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Priloga k bilanci 31. 12. 1952.

405 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik II. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 1. 1953, 2; Zapisnik 3. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 2. 2. 1953, 1.

406 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 474, Priloga k bilanci 31. 12. 1951. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 3; Gospodarska problematika za krajevna podjetja Ig, 1.

Z rednim poslovanjem je ponovno pričela v letu 1952, ko je bila uvedena prosta prodaja kruha. Ker od posameznikov niso pričakovali dovolj prometa, so se povezali s šolo Narodne milice, za katero so prevzeli peko kruha.⁴⁰⁷ A slabo poslovanje pekarnar se je kljub temu nadaljevalo. Leta 1954 so se mu pridružile še težave z osebjem. Pekarna v začetku tega leta zaradi bolniške odsotnosti poslovodje ni poslovala, nato pa je dal odpoved in se zaposlil drugje. Njegov naslednik ni dobro opravljal svoje službe, podjetje ga je zaradi oškodovanja celo prijavilo javnemu tožilstvu. Po tritedenskem premoru je službo nastopil tretji pek, vendar so ga kmalu odpustili zaradi malomarnosti. Ker podjetje ni našlo novega peka, je do konca leta 1954 prenehalo z obratovanjem.⁴⁰⁸

Krajevni mlin

V dokumentih se omenja še krajevni mlin na Igu, ki sicer ni bil v sklopu krajevnih podjetij. V splošno ljudsko premoženje je prešel iz premoženja Josipa Palmeta, dodeljen pa je bil Jožetu Grumu.⁴⁰⁹ Mlin je bil v slabem stanju in nenehno potreben popravil. Zaradi pomanjkanja denarja za obnovo in majhnih dohodkov je KLO Ig od upravnika terjal le toliko, da so bili poravnani davki in ostali stroški.⁴¹⁰ Leta 1955 je ObLO Ig sklenil, da se Grumu v last dodelijo vsa zemljišča, ki jih je obdeloval in upravljal od leta 1946.⁴¹¹

407 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Priloga k bilanci 31. 12. 1952.

408 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 109, Poslovno poročilo o poslovanju v letu 1954. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 6. 3. 1954, 2.

409 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 88, a. e. 449, Grum Jože in Kristina.

410 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 8. redne seje KLO Ig, 25. 5. 1947, 1; Zapisnik zbora volivcev KLO - Ig, 1. 6. 1947, 1.

411 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 88, a. e. 449, Grum Jože in Kristina; t. e. 128, a. e. 2358, Odločba št. II/1-311/275-Vi-55, 9. 8. 1955.

OKRAJNA PODJETJA

Okrajna kovinska industrija Ig

Okrajno kovinsko podjetje Ig je bilo ustanovljeno aprila 1948 z odločbo OLO Ljubljana okolica. Nastalo je na osnovi nacionalizirane ključavničarske delavnice Cirila Podržaja. Podjetju so kot osnovna sredstva dodelili dve stavbi. Prva je bila stanovanjska hiša, v kateri je še vedno stanoval Podržaj z družino, s ključavničarsko delavnico v pritličju. Druga je bila deloma skladišče, deloma delavnica. Podjetju je bila poleg tega dodeljena še nedograjena stavba bivše Kmetijske hranilnice in posojilnice Ig v likvidaciji.⁴¹² Prvi upravnik podjetja je bil Janez Grmek, leta 1949 ga je nasledil Jože Zupančič.⁴¹³ Decembra 1949 se je podjetje preimenovalo v Okrajno kovinsko industrijo Ig.⁴¹⁴

Med letoma 1949 in 1951 je Okrajna kovinska industrija Ig napredovala počasi. Njen strojni park je bil zastarel in iztrošen. Ker so prostori Podržajeve obrtne delavnice postajali pretesni, je podjetje leta 1949 začelo adaptirati sosednjo stavbo kmečke

412 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 9, a. e. 231, Odločba o ustanovitvi okrajnega gospodarskega podjetja, 8. 6. 1948; Popis in cenitev, 1, 2; Kupoprodajna pogodba, 20. 7. 1948. SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 484, Gospodarska analiza Okrajne kovinske industrije Ig pri Ljubljani, 1. *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 1.

413 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 9, a. e. 231, Odločba o ustanovitvi okrajnega gospodarskega podjetja, 8. 6. 1948; Dekret o nastavitvi v državni službi, 26. 1. 1949.

414 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 9, a. e. 231, Odločba, 9. 12. 1949.

hranilnice, a dela so zaradi pomanjkanja sredstev potekala počasi. Poleg delavnice so v naslednjih letih zgradili še leseno lopo za skladišče, ki je bila kasneje preurejena v delavnico kmetijskih strojev.⁴¹⁵ Pri tem so morali pomagati tudi delavci sami, ki so opravljali tako popravila strojev kot prostorov. Podjetje se je leta 1951 preusmerilo v izdelavo manjših izdelkov, za katere je bilo dovolj povpraševanja. Kot eno od večjih težav je izpostavljalo slabo storilnost in nedisciplino delavcev. Največ izostankov je bilo v juniju, ko je bilo največ kmečkih opravil.⁴¹⁶ Podjetje je imelo prav tako težave z nakupom materiala, ki ga je primanjkovalo, in visokimi cenami v prosti prodaji. Zato je po eni strani prekomerno kopičilo zaloge, po drugi pa polizdelke, ki jih ni moglo dokončati.⁴¹⁷

Kljub vsemu se je podjetje počasi razvijalo in povečevalo število zaposlenih. Takoj po nacionalizaciji so imeli zaposlene tri kvalificirane delavce in tri vajence. Do konca leta 1948 je število zaposlenih naraslo na dvanajst, leta 1950 na 27 in leta 1951 na 37. Raslo je predvsem število kvalificiranih delavcev in vajencev.⁴¹⁸ Avgusta 1950 je bil izvoljen prvi delavski svet, sestavljali so ga vsi zaposleni.⁴¹⁹ V okviru podjetja je delovala tudi sindikalna podružnica.⁴²⁰

Čeprav je podjetje v imenu nosilo industrija, so delavci izdelovali brzoparilnike in zidane štedilnike »v neprimernih prostorih in brez ustrezne opreme in orodja, na popolnoma obrtniški način«.⁴²¹ Sedemdeset odstotkov dela je bilo ročnega in le trideset strojnega.⁴²²

415 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 484, Gospodarska analiza Okrajne kovinske industrije Ig pri Ljubljani, 1. *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 1.

416 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, 1; Poročilo o poslovanju podjetja za l. 1952, 2, 3; t. e. 32, a. e. 482, Poročilo o poslovanju, 15. 3. 1952, 1; t. e. 32, a. e. 484, Gospodarska analiza Okrajne kovinske industrije Ig pri Ljubljani, 3.

417 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 482, Poročilo o poslovanju, 15. 3. 1952, 1, 2.

418 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 484, Gospodarska analiza Okrajne kovinske industrije Ig pri Ljubljani, 3.

419 *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 1.

420 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, 2.

421 *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 1.

422 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Politična analiza Okrajne kovinske industrije na Igu, 3.

Delavci Okrajne kovinske industrije Ig pri delu, 1952

Hrani: MNSZS. Foto: Vlastja Simončič

Leta 1952 je podjetje razširilo nabor izdelkov. Izdelovalo je brzoparilnike, elevatorje za seno in slamo, električne ograje za pašo živine, ročne gnojnične črpalke in elevatorje za mline.⁴²³ Tega leta je podjetje zaposlovalo 38 delavcev in uslužbencev, med katerimi je bilo devet vajencev. Delovna disciplina naj bi se izboljšala, čeprav so še vedno beležili veliko izostankov, zaradi česar sta bila dva delavca odpuščena.⁴²⁴ Podjetje sicer ni dosegalo proizvodnega plana; revizijska komisija OK KPS je vzroke za to videla v preobremenjenosti z adaptacijo stavb, slabi in iztrošeni strojni opreми, pa tudi v nedisciplini nekaterih delavcev in v nizki kvalificiranosti.⁴²⁵ Tudi v političnem pogledu je stanje v podjetju ocenila kot »nezadovoljivo, kar izhaja iz dejstva, da je večina delavcev polproletarcev«. ⁴²⁶ Revizijska komisija je glavna krivca za nedisciplino delavcev videla v nekdanjem predsedniku

423 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 023-3, Urgenca za ureditev osnovnih sredstev. *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 1.

424 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Politčna analiza Okrajne kovinske industrije na Igu, 3.

425 Prav tam, 4.

426 Prav tam.

Izdelki Okrajne kovinske industrije Ig, brzoparilniki in elevatorji za seno, 1952

Hrani: MNSZS. Foto: Vlastja Simončič

delavskega sveta in v nekdanjem lastniku Podržaju. Slednjemu je očitala, da vzdržuje stike z delavci in »razširja govorice, da bo dobil podjetje vrnjeno, češ da je ukradeno«,⁴²⁷ ter da nasprotuje družbeni ureditvi. Zato se ji je zdelo nujno, da se ga izseli iz prostorov podjetja.⁴²⁸ Revizijsko komisijo je motilo tudi to, da je 45 odstotkov zaposlenih stalno obiskovalo verske obrede, čeprav »posebno eksponiranih primerov verske agitacije ni«.⁴²⁹

Podjetje je moralo konec leta 1952 po odloku OLO Ljubljana okolica prevzeti še obrat v Šentvidu pri Stični, kar se je izkazalo bolj za težavo kot poslovno priložnost. Obrat v Šentvidu je bil namreč slabo opremljen s stroji in drugim inventarjem.⁴³⁰

Poslovne težave podjetja so se nadaljevale v petdeseta leta. Po eni strani je primanjkovalo surovin; podjetje je imelo večje težave z nakupom profilnega železa, kar je vplivalo na višje stroške

427 Prav tam.

428 Prav tam, 4, 5.

429 Prav tam, 5.

430 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, 1952 Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, 1; Poročilo o poslovanju podjetja za l. 1952, 3.

dela. Zastojе v proizvodnji je povzročala tudi preobremenjenost pocinkovalnice Tovarne emajlirane posode Celje, kjer je podjetje pocinkovalo dele brzoparilnikov in elevatorjev.⁴³¹ Kljub povečanemu povpraševanju po brzoparilnikih, ki je bilo posledica ugodnih državnih subvencij leta 1953, podjetje tako ni zmoglo povečati proizvodnje. Brzoparilniki so bili najpomembnejši izdelki podjetja, proizvajalo je tudi elevatorje za seno in slamo. Kljub omenjenim težavam je začelo podjetje leta 1953 proizvajati še električne ograje, a jih zaradi težav pri nakupu surovin ni moglo proizvajati serijsko. Možnosti za proizvodnjo drugih izdelkov v podjetju niso videli, saj je bil strojni park zastarel in vezan na izdelke iz pločevine. Izdelke je podjetje prodajalo večjim grosistom po Sloveniji in imelo pogodbo za dobavo na Hrvaško in v Vojvodino.⁴³² Večja naročila so bila oprema vinske kleti podjetja Vино v Kopru in izdelovanje turboventilatorjev za mlinska podjetja ter elevatorjev za žagovino in plutovino. Dodatno je opravljalo še storitve, popravilo orodja in strojev, večinoma za prebivalce bližnje okolice.⁴³³

Po drugi strani je podjetju primanjkovalo obratnih sredstev. Delovni kolektiv se je moral leta 1953 odpovedati presežku plačnega fonda, da je podjetje lahko prenovilo delavnice na Igu, zgradilo novo skladišče ter kupilo stružnico in tovorni avto.⁴³⁴

Obrat v Šentvidu, ki je izdeloval vgradne štedilnike in ročne gnojnične črpalke ter opravljal manjše storitve za bližnjo okolico, je posloval z izgubo. Tudi tu so bile glavne težave slab strojni park, nizka storilnost delavcev in pomanjkanje kvalificiranih delavcev, poleg tega pa še oddaljenost od uprave podjetja, pomanjkanje materiala in veliki transportni stroški. Zato je vodstvo Okrajne kovinske industrije Ig predlagalo, naj se obrat raje združi s katerim od podjetij v njegovi bližnji okolici.⁴³⁵

431 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Poslovno poročilo za leto 1953, 3, 4.

432 Prav tam, 1–4. SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, 3.

433 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Poslovno poročilo za leto 1953, 2.

434 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 483, Zapisnik zasedanja delavskega sveta, 22. 3. 1954; t. e. 32, a. e. 480, Poslovno poročilo za leto 1953, 5.

435 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 483, Poslovno poročilo za leto 1953, 2.

Kovinska industrija Ig, kakor se je po novem imenovalo podjetje, je leta 1953 zaposlovala med 65 in 80 delavcev. Proizvodnja je potekala v dveh izmenah. 28 delavcev je na delo prihajalo od drugod, ostali so bili domačini. Podjetje se je pri tem pritoževalo nad nizko ravno izobrazbo izžanske mladine in pomanjkanjem kvalificirane delovne sile.⁴³⁶ Težava je bila tudi organiziranje prehrane in stanovanj za delovno silo od drugod. Rešitev so videli v posodobitvi strojnega parka, ki bi omogočal serijsko proizvodnjo, saj bi tako lahko zaposlovali polkvalificirano in nekvalificirano delovno silo, ki je je bilo v lokalnem okolju dovolj. Storilnost na Igu je bila boljša kot v Šentvidu, a so se kljub temu pojavljale težave; podjetje je nižjo storilnost pripisalo pomanjkanju kvalificirane delovne sile.⁴³⁷

Septembra 1953 je direktor podjetja postal Jože Ravber. Leta 1954 ga je za krajši čas nasledil dotedanji komercialni vodja Jože Nered, ob koncu leta pa je bil za direktorja imenovan Zlatko Krulej. Leta 1954 je bilo v podjetju povprečno zaposlenih 56 delavcev in uslužbencev ter devet vajencev.⁴³⁸ Obrat v Šentvidu je bil konec marca 1954 likvidiran, stroji in material pa prepeljani na Ig.⁴³⁹ Podjetje je tega leta kupilo še stroje iz likvidiranega podjetja Oljarna Ljubljana; demontažo in ponovno montažo so opravili delavci sami. S stroji so lahko začeli proizvodnjo novih izdelkov, to je pločevinaste embalaže. Tega leta je podjetje zgradilo še garažo in dokončalo skladišče.⁴⁴⁰ Nakup strojev in poplačilo tovornega avtomobila je podjetju omogočilo dolgoročno investicijsko posojilo OLO Ljubljana okolica.⁴⁴¹ Tudi v letu 1954 podjetje zaradi pomanjkanja surovin ni delalo s polno zmogljivostjo, težave je imelo zlasti pri proizvodnji kovinske embalaže. Zaradi težav s pocinkovanjem je želelo urediti pocinkovalnico

436 Prav tam, 3.

437 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 483, Poslovno poročilo za leto 1953, 3.

438 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 8, a. e. 117, Proizvodnja in problemi v proizvodnji, 1.

439 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 8, a. e. 117, Poročilo o izrednem inšpekcijskem pregledu, 1.

440 Prav tam, 5. *Kovinska industrija Ig, 40 let, 2. Naša komuna*, 1. 1. 1962, 7, Pri Kovinski industriji Ig vedno bolje.

441 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 8, a. e. 117, Proizvodnja in problemi v proizvodnji, 1.

na Igu. Na prodajo sta vplivala še zmanjšanje subvencij za nakup kmetijskih strojev in slabša kakovost nekaterih izdelkov.⁴⁴²

Za prehrano delavcev je v okviru podjetja delovala Delavsko uslužbenska restavracija (DUR),⁴⁴³ ki je bila organizirana kot samostojno podjetje. Omenja se med letoma 1952 in 1954. V njej so se lahko prehranjevali tudi ostali delavci in uslužbenci z Iga, ki niso imeli na voljo drugega ustreznega obrata za prehranjevanje.⁴⁴⁴ Poslovanje DUR-a je bilo tako slabo, da ga je upravni odbor leta 1952 sklenil ukiniti, kar pa je začasno preprečil delavski svet.⁴⁴⁵ A težave v poslovanju so se nadaljevale. Leta 1953 je imel DUR od 25 do 40 abonementov, pijačo je točil tudi zunanjim gostom.⁴⁴⁶ Vse njegove posle je vodila Kovinska industrija Ig.⁴⁴⁷ V najemu je imel poslovne prostore nekdanjega gostilničarja Franca Gerbca. Zaradi slabega poslovanja in zmanjšanja potreb je bil DUR leta 1954 ukinjen.⁴⁴⁸ Njegova osnovna sredstva so bila brez plačila prenesena na Krajevno gostinsko podjetje Ig. Pijača, hrana in drobni inventar so bili za plačilo oddani Gostišču Gerbec, ki je začelo obratovati v okviru krajevnega gostinskega podjetja.⁴⁴⁹

Opekarna Draga - Ig

Opekarna Draga - Ig je bila 5. decembra 1949 priključena Okrajni opekarni Ljubljana okolica Črnuče, opekarski obrat v Dragi pa je nadaljeval s svojim poslovanjem. Obrat je imel svoj delavski svet, v katerem je bilo osem delavcev. Obratovodja Jože

442 Prav tam, 1, 2.

443 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, 2.

444 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Poročilo o poslovanju DUR-a za leto 1952.

445 Prav tam.

446 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 481, Zapisnik, 26. 3. 1954; Poslovno poročilo o poslovanju DUR-a Kovinske industrije Ig v letu 1953.

447 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 481, Zapisnik, 26. 3. 1954.

448 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 481, Poslovno poročilo o poslovanju DUR-a Kovinske industrije Ig v letu 1953.

449 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 8, a. e. 117, Zaključni račun za leto 1954 Kovinska industrija Ig pri Ljubljani, Proizvodnja in problemi v proizvodnji, 2.

Korenin in še en delavec pa sta bila zastopnika obrata v upravnem odboru matičnega podjetja v Črnučah. Korenin, ki je prihajal iz Črnuč, je bil obratovodja od leta 1949, kasneje pa direktor podjetja.⁴⁵⁰ Revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica je leta 1952 tudi temu podjetju očitala politično neaktivnost; poročala je namreč, da podjetje ni imelo svoje partijske organizacije, delavski svet, sindikalna podružnica in mladinska organizacija pa niso bili aktivni.⁴⁵¹

Leta 1952 se je opekarna v Dragi registrirala kot samostojno podjetje; od leta 1953 jo najdemo pod imenom Okrajna opekarna Ig pri Ljubljani.⁴⁵² Glino za izdelavo opeke je opekarna kopala na območju, ki se imenuje Breznica, to je med naseljem Draga, ribnikom Rakovnik in cesto, ki povezuje Škofljico in Kremenico. Glina se je nahajala tudi v strugi Draščice in v dveh ribnikih, Špilgut in Rakovnik. Na območju Breznice je bila plast gline najdebelejša.⁴⁵³ Surovine so bile ena od glavnih težav podjetja. Že leta 1952 so namreč poročali, da naj bi bila okoliška glina skoraj izčrpana in pomešana z zemljo, zadostovala naj bi zgolj za eno leto. Obrat si je zato prizadeval za zamenjavo ali odkup drugih zemljišč v bližini, ki so še vsebovala glino. Leta 1952 je podjetju nekaj škode povzročil še obilen sneg, ki je poškodoval sušilnice za opeko. Podjetje je imelo svojo žago, ki je opravljala storitve tudi za zasebnike, zlasti okoliške kmete.⁴⁵⁴ Leta 1953 je podjetje postavilo novo lopo za sušenje opeke in napušč za premog ter popravilo garažo.⁴⁵⁵

Delo opekarne je bilo sezonskega značaja, s polno kapaciteto je poslovala le sedem mesecev, zato je imela težave z

450 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Zapisnik, 8. 4. 1952, 1–3. Dozet in Zupančič, Povojni direktorji in uprava, 19.

451 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Zapisnik, 8. 4. 1952, 1–3.

452 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 32, a. e. 480, Poročilo o pregledu zaključnega računa za leto 1952. *Uradni list LRS*, št. 4/1953, 17. 2. 1953, 73, Odlok o družbenem planu Okraja Ljubljana okolica za leto 1953.

453 Dozet in Zupančič, Povojni direktorji in uprava, 19.

454 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Zapisnik, 8. 4. 1952, 1–3. SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 108, Poročilo o izvršenem inspekcijskem pregledu, 9. 7. 1954.

455 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 108, Poročilo o izvršenem inspekcijskem pregledu, 9. 7. 1954.

odplačevanjem svojih obveznosti. Podjetje je imelo leta 1954 povprečno 33 zaposlenih, in sicer tri nameščence in 30 delavcev. Glina, ki jo je črpalo iz lastnega glinokopa, je bila izčrpana. Zato je podjetje na občinskem zemljišču z dovoljenjem izkopalo poskusne jame, ki so pokazale, da se tam nahaja dokaj kakovostna glina, ki naj bi zadostovala za naslednjih petnajst let. Na prošnjo podjetja mu je ObLO Ig dodelil omenjena zemljišča v bližini opekarne, kar naj bi zmanjšalo tudi stroške prevoza.⁴⁵⁶

Sredi petdesetih let je bila opekarna pregledana zaradi suma gospodarskega kriminala. Direktorja Korenina so obtožili, da naj bi zagrešil različne nepravilnosti v škodo podjetja, od tega, da naj bi s službenim avtomobilom opravljal zasebne vožnje, do tega, da naj bi opeko prodajal po nižji ceni in se okoriščal z delom izplačila ter slabo ravnal z ljudsko imovino.⁴⁵⁷ Kam so privedle obtožbe, ni znano. Korenin je ostal direktor opekarne do upokojitve leta 1958. Po prihodu v Drago naj bi najprej razprodal staro in dotrajano strojno opremo ter kupil novo, »*ki pa, po pripovedovanju delavcev, ni bila brez napak*«. ⁴⁵⁸ Kljub temu pa naj bi bil pri delavcih priljubljen.⁴⁵⁹

Lesno industrijsko podjetje (LIP)

Ljubljana – obrat Ig

Obrat žage je bil ustanovljen leta 1948 na podlagi razlaščenega premoženja Josipa Andlovica iz Škofljice, ki je imel na Igu svojo žago. Eden od nekdanjih zaposlenih se je spominjal, da so hlodovino na žago vozili kmetje iz Krima in Mokreca, razžagani les pa so z vozovi vozili na železniško postajo Škofljica.⁴⁶⁰ V letih 1949 in 1950 so les žagali tudi za gradbišče Litostroja: »*Večino smo delali ob sobotah popoldne in ponoči ter ob nedeljah, in to*

456 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 5, a. e. 62, Poslovno poročilo, 2.

457 SI ZAL LJU/0031/4, t. e. 7, a. e. 108, Poročilo o izvrševanju gospodarskega kriminala.

458 Dozet in Zupančič, Povojni direktorji in uprava, 19.

459 Prav tam.

460 Šuštaršič, Spomini na izžansko žago, 27.

predvsem udarniško. Hlodovino so s konji vozili izza gradu na Igu takratni obsojenci.»⁴⁶¹

Obrat se je leta 1950 priključil Lesnemu industrijskemu podjetju (LIP) Ljubljana, ki je imelo svoje žage poleg tega še v Preserju, na Bregu, Verdu, v Bistri, Borovnici in Radomljah. Vodja izžanskega obrata je bil sprva Jože Jamnik, nato Franc Kopic.⁴⁶² LIP Ljubljana je o opustitvi različnih obratov, med drugim tudi izžanskega, začel razmišljati že leta 1952. Razloga za to naj bi bila dotrajana oprema in nesmotrno izkoriščanje lesne mase v podkrimskem bazenu. Ostali naj bi le obrati v Borovnici, na Verdu in v Podpeči, novega pa naj bi ustanovili na Škofljici. Za delavce iz ukinjenih obratov so predvideli zaposlitev v Borovnici ali na Škofljici oziroma v Kovinski industriji Ig. Pri tem pa je podjetje naletelo na odpor delavcev žage na Igu, pa tudi s strani kmetov, ki so se upirali voziti les na Škofljico.⁴⁶³

Obrat na Igu je bil dokončno predviden za ukinitvev leta 1958,⁴⁶⁴ čemur so se znova uprli delavci, ki niso hoteli zapustiti žage in njenih prostorov, zato so jim izklopili elektriko, posredovala je tudi milica.⁴⁶⁵ LIP Ljubljana je ob tem zapisal: »*Proti likvidaciji obrata so nastopili tako delavci kakor tudi ostali občani. Svoje stališče utemeljujejo s tem, da je sedaj žaga blizu gozdnega zaledja.*»⁴⁶⁶ Zato se je podjetje, ki je strojno opremo sprva želelo preseliti v Borovnico, odločilo, da pusti vsa osnovna sredstva na Igu in jih prenese na novega lastnika, Kovinsko industrijo Ig.⁴⁶⁷ Podjetje je še zapisalo:

Glede zaposlitve delavcev na obratu Ig je urejeno. Lahko se bodo zaposlili v Kovinski industriji Ig, ki se bo v zvezi s tem razširila in okrepila, nadalje imajo možnost zaposlitve na LIP-u Škofljica

461 Prav tam.

462 Prav tam. SI AS 1129, t. e. 7, a. e. 338, Problematika ukinitve lesnopredelovalnega obrata Ig v sklopu lesnoindustrijskega podjetja LIP Ljubljana, 1.

463 SI AS 1129, t. e. 7, a. e. 338, Problematika ukinitve lesnopredelovalnega obrata Ig v sklopu lesnoindustrijskega podjetja LIP Ljubljana; Dopis št. 3243/1-59, 17. 11. 1958.

464 SI AS 1129, t. e. 7, a. e. 338, Dopis št. 3243/1-59, 17. 11. 1958, 1.

465 Šuštaršič, Spomini na izžansko žago, 27.

466 SI AS 1129, t. e. 7, a. e. 338, Dopis št. 3243/1-59, 17. 11. 1958, 2.

467 Prav tam.

ali pa v Borovnici (avtobusna zveza). Sicer so pa v glavnem vsi zaposleni lastniki manjših posestev, tako, da likvidacija ne pomeni kakega političnega problema, posebno še, ker imajo možnost zaposlitve drugje, še več pa to, ker gre za vsega 15 ljudi. V primerjavi s številom ostalega prebivalstva to število ne pomeni ničesar.⁴⁶⁸

O ukinitvi žage so kritično razpravljali tudi na občnem zboru zveze borcev v Iški vasi, ki ga je obravnavala milica. V svojem poročilu je zapisala:

Po zaključenih formalnostih je bila tudi javna diskusija. Predmet te diskusije je bil v glavnem zopet ukinitve žage na Igu, kjer so se prisotni člani ZB na temu sestanku izrazili proti ukrepom ObLO Ljubljana - Rudnik in OLO Ljubljana zato, ker je bila žaga iz Iga odstranjena v drugo občino rekoč, da danes oblast ne gleda na kmeta, kako živi, da gleda le za to, da plačuje davke, da se danes ne upošteva več mnenje ljudstva, da je nekje par ljudi, ki delajo tako, kakor se njim zljubi.⁴⁶⁹

468 Prav tam, 1, 2.

469 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 7, Govorice o davkih in ukinitvi žage na Igu, 23. 2. 1959.

KMETIJSTVO IN ZADRUŽNIŠTVO

Kljub želji oblasti, da industrializacijo čim prej pripelje na podeželje, je kmetijstvo v petdesetih letih ostajalo glavna gospodarska panoga na Igu in v njegovi okolici. Osnovna kmetijska panoga je bilo poljedelstvo. Kmetje so pridelovali žitarice, kot so pšenica, ječmen in rž, v manjših količinah pa še oves, koruzo, proso in ajdo. Pridelali so tudi veliko krompirja. Ostali posevki so obsegali krmne rastline in povrtnine (korenje, čebula, fižol, zelje). Neposredna bližina Ljubljane je prebivalcem omogočala prodajo kmetijskih pridelkov v mestu.⁴⁷⁰ Živinoreja in sadjarstvo sta bila manj razvita; sadjarstvo zaradi megle in poznih zmrzali, živinoreja pa zaradi slabše kakovosti krme. Od živali so ljudje redili največ kokoši, sledili so govedo in prašiči. Konjereja je bila slabše razvita, prav tako ni bilo velikega zanimanja za drobnico. Znatno del dohodka kmetov je predstavljal dohodek iz gozdarskih dejavnosti.⁴⁷¹ Obstajale so še druge dopolnilne dejavnosti. Ena od njih je bila nabiranje in prodaja močvirne trave, ki so jo zvijali v kite in prodajali kot tapetniški material.⁴⁷²

470 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 7.

471 Prav tam, 5–7.

472 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 031-2, Problematično poročilo. SI AS 1126, t. e. 23, a. e. 1740, Odkup močvirne trave, 20. 12. 1958.

Pogled na Ig in Ljubljansko barje z Ljubljano in Kamniško-Savinjskimi Alpami v ozadju, 1950. Na fotografiji se vidi, do kje sega obdelovalna zemlja.

Hrani: SI ZAL LJU/0342. Foto: Tone Mlakar

Veliko kmetov je obdelovalo majhne posesti, a odstotek srednje velikih kmetij ni bil zanemarljiv.⁴⁷³ Maja 1953 sprejeti zakon o zemljiškem skladu je še dodatno razdrobil kmečke posesti, saj jih je omejil na deset hektarov obdelovalne zemlje oziroma na petnajst, če je bila zemlja slabše kakovosti. Presežki so za odškodnino prešli v zemljiški sklad.⁴⁷⁴ Kmetij, ki so presegale deset hektarov, je bilo na ozemlju KLO Ig leta 1946 kar četrtna.⁴⁷⁵

Povojna kmetijska politika je bila neločljivo povezana z vprašanjem lastnine zemlje. Po eni strani so se spreminjali posestni odnosi z razlastitvijo velikih posestnikov, po drugi je oblast iskala odnos do malih lastnikov obdelovalne zemlje. Rešitev je

473 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 15, 16.

474 Čepič in Prinčič, Gospodarske spremembe v začetku petdesetih let, 965.

475 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 15, 16.

videla v veliki organizirani kmetijski proizvodnji, to je v zadru-
gah. Zadrug je bilo več vrst, od nabavno prodajnih do obno-
vitvenih, pri čemer naj bi splošne kmetijske zadruge združevale
različne vidike združnega delovanja. Kmečke nabavno-pro-
dajne in proizvodne zadruge so se tako leta 1947 začele zdru-
ževati v splošne kmetijske zadruge. Po sporu z Informbirojem je
oblast zaradi gospodarske blokade iskala možnosti za povečanje
kmetijske proizvodnje in jih je videla v kolektivni obdelavi zem-
lje, organizacijsko pa v kmečkih delovnih zadrugah. Na ta način
je povečala tako ekonomski kot idejnopolitični pritisk na kmete.
Tak način organiziranja kmetijske proizvodnje je bil leta 1952
že v zatonu, posledično pa je oblast v naslednjem letu omejila
obdelovalno posest z zakonom o zemljiškem skladu.⁴⁷⁶

Leta 1952 so bile na območju ObLO Ig tri splošne kme-
tijske zadruge (Ig, Golo in Tomišelj) ter pet kmečkih delovnih
zadru (Brest, Vrbljene, Iška vas, Golo in Zapotok).⁴⁷⁷ Revizij-
ska komisija OK KPS Ljubljana okolica je leta 1952 navedla več
nepravilnosti v poslovanju kmetijske zadruge na Igu, a večina
je bila politične narave. Tako je na primer predlagala, da naj se
zamenja upravni odbor, saj so bili v njem nekdanji trgovci in po-
samezniki, ki so bili po njenem prepričanju »*politično ne zgra-
jeni ljudje*«. ⁴⁷⁸ Želela je, da je v upravnem odboru vsaj polovica
včlanjenih v partijo. Prav tako je menila, da upravni odbor ni
imel gospodarsko sposobnega upravnika, ter predlagala, naj se
zamenja nekaj zaposlenih. ⁴⁷⁹ Tudi nekateri izžanski člani partije
so navajali, da se v zadrugi blago ne deli pošteno ter da je pri
primopredaji Andlovičeve žage Okrajni lesni industriji Podpeč
izginilo več lesa in pisalni stroj. ⁴⁸⁰ Zaradi nepravilnosti je bila
leta 1952 podana celo prijava javnemu tožilstvu LRS. V prijavi
so navajali nepravilnosti pri izplačilih in primanjkljaj v blagajni,

476 Čepič, Oris pojavnih oblik kmetijske politike, 175–87.

477 SI ZAL LJU/0682, t. e. 4, a. e. 19, Pregled združnega sektorja v občinskem LO Ig pri Lj., 11. 6. 1952.

478 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Predlogi, 1.

479 Prav tam.

480 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekatere značilne izjave članov KP na Igu in Iški vasi, 1.

nekateri uslužbenci pa naj bi si nezakonito prilastili tudi blago iz zadruga (metrsko blago, krožnike, volnene odeje, mleko, mast).⁴⁸¹

Zanimanje za tovrstno združništvo ni bilo veliko. Zgoraj omenjeni proces zatona kolhoznega združništva je razviden tudi iz zapisa v enem od partijskih zapisnikov za Ig iz leta 1952, ki pravi: »*Pri nas so združniki sami razpustili zadrugo in gospodarijo vsak na svojem.*«⁴⁸²

Različne naloge, povezane s kmetijstvom, je izvajal tudi ObLO Ig, ki je skušal pospeševati kmetijsko proizvodnjo, predvsem živinorejo.⁴⁸³ Ena od pomembnih akcij je bil med drugim »boj«⁴⁸⁴ proti koloradskemu hrošču, ki je leta 1952 močno prizadel pridelavo krompirja. Za zatiranje škodljivca so bili načrtovani različni ukrepi, v katere so bili vključeni tako posamezniki kot kmetijske zadruga, ki naj bi priskrbele zadostno količino pesticidov.⁴⁸⁴ ObLO Ig je skrbel še za urejenost jarkov za odvajanje vode in urejal pašo na štradonih, kakor so se lokalno imenovale poljske poti na barjanskem predelu.⁴⁸⁵ Ukvarjal se je tudi s sečnjo lesa. Čeprav so morali ljudje za sekanje lesa v lastnem gozdu pridobiti dovoljenje, so občinski odborniki pogosto opazali, da so nekateri lastniki gozdov sekali in prodajali les brez dovoljenja za sečnjo.⁴⁸⁶

481 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 32, a. e. 475, Prijava, 27. 10. 1952.

482 SI ZAL LJU/0682, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik sestanka občinskih komitetov, 30. 5. 1952, 4.

483 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 12. 1. 1953, 2; Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, 2.

484 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 6. redne seje ObLO Ig, 10. 5. 1953, 1; t. e. 28, a. e. 39, Zapisnik zbora volivcev za območje vasi Ig, 21. 5. 1953.

485 SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, 1; Dostava sejnih zapisnikov, 30. 6. 1953.

486 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik, 13. 11. 1953, 5.

OBRT, GOSTINSTVO IN TRGOVINA

Kmalu po vojni je oblast zasebno obrt omejila oziroma z zakonskimi predpisi otežila poslovanje obrtnikov.⁴⁸⁷ Zasebna obrt je bila zato tudi na Igu slabše razvita, oblast pa je bila še naprej kritična do pojava šušmarstva, to je opravljanja obrtniških del brez dovoljenja.

Med letoma 1948 in 1950 so bili na Igu registrirani trije kovači in podkovači (Vinko Keršmanc, Franc Mikuž in Jože Mavec), trije krojači (Jakob Mavec, Ignacij Ogrinc in Josip Žmuc), trije kolarji (Anton Anzelc, Janez Cimperman in Mihael Zrimc), dva strojarja (Franc Čebular in Josip Zdravje), po en mizar (Anton Ferkolj), sedlar (Ivan Černe), čevljar (Jože Jakopin), mlinar (Ana Gerbec) in konjeder (Franc Veber), dva sta imela prijavljeno tehniko (Franc Gerbec in Ivan Štrumbelj) in eden žago (Jože Andlovic).⁴⁸⁸ Vprašanje pa je, ali so vsi dejansko opravljali svojo obrt. Vsaj za dva vemo, da sta bila razlastnjenjena. To sta bila Čebular in Andlovic. Prvemu so po obsodbi leta 1948 prepovedali opravljati obrt, drugemu so odvzeli posest, kjer je obrt opravljal.⁴⁸⁹

487 Prinčič, Podržavljanje gospodarstva, 876, 877.

488 SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 28, a. e. 327, Seznam nove registracije za leto 1948; t. e. 9, a. e. 238, Seznam privatnih, državnih in združnih obrtnih podjetij Ljubljana okolica, 8.

489 SI ZAL LJU/0031/1, t. e. 2, a. e. 105, Sodba K 577/48, 17. 7. 1948; Komisijski zapisnik, 1, 2. Šuštaršič, Spomini na izansko žago, 27.

Upad registriranih obrtnikov je viden v naslednjem desetletju. Revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica je leta 1952 namreč pregledala tudi zasebne obrtnike, teh je bilo sedem (sedlarski mojster Ivan Černe, krojaški mojster Jože Žmuc, kovaški mojster Jože Mavec, čevljarški mojster Jože Jakopin, kolarski mojster Anton Anzelc, kolarski mojster Janez Cimperman in krojaški mojster Ignacij Ogrinc). Tudi tu je revizijska komisija pri pregledu odkrila več šušmarjev.⁴⁹⁰ Čeprav je zaznala pojav stagnacije v obrti, ga je pripisala neugodnim gospodarskim razmeram. Ugotovila je, da so kmetje pogostejše ostajali dolžni za opravljene storitve kot v preteklem letu, a težava je bila tudi to, da *»si danes še ni nikdo na jasnem, kako se bodo cene formirale«*.⁴⁹¹ Sicer pa je revizijska komisija menila, da je politična zavest obrtnikov slaba. Na koncu je revizor še dodal: *»Razen v par primerih pa sem ugotovil, da v splošnem obrtniki ne živijo slabo.«*⁴⁹²

Pomanjkanje obrtnih storitev se je nadaljevalo tudi v naslednjih letih, posebno v gradbeni stroki (zidarji in tesarji). Po mnenju odbornikov ObLO Ig je prav to vodilo v razrast šušmarstva, pri čemer so izpostavljali visoke zaslužke takih izvajalcev storitev ter neplačevanje dohodnine in prometnega davka, zato so predlagali njihovo obdavčitev ali kaznovanje.⁴⁹³ Leta 1953 je bilo na območju ObLO Ig registriranih devetnajst obrtnikov pavšalistov in več drugih posameznikov, ki so opravljali le priložnostna dela. To so bili večinoma prevozniki in kmetje, ki so pletli kite iz ločka. Registra o žganjekuhi niso vodili, saj območje ni bilo primerno za gojenje sadnega drevja.⁴⁹⁴ Leta 1954 se je število obrtnikov v Občini Ig povečalo na 31; registriranih je bilo sedem kovačev, štirje kolarji, trije mizarji (od tega en obrat socialističnega sektorja), trije krojači, trije čevljarji, en sedlar, dva ključavničarja, en brivec in šest mlinarjev. Ni pa bilo nobene

490 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Poročilo o pregledu privatnih obrtnih podjetij, 8. 4. 1952, 1, 2.

491 Prav tam, 2.

492 Prav tam.

493 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, 2.

494 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 11. 1953.

Gostilna Javornik, posnetek je najverjetneje nastal pred drugo svetovno vojno.

Hrani: SEM, Zbirke fotografij. Foto: Vekoslav Kramarič

šivilje, tesarja ali zidarja, zato je ObLO Ig zopet opozarjal na šušmarje, medtem ko so se obrtniki pritoževali nad visokimi davki.⁴⁹⁵ Kljub temu so odborniki menili, da »Ig kot kmečki center ne ustvarja velikega povpraševanja po obrtniških uslugah. V kolikor pa je povpraševanje po kovaških, kolarskih in mizarških uslugah, pa za ta dela sedanja obrtniška mreža zadošča.«⁴⁹⁶

Podobne težave kot zasebna obrt so imele zasebne gostilne. Do leta 1954 je šest gostišč v Občini Ig prešlo v okvir socialističnega sektorja. Na Igu sta bili dve državni gostilni, Gostišče Rupert in Gostišče Gerbec, ter dve zakupni gostilni, Gostišče Jesih Anton in Gostišče Kežman. Zakupna gostilna Javornik je za nekaj časa prenehala delovati, a težave z dovoljenji sta imela tudi Jesih in Kežman.⁴⁹⁷

495 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 15, 16.

496 Prav tam, 16.

497 Prav tam. SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 25, a. e. 305, Predlog orientacijskega načrta in turistične mreže v okviru sedanjih občinskih ljudskih odborov; t. e. 25, a. e. 331, Seznam

Šibka je bila tudi mreža trgovin. V Občini Ig so sredi petdesetih let obratovale trgovine v okviru treh kmetijskih zadrug – na Igu, v Tomišlju in na Golem – ter poslovalnica trgovskega podjetja Tabor iz Grosuplja na Igu.⁴⁹⁸

gostišč, ki morajo prenehati z delom. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, 1, 2; t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik Občinskega ljudskega odbora Ig, 13. 11. 1953, 2; t. e. 28, a. e. 40, Poročilo o pregledu zakupnega gostišča Jesih Antona na Igu, 1. 4. 1952.

498 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 16.

**NADALJNI
GOSPODARSKI
RAZVOJ KRAJA**

Kot smo videli v predhodnem poglavju, so se ižanska podjetja v petdesetih letih nenehno soočala s poslovnimi težavami. Nekatera so bila zato ukinjena, druga so se prestrukturirala ali preusmerila proizvodnjo na nove izdelke.⁴⁹⁹ Le nekaj jih je nadaljevalo s poslovanjem vse do konca obdobja socializma. Na njihovem primeru lahko spremljamo specifikke socialističnega gospodarstva in vpliv politike na gospodarstvo. A opisana podjetja niso bila zgolj subjekti socialističnega gospodarstva, njihovo delovanje in razvoj kažeta različne vidike družbenih sprememb.

Zlasti dve podjetji v kraju sta se razvili v večja delodajalca, ki sta zaposlovala delovno silo z Iga in njegovega zaledja. Postopoma sta od obrtniške proizvodnje prešli na nove tehnologije in našli svoj prostor na domačem in širšem trgu. Svojim zaposlenim in njihovim družinskim članom sta ponujali različne možnosti, od ekonomskega razvoja do preživljanja prostega časa. Obe podjetji sta prav tako aktivno sodelovali pri razvoju kraja in njegovem družbenem življenju.

⁴⁹⁹ Gl. npr. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, 2. SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik konference ZKS terenske OO Ig, 27. 10. 1960, 2.

KOVINSKA INDUSTRIJA IG (KIG)

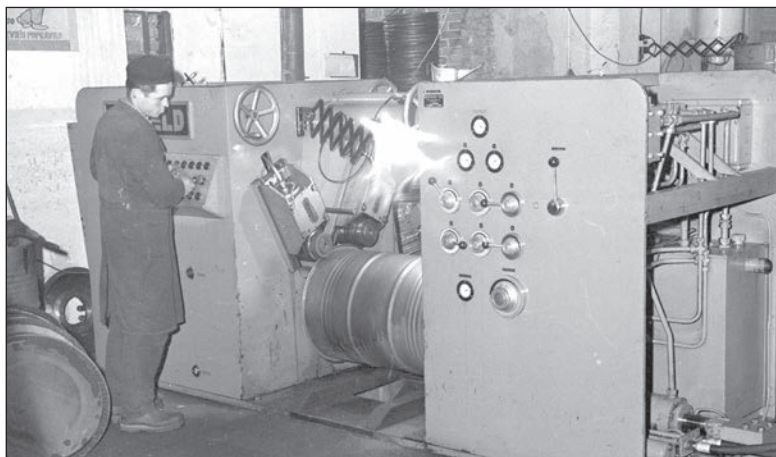
Kljub temu da se je Kovinska industrija Ig leta 1954 reorganizirala in razširila dejavnost na proizvodnjo embalaže, slednja od začetka ni pokazala večjih uspehov. Stroji za izdelavo embalaže so bili stari, prav tako so se morali delavci priučiti novih proizvodnih postopkov.⁵⁰⁰ Ker se je prodaja brzoparilnikov skoraj ustavila, se je podjetje od leta 1956 čedalje bolj usmerjalo v izdelovanje pločevinaste embalaže.⁵⁰¹ Leta 1958 je kupilo prvi službeni avto, leta 1959 prvi avtomatski stroj za zapiranje sodov. Tega leta je v opuščeno stavbo ukinjene žage LIP Ljubljana namestilo oddelek težke embalaže.⁵⁰² Prav tako je zamenjalo direktorja in nekaj članov delavskega sveta, po poročanju *Naše komune* zaradi finančnih težav. Te naj bi bile posledica notranjih trenj in slabe discipline, slabega finančnega poslovanja in zmanjševanja proizvodnje, je še poročalo glasilo.⁵⁰³ Podjetje samo pa je poleg tega navajalo še težave z dobavo električne energije in izčrpano delovno silo, »to pa zato, ker tudi doma delajo, dočim v

500 *Naša komuna*, 1. 1. 1962, 7, Pri Kovinski industriji Ig vedno bolje.

501 SI ZAL LJU/0078, t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, 1.

502 *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 3–6. SI AS 1129, t. e. 7, a. e. 338, Dopis št. 3243/1-59, 17. 11. 1958; Problematika ukinitve lesnopredelovalnega obrata Ig v sklopu lesnoindustrijskega podjetja LIP Ljubljana.

503 *Naša komuna*, 1. 1. 1962, 7, Pri Kovinski industriji Ig vedno bolje.

Delavec Kovinske industrije Ig pri stroju za zapiranje sodov, 1960
 Hrani: MNSZS. Foto: Svetozar Busić

službi pa ne zmorejo«, zato ni pričakovalo izboljšanja poslovnih rezultatov.⁵⁰⁴

Nekoliko hitrejši razvoj podjetja sledi v šestdesetih letih. Leta 1960 je zgradilo lakirnico in proizvodni program razširilo na izdelovanje sodov in hobokov za potrebe kemične in prehrambene industrije, električnih pastirjev, gnojničnih črpalk, vakuumskih rezervoarjev in nekaterih manjših izdelkov (lopatke za premog, smetišnice, ključki za konzerve).⁵⁰⁵ Nekoliko je uspelo izboljšati mehanizacijo, naraslo je tudi število zaposlenih, s tem pa so se povečale proizvodne zmogljivosti. Kljub temu je modernizacija strojne opreme potekala počasi; podjetju je primanjkovalo lastnih sredstev za širitev proizvodnje, zato je bilo odvisno od državne pomoči. Prav tako so proizvodnjo še naprej ovirale omejitve pri uvozu pločevine. Za nadaljnji razvoj sta bila

504 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik razširjene seje Občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 21. 9. 1959, 1.

505 *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 3. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 25. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 15. 2. 1962, Poročilo o delu sveta za industrijo ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za razdobje od njegove izvolitve do danes, 3.

potrebna še gradnja novih prostorov in izboljšanje strukture delovne sile.⁵⁰⁶

Podjetje je večinoma zaposlovalo nekvalificirano in polkvalificirano delovno silo. Za usposabljanje delovne sile je samo organiziralo tečaje za polkvalificirane varilce. V podjetju sta bila dva delovna obrata in vsak je imel svoj delavski svet, ki naj bi obravnaval problematiko dela in dajal predloge, o katerih je odločal centralni delavski svet. Sindikalna organizacija je sodelovala pri organizaciji izobraževanj, kuhinje s toplim obrokom ter letnega dopusta.⁵⁰⁷ Kulturno življenje in mladinska organizacija v podjetju nista bila razvita, saj so »delavci skoraj v celoti domačini in sodelujejo v kulturnem ter telesno vzgojnem življenju na terenu«.⁵⁰⁸

Delo je bilo normirano,⁵⁰⁹ delovne razmere pa slabe. Opisali so jih v brošuri, izdani ob štirideseti obletnici podjetja:

Delo je bilo težko in umazano. V odprte delavnice je pozimi nanašal sneg in voda za preizkus sodov je v kadeh sproti zmrzovala. Ni bilo delovnih oblek, čevljev in rokavic. Roke so bile zdelane, porezane in pomodrele od mraza. V tretji izmeni so se oči zapirale kar same od sebe. Marsikdo je malico, ki jo je sestavljal kos kruha in ‚zorc‘ pojedel naskrivaj, ker ga je bilo sram pred sodelavci. Vendar je vse to ozarjala mladost, velika želja, da bi delo obdržal in hrepenenje po boljšem in lepšem. Lajšalo ga je tovarštvo, smeh in prešernost, skrite in manj skrite ljubezni in celo kakšna solza mladostnih težav. Smo že kdaj prešteli ‚kovinske‘ zakone? In tako ostajajo na te čase v glavnem lepi spomini – celo na sode, ki zamrznjeni niso puščali, do Reke pa so se odtajali in je mojster zmerjal, da se je kresalo, dekleta so pa jokala. Pa spomini na kavo (ne pravo), ki se je grela v milnici za preizkus sodov in se je steklenica prekucnila, lastnik pa ob pitju spuščal mehurčke: ‚madona, kakšen kofe mi je danes skuhala‘. Res je bilo lepo – celo ‚mučilnik‘ v oddelku TE, ki je človeku izsesaval moči in bi nanj najraje pozabil – in tudi udarniško delo ob sobotah popoldne in ob nedeljah za ‚Boljši jutri‘.⁵¹⁰

506 *Naša komuna*, 1. 1. 1962, 7, Pri Kovinski industriji Ig vedno bolje.

507 Prav tam.

508 Prav tam.

509 Prav tam.

510 *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 4, 5.

Zaradi neugodnih razmer na trgu podjetje kmalu ni več videlo prihodnosti v izdelavi težke embalaže. Na proizvodnjo in stroške dela so vplivali pomanjkanje surovin, slaba mehanizacija in neugodna lokacija, saj je imelo podjetje zaradi oddaljenosti od železniške proge težave s transportom.⁵¹¹ Prav tako so bile slabe možnosti za izgradnjo načrtovane pocinkovalnice na Igu.⁵¹² Podjetje je leta 1961 sicer zaprosilo za dovoljenje za gradnjo tako pocinkovalnice kot lužilnice za pločevinasto embalažo ob delavnicah v centru naselja, a ker ni predvidelo čiščenja odpadnih vod, dovoljenje brez dopolnitve vloge ni bilo mogoče.⁵¹³ Če je hotelo podjetje izboljšati poslovanje in doseči boljšo konkurenčnost, je moralo ponovno preusmeriti svojo proizvodnjo. Zato je direktor Srečko Žerjav že ob koncu leta 1960 naznanil: »Podjetje bo stremelo za tem, da bo prešlo na izdelavo drobnih artiklov. Prevzeli bomo v izdelavo tablice od TNZ.«⁵¹⁴

Kovinska industrija Ig je postopoma rasla in leta 1961 zaposlovala povprečno 160 delavcev. Bila je največje podjetje na Igu.⁵¹⁵ Kljub temu se je še vedno nahajala v centru vasi nasproti cerkve »v več ali manj zasilnih stavbah«.⁵¹⁶ S kovinsko embalažo je podjetje uspelo prodreti na širši jugoslovanski trg, iskalo pa je tudi možnosti za izvoz. Zlasti s slednjim je upalo na izboljšanje poslovnih rezultatov.⁵¹⁷ Prav tako je možnost preusmeritve v izvoz zaznala Občina Ljubljana Vič - Rudnik, kar je pomenilo podporo občinskega ljudskega odbora ter prednost pri hitrem

511 SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik z letne konference organizacije ZK v Kovinski industriji na Igu, 24. 10. 1960, 2.

512 Prav tam.

513 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 73, a. e. 119, Odločba št. 07/4-EA-34/2-61, 25. 10. 1961, 1, 2.

514 SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik partijskega sestanka ZK Kovinske industrije Ig, 9. 12. 1960, 2.

515 SI ZAL LJU/0694, 1, a. e. 3, Poročilo na združitvenem plenumu ZK Občine Ljubljana Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, 2; t. e. 1, a. e. 7, Podatki o direktorjih, 4. 2. 1961. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 25. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 15. 2. 1962, Poročilo o delu sveta za industrijo ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za razdobje od njegove izvolitve do danes, 3–10. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 65, a. e. 109, Idejna energetska rešitev napajanja Iga z ozirom na njegov urbanistični razvoj, 3.

516 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 65, a. e. 109, Idejna energetska rešitev napajanja Iga z ozirom na njegov urbanistični razvoj, 3.

517 *Naša komuna*, 1. 1. 1962, 7, Pri Kovinski industriji Ig vedno bolje.

reševanju vlog in pri dajanju posojil za investicije.⁵¹⁸ Glavno serijsko proizvodnjo so v začetku šestdesetih let predstavljali sodi in druge kovinske posode za prehrabno in kemično industrijo. Podjetje je še vedno proizvajalo tudi nekatere stroje za kmetijstvo in gospodinjstva, a postopoma se je začelo preusmerjati na proizvodnjo srednje in lahke embalaže ter kovinske galanterije. Večje težave v proizvodnji mu je povzročalo prešibko električno omrežje, zaradi česar ni moglo koristiti vseh strojev.⁵¹⁹

Kovinska industrija Ig se je v šestdesetih letih pričela širiti. Začela je graditi nove proizvodne prostore, obrat družbene prehrane in upravno stavbo, tako s posojili kot z odrekanjem delavcev, ki so ostali brez povečevanja osebnih dohodkov in delitve dobička.⁵²⁰ V letu 1964 ji je uspelo prodreti na tuje tržišče, izvažala je večinoma v Italijo in nekaj malega v Avstrijo. Kljub uspehom pa so jo tudi v tem desetletju spremljale težave z nakupom osnovnih surovin, zaradi česar je pogosto delala pod svojimi zmogljivostmi. Njen položaj je nekoliko poslabšala še gospodarska reforma leta 1965.⁵²¹ Kljub deloma neugodnim razmeram je število zaposlenih postopoma raslo in kmalu preseglo 200, rasli pa so tudi njihovi osebni dohodki.⁵²² Po drugi

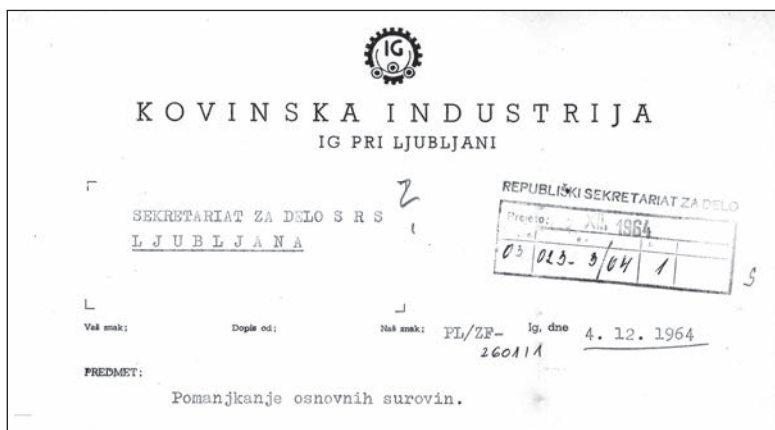
518 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 25. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 15. 2. 1962, Poročilo o delu sveta za industrijo ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za razdobje od njegove izvolitve do danes, 3–10.

519 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 3, Poročilo na združenem plenumu ZK Občine Ljubljana Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, 2; t. e. 1, a. e. 7, Podatki o direktorjih, 4. 2. 1961. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 25. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 15. 2. 1962, Poročilo o delu sveta za industrijo ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za razdobje od njegove izvolitve do danes, 3–10. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 65, a. e. 109, Idejna energetska rešitev napajanja Iga z ozirom na njegov urbanistični razvoj, 3. *Naša komuna*, 1. 1. 1962, 7, Pri Kovinski industriji Ig vedno bolje. *Naša komuna*, 1. 5. 1963, 2, Letos predvsem proizvodnja drobnih kovinskih izdelkov.

520 *Kovinska industrija Ig*, 40 let, 6.

521 SI AS 1129, t. e. 70, a. e. 2055, Kovinska industrija Ig pri Ljubljani, Problematika. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 19, Zapisnik 38. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 2. 9. 1965, Razprava o izvajanju gospodarske reforme v delovnih organizacijah na območju občine, 1–3.

522 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 19, Zapisnik 38. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 2. 9. 1965, Informacija o izvajanju gospodarske reforme v gospodarstvu v občini, tabela 3, Povprečni mesečni dohodek na zaposlenega, 1; t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 53. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 22. 9. 1966, Poročilo o rezultatih gospodarskih organizacij v prvem polletju 1966, Industrija – Tabela 5; t. e. 13, a. e. 29,

Logotip Kovinske industrije Ig z začetka šestdesetih let
Hrani: SI AS 1129, t. e. 70, a. e. 2055

strani je izobrazbena struktura zaposlenih ostajala nizka. Leta 1969 je imelo podjetje 216 zaposlenih, od tega so imeli trije visokošolsko izobrazbo, eden višješolsko, sedemnajst srednješolsko, kar 195 pa jih je imelo nižjo izobrazbo.⁵²³ Podjetje je zaposlovalo delovno silo tudi iz drugih jugoslovanskih republik.⁵²⁴

Zapisnik 7. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 19. 10. 1967, Poročilo o gibanju osebnih dohodkov v občini v prvem polletju 1967, 8; Analiza periodičnih obračunov delovnih organizacij iz gospodarstva za I. polletje 1967, 19; t. e. 14, a. e. 31, Zapisnik 16. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 18. 4. 1968, Analiza zaključnih računov delovnih organizacij za leto 1967 Občina Ljubljana Vič - Rudnik, 12, 51; t. e. 15, a. e. 33, Zapisnik 23. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 26. 12. 1968, Analiza periodičnih obračunov delovnih organizacij za obdobje januar-september 1968, 14; t. e. 16, a. e. 35, Zapisnik 2. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 22. 5. 1969, Analiza zaključnih računov delovnih organizacij za leto 1968, 58.

523 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 36, Zapisnik 4. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 10. 7. 1969, Poročilo in predlog ocene načrtov delovnih organizacij o sprejemanju pripravnikov v letu 1969, 3.

524 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 18, a. e. 40, Zapisnik 17. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 4. 6. 1970, razprava k Poročilu in predlogu k I. fazi urbanističnega programa za izven mestno območje Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 27.

Kovinska industrija Ig je v šestdesetih letih postopoma prešla na 42-urni delovnik. Leta 1964 je najprej uvedla 48-urni delovnik, leto kasneje 45-urnega in leta 1967 42-urnega.⁵²⁵ Podjetje je pri tem poročalo, da ga je skrajšanje delovnega časa prizadelo v manjši meri kot ostala podjetja in je kljub temu dosegalo dobre uspehe.⁵²⁶ Bolj so ga prizadeli pomanjkanje reprodukcijskega materiala, ki se je nadaljevalo v drugo polovico desetletja in ga oviralo pri izpolnjevanju planov,⁵²⁷ ter visoke terjatve do kupcev.⁵²⁸ Podjetje je prav tako še vedno čakalo na izgradnjo nove transformatorske postaje, ki bi izboljšala električno napetost in mu omogočila boljšo izkoriščenost strojnega parka.⁵²⁹

Konec desetletja je imela Kovinska industrija Ig štiri sektorje – tehničnega, splošnega, finančnega in komercialnega – ter šest delovnih enot – težka in srednja embalaža, trgovinska oprema, kovinska galanterija, poljedelski stroji, orodjarna in remont.⁵³⁰ Težave z nakupom reprodukcijskega materiala so

525 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 11, a. e. 21, Zapisnik 46. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 10. 2. 1966, Informacija o uvajanju 42-urnega delovnega tedna v Občini Ljubljana - Vič - Rudnik, 3; t. e. 14, a. e. 31, Zapisnik 17. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 23. 5. 1968, Poslovanje gospodarskih organizacij ob skrajševanju delovnega časa in uvajanju 42-urnega delovnega tedna, 1.

526 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 14, a. e. 31, Zapisnik 17. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 23. 5. 1968, Poslovanje gospodarskih organizacij ob skrajševanju delovnega časa in uvajanju 42-urnega delovnega tedna, 2.

527 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 25, Zapisnik 59. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 2. 2. 1967, Analiza pogojev gospodarjenja v letu 1967, 111; t. e. 14, a. e. 30, Zapisnik 13. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 22. 2. 1968, Analiza pogojev gospodarjenja v letu 1968, 80; t. e. 16, a. e. 35, Zapisnik 2. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 22. 5. 1969, Analiza zaključnih računov delovnih organizacij za leto 1968, 19.

528 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 15, a. e. 33, Zapisnik 23. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 26. 12. 1968, Analiza periodičnih obračunov delovnih organizacij za obdobje januar-september 1968, 13; t. e. 16, a. e. 36, Zapisnik 6. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 18. 9. 1939, Pregled nekaterih pokazateljev likvidnosti poslovanja posameznih gospodarskih organizacij v prvem polletju 1969, 10.

529 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 34, Zapisnik 25. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 27. 2. 1969, razprava k Obravnavi in sprejemu predloga odloka o proračunu Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1969, 26.

530 *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 6.

se nadaljevale v sedemdeseta leta.⁵³¹ Leta 1971 je podjetje zaradi tega doseglo zgolj 62 odstotkov načrtovane proizvodnje. Normalen potek proizvodnje je še vedno oviralo nihanje električne napetosti v omrežju in pritiska v vodovodnem omrežju. Sicer pa je imelo podjetje dovolj naročil za domači trg in izvoz, tudi poslovanje s kooperanti je opisalo kot zadovoljivo.⁵³² Kljub opisanim težavam je zato v tem desetletju širilo proizvodnjo. Leta 1972 je ustanovilo enoto za ogrevalne naprave, leta 1973 pa enoto garderobnih omar in stropnih oblog ter hkrati ukinilo enoto srednje embalaže in enoto kmetijskih strojev.⁵³³ Leta 1975 je Kovinska industrija Ig dva nova izdelka – aluminijaste radiatorje in aluminijaste stropne obloge – predstavila na zagrebškem velesejmu. Podjetje je imelo okoli 210 zaposlenih, od tega je bila polovica žensk. Tako kot druga podjetja se je morala tudi Kovinska industrija Ig ukvarjati s stabilizacijskim načrtom, ki je temeljil na znižanju materialnih in splošnih stroškov ter povečanju proizvodnje. Prav tako je načrtovala znižanje cen kooperantskih del, pri čemer je imela več uspeha pri zasebnih kooperantih kot pri kooperantih iz družbenega sektorja.⁵³⁴

Do osemdesetih let se je Kovinska industrija Ig iz obrtne delavnice razširila v podjetje s širokim programom izdelkov. Podjetje v slovenskem merilu ni bilo veliko, a direktor Joško Vučemilo se je pohvalil, da je na občinski ravni med najboljšimi. Ob rastoči gospodarski krizi se je še bolj usmerjalo v izvoz tako na Zahod (Zvezna republika Nemčija in Avstrija) kot na Vzhod (Madžarska, Sovjetska zveza in Češkoslovaška). Kot

531 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 20, a. e. 45, Zapisnik 32. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 9. 12. 1971, Informacija o industrijski proizvodnji in izvozu v občini v razdobju januar–september 1971, 1–6; t. e. 25, a. e. 54, Zapisnik 3. seje zbora združenega dela in 3. seje zbora krajevnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 16. 9. 1974, Analiza poslovanja organizacij združenega dela s področja gospodarstva v Občini Ljubljana - Vič - Rudnik v I. polletju 1974, 6. *Naša komuna, Delegatska priloga*, 8. 4. 1980, 19, O poslovanju organizacij združenega dela v letu 1979.

532 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 20, a. e. 45, Zapisnik 32. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 9. 12. 1971, Informacija o industrijski proizvodnji in izvozu v občini v razdobju januar–september 1971, 1–6.

533 *Kovinska industrija Ig, 40 let*, 7.

534 *Naša komuna*, 20. 10. 1975, 5, Novi aluminijasti radiatorji.

v preteklosti mu je večje skrbi še vedno povzročalo pomanjkanje surovin.⁵³⁵ Podjetje se je pohvalilo tudi z dobrimi delovnimi razmerami in osebnimi dohodki, »ki so v poprečju 7500 dinarjev in to pri strukturi večinoma priučenih delavcev«. ⁵³⁶ Leta 1983 je Kovinska industrija Ig modernizirala lakirnico. Od decembra 1985 je bila član SOZD-a Astra. Izdelovala je kovinsko embalažo in galanterijo, trgovinsko opremo, stropne in fasadne obloge, pisarniške in garderobne omare ter ogrevalne naprave. Poleg tega se je ukvarjala še z montažo trgovinske opreme, stropnih oblog in elektronskih naprav, ponujala je razne usluge, v lastni trgovini pa je prodajala izdelke na drobno.⁵³⁷ Podjetje je bilo povezano tudi s krajem. Kot so zapisali v *Naši komuni*, povezanost ni bila zasnovana le na tem, da so v podjetju našli delo številni domačini, »temveč tudi s tem, da tovarna živi in diha s krajem. Vključevanje v življenje kraja je očitno vsepovsod, posebej pa pri skupnih akcijah. KIG izredno sodeluje tudi z osnovno šolo in skuša pridobiti čim več kadra iz domačih logov. Zato obiskujejo učenci na ekskurzijah KIG že v nižjih razredih in ne spoznajo domače tovarne šele v osmem razredu. Potem so tu še štipendije, itd., skratka vzrokov za dobro razumevanje je dovolj.«⁵³⁸

535 Dimitrić, KIG izvaža enkrat več, kot uvaža, 4.

536 Prav tam.

537 Kovinska industrija Ig, 40 let, 7, 8.

538 Dimitrić, KIG izvaža enkrat več, kot uvaža, 4.

MIZARSTVO IN TAPETNIŠTVO IG

Ižansko mizarско podjetje, ki se je leta 1959 združilo z lesnim podjetjem na Galjevici,⁵³⁹ se je v začetku šestdesetih let znova prestrukturiralo. Leta 1963 se je namreč Lesno in kovinolarsko podjetje Galjevica razdelilo na dva dela in nastali sta dve obrtni podjetji, Livarna Galjevica ter Mizarstvo in tapetništvo Ig. Slednje je nadaljevalo z ustaljeno proizvodnjo: ukvarjalo se je z izdelavo stavbenega in ostalega pohištva, med drugim je proizvajalo gostinsko opremo in letve za okvirje slik, imelo pa je tudi obrat za tapetništvo.⁵⁴⁰ »*Delali smo pohištvo [...] v glavnem se je začela pa gostinska oprema.*«⁵⁴¹ Med drugim so izdelovali mesarske vitrine za LTH Škofja Loka.⁵⁴²

539 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev, 8. 11. 1959, 1; Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, 1; t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, 2.

540 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 6. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 12. 10. 1963, Analiza družbene, privatne obrti in stanovanjskih skupnosti, 6, 7. *Naša komuna*, april 1963, 6, Pomanjkanje uslužnostnih obrtnih dejavnosti.

541 Pričevanje J. P. (r. 1943).

542 Prav tam.

Delavci Mizarstva in tapetništva Ig leta 1963

Osebni arhiv avtorice

Za direktorja novoustanovljenega podjetja je bil imenovan Franc Kepic.⁵⁴³ Leta 1963 je imelo podjetje le eno stavbo; v pritličju so bile tri delavnice, zadaj pa še strojna delavnica.⁵⁴⁴ Kmalu se je okrepilo ter pridobilo novo strojno opremo in nove delovne prostore.⁵⁴⁵ Sredi šestdesetih let so zgradili dve novi proizvodni hali. V strojni hali so izdelovali obloge, v drugi so mizarji izdelovali gostinsko opremo. Poleg tega je imelo podjetje še tapetniško delavnico, izdelava letev za okvirje, ki je sprva ostala na Galjevici, pa se je tudi kmalu preselila na Ig.⁵⁴⁶ Do konca šestdesetih

543 *Naša komuna*, september 1963, 4, Nova imenovanja.

544 Pričevanje J. P. (r. 1943).

545 *Naša komuna*, april 1963, 6, Pomanjkanje uslužnostnih obrtnih dejavnosti.

546 Pričevanje J. P. (r. 1943).

let je Mizarstvo in tapetništvo Ig zaposlovalo med 40 in 45 delavcev.⁵⁴⁷ Med zaposlenimi je bilo veliko žensk.⁵⁴⁸

Podjetje je, tako kot druga obrtna podjetja v občini, v drugi polovici desetletja postopoma prešlo na skrajšani delovnik, a nekoliko kasneje kot Kovinska industrija Ig. Leta 1967 je še imelo 48-urni delavnik, naslednjega leta pa je prešlo na 44-urnega.⁵⁴⁹ Proces skrajševanja delovnega časa je sovpadel z izvajanjem ukrepov gospodarske reforme in občina je ob analizi poslovanja ugotavljala, da obrtna podjetja v tem procesu niso zmanjšala proizvodnje. Zato je sklepala, *»da med skrajševanjem delovnega časa in uspešnostjo poslovanja podjetij ne obstoja bistvena odvisnost [...] Vzroki za slabe finančne rezultate nekaterih obrtnih organizacij so predvsem pomanjkanje naročil oziroma težkoče pri prodaji blaga ter v vedno večji meri tudi konkurenca zasebnega sektorja.«*⁵⁵⁰ Tudi Mizarstvo in tapetništvo Ig je ob koncu desetletja pokazalo nekoliko slabše rezultate. Imelo je veliko terjatev do kupcev, kar je vplivalo na tekoče poslovanje.⁵⁵¹

V sedemdesetih letih se je število zaposlenih v Mizarstvu in tapetništvu Ig postopoma dvigalo in preseгло 70. Počasi so

547 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 53. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 22. 9. 1966, Poročilo o rezultatih gospodarskih organizacij v prvem polletju 1966, Obrt - Tabela 5; t. e. 13, a. e. 29, Zapisnik 7. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 19. 10. 1967, Poročilo o gibanju osebnih dohodkov v občini v prvem polletju 1967, 23; t. e. 14, a. e. 31, Zapisnik 16. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 18. 4. 1968, Analiza zaključnih računov delovnih organizacij za leto 1967 Občina Ljubljana Vič - Rudnik, 51; t. e. 15, a. e. 33, Zapisnik 23. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 26. 12. 1968, Analiza periodičnih obračunov delovnih organizacij za obdobje januar-september 1968, 44; t. e. 16, a. e. 35, Zapisnik 2. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 22. 5. 1969, Analiza zaključnih računov delovnih organizacij za leto 1968, 58.

548 *Naša komuna*, april 1963, 6, Pomanjkanje uslužnostnih obrtnih dejavnosti.

549 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 14, a. e. 31, Zapisnik 17. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 23. 5. 1968, Poslovanje gospodarskih organizacij ob skrajševanju delovnega časa in uvajanju 42-urnega delovnega tedna, 5.

550 Prav tam.

551 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 36, Zapisnik 6. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 18. 9. 1939, Pregled nekaterih pokazateljev likvidnosti poslovanja posameznih gospodarskih organizacij v prvem polletju 1969, 11.

Vitrine za trgovine in mesnice, ki jih je izdelovalo Mizarstvo in tapetništvo Ig v šestdesetih letih.

Osební arhív avtorice

se povečevali tudi osebni dohodki zaposlenih.⁵⁵² Pri obravnavi izhodišč za stabilizacijske ukrepe leta 1975 je občina v svojem gradivu zapisala: »Organizacija nima izdelanega konkretnega

552 SI ZAL LJ/0080/1, t. e. 18, a. e. 41, Zapisnik 19. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 24. 9. 1970, Analiza poslovnega uspeha delovnih organizacij za obdobje januar–junij 1970, 54; t. e. 19, a. e. 42, Zapisnik 21. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 10. 12. 1970, Analiza poslovnega uspeha delovnih organizacij za obdobje januar–september 1970, 51; t. e. 19, a. e. 43, Zapisnik 27. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 20. 5. 1971, Analiza zaključnih računov delovnih organizacij za leto 1970, 55; t. e. 20, a. e. 44, Zapisnik 30. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 23. 9. 1971, Analiza poslovnega uspeha delovnih organizacij za obdobje januar–junij 1971, 4, 16, 17, 61, 66; t. e. 22, a. e. 48, Zapisnik 40. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 21. 9. 1972, Analiza poslovnega uspeha delovnih organizacij za obdobje januar–junij 1972, 47, 52; t. e. 27, a. e. 59, Zapisnik 12. seje družbenopolitičnega zbora Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 22. 5. 1975, Analiza poslovanja TOZD v letu 1974, 9; Zapisnik 15. seje družbenopolitičnega zbora, zbora krajevnih skupnosti in zbora združenega dela Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 23. 9. 1975, Tabelarni pregled osnovnih in izvedenih kazalcev poslovanja po organizacijah, področjih dejavnosti in za celotno gospodarstvo, Tabela 9, 3.

programa za stabilizacijo. Pri poslovanju praktično nima problemov, ker že vrsto let redno spremlja in odpravlja pomanjkljivosti pri poslovanju, kar je pripomoglo, da si je ustvarila izredno ugodno akumulacijo. V tem času ima težave predvsem z nelikvidnostjo, ker kooperant LTH zaradi blokacije žiro računa nepravočasno poravnava svoje obveznosti.»⁵⁵³

Delavci Mizarstva in tapetništva Ig so aktivno sodelovali pri modernizaciji svojega podjetja. Podjetje pa je po drugi strani aktivno sodelovalo pri razvoju kraja. Ko je Mizarstvo in tapetništvo Ig ob koncu sedemdesetih let prejelo občinsko priznanje za področje gospodarstva in za uresničevanje skupnih interesov ter potreb v krajevni skupnosti, so v *Naši komuni* zapisali: *»Delavci delovne organizacije so s samoodpovedovanjem, udarniškim delom in delom v podaljšanem času uspeli v sorazmerno kratkem obdobju 15 let, z uvajanjem sodobne strojne opreme in povečanjem storilnosti dela zgraditi sodobno tovarno. [...] Z večjo storilnostjo in sodobno strojno opremo so v letu 1977 dosegli povprečni neto osebni dohodek na zaposlenega 4,749.40 din. Dosegli so tudi zavidljive rezultate v sodelovanju s krajevno skupnostjo.»⁵⁵⁴*

Podjetje se je nekoliko širilo vse do konca obravnavanega obdobja. Sredi osemdesetih let je imelo že 93 zaposlenih.⁵⁵⁵

⁵⁵³ SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 27, a. e. 59, Zapisnik 14. seje družbenopolitičnega zbora, zbora krajevnih skupnosti in zbora združenega dela Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 17. 7. 1975, razprava k Obravnavi izhodišč stabilizacijskih ukrepov gospodarstva in družbenih dejavnosti v občini, 20.

⁵⁵⁴ *Naša komuna*, 15. 5. 1978, 2, Občinsko priznanje so prejeli.

⁵⁵⁵ SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 38.

OPEKARNA DRAGA

V drugi polovici petdesetih let, ko se je gradnja javnih in zasebnih objektov nekoliko bolj razmahnila, so izdelki Opekarnе Draga postali zelo zaželeni. *»Pomanjkanje opeke je zaradi prevelikega povpraševanja bilo tolikšno, da so opeko dobivala samo podjetja in le redke fizične osebe. Ker pa je primanjkovalo delovne sile, so v opekarni uvedli prednostni sistem, po katerem je bil vsak delavec po dveh letih zvestobe upravičen do nakupa gradbenega materiala,«* se je spominjal eden od sezonskih delavcev, ki se je v opekarni zaposlil zato, ker so doma zidali hišo, in je na ta način želel priti do opeke.⁵⁵⁶ Tako kot mnogi drugi je začel v glinokopu, nadaljeval pa kot samokolničar, ki je prevažal opeko od sušilnice do peči.⁵⁵⁷

Večina delavcev v opekarni je bila domačinov (iz krajev Draga, Kremenica, Sarsko, Klada, Ig, Dobravica, Škrilje, Golo) ali iz bližnje okolice (iz Pijave Gorice, Smrjen, Blata, Drenika, celo iz Ljubljane, Šmarja Sap in Grosuplja). Delavci so bili sezonski, zaposleni od zgodnje pomladi do zgodnje jeseni, kar je bil čas obratovanja strojev za oblikovanje gline in njeno naravno sušenje. Bolj stalno zaposleni so bili delavci v glinokopu, a tudi oni zgolj, dokler je vreme dopuščalo, in delavci, ki so prevažali

⁵⁵⁶ Dozet, Opekarna Draga je dajala delo, 20.

⁵⁵⁷ Prav tam, 20, 21.

glino in glinene izdelke, dokler ni bila vsa opeka žgana. Nekateri delavci so prišli tudi z drugih koncev Jugoslavije. Eden od slednjih, ki je v Drago prišel iz Male Kladuše, je v opekarni delal kot pečar od leta 1956 pa vse do konca njenega obratovanja.⁵⁵⁸ *»Karjole so bile sprva lesene z lesenimi kolesi, pozneje pa so imele kolesa s trdo gumo. Opeko smo iz sušilnice peljali trije delavci, dva sta vozila, tretji pa je skladal suho opeko, ki je bila pripravljena za žganje v peči. [...] Žgano opeko sta iz opekarnice peljala dva delavca in jo nakladala naravnost na furmanske vozove. [...] Pozneje so tovore iz opekarnice do kupcev prevažali s traktorji in tovornjaki,«* se je spominjal.⁵⁵⁹

Delo v opekarni je bilo garaško:

Delo v glinokopu je bilo najtežje, še posebej pred modernizacijo, ko je bilo izključno ročno. Kopači smo za pridobivanje gline uporabljali motike kopače, lopate in krampe. Potrebni sta bili dve vrsti lopat: štiharice ter lopate za rezanje in nakladanje. Prve so imele do 1,5 m dolg lesen ročaj ter ojačan raven jeklen list trikotne oblike (25 x 30 cm). Pred vsakim štihom (rezom navpično navzdol) je bilo treba lopato namočiti v vedro z vodo, da se ni zlepila z glino. Za vodoravno rezanje gline in nakladanje so služile lopate z navzgor zavihanim listom, da se glina ni stresala. Iz glinokopa do opekarniške rampe je vodila 'fiksna' ozkotirna železnica, po kateri smo delavci nakladači dovažali glino v opekarno s štirimi do šestimi vagončki. Za vsakim vagončkom sta šla po dva delavca. Po vojni je bila Opekarna Draga reorganizirana in modernizirana. V glinokopih so delali težki stroji kopači, tj. bagerji in buldožerji. Najprej so z buldožerji odstranili površinsko 35 cm do 50 cm debelo plast sivo rjave humusne prsti, šele potem so nastopili težki stroji kopači. Železne vagončke prekucnike je vlekla pozneje do opekarnice derezina ali po domače 'trzina'.⁵⁶⁰

Delavci iz glinokopa so lahko napredovali v samokolničarje (tako imenovane ringarje), ki so s posebno leseno samokolnico odvažali žgano opeko v skladišče ali *»direktno kupcem, ki so v koloni*

558 Dozet in Zupančič, Opekarna Draga je dajala delo, 17.

559 Prav tam.

560 Dozet, Opekarna Draga je dajala delo, 21.

čakali z različnimi vozovi (na šine, dere, gumarji) in vpregami (kravja, volovska, konjska) pred opekarno. Od leta 1960 naprej sta opeko dostavljala kupcem tudi dva privatna prevoznika s tovarnjakoma, ki ju je najela opekarna. Opeko sta dostavljala samo ljubljanskim in bolj oddaljenim kupcem.⁵⁶¹ Samokolničarji in kurjači peči so imeli drugačen delovni urnik: »Zaradi vročine iz peči smo začenjali svoj delavnik zelo zgodaj ob treh ali štirih zjutraj in končali, ko je bil določen del peči prazen in drugi del peči napolnjen. To je bilo ob deveti ali deseti uri dopoldne. Potem smo opravljali druga dela, kot so razna čiščenja, vožnje s kamionom ipd.«⁵⁶²

Korenina je na čelu opekarne nasledil Franc Primc, ki je bil direktor oziroma obratovodja med letoma 1958 in 1965. Zadnji vodja opekarne je bil Franc Drobnič.⁵⁶³ Opekarna Draga - Ig je nekaj časa še vztrajala kot samostojno obrtno podjetje, leta 1962 pa so jo zaradi nastalih finančnih težav pripojili Gradbenemu podjetju Tehnograd Ljubljana.⁵⁶⁴ Njeno poslovanje je bilo čedalje slabše. Zaradi zastarele tehnologije je imela vedno več tehničnih težav, njeni izdelki so bili slabše kakovosti. Ko je izčrpala zaloge gline na območju Breznice, jo je začela kopati na območju Špilguta, a se je kmalu izkazalo, da tamkajšnja glina ni dovolj kakovostna, zato je opekarna opustila izdelavo strešnikov in izdelovala le zidake, ki pa so bili slabše kakovosti. Ker ni bila več konkurenčna, so izdelavo opeke v Dragi leta 1967 ustavili.⁵⁶⁵

V sedemdesetih letih se je za opuščeno opekarno zanimalo podjetje za razvoj nove tehnologije s področja fermentacije,⁵⁶⁶ na koncu pa so na njenem mestu zgradili Dom za varstvo in usposabljanje duševno prizadete mladine Dolfke Boštjančič, ki je bil odprt leta 1984.⁵⁶⁷

561 Prav tam.

562 Prav tam.

563 Dozet in Zupančič, Povojni direktorji in uprava, 19.

564 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 1, a. e. 1, Obrazložitev predloga dnevnega reda 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ter 11. skupne seje obeh zborov ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik, 3. 2. 1962, 2. Uradni list SRS, št. 21/1962, 21. 6. 1962, 295, Razglasi in objave. Dozet in Zupančič, Zgodovinski razvoj opekarstva, 24.

565 Dozet in Zupančič, Zgodovinski razvoj opekarstva, 24.

566 Gerl, Moderna fermentacijska proizvodnja, 3.

567 Čož, Odprt dom Draga pri Igu, 9.

KMETIJSKA ZADRUGA MOKERC

Po letu 1953 se je pogled partije na kmetijstvo in idejnopolitični odnos do kmetov začel postopoma spreminjati. Kmetijske zadruge so postale socialistične gospodarske organizacije, ki so kmetijske proizvajalce začele vključevati v gospodarski sistem, ne da bi pri tem posegale v njihovo zemljiško lastnino.⁵⁶⁸ A vključevanje kmetov v novo obliko zadruge je sprva ostajalo zadržano.

Kmetijska zadruga Igu se je leta 1954 bolj kot za odkup poljedelskih izdelkov, kot so bili krompir, seno in mleko, zanimala za odkup lesa.⁵⁶⁹ Odnos izžanskih kmetov do zadružništva se je spreminjal počasi, partija pa se je še vedno trudila, da bi imela večji vpliv v zadrugah. Na občinskem komiteju ZKS so leta 1956 pripomnili, *»da so na Igu močni kmetje«* do zadružništva *»sovražno razpoloženi, imajo pa vpliv, ker so dobri kmetovalci – gospodarji, naših ljudi pa ni v zadrugi, manjši bajtarji pa nimajo veljave. V vsaki zadrugi bi moral biti vsaj po eden naših ljudi.«*⁵⁷⁰ Tega leta je imela zadruga na Igu 271 članov. Začela se je intenzivneje ukvarjati z govedorejo, v rodovniku je imela vpisanih 70

568 Čepič, Oris pojavnih oblik kmetijske politike, 187. Prinčič in Čepič, Razvoj gospodarstva do začetka šestdesetih let, 1007.

569 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega Odbora Igu za l. 1954, 9–12.

570 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 2. seje občinskega komiteja, 13. 1. 1956, 2.

krav doijlj. A podobno kot v drugih zadrugah v okolici je tudi njeno delo temeljilo na odkupu kmetijskih pridelkov in prodaji materiala za kmete, medtem ko se je s kmetijsko pospeševalno dejavnostjo ukvarjala le v manjši meri.⁵⁷¹ Kmetijska zadruga Ig je imela še naprej tudi trgovino z mešanim blagom, v kateri je poleg drobnih izdelkov (kot so na primer tobačni izdelki) prodajala tudi vse vrste kmetijskih pridelkov.⁵⁷²

Na ravni Občine Ljubljana Rudnik je bilo leta 1956 v zadruge vključenih 43 odstotkov kmetov.⁵⁷³ Tega leta je na Igu potekala živinorejska razstava in na eni od občinskih sej so se pohvalili, da je razstava »pokazala, da je osnova za živinorejo podana, vendar bo za dosego večje proizvodnje v živinoreji potrebno še veliko uspehov, tako s strani občine, kot s strani zadrug«.⁵⁷⁴

Od leta 1957 se je kooperativni sistem zadružništva bolj razširil in privabil več zasebnih kmetov. Zadruge naj bi prispevale mehanizacijo, proizvodni material in strokovno vodenje, kmetje pa zemljo, inventar in delo. Zadruge so v tej fazi omogočale predvsem ugodnejši nakup semen, umetnih gnojil in zaščitnih sredstev ter najem posojil. Kmetje so poleg tega prek kooperativnega razmerja lažje prodali svoje pridelke ali imeli večji dobiček. V kooperativno razmerje z zadrugo je v Sloveniji stopilo 45 odstotkov kmetov.⁵⁷⁵

Kmetijska zadruga Ig je imela leta 1958 260 članov (kooperantov) in je bila najmočnejša zadruga v Občini Ljubljana Rudnik. Imela je osemnajst zaposlenih, upravljala je z majhnim strojnim parkom, ki je obsegal dva traktorja. Kot dodatno panogo je organizirala destiliranje eteričnih olj in gojenje lanu.⁵⁷⁶

571 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana - Rudnik, 8. 12. 1956, 17, 18.

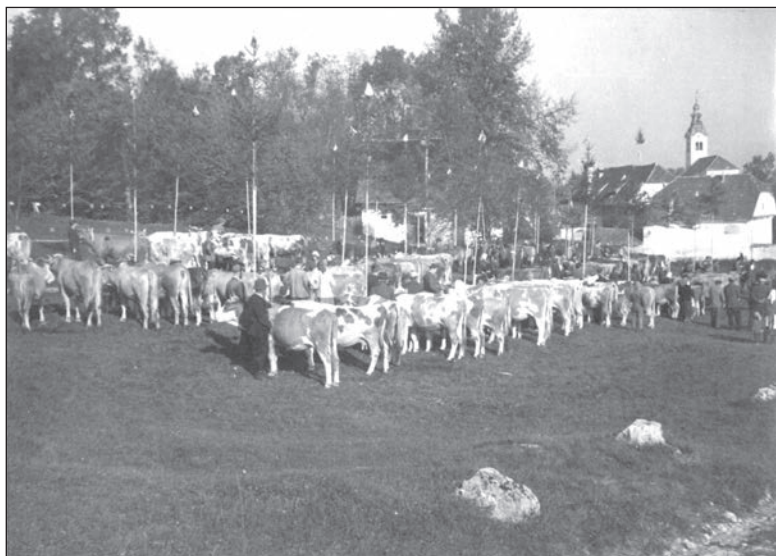
572 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 9–12. SI ZAL LJU/0031/7, t. e. 25, a. e. 318, Kmetijske zadruge – trgovine, 1.

573 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana - Rudnik, 8. 12. 1956, 17, 18.

574 Prav tam, 4.

575 Čepič, Oris pojavnih oblik kmetijske politike, 188. Prinčič in Čepič, Razvoj gospodarstva do začetka šestdesetih let, 1007, 1008.

576 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 27. 11. 1958, Poročilo o delu Sveta za kmetijstvo in gozdarstvo ObLO Lj. Rudnik za čas od 26. 11. 1957 do 26. 11. 1958, 5.

Živinski sejem za Gostiščem Gerbec sredi petdesetih let
Osebni arhiv avtorice

Destilirali so vejevje in storže iglavcev, zaradi sezonskega značaja te dejavnosti pa so želeli uslužnostno destilirati tudi zelišča, žganje iz sadja, brinovo olje in brinjevec.⁵⁷⁷ Kljub optimističnim načrtom so že leta 1959 poslovanje Kmetijske zadruga Ig ocenili kot slabo.⁵⁷⁸ Njen upravnik Anton Grum je na enem od partijskih sestankov poročal, da je udeležba na sestankih zadružnega sveta zelo slaba, sploh če je bila na dnevnem redu kooperacija in sodelovanje z zadrugami: *»Če slutijo, zakaj se gre, sploh ne pridejo, če pa pridejo in da se o temu začčenja razpravljati, pa kar ustanejo in zapustijo sestanek.«*⁵⁷⁹ Tega leta so imeli kmetje slabšo letino zaradi obilice padavin. Kot vzroke za njihov odpor do kooperacije je ZKS Ljubljana Rudnik navajala še predraga

577 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 27. 11. 1958, Obrazložitev garancijske izjave Kmetijski zadrugi Ig.

578 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev, 8. 11. 1959, 2.

579 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik razširjene seje Občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 21. 9. 1959, 4.

umetna gnojila, predrago seme in staro »miselnost, da sin mora tako delati kot oče«. ⁵⁸⁰

Leta 1959 je kmete z Ižanskega obravnavala tudi ljudska milica. Ti so namreč na javnem zborovanju kritizirali oblast, da ne gleda na kmeta in njegov obstoj. V poročilu med drugim piše: *»Predmet stalnih govoric so davki. Nekateri kmetje govorijo, da ne bodo mogli več shajati s svojimi kmetijami, če bodo imeli tako visoke davke, da bo boljše, če opustijo kmetije in gredo v službo s člani družine, da bodo na ta način lažje živeli kot pa tako. Drugi govorijo, da davkov enostavno ne bodo plačali, da se raje prepustijo rubežu. Tretji pa govorijo, da se danes ne gleda za napredek kmetijstva, ker hočejo kmete z davki uničiti.«* ⁵⁸¹

Do premika v delovanju zadruga je prišlo v začetku šestdesetih let. Leta 1960 so sicer še vedno poročali o težavah s koooperacijo, a zanj niso več novačili po hišah, ampak so vpisovali le kmete, ki so prišli sami. Kar nekaj kmetov je zadrugi oddalo zemljo, a je bila raztresena po celotnem območju zadruga. Po mnenju upravnika zadruga je bila težava pri vključevanju zlasti strah kmetov, da bi avtomatsko izgubili zemljo. ⁵⁸² Konec leta 1960 je imela Kmetijska zadruga Ig že 700 članov. Glede ustvarjenih dohodkov je bila najuspešnejša med okoliškimi zadrugami. ⁵⁸³ V naslednjem letu se je pohvalila z 261 hektari zemljišč. Med letoma 1959 in 1961 je z zakupom, odkupom ali arondacijo zemljišč pridobila 232 hektarov travnikov in njiv ter 70 hektarov pašnikov. Imela je 97 glav govedi, gozdni obrat za odkup in nadaljnjo manipulacijo z lesom, dodatno pa je v letu 1961 zgradila še polodprti hlev za 100 glav živine in senik. ⁵⁸⁴ Čeprav je imela leta 1961 kar 10.800.000 di-

⁵⁸⁰ Prav tam, 5.

⁵⁸¹ SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 7, Govorice o davkih in ukinitvi žage na Igu, 23. 2. 1959; t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik konference ZKS terenske OO Ig, 27. 10. 1960, 2.

⁵⁸² SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik konference ZKS terenske OO Ig, 27. 10. 1960, 2.

⁵⁸³ SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka osnovne organizacije Z. K. terena Ig, 22. 12. 1960, 1.

⁵⁸⁴ SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 9. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik, 7. 10. 1961, Poročilo sveta za kmetijstvo občinskega ljudskega odbora in obravnava o poročilu, 10, 11; t. e. 2, a. e. 3, Zapisnik 7. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 19. 8. 1961, Obravnava poročila o izvršitvi družbenega plana in proračuna Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za 1. polletje 1961, 7; t. e.

narjev izgube, je imela velikopotezne srednjeročne načrte – predvidevala je, da bo pridobila 500 hektarov zemljišč, v gradnji pa so bili remiza za strojni park, dva hleva za govedo in silos.⁵⁸⁵

Tak razvoj je bil posledica združevanja. Maja 1961 je namreč nastala velika združena Kmetijska zadruga Mokerc, ki je imela sedež v zadružnem domu na Igu. Na svojem območju je imela kar 46 vasi, ki so segale od spodnjega roba Ljubljane do Zapotoka na jugu ter do Podpeči na jugozahodu. Najprej so k izžanski zadrugi priključili teritorij likvidirane Kmetijske zadruge Barje, nato so sledile priključitev zadrug iz Golega, Tomišlja in na koncu še Lanišča. Njen upravnik je ostajal Grum. Zadrugo sta vodila zadružni svet, v katerem so bili predstavniki vseh nekdanjih zadrug, in upravni odbor.⁵⁸⁶ A obeti za zadrugo niso bili najboljši. Čeprav se je ozemeljsko okrepila, ji je primanjkovalo kadra za terensko delo, pa tudi obratnih sredstev, zaradi česar kmetom ni mogla zagotoviti hitrega plačila prodanih pridelkov. Mnogi zadružniki so morali na plačilo čakati po mesec in še več, kar je sprožalo nezadovoljstvo. Strojni park ji je uspelo razširiti na sedem traktorjev z vsemi priključki, a zaradi obilice zadružnikov je bilo teh nekaj strojev težko razporediti med vse interesente.⁵⁸⁷

Kljub težavam so zadrugo čez dve leti hvalili: *»Če so se prvotne zadruge bavile predvsem s trgovino, ima združena zadruga že močan živinorejski obrat z 250 glav goveje živine. Zamočvirjeni predel v Dragi na Igu je meliorirala in uredila živinorejski obrat. Zgradila je hlev za 100 glav živine, drugi pa je še v gradnji. Med njene gradnje se uvršča tudi upravna zgradba, katera je bila neobhodno potrebna za tako vedno bolj krepko razvijajočo se gospodarsko organizacijo.«*⁵⁸⁸ Leta 1963 je zadruga na ljubljanski

4, a. e. 7, Zapisnik 24. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 24. 11. 1962, Poročilo sveta za kmetijstvo, 3–6.

585 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 24. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 24. 11. 1962, Poročilo sveta za kmetijstvo, 6, 7.

586 *Naša komuna*, 1. 1. 1962, 12, Želja kmetijske zadruge Mokerc v novem letu 1962. *Naša komuna*, april 1963, 1, Krepitev in povečanje kmetijske proizvodnje. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 1, a. e. 1, Obrazložitev predloga dnevnega reda 3. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev in 3. skupne seje obeh zborov ObLO Ljubljana - Vič 4 Rudnik, 23. 3. 1961, 4.

587 *Naša komuna*, 1. 1. 1962, 12, Želja kmetijske zadruge Mokerc v novem letu 1962.

588 *Naša komuna*, april 1963, 1, Krepitev in povečanje kmetijske proizvodnje.

tržnici odprla še prodajalno s kmetijskimi pridelki.⁵⁸⁹ A hvala, ki jo je bila zadruga deležna v *Naši komuni*, je bila pretirana, poslovne težave zadruga pa prikrite.

Kmetijska zadruga Mokerc se je tudi v nadaljevanju soočala s težavami pri pridobivanju kooperantov, zlasti za setev žit. Odlok o agrotehničnih ukrepih za pridelovanje pšenice, sprejet leta 1962 v želji, da bi povečali donos žit, je veljal tudi za izansko območje. Določal je, da se morajo saditi le nove, intenzivne sorte pšenice.⁵⁹⁰ Kmetijske zadruga so kmete s programom jesenske setve seznanile na vaških sestankih, toda realizacija je bila slaba, tudi v Kmetijski zadrugi Mokerc. Kmetje so sicer sejali več intenzivnih sort, vendar niso sklepali kooperacijskih pogodb. Na Igu kmetje niso hoteli sklepati kooperacijskih pogodb med drugim zato, ker so bila najbolj rodovitna polja vključena v arondacijske komplekse. Zaupanje v nove sorte je bilo nekoliko zmanjšano tudi zaradi hude zime, ki je prizadela posamezne posevke.⁵⁹¹

Kmetijska zadruga Mokerc je upravljala tudi s 4500 hektari družbenih gozdov. Opravljala je nego in varstvo gozdov ter vzdrževala gozdne komunikacije na račun gozdnega sklada in opravljala odkup gozdnih sortimentov. V gozdni enoti zadruga so bili zaposleni štirje gozdarski tehniki, štirje logarji in štirje stalni gozdni delavci.⁵⁹² Pri tem so imele zadruga in druge družbenopolitične organizacije nalogo, da skrbijo za pravilno tolmačenje namena podružbljanja gozdne proizvodnje – ljudem naj bi pokazale, da namen podružbljanja ni nacionalizacija gozdov, ampak povečanje gozdnih kapacitet.⁵⁹³ Iz tega lahko sklepamo, da so ljudje z nezaupanjem gledali na ukrep.

589 *Naša komuna*, julij–avgust 1963, 4, Prodajalna na živilskem trgu.

590 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 24. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 24. 11. 1962, Poročilo sveta za kmetijstvo, 9.

591 Prav tam, 9, 10.

592 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 2, a. e. 3, Zapisnik 7. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 19. 8. 1961, Obravnava poročila o izvršitvi družbenega plana in proračuna Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za I. polletje 1961, 7; t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 24. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 24. 11. 1962, Poročilo o gozdarstvu, 8.

593 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 24. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 24. 11. 1962, Poročilo o gozdarstvu, 9.

KMETIJSKA ZADRUGA **"Mokerc"** IG PRI LJUBLJANI

POŠTA: IG pri LJUBLJANI – TELEFON: IG 5 – ŽELEZNIŠKA POSTAJA: SKOFIJA – TEKOČI RAČUN: NB 600-18-1-29

Vat znak:

Net znak:

01-453/64

RO, dne 3.4.1964

SKUPŠČINA OKRAJA LJUBLJANA
Oddelek za inšpekcijske službe
Tržna inšpekcija
LJUBLJANA

SECRETARIAT IG ZA TRGOVINO IN TRŽNINSKO LBN

Datum: 3. IV. 1964	
Številka:	
334-16/64	5

Zadevni Odločba št. 334-132/63-6, obvestilo

Logotip Kmetijske zadruga Mokerc na dopisu iz leta 1964

Hrani: SI AS 1975, t. e. 17, a. e. 1031

Leta 1964 se je s Kmetijsko zadrugo Mokerc združila še zadruga iz Preserja. Zamenjalo se je tudi vodstvo, Gruma je nadomestil vodja komercialne službe Marijan Virant.⁵⁹⁴ A poslovne težave Kmetijske zadruga Mokerc so se nadaljevale, na njeno poslovanje je med drugim vplivala tudi gospodarska reforma. Zadruga se je borila z majhno produktivnostjo, neugodnimi cenami na trgu živine, na znižanje pridelka naj bi vplival tudi padec porabe umetnih gnojil.⁵⁹⁵ Leta 1965 je zaradi varčevalnih ukrepov zmanjšala število zaposlenih. Tega leta je obdelovala 1356 hektarov zemljišč, od tega 197 lastnih in 1159 v kooperaciji, ter redila 245 govedi. Imela je štiri hleve za pitanje goveda z 240 stojišči, od mehanizacije pa štirinajst traktorjev, tri kombajne, en kamion in en buldožer. Lastna proizvodnja zadruga se je nekoliko zmanjšala, medtem ko se je kooperacija povečala. Kooperirala je s 420 kmečkimi gospodarstvi, kar je bilo nekaj manj kot polovica kmečkih gospodarstev na njenem območju

594 *Naša komuna*, marec 1964, 2, Združeni kmetijski zadrugi Ig in Preserje; Imenovanja.

595 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 19, Zapisnik 38. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 2. 9. 1965, Informacija o izvajanju gospodarske reforme v gospodarstvu v občini, 5.

(teh je bilo 874). V kooperaciji je prevladovalo pitanje govedi, v manjši meri pitanje piščancev ter reja plemenske živine in krav. Od kmetijskih proizvodov je zadruga odkupovala zlasti zelje, krompir, sadje in seno.⁵⁹⁶ Najbolj zvestim kooperantom pa je predala prve kosilnice italijanske znamke BCS, za kar je morala najeti devizno posojilo pri Agrotehnikih.⁵⁹⁷

Leta 1966 se je skušala Kmetijska zadruga Mokerc še bolj usmeriti v kooperacijo. Sprva je imela uspehe s pridobivanjem zaupanja kmetov, v drugi polovici leta pa je zaradi prehoda na drugačen obračun pitancev in pomanjkanja krmil izgubila njihovo naklonjenost. Njena lastna živinorejska proizvodnja je bila usmerjena v pitanje mlade govedi. Poleg kooperacije in lastne proizvodnje je imela zadruga še strojni park ter klavnico in mesarijo s sedmimi poslovalnicami. V njih je prodajala meso iz lastne proizvodnje in iz kooperacije ter mesne izdelke drugih dobaviteljev. Kljub vsem težavam je bila Kmetijska zadruga Mokerc druga največja zadruga na območju Občine Ljubljana Vič - Rudnik.⁵⁹⁸ Njeni že tako slabi poslovni rezultati so se v letu 1967 še poslabšali, težave je imela zlasti s prodajo blaga. Zato je morala zmanjšati lastno živinorejsko proizvodnjo, medtem ko je kooperacijska reja ostala na isti ravni. Krčil se je tudi obseg storitev strojnega parka, ki jih je ponujala kmetom, kar je bila posledica izboljšanja mehanizacije kmetov zasebnikov.⁵⁹⁹

Oktobra 1967 se je Kmetijska zadruga Mokerc zaradi poslovnih izgub priključila Agrokombinatu Barje.⁶⁰⁰ O integraciji

596 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 20, Zapisnik 42. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 25. 11. 1965, Predlog enotnega gospodarjenja na področju Agrokombinata Barje, KZ Dobrova in KZ Mokerc v cilju integracije, 2-13; t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 52. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 30. 6. 1966, Analiza pogojev gospodarjenja in možnosti razvoja kmetijskih gospodarskih organizacij v občini, 2-10.

597 Levstek, KZ Ig kupuje kosilnice za kooperante, 4.

598 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 13, a. e. 27, Zapisnik 2. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 18. 5. 1967, Analiza zaključnih računov gospodarskih organizacij za leto 1966, 29, 30.

599 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 13, a. e. 29, Zapisnik 7. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 19. 10. 1967, Analiza periodičnih obračunov delovnih organizacij iz gospodarstva za I. polletje 1967, 13.

600 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 14, a. e. 30, Zapisnik 11. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 27. 12. 1967, Informacija o pripojitvi

z Agrokombinatom Barje je Občina Ljubljana Vič - Rudnik začela razmišljati že leta 1965, a upravni odbor Kmetijske zadruga Mokerc temu ni bil naklonjen.⁶⁰¹ Ob priključitvi pa se je izkazalo, da so bile v poslovanju Kmetijske zadruga Mokerc storjene večje nepravilnosti. Predsednik skupščine občine je menil, da gre »za malomarno in neodgovorno poslovanje, ker je nemogoče, da bi ob polletju izkazovali 7 milijonov izgube, v treh mesecih pa bi ta narasla na 99 milijonov. Imenovana je posebna komisija, da te stvari temeljito razčisti. Informirani so tudi drugi organi, tudi s kazni-vega področja, ker gre, kakor kaže, tudi za veliko malomarnost.«⁶⁰² Ugotovili so, da je bila priključitev opravljena z referendumom obeh organizacij, vendar ni bil izdelan zaključni račun. Vodilni uslužbenci obeh organizacij so se dogovorili, da prikažejo nižjo izgubo Kmetijske zadruga Mokerc. Kasneje se je izkazalo, da naj bi izguba znašala kar 121 milijonov dinarjev.⁶⁰³ »Tako veliko povečanje izgube so predstavniki Agrokombinata Barje tolmačili z različnimi konkretnimi primeri nevestnega, nestrokovnega in neodgovornega poslovanja. Posledice takšnega poslovanja, ki so izhajale že iz prejšnjih let, je zadruga prikrivala tudi na ta način, da je zaloge nedovršene in dovršene proizvodnje obračunavala po nerealno višjih cenah kot pa so bile dosežene tržne cene.«⁶⁰⁴ Ob pregledu finančnega poslovanja Kmetijske zadruga Mokerc ni bilo mogoče dokončno razčistiti premoženjskega stanja, izgube in vseh vzrokov zanjo ter osebne odgovornosti zaposlenih.⁶⁰⁵

Kmetijske zadruga Mokerc - Ig k Agrokombinatu Barje, 24, 25; t. e. 14, a. e. 31, Zapisnik 16. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 18. 4. 1968, Poročilo odborniških komisij za obisk gospodarskih organizacij, 4.

601 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 20, Zapisnik 42. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 25. 11. 1965, razprava k Predlogu enotnega gospodarjenja na področju Agrokombinata Barje, KZ Dobrova in KZ Mokerc v cilju integracije, 47–55.

602 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 14, a. e. 30, Zapisnik 11. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 27. 12. 1967, Informacija o pripojitvi Kmetijske zadruga Mokerc - Ig k Agrokombinatu Barje, 25.

603 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 14, a. e. 31, Zapisnik 16. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 18. 4. 1968, Poročilo odborniških komisij za obisk gospodarskih organizacij, 4.

604 Prav tam, 5.

605 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 15, a. e. 32, Zapisnik 19. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 27. 6. 1968, Informacija o poslovnih izgubi KZ Mokerc pred priključitvijo k AK Barje, 2.

Po priključitvi Kmetijske zadruga Mokerc Agrokombinatu Barje so leta 1968 ukinili še rejo pitancev na Igu, izpraznjene hleve pa oddali v najem.⁶⁰⁶ Kmetje so nadaljevali kooperacijo tudi z Agrokombinatom Barje, kot je v začetku sedemdesetih let povedal Boris Jakopin:

V začetku je bilo nekaj težav, sedaj pa sodelovanje teče brez večjih problemov. Trenutno imamo sklenjenih 250 dolgoročnih pogodb, sklenjenih kratkoročnih pogodb pa je še več. Na tem področju, od Preserja do Škofljice, uspešno deluje pospeševalna služba. Zaradi porasta cen mleku se je tudi v zadnjih mesecih povečal za 10 odstotkov odkup, oživela pa je tudi konjereja. V bodoče je naša želja, da bi kmeti kooperanti pitali plemenska teleta, za kar bi dobili tudi premije, pitali pa naj bi tudi bike. Agrokombinat ima 350 prošenj za kredite, vendar jih glede na stabilizacijo nismo mogli še podeliti.⁶⁰⁷

Kmetje so po drugi strani želeli ugodnejše pogoje za dodeljevanje posojil in ugodnejše odkupne cene pridelkov.⁶⁰⁸

Druge službe na področju kmetijstva

Na Igu sta v petdesetih letih obratovala klavnica s pripadajočim lokalom za prodajo mesa in sejmišče za živino.⁶⁰⁹ Svoje prostore s hladilnikom in sterilizatorjem je imela tudi služba umetnega osemenjevanja, ki je pokrivala Ig in vasi do Tomišlja na eni in do Škofljice na drugi strani. V njej sta bila zaposlena veterinar Črne in osemenjevalec Jože Piškur.⁶¹⁰ Ko so se po združitvi občin v začetku šestdesetih let združile tudi veterinarske postaje, je veterinar za izansko območje postal Jože Kavčič, ki

606 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 35, Zapisnik 2. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 22. 5. 1969, Analiza zaključnih računov delovnih organizacij za leto 1968, 40.

607 Dimitrič, Krajevni praznik v upornem Igu, 4.

608 *Naša komuna*, 17. 4. 1972, 6, Ig.

609 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 27. 11. 1958, Veterinarska služba, 1.

610 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 27. 11. 1958, Služba umetnega osemenjevanja, 1, 2.

je nadaljeval z delom ter pregledoval tudi klavno živino in meso v krajevnih klavnicah. Prav tako je z delom nadaljevala osemnemevalnica.⁶¹¹ Sredi šestdesetih let je veterinar postal Franc Peršič, ki je na Igu služboval dvanajst let. Leta 1977 ga je na tem mestu nadomestil Borut Preinfalk. Njegov teren je obsegal okoli 290 kmetij, raztezal pa se je čez celotno podkrimsko območje od Preserja in Rakitne prek Iga do mokrških vasi (Golo, Škrilje, Zapotok, Visoko). Vsak veterinar je imel svoj teren in je na njem sam izvajal celotno službo, to je preventivno zaščito živali (tudi cepljenje psov proti steklini) ter od začetka kontrolo mleka, poleg tega pa zdravljenje živali po potrebi. Sredi osemdesetih let je prišlo do reorganizacije veterinarske mreže in so se različne službe združile v en veterinarski zavod ljubljanske regije.⁶¹²

V naselju je bil tudi sedež revirnega vodstva Uprave za gozdarstvo OLO Ljubljana.⁶¹³ Revirno vodstvo na Igu je upravljalo z gozdovi, ki so bili v zasebni lasti. Leta 1960 je gozdni revir Ig obsegal enajst katastrskih občin, ki so zajemale 6000 hektarov zasebnih gozdov. V njem je delalo sedem logarjev in en revirni vodja. Odkup lesa in drugih gozdnih pridelkov so izvajale kmetijske zadruge, prodaja lesa je potekala prek Poslovne zveze Ljubljana.⁶¹⁴ Do začetka šestdesetih let je z gozdovi v zasebni lasti na Ižanskem še upravljala kmetijska zadruga s svojimi gozdarji, od leta 1964 pa je bil revirni gozdar na Igu Tomaž Kočar (z njim so delali še štirje logarji). Pristojen je bil za gozdove v katastrskih občinah Ig, Golo, Zapotok in Krvava Peč, za krajši čas Želimlje in nato še Dobravica. Najprej so mu dodelili pisarno v Domu obrambne vzgoje, po letu 1965 pa je imel pisarno v magacinu za Gerbčevo gostilno. Leta 1976 je njegov revir prevzel logar Janez Janežič.⁶¹⁵

611 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 9. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik, 7. 10. 1961, Poročilo sveta za kmetijstvo občinskega ljudskega odbora in obravnava o poročilu, 15, 16. Kočar, *Bilo je nekoč na Igu in v bližnji okolici*, 71.

612 Pričevanje B. P. (r. 1949). Kočar, *Bilo je nekoč na Igu in v bližnji okolici*, 71.

613 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana - Rudnik, 8. 12. 1956, 13.

614 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 7, Problematika v gozdarstvu, 28. 6. 1960, 2, 3.

615 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 24. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 24. 11. 1962, Poročilo o gozdarstvu, 8, 9. Kočar, *Bilo je nekoč na Igu in v bližnji okolici*, 28, 29, 71, 81, 82. Pričevanje B. P. (r. 1949).

Do leta 1968 je na Igu redno potekala razstava živali, zlasti goveda in konj. O zadnji razstavi konj so v *Naši komuni* zapisali: »Razstava je vsekakor pregled doseženih uspehov in vzpodbuda za nadaljnje delo na področju konjereje. Na zadnji razstavi 20. 10. 1968 smo videli vse kategorije konj, od žrebcev, kobil do žrebet. Razstavljenih je bilo 40 izbranih kobil in žrebet. Razstavo si je ogledalo nad 1000 ljudi iz bližnje in daljne okolice.«⁶¹⁶ Organizatorji so sicer želeli, da bi se v prihodnje iz dogodka razvila splošna živinorejska oziroma kmetijska razstava,⁶¹⁷ vendar o podobni prireditvi v nadaljevanju ni več poročil.

616 Habjan, Bodo konji požrli barjansko seno?, 5.

617 Prav tam.

SILVAPRODUKT

Sredi sedemdesetih let se je izžanskim podjetjem pridružil še obrat Silvaprodukta iz Ljubljane, ki je izdeloval sredstva za zaščito lesa in kovin. Svoje prostore je sprva želel urediti v nekdanjih hlevih Kmetijske zadruge Mokerc, vendar so leta 1972 zgoreli v podtaknjenem požaru. V času požara je bilo tam skladišče gumijastih izdelkov podjetja Vulkan.⁶¹⁸

V nove prostore na Igu, ki jih je Silvaprodukt pričel graditi leta 1974, je proizvodne obrate in skladišča preselil leto kasneje.⁶¹⁹ Poslovni prostori podjetja so ostali na Dolenjski cesti v Ljubljani, »[n]jihovo pravo nasprotje pa je sodobna tovarniška hala Silvaprodukta na Igu. Tovarniški objekt se lahko po zunanjem videzu in strojni opreми postavi ob bok vsaki sodobni tovarni te vrste v Evropi. Silvaprodukt je tako ena redkih delovnih organizacij, ki je skrbela najprej za razvoj in čim boljše delovne pogoje proizvodnje, šele mnogo mnogo kasneje pa na videz uprave,« so obrat pohvalili v *Naši komuni*.⁶²⁰ Leta 1984 je imel obrat na Igu deset zaposlenih.⁶²¹

618 *Naša komuna*, 27. 3. 1972, 5, Požar na Igu. Dimitrič, Požiganje iz užitka, 8.

619 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 26. *Naša komuna*, 18. 12. 1972, 3, Silvaprodukt, Ljubljana, Dolenjska c. 42. *Naša komuna*, 10. 7. 1974, 12, Odgovor. *Naša komuna*, 12. 12. 1975, 10, Uspehi skupnih prizadevanj.

620 Dimitrič, Kuhanje smrekovih vejic izumira, 8.

621 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 38.

OBRT, TRGOVINA IN GOSTINSTVO

Obrt je bila v šestdesetih letih slabo razvita. Leta 1960 so na Igu pogrešali različne obrtne storitve, na primer čevljarja, pekarno in frizerja, pa tudi obrat družbene prehrane.⁶²² Zaradi rasti prebivalstva in spremenjenega načina življenja so potrebe po obrtnih storitvah in trgovini še naraščale.⁶²³

Žal je podatkov o zasebni obrti malo. Leta 1963 tako zasledimo le skupno število za območje Iga in Škofljice, tam je delovalo skupaj 39 zasebnih obrtnikov. Število zasebnih obrtnikov se je v celotni Občini Ljubljana Vič - Rudnik v začetku šestdesetih let zaradi sprostitev pri pridobivanju obrtnih dovoljenj začelo nekoliko zviševati. Občina se je ob tem pritoževala nad izogibanjem plačevanja davčnih obveznosti na račun izkazovanja manjših plač.⁶²⁴ Skrbelo jo je tudi delo na črno, ki naj bi se razširilo tako v mestu kot na podeželju. Obrtniki, ki so opravljali delo brez dovoljenj, so namreč pokrivali veliko potreb po obrtnih storitvah. Pojav je bil prisoten zlasti v gradbeni stroki, mnoga

622 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, 2.

623 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 65, a. e. 109, Idejna energetska rešitev napajanja Iga z ozirom na njegov urbanistični razvoj, 3.

624 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 6. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 12. 10. 1963, Analiza družbene, privatne obrti in stanovanjskih skupnosti, 11–21.

gradbena podjetja naj bi se pritoževala, da so njihovi delavci šušmarili v popoldanskem času, pri čemer so zaslužili mnogo več kot v rednem delovnem času.⁶²⁵ Občina je zato menila, da je šušmarstvo »[r]ak rane naše obrti [...], katero pa ni ozdravljivo. To bo delo inšpekcijskih organov, kateri bodo morali svojo dejavnost povečati in sankcije ostreje sprovajati.«⁶²⁶ Hkrati se je zavedala omejitev, ki so jih imeli delavci pri iskanju dodatnega zaslužka, medtem ko je bilo nekaterim deficitarnim skupinam popoldansko delo omogočeno. »Ker primanjkuje zobozdravstvenih delavcev, se le-tem dovoljuje popoldansko delo, delavcu, ki je mlad in ima vse sile, pa ne dovolimo, da bi po delovnem času še delal. Menim, da ga ne moremo prisiliti, naj igra po rednem delu nogomet,« je povedal eden od občinskih odbornikov.⁶²⁷

Nekaj let kasneje je že viden premik v pogledu občinskih odbornikov na obrt. »Pozabljamo, kaj smo storili po vojni z obrtniki in kmeti,« je v razpravi povedal eden od njih in nadaljeval:

Veliko obrtnikov je vrnilo obrt in kmetje danes nimajo naslednika. Mi smo po vojni govorili, da je človek le tisti, ki je v pisarni, ne pa tisti, ki je na kmetiji ali v obrti. Mi nismo dali človeku možnosti, da bi videl bodočnost tudi v obrti in kmetijstvu. [...] Človek si gradi bodočnost tam, kjer vidi za to možnost. Danes gredo vsi v mesta, prejšnje čase pa so odhajali v Ameriko. Tukaj je treba zavzeti ustrezno stališče do obrtništva in terciarnih dejavnosti. Mi pravimo, da je obrtnik izkoriščevalec, če ima troje delavcev, kar pa je napačno.⁶²⁸

625 Prav tam, 27. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 6. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 12. 10. 1963, razprava k Analizi družbene, privatne obrti in stanovanjskih skupnosti.

626 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 6. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 12. 10. 1963, Analiza družbene, privatne obrti in stanovanjskih skupnosti, 27.

627 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 6. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 12. 10. 1963, razprava k Analizi družbene, privatne obrti in stanovanjskih skupnosti.

628 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 13, a. e. 28, Zapisnik 4. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 15. 6. 1967, razprava k Informaciji o delu in problemih uprave za notranje zadeve skupščin občin Ljubljane za prve štiri mesece 1967, 15, 16.

Zaradi pomanjkanja podatkov je težko razbrati, kako se je v naslednjih dveh desetletjih razvijal zasebni obrtni sektor. Sredi sedemdesetih let so bile obrtne dejavnosti na Igu slabo razvite. Registrirane so bile zgolj štiri obrtne delavnice v treh panogah (dve kovinski delavnici, en krojač in en frizer), ki so zaposlovale enajst ljudi.⁶²⁹ »Zato bo v prihodnjem obdobju potrebno stimulirati tako zasebno kot družbeno obrt. Največje možnosti za razvoj imajo elektro tehnična, avtoservisna, kovinska, usnjarska in živilska obrt,« so zapisali leta 1974 v podrobnem urbanističnem redu, ki je že predvideval obrtno cono v kraju kot tudi individualne stanovanjske hiše z obrtno delavnico v stavbi ali ob njej.⁶³⁰ Podobno razporeditev obrti je predvideval tudi prostorski načrt iz leta 1984.⁶³¹ Čeprav je bil v celotni Krajevni skupnosti Ig v tem letu uradno registriran le en frizerski salon,⁶³² je najverjetneje obstajala tudi siva ekonomija. Pričevalec je bil na primer mnenja, da so bili nekateri obrtniki včasih »elita [...] Ne vsi, zidarji niti ne, zaradi tega ker zidal je skoraj vsak tudi sam, ampak [...] prevozniki na primer [...] keramičarji [...] ostalo pa je bilo bolj dostopno. [...] So bili gospodje, ja. Pa tudi ogromno je bilo narejenega tako, da si na roko plačal.«⁶³³

Čeprav je bila tudi trgovska mreža nujno potrebna širitve, se je do konca obravnavanega obdobja komaj kaj spremenila. Leta 1958 sta bili na Igu poslovalnica trgovskega podjetja Hrana in poslovalnica Vintgar trgovskega podjetja Tabor.⁶³⁴ Trgovska panoga je bila v celotni Občini Ljubljana Rudnik še v začetku šestdesetih let slabo razvita. Trgovino so označili kot eno od najbolj zapostavljenih dejavnosti, »saj ves čas po vojni ni napravila

629 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 13, 28.

630 Prav tam, 28.

631 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 97.

632 Prav tam, 47.

633 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

634 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 4. seje zbora proizvajalcev Občine Ljubljana - Rudnik, 29. 9. 1958, Polletna realizacija družbenega plana gospodarskih organizacij na območju Občine Ljubljana - Rudnik, 1.

Poslovalnica trgovskega podjetja Hrana v začetku šestdesetih let
Osebni arhiv avtorice

skoraj nikakega razvoja«. ⁶³⁵ Obstoječe trgovine so bile slabo založene. Posebno slaba naj bi bila preskrba s kruhom, pri čemer je bilo izpostavljeno tudi izansko območje. ⁶³⁶ Občina Ljubljana Vič - Rudnik je leta 1962 načrtovala nakup hiše, kjer je imela poslovne prostore poslovalnica podjetja Hrana, da bi jo preuredila v večjo in sodobnejšo trgovino. Poslovalnica je imela prostore v pritličju poslopja, ki je bilo po zakonu o nacionalizaciji najemnih zgradb in gradbenih zemljišč odvzeto Danielu Minattiju, medtem ko je preostali del hiše ostal v njegovi lasti. Druga trgovina na Igu pa je bila poslovalnica trgovskega podjetja Tabor

635 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 3, Poročilo na združitvenem plenumu ZK Občine Ljubljana Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, 4.

636 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 1, Poročilo občinskega komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik na občinski konferenci, 13. 5. 1960, 42.

Grosuplje.⁶³⁷ Da trgovini ne ustrezata sodobnemu načinu poslovanja, so ugotavljali že sredi šestdesetih let, poleg tega so pričakovali dodatno povečanje prometa »[s]pričo tega, da bo v bližnji prihodnosti dograjen Dom obrambne vzgoje, katerega bo obiskovalo na stotine mladincev, da bo verjetno dograjen Dom defektne mladine, zaradi tega, ker nakupujejo ljudje na Igu tudi iz bližnjih vasi, in zavoljo tega, ker se močno razvija industrija«. ⁶³⁸ Zato je že obstajala ideja o sodobnejšem potrošniškem centru. Zgraditi so ga želeli kar na ploščadi, s katero bi prekrili izvir Ižice v centru Iga, čemur pa so Ižanci nasprotovali. ⁶³⁹

Toda stanje trgovske mreže na Igu, kakor tudi na celotnem podeželju Občine Ljubljana Vič - Rudnik, se pozneje ni bistveno spremenilo. Trgovska mreža je bila slaba, trgovine pa so bile večinoma v neprimernih prostorih in niso imele pogojev za normalno postrežbo. V Krajevni skupnosti Ig so leta 1970 delovale ena mesnica, tri trgovine z mešanim blagom in ena specializirana trgovina z gradbenim materialom. ⁶⁴⁰ Razen ene, ki se je nahajala v Iški vasi, so bile vse na Igu. Poslovalnica podjetja Hrana, ki je bila sedaj Mercatorjeva poslovalnica, je bila deloma prenovljena. Še vedno je poslovala tudi trgovina Tabor. ⁶⁴¹ Leta 1975 je delegat Krajevne skupnosti Ig na obravnavi osnutka družbenega plana razvoja Občine Ljubljana Vič - Rudnik povedal:

Razvoj trgovine in graditev samopostrežne trgovine pri nas ima tudi že svojo zgodovino. Z likvidacijo bivše KZ Ig je ostalo tudi vprašanje gradnje te trgovine na Igu odprto. KS se dogovarja s predstavniki podjetja Mercator, kot tudi s predstavniki ljubljanskih mlekarn, vendar do konkretnega zaključka nismo prišli in bomo prosili za pomoč od strani občinske skupščine. [...] Po

637 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 3, a. e. 5, Zapisnik 22. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 13. 10. 1962, Poročilo sveta za blagovni promet občinskega LO Ljubljana - Vič - Rudnik, 4; Premoženjsko pravne zadeve, 1–3.

638 *Naša komuna*, januar 1965, 4, Neustrezne trgovine.

639 Prav tam.

640 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 18, a. e. 40, Zapisnik 16. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 14. 5. 1970, Informacija o preskrbi na območju Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 26, 27.

641 *Naša komuna*, 9. 11. 1973, 5, Krajevne vesti – Zadovoljni zaradi trgovine.

urbanističnem programu se bo število prebivalcev od dosedanjih 970 povečalo na 3.200, zato bomo morali nujno govoriti tudi na Igu o potrošniškem centru, ker je lokacija tako rekoč že tudi določena.⁶⁴²

A omenjeni delegat je prav tako ugotavljal, da je izžansko območje bolj ali manj izpadlo iz razvojnih smernic za obdobje 1976–1980.⁶⁴³

Sredi sedemdesetih let so bile na Igu štiri trgovine, dve prehrambni ter po ena za industrijske izdelke ter za gradbeni material in kmetijske potreščine. V njih je bilo skupaj zaposlenih dvanajst ljudi. Zaradi povečanega števila prebivalstva je naselje nujno potrebovalo tako modernizacijo obstoječih trgovskih objektov kot gradnjo nove samopostrežne trgovine z večjim izborom izdelkov.⁶⁴⁴ Stanje je bilo podobno tudi v začetku osemdesetih let. Celotna krajevna skupnost, ki je obsegala 47,63 kvadratnega kilometra, je imela le tri klasične trgovine osnovnih življenjskih artiklov s skupaj 47 kvadratnimi metri neto prodajnih površin.⁶⁴⁵ »*Kljub upoštevanju bližine Ljubljane in z njo povezane dnevne migracije prebivalstva, ki sicer močno zmanjšuje potrebo po trgovskih površinah, predvsem za nakupe periodične in trajne narave, je nujno zgraditi samopostrežno trgovino,*« so menili tudi na občini.⁶⁴⁶ Taka trgovina je bila že sredi sedemdesetih let predvidena v urbanističnih načrtih, predvideni investitor pa je bil Mercator TOZD Dolomiti.⁶⁴⁷

Tri klasične trgovine so na Igu vztrajale do konca osemdesetih let. To so bile Mercator, TOZD Dolomiti z 48 kvadratnimi metri prodajnih in 54 kvadratnimi metri skladiščnih prostorov; ABC Pomurka Grosuplje – poslovalnica Vintgar Ig s 30 kvadratnimi

642 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 27, a. e. 59, Zapisnik 13. seje zbora združenega dela in zbora krajevnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 24. 6. 1975, Obravnava osnutka družbenega plana razvoja Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 29.

643 Prav tam, 28–30.

644 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 13, 25.

645 *Naša komuna, Delegatska priloga*, 7. 10. 1980, 15, Analiza stanja drobnoprodajne mreže osnovne preskrbe v Občini Ljubljana Vič - Rudnik.

646 Prav tam.

647 Prav tam.

metri prodajnih in 48 kvadratnimi metri skladiščnih prostorov; ter Kmetijska zadruga Ljubljana, Mesnica Ig s 96 kvadratnimi metri prodajnih in 860 kvadratnimi metri skladiščnih prostorov. Za prvi dve trgovini so zapisali, da sta zaradi utesnjenosti neprimerni in ne ponujata možnosti razvoja.⁶⁴⁸ Poslovalnici Mercator in Vintgar sta bili dejansko »dve manjši špeceriji, ki zaradi prostorskih težav ne moreta zadostiti vsem potrebam potrošnikov Iga in širšega podkrimskega sveta«.⁶⁴⁹ Želje po izgradnji trgovskega centra z večjo ponudbo je Krajevna skupnost Ig gojila še v drugi polovici desetletja, ko se je za gradnjo 600 kvadratnih metrov velike trgovine dogovarjala z ABC Pomurko, delovno organizacijo Tabor,⁶⁵⁰ a ideja ni bila realizirana.

Ig je bil slabo opremljen tudi z gostinsko ponudbo. V letu 1965 je več družbenih gostišč prešlo v zasebno last; leta 1966 na Igu ni bilo več nobenega družbenega gostišča.⁶⁵¹ Že leto pred tem, ob likvidaciji gostišča v Iškem vintgarju, je Svet za blagovni promet, turizem in gostinstvo prišel do zaključka, »da gostišče v družbenem sektorju ni zmožno rentabilno poslovati«.⁶⁵² Ugotovil je namreč, da so se poslovni uspeh, kakovost uslug in odnos do gostov v gostilnah, ki so zaradi nerentabilnosti po sklepu skupščine občine iz decembra 1964 prešle iz družbenega v zasebni sektor, bistveno izboljšali. Pri tem je dodal: »Zasluge pri tem je treba pripisati predvsem dejstvu, da je privatni gostilničar življenjsko zainteresiran za ekonomski uspeh gostišča, v primerjavi z družbenim gostiščem, ki ob morebitni izgubi pričakuje sanacijo občine.«⁶⁵³

648 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 46.

649 Jesenovec, Ko presenetijo Izanci, 5.

650 Prav tam. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 159, a. e. 251, Sklep št. 16/87, 16. 11. 1987; Sklep sveta – gradnja trgovine, 2. 12. 1987; t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 46.

651 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 53. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 22. 9. 1966, Poročilo o rezultatih gospodarskih organizacij v prvem polletju 1966, 28.

652 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 20, Zapisnik 42. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 25. 11. 1965, Poročilo in predlog za redno likvidacijo gostišča »Dom v Iški«, 2, 3.

653 Prav tam.

Povorka ob obletnici gasilskega društva leta 1963 se je začela pred gostilno Gerbec.

Osební arhiv avtorice

Leta 1966 so na Igu obratovale zasebne gostilne Rupert, Gerbec in Javornik, ki jim je občina odobrila investicijska sredstva za spodbujanje turizma in gostinstva (deloma v denarju, deloma kot znižanje davčnih obveznosti). Pri prvi je bila predvidena kompleksna preureditev obstoječih prostorov, pri drugi obnova kuhinje, pri tretji ureditev sanitarij ter zamenjava talnih in stenskih oblog.⁶⁵⁴ »Gerbčeva gostilna je bila zelo znana [...] po celi Sloveniji, pa še čez mejo,« med drugim po kolinah, se je spominjal pričevalec.⁶⁵⁵ »Ona je začela prvega novembra klati, do svečnice, vsak petek dva prašiča.«⁶⁵⁶

654 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 54. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 13. 10. 1966, Poročilo o razvoju turizma in gostinstva, 11–15.

655 Pričevanje B. P. (r. 1949).

656 Prav tam.

Sredi sedemdesetih let naj bi na Igu delovali trije gostinski obrati s štirimi zaposlenimi. V podrobnem urbanističnem redu so zapisali, da je le eden od teh sodoben in perspektiven.⁶⁵⁷ Po drugih podatkih naj bi gostilna Gerbec obratovala zgolj do začetka sedemdesetih let, v drugi polovici tega desetletja pa le še gostilna Ulčar in deloma Javornik.⁶⁵⁸ Stanje gostinskih obratov je leta 1976 komentiral tudi predsednik Krajevne skupnosti Ig Boris Jakopin: »Pred vojno je bilo na Igu 7 trgovin in 11 gostiln, danes pa sta dve majhni trgovini in ena gostilna. In v tej edini gostilni, ki sploh ne ustreza, niti ne dobiš tistega, kar bi želel. Zaradi tega imajo občani vrsto pripomb.«⁶⁵⁹

657 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 13.

658 Pričevanje B. P. (r. 1949).

659 Dimitrič, Ižanci delajo in uspevajo, 4.

**SPREMEMBE
VSAKDANJEGA
ŽIVLJENJA**

DEMOGRAFSKI RAZVOJ IN ŽIVLJENJSKE RAZMERE

Število prebivalcev Iga je postopoma naraščalo skozi celotno obdobje socializma. Začetnemu porastu med letoma 1948 in 1953 je sledila nekoliko bolj umirjena rast v petdesetih letih z indeksom rasti, ki je znašal 105. Med letoma 1953 in 1961 se je število prebivalcev povečalo z 807 na 847, število gospodinjstev pa s 186 na 263.⁶⁶⁰ V šestdesetih in sedemdesetih letih je znova opazna nekoliko hitrejša rast; Ig je leta 1971 štel 970 in leta 1981 1095 prebivalcev. Indeks rasti med letoma 1961 in 1971 je tako znašal 114,5, kar je bilo nekoliko višje od slovenskega povprečja (108,1), a znatno manj od indeksa okoliških naselij mestnega območja Ljubljane, ki je znašal 134,8. Močno priseljevanje v Ljubljano in njena primestja, ki je bilo značilno za to obdobje, še ni imelo posledic za Ig.⁶⁶¹

660 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1953; Popis prebivalstva 1961.

661 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 15.

Tabela 1: Število prebivalcev in gospodinjstev na Igu, popisi prebivalstva 1948–1991⁶⁶²

Leto popisa	Število prebivalcev			Število gospodinjstev
	skupaj	moški	ženske	
1948	679	310	369	186
1953	807	400	407	263
1961	847	413	434	261
1971	970	485	485	290
1981	1095	529	566	346
1991	1804	881	923	560

V sedemdesetih letih je bil indeks rasti sicer nekoliko nižji, znašal je 112,9, a v tem desetletju se je začelo občutno povečevati število gospodinjstev.⁶⁶³ Toda večjega priseljevanja vse do začetka osemdesetih let še ni bilo. Po podatkih ankete, izvedene za potrebe prostorskega ureditvenega načrta leta, od konca sedemdesetih do začetka osemdesetih let namreč niso beležili opaznejšega števila priselitev ali odselitev iz Krajevne skupnosti Ig.⁶⁶⁴ V osemdesetih letih je nato začelo število prebivalstva strmo naraščati; indeks je znašal kar 164,7.⁶⁶⁵ Priseljevanje je bilo posledica hitre rasti stanovanj in enodružinskih hiš. V tem obdobju so na Igu zgradili več stanovanjskih blokov in dve načrtno grajeni naselji enodružinskih hiš v naseljih Na gmajni in Rastovka (Rastuka).⁶⁶⁶

V začetku osemdesetih let je bilo na Igu še vedno več mladega kot starega prebivalstva, čeprav se je število mlajšega prebivalstva ob vsakem popisu rahlo zniževalo. Delež prebivalcev, mlajših od petnajst let, je leta 1961 znašal 28,8 odstotka, delež starejših od 65

662 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1948; Popis prebivalstva 1953; Popis prebivalstva 1961; Popis prebivalstva 1971; Popis prebivalstva 1981; Popis prebivalstva 1991.

663 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1971; Popis prebivalstva 1981.

664 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 39–42.

665 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1981; Popis prebivalstva 1991.

666 Benkovič, Geografski oris občine Ig, 242.

pa 15,6 odstotka. Leta 1971 je delež prvih znašal 25 odstotkov in delež drugih 9,7 odstotka, leta 1981 pa delež prvih 24,6 odstotka in delež drugih 9,7 odstotka. Ker se je znižal tudi delež starejših od 65 let, je bil v letih 1971 in 1981 nizek tudi indeks staranja; na 100 oseb, mlajših od petnajst let, je na Igu živelo le okoli 40 oseb, starih 65 let ali več.⁶⁶⁷ Podobno je bilo v celotni Krajevni skupnosti Ig, kjer je v začetku osemdesetih let delež starejših od 65 let znašal 11,1 odstotka, indeks staranja pa je bil 46.⁶⁶⁸

Prve spremembe v načinu življenja in standardu prebivalcev lahko postavimo v drugo polovico petdesetih let. Dvig življenjskega standarda je bil vključen v nove razvojne cilje, ki jih je Jugoslavija sprejela konec leta 1955.⁶⁶⁹ A spremembe v načinu življenja in standardu so prihajale počasi, večje so opazne šele od sredine šestdesetih let.

Ob koncu petdesetih let je bilo v Občini Ljubljana Rudnik vidno hitro spreminjanje poklicne strukture prebivalstva. Prebivalstvo je zaradi kmetijske politike in neugodnih razmer za intenzivnejši razvoj zaslužek iskalo v nekmetijskih panogah, zlasti v industriji, nekoliko pa tudi v obrti.⁶⁷⁰ Nekmečko prebivalstvo je najhitreje naraščalo v mestnem predelu in v naseljih Podpeč, Ig in Škofljica.⁶⁷¹ Kljub temu pa so ljudje obdržali navado obdelovanja zemlje. *»Mnogo delavcev v industriji je še vedno obdržalo svoje koščke zemlje ali pa stanujejo na domu, se vozijo na delo, v prostem času pa, ko bi morali imeti možnost za strokovno in kulturno dviganje, morajo pomagati pri delu,«* so leta 1960 izpostavili na seji občinske ZKS, ki je pojavu pripisovala negativne posledice, zlasti na delovno vnemo tako imenovanih poldelavcev polkmetov.⁶⁷² Zaradi njihove navezanosti na dom in

667 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1961; Popis prebivalstva 1971; Popis prebivalstva 1981.

668 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 35.

669 Prinčič, Nova gospodarska politika in druga petletka 1956–1960, 1000, 1001.

670 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 3, Poročilo na združitvenem plenumu ZK Občine Ljubljana - Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, 1.

671 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik seje komiteja ZKS Ljubljana - Rudnik, 17. 6. 1960, Poročilo tov. Habjan Franca na plenumu občinskega komiteja ZK Ljubljana - Rudnik, 2, 3.

672 Prav tam, 3.

zemljo naj bi bilo »njihovo prizadevanje na delovnem mestu v podjetju in tudi njih zainteresiranost za podjetje in njegov razvoj manjše, kot bi lahko sicer bilo. Poleg tega negativno vplivajo v drugi smeri, pa naj to objektivno hočejo ali ne, v smeri zaviranja naporov za modernizacijo kmetijstva.«⁶⁷³

Kako počasi je modernizacija vstopala v te kraje, kaže tudi naslednji podatek. Ker ni bilo urejenega vodovoda, so ižanske ženske leta 1960 še vedno prale perilo na reki Ižici. Tega leta poročilo o delu ObLO Igu navaja željo po ureditvi perišča in dvigu podrtih pralnih kamnov. V poročilu je zapisano, da je to »splošna želja vseh peric severnega in zapadnega dela Iga, kakor tudi vasi Staje in Kot, katere so – ker ni vodovoda – prisiljene hoditi prat na studenec v sredini Iga«.⁶⁷⁴

Čeprav so se v drugi polovici petdesetih let postopoma rahljali napeti odnosi med Katoliško cerkvijo in oblastjo, je slednja še vedno pozorno spremljala delovanje prve. Ko je februarja 1960 na Igu, v Tomišlju in Želimljah potekal misijon, je dogodek skrbno spremljala ljudska milica. V poročilu je opisovala priprave duhovnikov in nekaterih bolj aktivnih vernikov na misijon, spremljala je program maš, predavanj, molitev, ni ji ušlo niti to, koliko denarja je bilo zbranega pri darovanju.⁶⁷⁵ Oblast se je trudila, da obisk na misijskih obredih ne bi bil prevelik, zato se je »s strani političnih organizacij organiziralo razne izlete za šolsko mladino prav na tisti dan, ko je na sporedu misijona bil obred za mladino. Ta način odtegnitve je bil zelo uspešen, vsled česar pa so misijonarji obred seveda preložili na naslednji dan.«⁶⁷⁶ Ni pa bila vedno uspešna, kar kaže spodnji odlomek:

Posebno pa bi bilo potrebno omeniti primere na Igu, kjer je prav tako bilo v času misijona predvideno, da se bo vršilo zdravstveno predavanje. Prebivalci so na predavanje prišli, vendar ni bilo moč najti ključa dvorane. Drugi primer prav tako na Igu je bil, da ni

673 Prav tam.

674 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, 2.

675 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 8, Misijoni, 9. 3. 1960, 1–4.

676 Prav tam, 5.

bilo kino predstave z izgovorom, češ, da se ne izplača. Prav tako je bilo tudi na Igu, da je bila napovedana dramska prireditev. Zadnji dan pa je odpovedala ena izmed glavnih vlog z motivacijo bolezni. Iz navedenih treh primerov sledi, da se te prireditve niso vršile, ker so to onemogočili klerikalni elementi, s čemer je bila dana možnost večjim obiskom misijona.⁶⁷⁷

Partijski sekretar je celo opozoril vse člane, »*da se nebi našel kakšen član ZK oz. ožji člani njegove družine, ki bi se kakorkoli udeležil teh traparij*«. ⁶⁷⁸

Partiji prav tako ni bilo pogodu predvajanje filma na božični večer leta 1959. Nekateri člani so pri tem izpostavili dejstvo, da se je film predvajal na ta dan v upanju večjega obiska, saj je imel kino premalo sredstev za načrtovano popravilo dvorane in nakup projektorja.⁶⁷⁹ Kljub temu so menili, da bi »*filem lahko planirali za kateri drugi dan, ne ravno na tak cerkveni praznik*,« hkrati pa dodali, da se ne sme preveč napadati kulturno-umetniškega društva, »*ker je že sedaj na zelo nizki stopnji in bi se lahko zgodilo, da bi v nasprotnem primeru tudi ti popustili*«. ⁶⁸⁰

V šestdesetih letih se je življenje ustalilo v socialističnih tirnicah in teklo naprej brez večjih pretresov. Ig je postopoma začel izgubljati podeželski značaj, tako zaradi hitrega procesa deagrarizacije kot zaradi urbanizacije in modernizacije. Zaposlovanje v nekmetijskih dejavnostih je vplivalo na postopno zviševanje življenjskega standarda, gospodinjstva so se modernizirala z novimi potrošniškimi dobrinami. V vsakdanjik Ižancev so počasi, a vztrajno prodirale spremembe v načinu življenja. Posledično lahko vse do konca osemdesetih let sledimo željam po urbaništvu, ki bi celoviteje zadovoljevali potrebe prebivalstva in prinesli višjo kakovost življenja.⁶⁸¹

677 Prav tam.

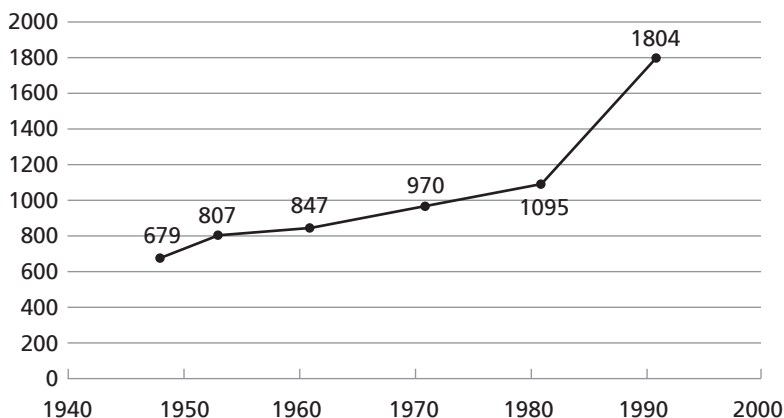
678 SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik organizacijskega sestanka članov ZKS terena Ig, 15. 2. 1960, 3.

679 SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka ZK Ig, 21. 1. 1960, 1.

680 Prav tam.

681 Piškurič, »Kot primestni se čutimo večkrat zapostavljeni«, 421–44.

Graf 1: Rast števila prebivalcev na Igu med letoma 1948 in 1991⁶⁸²

Delež prebivalcev, ki se je ukvarjal s kmetijstvom, je bil sprva visok. V celotni Občini Ig naj bi bilo leta 1954 kar 90 odstotkov prebivalstva kmečkega. Od 3372 prebivalcev, ki so živeli v občini, je bilo v nekmetijskih panogah zaposlenih le 198 delavcev in 23 nameščencev.⁶⁸³

Na Igu se je odstotek aktivnega kmečkega prebivalstva začel zmanjševati že v petdesetih letih. Leta 1953 se je po podatkih popisa 45,8 aktivnega prebivalca ukvarjalo s kmetijstvom, leta 1961 je ta odstotek padel na 30,1 in leta 1971 na 20. Zmanjšal se je tudi odstotek kmečkega prebivalstva. Leta 1961 je kmečko prebivalstvo predstavljalo 26 odstotkov celotnega prebivalstva. Do leta 1971 se je ta odstotek zmanjšal na petnajst.⁶⁸⁴ Na Igu

682 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1948; Popis prebivalstva 1953; Popis prebivalstva 1961; Popis prebivalstva 1971; Popis prebivalstva 1981; Popis prebivalstva 1991.

683 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 1.

684 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1953; Popis prebivalstva 1961; Popis prebivalstva 1971. Na ravni celotne Občine Ljubljana Vič - Rudnik se je na primer število aktivnih prebivalcev, ki so se ukvarjali s kmetijstvom, zmanjšalo s 4969, kolikor je znašalo leta 1961, na zgolj 292 leta 1971.

so leta 1974 našteji zgolj »26 kmečkih posestnikov, od tega le 6 perspektivnih,« in glede na trend deagrarizacije so pričakovali, da se bo njihovo število še zmanjšalo.⁶⁸⁵ Mnogi kmetje so zemljo obdelovali ob službi, v popoldanskem času.

Od petdesetih do začetka sedemdesetih let je dobra polovica Ižancev predstavljala delovno aktivno prebivalstvo. V tem obdobju je raslo število zaposlenih v industriji, nekoliko tudi v terciarnih in kvartarnih dejavnostih.⁶⁸⁶ Vse več ljudi je iskalo delo v Ljubljani. »Prebivalstvo je zaposleno v raznih panogah industrije in v administraciji, približno 30% je zaposlenih na Igu, ostali pa večinoma v Ljubljani, tako da je dnevna migracija delovne sile kar precejšnja,« so zapisali v podrobnem urbanističnem redu leta 1974.⁶⁸⁷ Največja delodajalca v kraju sta bila v sedemdesetih letih Kovinska industrija Ig ter Mizarstvo in tapetništvo Ig, manjše število ljudi je bilo zaposlenih v obrti, trgovini, šoli in vrtcu, odprl pa se je tudi obrat Silvaprodukta.⁶⁸⁸ Sicer pa je na Igu v tem času prevladovalo polkmečko prebivalstvo, ki je bilo zaposleno v industriji ali drugih dejavnostih, popoldne pa obdelovalo še lastno zemljo.⁶⁸⁹

Ig je bil v začetku sedemdesetih let opredeljen kot centralna vas.⁶⁹⁰ To je bila najnižja stopnja krajev, ki so na mikroravni opravljali splošne centralne dejavnosti. Vsaj v enem obdobju so bili središča lokalne uprave, na primer občin, nato pa so obdržali funkcijo matičnih in krajevnih uradov. Njihovo gravitacijsko zaledje je bilo manj kot 3000 prebivalcev. Osnovne dejavnosti, h katerim je lahko gravitirala njihova bližnja agrarna okolica, so vključevale osnovno šolstvo, splošne zdravstvene storitve, osnovno preskrbo in storitvene dejavnosti ter možnost oddaje kmetijskih pridelkov. Kot glavne centralne dejavnosti so bile

685 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 15.

686 Prav tam. Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1953; Popis prebivalstva 1961; Popis prebivalstva 1971; Popis prebivalstva 1981.

687 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 15.

688 Prav tam, 15–26.

689 Prav tam, 22.

690 Kokole, Centralni kraji v SR Sloveniji, 101. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 34.

opredeljene: centralna osnovna šola, krajevni ali matični urad, postaja ljudske milice, zdravstvena postaja oziroma zdravnik in kmetijska zadruga. Pomožne dejavnosti pa so bile: pek, mesarija, mizar ali kolar, društva, dvorana za prireditve. Večina centralnih vasi zaradi splošne nerazvitosti podeželja ni bila popolnoma opremljena z omenjenimi dejavnostmi,⁶⁹¹ kar je veljalo tudi za Ig. S spremembami v načinu življenja in postopnim razvojem potrošniške kulture je glavna funkcija centralnih vasi postajala bolj in bolj preskrbovalna. Dvig življenjskega standarda, zlasti v povezavi z motorizacijo in povečano mobilnostjo, pa je začel spreminjati model gravitacije v kraje s pestrejšo ponudbo izdelkov in storitev.⁶⁹² Ig je v tem času svojim prebivalcem in tistim iz zaledja zagotavljal centralno osnovno šolo, vrtec, manjšo zdravstveno postajo, kino, katerega prostori so bili namenjeni tudi za kulturne dejavnosti, pošto in mladinski dom, bil je tudi center krajevne skupnosti.⁶⁹³

Urbanistične napovedi so že v sedemdesetih letih kazale, da se bo kraj širil, zlasti na račun priseljevanja iz Ljubljane.⁶⁹⁴ Takšni urbanizacijski procesi pa so vplivali tudi na povečanje potreb po storitvenih dejavnostih in komunalni opremljenosti. Ig je bil v začetku osemdesetih let s 1095 prebivalci daleč največje naselje na podkrimskem območju. Ostala naselja na njegovem gravitacijskem območju so imela dosti manj prebivalcev. Iška vas, ki je bila drugo največje naselje, jih je štela zgolj 319, Iška Loka, Matena in Tomišelj med 200 in 300, ostala naselja pa so bila še manjša.⁶⁹⁵ Do konca osemdesetih let je opazno večje priseljevanje v kraj, občutno se je povečalo tudi število novozgrajenih stanovanj oziroma enodružinskih hiš.⁶⁹⁶

691 Kokole, Centralni kraji v SR Sloveniji, 15, 24, 93, 94.

692 Prav tam, 54, 72.

693 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 28–33.

694 Prav tam, 22.

695 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 34. *Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1981.*

696 *Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1991.*

Razglednica Iga z osnovno šolo v gradnji, v ozadju Pungart in Krim, okoli 1965
Hrani: SI ZAL LJU/0342

Odstotek delovno aktivnega prebivalstva je sprva še vztrajal na dobri polovici. Leta 1981 je znašal 52 odstotkov, nato pa do leta 1991 padel na 44. Ob osamosvojitvi Slovenije je bilo v kraju 798 delovno aktivnih prebivalcev, od tega jih je 169 delalo v kraju stalnega bivališča, 115 v drugem naselju v občini in kar 511 v drugi slovenski občini. 61 oseb je bilo nezaposlenih.⁶⁹⁷

⁶⁹⁷ Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1981; Popis prebivalstva 1991.

URBANISTIČNI RAZVOJ

Urbanistični razvoj Iga je bil sprva omejen zaradi pomanjkanja ustreznih prostorskih načrtov, zato so se začeli ob povečani individualni gradnji pojavljati tudi nenačrtne gradnje in deloma stihijsko širjenje vasi. Poleg tega je imel neugodne geografske razmere za širitev. Po eni strani je bil omejen z Ljubljanskim barjem in gozdnimi površinami, po drugi strani so obstajala območja, ki so bila rezervirana za druge dejavnosti (kmetijske površine, vodovarstveno območje, v vasi sta bila tudi kazensko poboljševalni dom in Dom obrambne vzgoje s pripadajočimi zemljišči).⁶⁹⁸

Prvi zapis o potrebi načrtnega urbanističnega razvoja Iga sega v konec petdesetih let. Leta 1958 je ObLO Ljubljana Rudnik naročil urbanistične načrte za Ig in Škofljico, kjer je zaradi *»hitro razvijajoče se industrije«* nastala *»nujna potreba, da se organizirano predvidi nadaljnji razvoj teh naselij, tako v pogledu industrije kakor tudi v pogledu stanovanjske izgradnje«*.⁶⁹⁹

698 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 5, 21–23; t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 49, 84–93.

699 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 13. 12. 1958, Poročilo Sveta za gradbene in komunalne zadeve za leto 1958, 9.

Večja prizadevanja za urbanistično ureditev naselja so se začela v šestdesetih letih. Občinski organi so bili namreč prepričani, da so urbanistični načrti nujno potrebni tudi za manjše kraje v občini, da bi se izognili neurejenemu širjenju novogradenj. Leta 1961 je bil pristojnim organom za urbanizem predložen tudi zazidalni načrt za Ig.⁷⁰⁰ Leta 1962 je bil znova predložen v obravnavo na OLO Ljubljana. Sprejetje zazidalnega načrta je bilo potrebno zaradi skrajšanja postopkov pri izdajanju gradbenih dovoljenj. V Občini Ljubljana Vič - Rudnik so bili namreč postopki pri izdajanju lokacijskih odločb dolgotrajni in zapleteni. V zakonitem dvomesečnem roku je bilo rešenih le do pet odstotkov odločb. Na območju mesta Ljubljana, kjer so bili gradbeni okoliši določeni, so o lokacijskih dovoljenjih razpravljali občinski svet za urbanizem, posebna komisija za lokacije pri Zavodu za urbanizem in kot zadnji urbanistični inšpektorat OLO Ljubljana, ki je tudi izdal soglasje. Na podežlju pa je bila situacija drugačna, tam je moral pisno soglasje izdati še republiški urbanistični inšpektorat.⁷⁰¹ Urbanistična načela so v začetku šestdesetih let predvidevala, da naj bi državljani stanovanjsko vprašanje reševali tam, kjer so imeli zaposlitev, in ne tam, kjer so imeli svoje parcele. Zato je bila gradnja na podežlju v prvi vrsti dovoljena kmetom, ki so obdelovali zemljo, poleg tega naj bi se gradilo le v strnjeni vaški celoti.⁷⁰² Postopki za soglasje so pri republiškem urbanističnem inšpektoratu potekali zelo počasi, saj je organ prejemal vloge iz celotne republike in je imel zgolj enega zaposlenega. Republiški urbanistični inšpektor je izdajal soglasja le za kmečka stanovanja in gospodarska poslopja, zato je bila večina njegovih odločb negativnih.⁷⁰³

700 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 2, a. e. 3, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 24. 6. 1961, Poročilo sveta za urbanizem – razprava, 1; Zapisnik 7. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 19. 8. 1961, Obravnava poročila o izvršitvi družbenega plana in proračuna Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za I. polletje 1961, 21.

701 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 25. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 15. 2. 1962, Poročilo sveta za urbanizem ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1962, 4.

702 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 25. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 15. 2. 1962, razprava k Poročilu sveta za urbanizem ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1962.

703 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 25. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 15. 2. 1962, Poročilo sveta za urbanizem ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1962, 4.

Leta 1962 je k izdelavi urbanističnega oziroma zazidalnega načrta vasi pozval tudi zbor volivcev na Igu, saj so vaščani menili, da je nujno potreben za nadaljnji razvoj vasi.⁷⁰⁴ Kljub temu je načrt leta 1963 še vedno čakal na potrditev.⁷⁰⁵ Urbanistični načrt je bil sprejet šele leta 1965, kar naj bi omogočilo novo-gradnje.⁷⁰⁶ A stanovanjska gradnja na Igu v tem obdobju še ni bila obsežna. Zgrajeno je bilo manjše število individualnih stanovanjskih hiš ali drugih stanovanjskih poslopij, nekaj gospodarskih poslopij z garažami, nekaj starih zgradb je bilo adaptiranih.⁷⁰⁷ Obseg individualne gradnje se je začel postopoma povečevati v drugi polovici šestdesetih let. Po gospodarski reformi leta 1965, katere del je bila tudi stanovanjska reforma, je bil *»namesto do tedaj veljavnega sistema stanovanjskih skladov uveljavljen sistem, ki je osnovno skrb za reševanje stanovanjskih problemov naložil delovnim organizacijam in občanom. Delovne organizacije so stanovanjsko problematiko svojih delavcev reševale predvsem z dajanjem posojil, kar je močno povečalo obseg individualne gradnje.«*⁷⁰⁸ Sočasno je v procesu deagrarizacije obdelovalna zemlja izgubljala nekdanjo vrednost in je postajala vedno bolj zanimiva za gradbene namene.⁷⁰⁹

S sprejetjem urbanistične dokumentacije pa težave Ižancev niso bile odpravljene. Z njo so bile sicer določene meje

704 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 26. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 29. 12. 1962, Pregled sklepov, predlogov in mnenj zborov volivcev od 20/11 do 20/12-62, 13.

705 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 8, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 21. 9. 1963, Poročilo o izpolnjevanju družbenega plana za leto 1963 Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 28; t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 8. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 23. 11. 1963, razprava k Poročilu k predlogu osnutka družbenega plana in proračuna Občine Ljubljana Vič Rudnik za leto 1964.

706 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 20, Zapisnik 43. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 16. 12. 1965, Analiza pogojev gospodarjenja v letu 1966, 44; t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 53. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 22. 9. 1966, razprava k Obravnavi problematike stanovanjsko-komunalnega gospodarstva, urbanizma in zemljiške politike, 20, 21.

707 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 54. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 13. 10. 1966, Poročilo in zaključni račun komunalnega sklada za leto 1965 in problematika komunalnega urejanja na območju Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 19.

708 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 23.

709 Prav tam.

zazidljivih površin, a do izdelave zazidalnega načrta je bila nad delom teh površin uveljavljena prepoved parcelacije in gradnje.⁷¹⁰ Vsa zemljišča, ki so bila v načrtu določena kot zazidljiva, prav tako niso bila naprodaj. »Lani smo sprejeli urbanistični načrt za Ig. Ig je ta načrt dolgo časa želel in načrt je bil sprejet po vseh predpisih, dano je soglasje skupščine SRS, samo sedaj ugotavljamo, da kljub načrtu na Igu ne more nihče graditi in kljub temu, da je za gradnjo veliko interesentov,« so zapisali v razpravi o problematiki stanovanjsko-komunalnega gospodarstva, urbanizma in zemljiške politike.⁷¹¹ Ko interesi za gradnjo niso mogli kupiti zemljišč znotraj zazidljivih površin, so se novogradnje začele pojavljati tako na površinah s prepovedjo gradnje kot izven zazidljivih površin.⁷¹² Na občini so resignirano ugotavljali, da v primeru, ko lastniki zazidljivih zemljišč teh niso želeli prodati, nimajo »zakona ali drugega predpisa, ki bi omogočal, da se tem lastnikom zemljišča uzamejo in jih da na razpolago graditeljem,« ter dodali: »[d]okajšnja sredstva za urbanistični načrt smo tako pravzaprav vrgli stran.«⁷¹³ Zato so ob koncu leta 1966 Ižanci na zboru volivcev zahtevali popravek urbanističnega načrta, določitev take cene zemljišč, ki bi ustrezala tako kupcu kot prodajalcu, ureditev komunalnega prispevka in skrajšanje postopka za izdajanje gradbenega dovoljenja.⁷¹⁴

Problematika z zazidljivimi zemljišči se je nadaljevala v naslednje desetletje, medtem ko so prebivalci želeli, da se jim omogoči gradnja individualnih hiš. Ko je leta 1970 oblikovana

⁷¹⁰ Prav tam.

⁷¹¹ SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 53. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 22. 9. 1966, razprava k Obravnavi problematike stanovanjsko-komunalnega gospodarstva, urbanizma in zemljiške politike, 20, 21.

⁷¹² Prav tam. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 23.

⁷¹³ SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 53. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 22. 9. 1966, razprava k Obravnavi problematike stanovanjsko-komunalnega gospodarstva, urbanizma in zemljiške politike, 20, 21.

⁷¹⁴ SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 25, Zapisnik 56. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 8. 12. 1966, Informacija o stališčih odbora za urbanizem, stanovanjsko gradnjo in komunalne zadeve republiškega zbora skupščine SRS ter o stališčih zborov volivcev k sklepom in stališčem občinske skupščine o problematiki stanovanjsko komunalnega gospodarstva, urbanizma in zemljiške politike, 5.

prva faza urbanističnega programa za izvenmestno območje Občine Ljubljana Vič - Rudnik, so Ižanci razočarani ugotavljali, da tak program omejuje nadaljnjo rast naselja. Zbor volivcev na Igu je zato predlagal, naj se zazidljiva zemljišča razširijo, in sicer naj se omogoči gradnja hiš ob glavni cesti proti Kremenici, ob cesti do posestva KPD Ig na levi strani, ob cesti do odcepa proti Kovinski industriji Ig na desni strani, naj se med zazidljive površine vključi predele Švajgortel, Mostec, del Trneka, Lušče in Doline. Predlogi, ki jih je podprla tudi krajevna skupnost, so bili sprejeti le deloma.⁷¹⁵ Ižanski odbornik Boris Jakopin je na eni od občinskih sej izpostavil negativne posledice take odločitve in pri tem namigoval, da je to vzrok izseljevanja domače delovne sile. Povedal je: »Ig je že imel urbanistični načrt, vendar nam je bil ta v oviro in smo izgubili cca 30 domačinov, ki niso mogli graditi doma. Naša Kovinska industrija Ig je prisiljena, da uvaža južne brate v tovarno.«⁷¹⁶ Da bi omogočili novogradnje, so v krajevni skupnosti »predlagali take površine v zazidavo, za katere vemo, da lahko zaradi lastništva takoj postanejo zazidljive oziroma se na njih lahko gradi«.⁷¹⁷ V času, ko se je bližnja Ljubljana že začela pospešeno urbanistično razvijati, in sicer na podlagi generalnega plana urbanističnega razvoja s stanovanjskimi soseskami kot enim od osnovnih elementov organizacije mesta, nadaljnje širitve Iga niso bile predvidene. Obveljal je argument, da skušajo naselje obdržati v obstoječih obrisih.⁷¹⁸

Zato tudi v naslednjih letih vidimo nadaljevanje razprav o razširitvi zazidalnih površin na Igu. Omejitve stanovanjske gradnje so povzročale nezadovoljstvo tako med ljudmi kot med predstavniki

715 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 18, a. e. 40, Zapisnik 17. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 4. 6. 1970, Poročilo in predlog k I. fazi urbanističnega programa za izven mestno območje Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 12, 13; razprava k Poročilu in predlogu k I. fazi urbanističnega programa za izven mestno območje Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 27.

716 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 18, a. e. 40, Zapisnik 17. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 4. 6. 1970, razprava k Poročilu in predlogu k I. fazi urbanističnega programa za izven mestno območje Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 27.

717 Prav tam.

718 Prav tam.

krajevne skupnosti.⁷¹⁹ Jakopin je na občinski seji zopet odločno poudaril težave domačinov: »Na Igu imamo zazidalni načrt že 10 let, toda kaj nam povzroča? To, da nihče graditi ne more, ker je zemljišče v privatni lasti in ga ne prodajo.«⁷²⁰ Število ljudi, ki jih je prostorski načrt omejeval pri gradnji je povečal. »Pri nas smo izgubili najmanj 50 delavcev, ki so zaposleni na Igu, graditi pa so morali drugod,« je dejal.⁷²¹ »Nekdo od odbornikov je pravilno postavil vprašanje, da bo podjetje na deželi vplačevalo v sklad, delavec pa ne bo mogel dobiti kredita, ker ne bo zazidalnega načrta. Na Igu ne moremo dobiti gradbenega dovoljenja, ker ni kanalizacije. Ali je to res glavni vzrok, da ne moremo graditi?« je še poudaril.⁷²²

Na zahteve po širitvi in urbanistični ureditvi naselja so najverjetneje vplivale tudi starost dotedanjega stanovanjskega fonda in želje po višji kakovosti življenja. Popis je leta 1971 na Igu naštel 281 stanovanj, od tega je bilo naseljenih 276. 39 stanovanj je bilo v družbeni lasti, ostala v zasebni, večinoma v okviru stanovanjskih hiš. V večini stanovanj je stanovalo po eno gospodinjstvo, v štiri-najstih stanovanjih sta bili dve gospodinjstvi in v enem tri. Stanovanja so bila večinoma starejša, kar je bilo razvidno tako po letu izgradnje kot po opremljenosti z napeljavami. 109 stanovanj je bilo zgrajenih do leta 1918, 38 med letoma 1919 in 1945, 63 med letoma 1946 in 1960 ter 59 po letu 1960. 222 stanovanj oziroma skoraj 80 odstotkov je bilo priključenih na elektriko in vodovod, 56 samo na elektriko, dve sta bili brez napeljav. Urejeno kopalnico je imelo 123 stanovanj oziroma dobrih 43 odstotkov. Deset stanovanj je imelo stranišče priključeno na javno kanalizacijo, 144 na hišno kanalizacijo, še vedno pa je bilo evidentiranih 119 stranišč na dvorišču.⁷²³

719 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 22, a. e. 48, Zapisnik 42. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 14. 12. 1972, Predlog Odloka o dopolnitvah odloka o urbanističnem programu mesta Ljubljane, 2; razprava k Predlogu Odloka o dopolnitvah odloka o urbanističnem programu mesta Ljubljane, 44.

720 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 22, a. e. 48, Zapisnik 42. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 14. 12. 1972, razprava k Predlogu Odloka o dopolnitvah odloka o urbanističnem programu mesta Ljubljane, 44.

721 Prav tam.

722 Prav tam.

723 Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1971. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 18–20.

Intenzivnejša stanovanjska gradnja je bila v kraju do sredine sedemdesetih let ovirana zaradi zastarelega zazidalnega načrta ter splošne prepovedi gradnje in parcelacije zemljišč na večji zazidljivi površini severno od naselja.⁷²⁴ Kljub gradbenim omejitvam so v kraju rasle posamezne novogradnje, prebivalci so začeli preurejati tudi stare kmečke hiše in Ig je postopoma začel izgubljati prvotni podeželski značaj. »*S preureditvami, ki so nastale na objektih v zadnjih desetletjih, je naselje Ig izgubilo svojo prvotno etnografsko vrednost,*« so zapisali v Podrobnem urbanističnem redu naselja Ig in dodali, da so identificirali le štiri objekte, zanimive s stališča kulturne dediščine.⁷²⁵ V vaškem jedru Iga je bilo le še manjše število prostih zazidljivih površin in novogradnje so se začele širiti predvsem na severnem in vzhodnem obrobju naselja. Med letoma 1970 in 1974 je bilo zgrajenih petnajst novih stanovanjskih hiš. Pojavljale so se tudi posamezne nedovoljene gradnje. Prevladujoči tip gradnje je bila individualna hiša s pritličjem in prvim nadstropjem. Pričakovali so, da bodo zaradi strukture prebivalstva tudi v prihodnje privlačne večje parcele z ohišnico. Interes za gradnjo naj bi bil velik tako pri domačinih kot pri okoliških prebivalcih, zlasti Ljubljancih. Zanimanje za gradnjo večstanovanjskih hiš so za nastanitev svojih delavcev pokazali Kovinska industrija Ig, republiški sekretariat za pravosodje in osnovna šola na Igu.⁷²⁶

Podrobni urbanistični red za naselje Ig, ki ga je Skupščina Občine Ljubljana Vič - Rudnik sprejela na seji 16. marca 1976, je pomenil novo priložnost za urbanistični razvoj kraja.⁷²⁷ Oktobra 1974 je predlog zanj izdelal Ljubljanski urbanistični zavod, nato je potekala njegova javna razgrnitev.⁷²⁸ Na predlog je bilo podanih več pripomb. Posamezni lastniki zemljišč so predlogu nasprotovali, saj so nekatere površine, ki so bile namenjene za zidavo,

724 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 13.

725 Prav tam, 12.

726 Prav tam, 12, 13, 21–23. Verjetno je bilo v gradnji še več hiš, saj so se samogradnje praviloma razpote gnile na več let.

727 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Dostava projektov, 23. 8. 1976.

728 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Sklep št. 350-11/73, 30. 6. 1975.

še vedno kmetijsko obdelovali. Drugi so, nasprotno, želeli, da se zazidalno območje razširi še na njihove parcele, na katerih so želeli graditi stanovanjske hiše (na zazidalnem območju Rastovka). Prvim so ugodili le toliko, da so določili, naj se njihova zemljišča pozidajo v zadnji etapi. Drugim so dovolili razširitev zazidalnega območja proti vzhodu, če je to dopuščal teren z vidika nosilnosti in vodnogospodarskih razmer.⁷²⁹ Krajevna skupnost Ig in podjetje Petrol sta predlagala dopolnitev urbanističnega reda z lokacijo bencinske črpalke ob Ižanski cesti ob vstopu v naselje Ig,⁷³⁰ ki bi zajela promet vseh motornih vozil iz Ljubljane. Prvotno je bila namreč predlagana lokacija vzhodno od Kovinske industrije Ig ob cesti Ig–Iška vas (ob opuščenem kamnolomu nasproti pokopališča). Ta lokacija bi bila za Petrol ugodna le v primeru, če bi prišlo do realizacije načrtovane obvozne ceste, ki bi potekala mimo Kovinske industrije Ig proti Iški vasi.⁷³¹

Urbanistični red je opozoril tudi na druge omejitve, ki so preprečevale obsežnejši razvoj in rast kraja, to je na naravne danosti. Območje Iga se je namreč razprostiralo prek treh površinskih tipov: obrobno kraško hribovje, Iški vršaj in barjanski teren. Glavno omejitev za širitev je predstavljal barjanski teren. Čeprav je bil kmetijsko slabše kakovosti, je bil zaradi nizke nosilnosti tal, deloma tudi poplavnosti, manj primeren za gradnjo in je onemogočal razvoj naselja proti vzhodu. Obrobno kraško hribovje na jugu (Pungart), večinoma poraslo z gozdom, je prav tako tvorilo naravno omejitev urbanizacije. Drugi dejavniki, ki so ovirali razvoj kraja, so bili še: sklenjene gozdne površine, večje kmetijske površine, rezervati za ceste in druge komunikacijske naprave, rezervati za komunalne vode, ambientalno in spomeniško zaščitena območja ter površine za posebne namembnosti. Možnost

729 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Obrazložitev k predlogu odloka o sprejemu podrobnega urbanističnega reda za območje naselja Ig, 1. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 24, a. e. 53, Zapisnik 59. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 18. 4. 1974, Urbanistični red za naselja in območja v Občini Ljubljana Vič - Rudnik, 4.

730 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Obrazložitev k predlogu odloka o sprejemu podrobnega urbanističnega reda za območje naselja Ig, 2.

731 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 39–40; Dopolnitev urbanističnega reda za naselje Ig, 29. 8. 1975.

za gradnjo je bila tako na manjši planoti ob cesti Ig–Kurešček. Iški vršaj, na katerega skrajnem vzhodnem robu je ležal Ig, je bil zaradi geomehanskih in morfoloških značilnosti sicer najustrežnejše gradbeno zemljišče, a hkrati so bile tu najkakovostnejše kmetijske površine.⁷³² Prodnati nanosi Iškega vršaja so nosili še dodaten potencial, ki je oviral urbanizacijo: »*To je kmetijsko izkoriščen prostor, ki je v marsičem sličen z gorenjskimi ravninami. Predvsem so tu pomembne še neizkoriščene zaloge podtalnice, zato postaja območje iškega vršaja danes potencialni rezervat za oskrbo jugovzhodnega dela Ljubljane z vodo.*«⁷³³ Slaba mikroklimatska značilnost Iga pa je bila pogosta megla v povezavi s temperaturno inverzijo in brezvetrjem v hladnejših mesecih.⁷³⁴

Podrobni urbanistični red, ki je predvideval večjo rast prebivalstva (povečalo naj bi se kar za trikrat), je v osnovi planiral individualne stanovanjske hiše na večjih parcelah z ohišnico, katerim naj bi se v prihodnje pridružila še vrstna gradnja. Prostor za novogradnje je bil predviden na že pozidanem območju, in sicer v vrzelih med obstoječimi objekti, zlasti pa na tistih nepozidanih predelih, kjer je bila stanovanjska gradnja mogoča. Zazidljive površine so bile v podrobnem urbanističnem redu razdeljene na zazidalne otoke kot smiselno zaokrožene celote. Glavna kriterija pri oblikovanju zazidalnih otokov sta bila ohranitev vizualne podobe naselja s Pungartom kot naravno dominantno ter sožitje starih in novih gradenj. Infrastruktura (od šole in vrtca do trgovin, zdravstvenih, kulturnih in drugih dejavnosti) je bila zaradi gručaste zasnove naselja predvidena v njegovem središču. Vse zazidljive površine pa naj bi bile od infrastrukture oddaljene največ petnajst minut hoje. Proizvodne dejavnosti naj bi bile locirane na robu naselja, prav tako naj bi bil tranzitni promet speljan po dveh obvoznicah mimo naselja,⁷³⁵ kar nekoliko spominja na idejno zasnovo socialističnih sosesk. Podrobni urbanistični red je načrtoval tudi zelene površine za prebivalce

732 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 9, 10.

733 Prav tam, 6.

734 Prav tam, 8, 9.

735 Prav tam, 21–24.

Iga. Te so bile predvidene znotraj zazidljivih površin ob stanovanjskih zgradbah, cestah in poteh, drugače pa naj bi bile prebivalcem naselja namenjene tudi šolske športne površine. Prav tako naj bi naselje ohranilo nekatere večje zelene površine. To so bili območje izvira in nadaljnega toka Ižice, varovalni pas ob pokopališču ter kmetijska površina na severnem robu naselja. Slednja je bila le začasno izvzeta iz urbanizacijskih posegov, a je bila v sedemdesetih letih še vedno eksistenčnega pomena za lastnike, ki so se preživljali s kmetijstvom.⁷³⁶

Sprejetje podrobnega urbanističnega reda je pripomoglo k večji urbanizaciji naselja in njegove okolice, posledično pa se je spreminjala njegova podoba. Ta urbanistični red ni bil v celoti realiziran, prav tako je del novogradenj še vedno potekal mimo urbanističnih smernic. Ob sprejemanju novih urbanističnih smernic v osemdesetih letih so tako ugotavljali, da se je tudi na podeželju razširil

[e]noten ‚modernej‘ tip sodobne arhitekture [...] čeprav tovrstne stavbe niso prilagojene kmečkemu načinu gospodarjenja in življenja. Te stavbe so večinoma predimenzionirane, dolžina se je močno skrajšala v korist višine, stavbna gmota je največkrat kocka s plitko streho in nesorazmernimi napušči. Uveljavilo se je tudi novo dekorativno oblikovanje fasad, ki pa naj ne bi imelo mesta v starih ambientih [...] Izbor fasadnih materialov [...] je povsem prepuščen individualnemu izboru graditelja.⁷³⁷

Tak način gradnje je spreminjal podobo podeželja. »Nekdaj izrazito obcestni naselji Ig in Iška vas sta zaradi močne pozidave v novejšem času te osnovne značilnosti izgubili in se pričeli dokaj brezoblično širiti,« so zapisali ter dodali, da na Igu na staro naselje spominja le še »glavna vaška cesta z značilno obulično zazidavo, kjer so stavbe skoraj praviloma obrnjene z ožjo fasado proti glavni cesti.«⁷³⁸

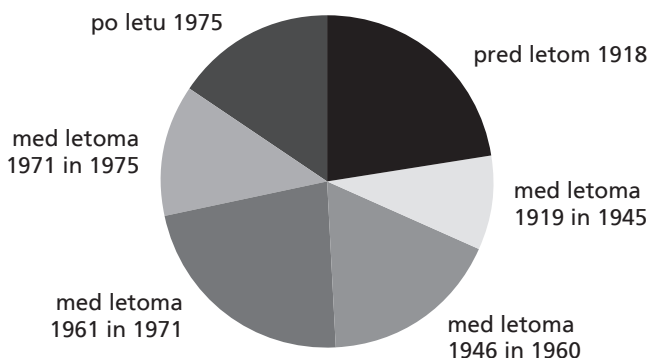
736 Prav tam, 37, 38.

737 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 79, 80.

738 Prav tam, 84.

Struktura stanovanj oziroma stanovanjskih hiš se je v sedemdesetih letih spremenila; prevladovati so začele novogradnje, več kot polovica stanovanj je bila namreč zgrajenih po letu 1961. Popravljati se je začela opremljenost stanovanj, povišal se je na primer odstotek stanovanj, ki so imela urejeno kopalnico. Popis leta 1981 na Igu naštel 340 stanovanj, v katerih je prebivalo 1108 oseb. Družbenih stanovanj je bilo 33. Največ stanovanj, 89, je bilo zgrajenih v sedemdesetih letih, to je od leta 1971 do popisa. Sledila so stanovanja, ki so bila zgrajena med letoma 1961 in 1970, teh je bilo 77. Še vedno pa je bilo veliko starejših stanovanj. 66 stanovanj je bilo zgrajenih pred letom 1918, 35 med letoma 1919 in 1945 in 55 med letoma 1946 in 1960. V večini stanovanj (317) je prebivalo eno gospodinjstvo. 281 stanovanj oziroma 82 odstotkov je imelo vodovod, kanalizacijo oziroma fekalno jamo in elektriko. 32 stanovanj je imelo vodovod in elektriko in 21 le elektriko, dve stanovanji sta bili brez napeljav. 233 stanovanj oziroma 68 odstotkov je imelo kopalnico. 266 stanovanj je imelo stranišče z izpiranjem in sedemnajst stranišče brez izpiranja.⁷³⁹ Tak trend v strukturi in opremljenosti stanovanj je viden v celi Krajevni skupnosti Ig.⁷⁴⁰

Graf 2: Struktura stanovanj na Igu glede na leto izgradnje⁷⁴¹

⁷³⁹ Statistični urad Republike Slovenije – *Popis prebivalstva 1981*.

⁷⁴⁰ SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 48, 49.

⁷⁴¹ Statistični urad Republike Slovenije – *Popis prebivalstva 1981*.

V sedemdesetih in v začetku osemdesetih let je število gospodinjstev na Igu naraščalo hitreje kot število prebivalcev. Po eni strani je bila to posledica sprememb v načinu življenja, saj je počasi izginjala navada, da je pod isto streho živelo več generacij. Gradnjo novih stanovanj (tudi njihovo število je raslo hitreje kot število prebivalcev) pa je omogočilo zviševanje življenjskega standarda.⁷⁴² Proces suburbanizacije se je v osemdesetih letih stopnjeval. Ig je takrat v večji meri postajal zanimiv za Ljubljano kot naseljitveno območje in kot prostor, ki ponuja možnost za rekreacijo in oddih. »Gibanja v zadnjih letih, ko je pridobilo na vrednosti kmetijstvo, ko se začenja obraten tok z begom iz mest, pa spet dajejo vrednost Igu in njegovi okolici,« so že v začetku desetletja menili v *Naši komuni*.⁷⁴³

V to smer so šli tudi novi prostorski ureditveni pogoji za območje krajevnih skupnosti Ig, Iška vas in Tomišelj. Njihov namen je bil uskladiti delno spremenjene razvojne zahteve, ki so izvirale tako iz sprememb v organizaciji življenja kot iz smernic o urbanizaciji območja s stališča širšega prostorskega razvoja v okviru programa Ljubljana 2000 ter zahtev po zaščiti naravnih virov (to je vodnih virov, kmetijskih zemljišč, gozda, krajinskih parkov in naravnih rezervatov). Poleg tega naj bi skušali v zazidljive površine vključiti tudi gradnje, ki so nastale mimo dotedanjih zazidalnih načrtov.⁷⁴⁴ Prostorske ureditvene pogoje je januarja 1984 izdelal Zavod za izgradnjo Ljubljane, TOZD Urbanizem Ljubljana, Skupščina Občine Ljubljana Vič - Rudnik jih je sprejela 23. januarja 1985.⁷⁴⁵

Glavni del poselitve naj bi prevzela Krajevna skupnost Ig, natančneje njen vzhodni del, saj sta bili krajevni skupnosti Iška vas in Tomišelj zaradi naravnih danosti omejeni pri urbanizaciji. Novi zazidalni otoki so bili načrtani še za nekatere druge vasi, to

742 *Naša komuna*, 23. 11. 1982, 6, Ig bo rasel v vsakem primeru.

743 Prav tam.

744 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 1. N. Č., Kmetje lahko zidajo, 4.

745 *Uradni list SRS*, št. 4/1985, 8. 2. 1985, 227, Odlok o sprejemu prostorskih ureditvenih pogojev za krajevne skupnosti Ig, Iška vas in Tomišelj.

so Kremenca, Sarsko, Dobravca in Gornji Ig. Zazidalni otok je bil oblikovan tudi za gradnjo vikend hišic na Podgozdu, kjer se je gradnja že začela brez dovoljenj. Izven zazidalnih otokov pa je bila dovoljena gradnja gospodarskih in stanovanjskih objektov za prebivalce, ki se ukvarjajo s primarno, to je kmetijsko dejavnostjo. Izven zazidljivih površin so bile dovoljene tudi adaptacije ali nadomestne gradnje za obstoječe objekte.⁷⁴⁶ »V krajevni skupnosti Ig se novogradnja širi kot zapolnitev vrzeli v že obstoječih naseljih, kjer so graditelji predvsem domačini in v novem naselju na Igu, kjer so graditelji tudi iz Ljubljane, Cerknice in Kranja,« je ugotavljal TOZD Urbanizem Ljubljana.⁷⁴⁷ »Na območju KS je malo možnosti za celovito novogradnjo, zaradi številnih rezervatov (vodarna Brest, JLA, KPD, kmetijska območja) in velikega deleža barjanskih površin. Možne so še zapolnitve vrzeli in pozidave obrobni gozdnih površin. V letu 1983 je bilo na območju KS Ig 30 počitniških hišic,«⁷⁴⁸ je še zapisano v prostorskih ureditvenih pogojih.

Na podlagi novih prostorskih ureditvenih pogojev je bil sprejet zazidalni načrt VS 236 za naselje Ig, ki je določal štiri zazidalne otoke na vzhodu in severozahodu naselja. Ti so vključevali stanovanjske cone in eno stanovanjsko-obrtno cono.⁷⁴⁹ Njihove meje so se z minimalnimi korekturami ujemale s tistimi, določenimi v Podrobnem urbanističnem redu za naselje Ig iz leta 1974, le en zazidalni otok je bil na željo Krajeвне skupnosti Ig delno razširjen proti severovzhodu.⁷⁵⁰ V severnem delu naselja je zaradi varovanja kmetijskih površin odpadlo približno dvanajst hektarov zazidljivih površin, za katere so predvidevali, da jih bodo urejali z zazidalnim načrtom ob nekoliko večji gostoti zazidave. Ohranjene so bile le površine v zazidalnem otoku za šest stanovanjskih blokov. Zazidljive površine, ki so jih opustili,

746 N. Č., Kmetje lahko zidajo, 4.

747 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 49.

748 Prav tam.

749 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 159, a. e. 251, Zazidalni načrt VS 236 - Ig za zazidalne otoke S 9/1, S 9/2, S 10/1, S 11 in P 2, 1-3.

750 Prav tam, 4.

so nadomestili z drugimi, in sicer deloma na jugozahodu naselja, ob gozdnem robu, predvsem pa na manj kakovostni zemlji v vzhodnem delu Iga.⁷⁵¹ Javna razprava o zazidalnem načrtu VS 236 je potekala 26. novembra 1984 v kinodvorani na Igu, sprejet je bil marca 1985.⁷⁵² Hkrati so bile določene polne in subvencionirane cene stanovanj v načrtovanih stanovanjskih blokkih. Kupci oziroma »pričakovalci stanovanj«, kot so jih imenovali, so polno ceno plačali v primeru, ko njihove organizacije združenega dela niso bile podpisnice samoupravnega sporazuma o združevanju sredstev oziroma ko niso imele sedeža na območju petih ljubljanskih občin.⁷⁵³

Gradnja šestih stanovanjskih blokov se je pričela jeseni 1984 in je bila del načrtna stanovanjske izgradnje, ki se je iz okvirov mesta Ljubljana širila v njena predmestja in na podeželje. Dva stanovanjska bloka bi morala biti zgrajena do konca leta 1985, a je zaradi težav pri izgradnji kanalizacije prišlo do zamika gradnje.⁷⁵⁴ Težave sta povzročila tudi nepopoln investicijski program in menjava investitorjev. Gradnja stanovanj je bila sprva namenjena za prodajo na trgu, nato pa je investitorstvo objektov prevzela Samoupravna stanovanjska skupnost Ljubljana oziroma njen odbor za solidarnost. V skladu s tem so morali stanovanja ponovno projektirati, saj so normativi za solidarnostna stanovanja predvidevali manjše enote. Vse to je gradnjo zamaknilo za petnajst mesecev, tako da sta bila prva dva bloka zgrajena v začetku leta 1987. Opravljen je bil tudi tehnični pregled, manjkalo je le uporabo dovoljenje, saj je moral izvajalec Gradbeno podjetje Univerzal pred tem odpraviti evidentirane pomanjkljivosti.⁷⁵⁵

751 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 91.

752 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 159, a. e. 251, Vabilo, 21. 11. 1984; Odlok št. 350-11/84, 6. 3. 1985.

753 *Naša komuna*, december 1984/januar 1985, 5, Stroški stavbnega zemljišča na Igu.

754 *Naša komuna*, 24. 9. 1985, 4, Kanalizacijski vozal na Igu.

755 *Naša komuna*, 20. 1. 1987, 2, Stanovanjski vozal na Igu. *Naša komuna*, 31. 3. 1987, 4, O blokih na Igu.

Samoupravna stanovanjska skupnost je imela z oddajo stanovanj težave, saj se upravičenci do solidarnostnih stanovanj na Ig zaradi oddaljenosti od Ljubljane niso želeli seliti.⁷⁵⁶ V *Naši komuni* so predvidevali, da je to tudi »glavni vzrok odločitve odbora za solidarnost pri Ljubljanski stanovanjski skupnosti, da je oktobra 1986. leta sklenil odstopiti kot investitor gradnje ostalih štirih bločnih enot,« in dodali, da bodo gradbene jame, ki so bile že izkopane za ostale štiri bloke, »redni in naključni obiskovalci še dolgo občudovali«. ⁷⁵⁷ Kljub težavam so se odločili gradnjo nadaljevati. Za stanovanja se jeanimalo okoli dvajset delovnih organizacij, ki naj bi postale soinvestitorice gradnje. V štirih blokkih so načrtovali 104 stanovanja, in sicer 32 enosobnih, 68 dvosobnih in štiri štirisobna.⁷⁵⁸

V osemdesetih letih se je število stanovanj na Igu občutno povečalo; popis iz leta 1991 beleži v kraju že 576 stanovanj. Med letoma 1981 in 1985 je bilo zgrajenih 123 stanovanj, med letoma 1986 in 1991 pa 156.⁷⁵⁹ Priseljevanje je vplivalo na demografsko podobo naselja, nove soseske (še zlasti stanovanjski bloki) pa tudi na njegovo zunanjo podobo. Posledice hitrejšega urbanističnega razvoja in sprememb v načinu življenja so se kazale tudi na drugih področjih, zlasti na infrastrukturnem. V nadaljevanju si bomo ogledali prizadevanje kraja in njegovih prebivalcev za gradnjo infrastrukture in modernih javnih servisov, ki bi celoviteje zadovoljevali njihove naraščajoče potrebe.

⁷⁵⁶ *Naša komuna*, 20. 1. 1987, 2, Stanovanjski voz na Igu.

⁷⁵⁷ Prav tam.

⁷⁵⁸ *Naša komuna*, 31. 3. 1987, 4, O blokkih na Igu.

⁷⁵⁹ Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1991.

RAZVOJ INFRASTRUKTURE

KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Pospeševanje komunalne, gospodarske, socialne, zdravstvene in vzgojno-varstvene dejavnosti na svojem območju, gradnja in vzdrževanje vodovodov ter kanalizacije kot tudi skrb za javne površine, krajevne ceste, javno razsvetljavo in pokopališča so bile pomembne naloge krajevnih skupnosti.⁷⁶⁰ Spremembe v načinu življenja so poskrbele, da je bil razvoj infrastrukture pogosto na dnevnem redu krajevne skupnosti. Ižanci so se neprestano borili za majhne pridobitve, a komaj so nekaj zgradili, že je bilo zastarelo. Kako počasna je bila izgradnja infrastrukture, kažejo tudi občinski zapisniki ter prispevki v *Naši komuni*, ki je poročala o vsaki, še tako majhni pridobitvi. Infrastrukturne težave so bile v prvem povojnem obdobju izrazitejše na podeželju, ki je bilo med vojno bolj poškodovano in še iz predvojnega obdobja slabše razvito, hkrati pa je bilo deležno manjših sredstev za obnovo in razvoj.

V začetku petdesetih let so bile predmet občinskih sestankov številne komunalne naloge: urejanje cest, pokopališč, kopanje jarkov na barju, urejanje in posipanje štrardonov ter paša na barju. Želeli so urediti zunanjo podobo vaškega središča na

⁷⁶⁰ SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 20, a. e. 44, Zapisnik 28. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 24. 6. 1971, Analiza /problematika/ krajevnih skupnosti Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 2, 3.

Studencu, obnoviti občinsko stavbo in šolo, zgraditi fizikalni dom in ambulantno.⁷⁶¹ Občina Ig je zaradi pomanjkanja finančnih sredstev pritiskala na krajevna podjetja in jim očitala, da ne sodelujejo dovolj pri reševanju občinskih težav. Po drugi strani je OLO Ljubljana okolica občini sporočal, da ne more zagotoviti sredstev za večja popravila, zato naj se najprej loti manjših projektov.⁷⁶²

Kljub trudu za razvoj infrastrukture so težave ob koncu leta 1960 ostajale podobne kot ob začetku prejšnjega desetletja. »Naše krajevne potrebe so velike: vodovod, šola, obrt, električna napeljava, stanovanjska stiska, gostinstvo, trgovina itd. Toda tega brez finančne in materialne pomoči komune, krajevna podjetja, KLO ter SZDL niso zmožne,« je poročal sekretar osnovne organizacije ZKS terena Ig.⁷⁶³ V šestdesetih letih je bila vas vendarle deležna prvih večjih projektov modernizacije. V smernicah za leta 1961–1965 so na Igu predvidevali gradnjo nove šole in 10 do 20 stanovanj za delavce, ki so bili zaposleni na Igu, ureditev središča naselja ter izgradnjo dveh transformatorskih postaj.⁷⁶⁴ Tudi za to in naslednja desetletja je značilno, da je financiranje prepotrebne infrastrukture večkrat izpadlo iz občinskih letnih načrtov, kar je sprožalo nejevoljo tako pri domačinih kot pri krajevnih odbornikih. Ti so razmere odkrito kritizirali tudi na občinskih sejah.⁷⁶⁵ Pri vseh infrastrukturnih projektih je bil izjemno pomemben angažma krajanov, brez katerega razvoja ne bi bilo.

761 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 12. 1. 1953, 2; Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, 2; t. e. 28, a. e. 39, Zapisnik zbora volivcev za območje vasi Ig, 21. 5. 1953.

762 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 8. redne seje ObLO Ig, 26. 7. 1953, 1.

763 SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Poročilo sekretarja osnovne organizacije ZKS terena Ig, 27. 10. 1960, 8.

764 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 14, Osnovne smernice perspektivnega plana za dobo 1961–1965, 2.

765 Gl. npr. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 27, a. e. 59, Zapisnik 13. seje zbora združenega dela in zbora krajevnih skupnosti, 24. 6. 1975, Obravnava osnutka družbenega plana razvoja Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 28–30; t. e. 35, a. e. 75, Zapisnik 20. seje zbora krajevnih skupnosti, 23. 1. 1980, Obravnava in sprejem osnutka smernic Ljubljane in ljubljanskih občin do leta 2000, 3; Zapisnik 20. seje zbora krajevnih skupnosti, 23. 1. 1980, Obravnava in sprejem osnutka programa dela skupščine občine in njenih zborov za leto 1980, 15–17.

Oskrba z vodo

Prva vodovodna napeljava za podkrimsko območje je bila zgrajena tik pred prvo svetovno vojno, a bila je dokaj preprosta. Voda, ki je prihajala iz zajetja Krvavice pri Iškem vintgarju, je bila napeljana do vodnjakov (izlivk), napajališč za živino in hidrantov, ki so bili nameščeni po posameznih vaseh. Načrti so sprva vključevali vasi Iška vas, Mala vas, Kot, Staje in grad Sonnegg oziroma pristavo Maierhof, ki so si za izgradnjo vodovodne napeljave prizadevali že od leta 1894. Prebivalci omenjenih vasi so morali namreč vodo zajemati iz reke Iške, v kateri so prav tako napajali živino in prali perilo; težave so imeli zlasti v sušnih mesecih, ko so morali vodo dovažati od drugod. Gradnja vodovodne napeljave se je pričela leta 1910, leta 1912 pa je bil projekt razširjen še na vasi Strahomer, Vrbljene, Tomišelj, Brest ter na zgornji del vasi Studenec - Ig. Zadnja dela so bila zaključena aprila 1914.⁷⁶⁶

Po koncu druge svetovne vojne je bil vodovod registriran pod krajevna gospodarska podjetja. Napeljava je bila zastarela, po nekaterih podatkih že v tridesetih letih ni več zadostovala za lokalne potrebe. Do začetka petdesetih let je bil zaradi zamašenih cevi dovod vode tako slab, da je komaj pokrtil potrebe naselij Iška vas, Kot in Staje. Iz starega vodovodnega omrežja so že pred tem odklopili naselja iz nekdanje občine Tomišelj, nato so črpanje iz lastnega zajetja uredili tudi na Igu.⁷⁶⁷

Prvi načrti za izgradnjo vodovoda na Igu segajo v leto 1946. KLO Ig je ob koncu leta na izredni seji razpravljal o gradnji vodovoda na Igu. Na seji sta bila prisotna tudi zastopnika KPZ Ljubljana, ki je na izžanski grad in pripadajoče posestvo že namestil

766 SI AS 38, IX/3, t. e. 1166, Iška vas in okolica – vodovod. SI AS 186/1, t. e. 78, a. e. 484, Igeldorf Wasserleitung. SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, 20. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 3, 4.

767 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, 3, 4. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 51.

svoje kmetijsko posestvo ter hkrati urejal prostore še za obrtne delavnice. To sta bila Jože Selšek, upravnik kmetijskega posestva na Igu, in Jože Bauer, vodja odseka za gospodarska podjetja pri Oddelku za izvrševanje kazni. Prisotni so si ogledali lokacijo za zajetje vode in sklenili, da naj kazenski zavod najprej poskrbi za pripravo načrtov in okvirnega proračuna, nato pa zopet stopi v stik s KLO Ig, da skupaj pričnejo z gradbenimi deli.⁷⁶⁸ Izanski grad namreč po koncu vojne prav tako ni imel vodovoda, ampak zgolj zbiralnik kapnice. Načrti za ureditev vodovoda za kazenski zavod so že od začetka vključevali oskrbo za prebivalce Iga. Vodo so nameravali črpati iz Studenca pri kapelici, električno črpalko za poganjanje vode pa naj bi dobili kar iz teharskega taborišča.⁷⁶⁹ »*Vaščanom Iga bi bilo s tako preureditvijo vaškega vodovoda prav ustrezno in bi bili, kakor sem zvedel, tudi pripravljeni denarno prispevati za gradbene stroške,*« je novembra 1946 zapisal gradbeni inženir in statik Stanko Dimnik, politični obsojenec, ki je bil na Ig poslan z nalogo, da pregleda grajsko poslopje.⁷⁷⁰

KLO Ig je imel na voljo 300.000 dinarjev posojila za črpalno napravo, kazenski zavod naj bi prispeval strokovna dela in tehnični material, kopanje jarkov pa naj bi se izvedlo udarniško.⁷⁷¹ Izvedba del je na Igu nekoliko zastala, saj je bilo januarja 1948 na zboru volivcev zopet postavljeno vprašanje, kdaj se bo nadaljevalo delo na vodovodni napeljavi.⁷⁷² Dela so se pričela šele jeseni 1948. Takrat je KLO Ig zapisal, da je vodovod »*že 10 let v nerabnem stanju*«. ⁷⁷³ Za obnovo mu je manjkalo 250 metrov cevi, ki jih zaradi pomanjkanja materiala ni bilo mogoče dobiti, zato so nameravali z udarniško akcijo cevi izkopati v Švajgortelnu; vsakega interesenta, ki se akcije ne bi udeležil, so sklenili kaznovati

768 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik izredne seje KLO Ig, 6. 12. 1946. Čoh Kladnik in Piškurič, *Kazen naj obsojenca prevzgoji*, 29, 141, 187–90, 260.

769 SI AS 1267, t. e. MNZ/51, a. e. 982, Tehnično poročilo k obnovi grajskega poslopja Kazenskega posestva Ig pri Ljubljani, 1–3.

770 Prav tam.

771 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik izredne seje KLO Ig, 6. 12. 1946.

772 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Poročilo sklepov zbora volivcev, 27. 1. 1948.

773 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik zbora volivcev KLO - Ig, 5. 9. 1948.

z 250 dinarji za vsak zamujeni dan.⁷⁷⁴ KLO Ig je terjal nazaj tudi zapiralne naprave vodovoda pred naseljem Staje, ki so jih delavci kazenskega zavoda na Igu odstranili v času urejanja vodovodne napeljave za njihov zavod.⁷⁷⁵ Konec leta 1948 je KLO Ig v zapisniku zatrdil, da je vodovod obnovljen; položili so cevi in obnovili črpalko. Potrebovali so še nadzornika črpalke pri zajetju, vodovodni odbor pa naj bi izvolili na masovnem sestanku.⁷⁷⁶ Leta 1948 je bil prav tako zgrajen vodovod za kazenski zavod. Z njim so rešili težave preskrbe z vodo za obsojence in za kmetijsko posestvo, v letnem poročilu pa so zapisali, da so en vod odstopili za prebivalstvo vasi Ig.⁷⁷⁷ A pri uporabi vodovodne napeljave je prihajalo tudi do manjših trenj med KLO Ig in kazenskim zavodom. Leta 1950 je KLO Ig slednjega sklenil opozoriti, da mora pri zalivanju vrta varčevati s porabo vode.⁷⁷⁸ Prav tako je KLO Ig večkrat obravnaval dopis kazenskega zavoda glede plačila prispevka za gradnjo vodovoda. Tajnik KLO Ig je pojasnil, da so prebivalci, uporabniki vodovoda, plačilo odklonili zato, ker se pri končnem znesku ni upoštevalo njihovo delo pri gradnji vodovoda.⁷⁷⁹

Vodovodna napeljava, ki je bila usposobljena leta 1948, očitno ni bila dovolj za lokalne potrebe, saj je modernizacija vodovoda ostala ena od prioriternih nalog tudi v prihodnjem desetletju. Iz obstoječih virov ni popolnoma razvidno, koliko uporabnikov je takratni vodovod dejansko oskrboval. Zapisnik iz leta 1951 navaja, da je bil vodovod v slabem stanju in večina kmetovalcev v KLO Ig brez vode.⁷⁸⁰ Od začetka petdesetih let pravzaprav spremljamo nenehna prizadevanja za popravilo in obnovo vodovoda, kar nam daje vedeti, da prebivalcev ni ustrezno oskrboval s pitno vodo. Načrtovana dela so bila zaradi

774 Prav tam.

775 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 21. redne seje, 23. 11. 1948, 2.

776 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 20. redne seje KLO - Ig, 27. 10. 1948; Zapisnik 21. redne seje, 23. 11. 1948, 1; Zapisnik, 8. 12. 1948, 1.

777 SI AS 1267, t. e. MNZ/13, a. e. 619, Letno poročilo za leto 1948, 51. Piškurič, Začetki zapora na ižanskem gradu, 263.

778 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 11. seje krajevnega I. O. - Ig, 26. 5. 1950, 2.

779 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik sestavljen na 18. redni seji, 8. 9. 1950, 2.

780 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 24. redne seje IO Ig, 12. 1. 1951, 2.

pomanjkanja proračunskih sredstev pogosto preložena, prvič že leta 1953.⁷⁸¹ Zato je bil maja tega leta sprejet predlog o uvedbi krajevnega samoprispevka za popravilo oziroma gradnjo vodovoda za vasi Ig, Staje, Kot, Iška vas in Iška, s katerim so želeli zbrati 1.200.000 dinarjev. V ta namen naj bi prebivalci prispevali po 1000 dinarjev na gospodinjstvo in po 500 dinarjev na hektar zemlje.⁷⁸² Leta 1954 je bil sicer največji del občinskih financ namenjen za popravilo vodovoda Iška–Ig, a namestiti jim je uspelo le en kilometer cevi in usposobiti pomožni rezervoar. ObLO Ig je v poročilu zapisal, da je vodovod dobro deloval le od zajetja do Iške vasi, saj ni bil popravljen v celoti. Kljub temu je dovajal pitno vodo za vse vasi do Iga.⁷⁸³

Sanacija vodovoda je ostala pereče vprašanje tudi po priključitvi Občine Ig k Občini Ljubljana Rudnik. Vodovod, ki se je napajal iz zajetja v Krvavicah, je bil ob koncu petdesetih let tako dotrajan, da je zadostno količino vode dovajal le gostišču v Iškem vintgarju in nekaterim hišam v vasi Iška; voda iz zajetja pa je bila neustrezna. Ker bi obnova tega vodovoda zahtevala izredno visoke stroške, prav tako pa ne bi trajno rešila preskrbe z vodo, se v dokumentih kot ena od možnosti omenja izkoriščanje podtalnice v bližini Tomišlja in izgradnja poskusnega vodnjaka.⁷⁸⁴ A dela na vodovodu za Ig in okoliške vasi so bila odložena, saj je Občina Ljubljana Rudnik v tem času vsa razpoložljiva sredstva namenjala za izgradnjo vodovoda Rudnik–Škofljica, s katero so pričeli leta 1957.⁷⁸⁵ Ižanski vodovod

781 Prav tam. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 5. redne seje ObLO Ig, 12. 4. 1953, 2; Zapisnik 8. redne seje ObLO Ig, 26. 7. 1953, 2.

782 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, 1; t. e. 28, a. e. 39, Zapisnik zbora volivcev za območje vasi Ig, 21. 5. 1953.

783 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, 2. SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 12, 13.

784 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, 20; Zapisnik 4. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 1. 2. 1958, Komunalna dejavnost v letu 1957, 3.

785 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 14, Zapisnik 2. redne seje Sveta za komunalne, gradbene in stanovanjske zadeve, 15. 11. 1957, 2; t. e. 1, Zapisnik 4. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 1. 2. 1958, Komunalna dejavnost v letu 1957, 2, 3.

je zaradi pomanjkanja sredstev ostajal na drugem tiru do konca desetletja, prebivalci, vključno z lokalno ambulanto, pa so čakali na priklop. Zato so morali še vedno uporabljati tudi kapnice, vodnjake, studence in potoke.⁷⁸⁶

Leta 1960 so se kljub začetnemu mrtvilu pričela postopna dela na vodovodu za vasi Ig, Staje in Kot. Načrti so bili skromni: nakup ene črpalke, popravilo rezervoarja in napeljava nove cevi od črpalke do rezervoarja. ObLO Ljubljana Rudnik je za dela namenil milijon dinarjev, poleg tega so predvidevali še prostovoljno delo in denarno pomoč občanov.⁷⁸⁷ V prvi polovici leta 1961 sta bila končno izdelana investicijski program in projekt za rekonstrukcijo vodovoda na Igu. S prvo etapo so pričeli v drugi polovici leta; največji delež denarja so prispevali občani s samoprispevkom.⁷⁸⁸ Svečana otvoritev vodovoda je bila napovedana za december 1961, v *Naši komuni* so se ob tem pohvalili, da je »na Igu vse živo – mladina in odrasli, med njimi smo videli tudi pionirje, ki kopljejo in polagajo zadnje metre cevi«. ⁷⁸⁹ Dogodek je bil tako pomemben za vas, da so ga omenili tudi v šolski kroniki in zapisali: »Po več kot 20. letih je stekel vodovod.«⁷⁹⁰

Kljub poročanju o otvoritvi so dela na vodovodnem omrežju z različno intenzivnostjo potekala tudi v naslednjih letih. Izgradnja vodovoda za Ig in okoliške vasi je ostala najpomembnejša naloga v obdobju med letoma 1961 in 1965, na zborih volivcev pa so sprejeli nove sklepe o uvedbi samoprispevka.⁷⁹¹ Vodovod

786 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 13. 12. 1958, Poročilo Sveta za gradbene in komunalne zadeve za leto 1958, 4, 5; Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, 5, 22.

787 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvajalsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, 2; Zapisnik zbora volivcev 4 volilnih enot, 27. 11. 1960, 1; t. e. 2, Zapisnik 2. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 24. 12. 1960, Poročilo zadnjih zborov volivcev, 2.

788 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 2, a. e. 3, Zapisnik 7. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 19. 8. 1961, Obravnava poročila o izvršitvi družbenega plana in proračuna Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za I. polletje 1961, 23; t. e. 3, a. e. 4, Zapisnik 14. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 28. 2. 1962, Analiza realizacije družbenega plana za leto 1961, 76.

789 *Naša komuna*, 29. 11. 1961, 7, Ig.

790 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 120.

791 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 14, Osnovne smernice perspektivnega plana za dobo 1961–1965, 2.

in oskrba s pitno vodo sta pravzaprav ostajala ena od večjih infrastrukturnih izzivov v naselju vse do konca socializma, dela pa so potekala zelo počasi.

V začetku leta 1962 je bil za rekonstrukcijo vodovoda znova potrjen predlog o uvedbi posebnega krajevnega samoprispevka, tokrat v naravi. Obsegal je kopanje jarkov, polaganje cevi in prispevek v lesu. Pri individualnih nalogah posameznih zavezancev (to so bili zasebni kmetijski proizvajalci, obrtniki, samostojni in svobodni poklici, delavci in uslužbenci, ki so imeli stalno bivališče na območju vasi Ig, Staje, Iška vas, Kot in Iška) so upoštevali njihovo gospodarsko moč.⁷⁹² Kljub temu so sredi leta 1962 poročali, da so zaradi pomanjkanja finančnih sredstev izvedli le nekaj manjših del, ki so jih plačali iz sredstev vodovodnega odbora,⁷⁹³ posamezna dela pa so bila izvedena leta 1963.⁷⁹⁴

Na neustrezno vodovodno ureditev je opozarjal tudi ponovni izbruh črevesnih bolezni v letih 1963 in 1964 tako na območju Iga kot v sosednjem Tomišlju, kar je bila posledica slabe kakovosti vode iz vodovoda.⁷⁹⁵ »*Vodovod Ig–Tomišelj je šele v gradnji, precej prebivalcev pa vodo istega vodovoda že uporablja,*« so zapisali v *Naši komuni* in opozorili, da zajetje ni ustrezno.⁷⁹⁶ Za dokončno ureditev in vzpostavitev vodovoda bi potrebovali najmanj 30 milijonov dinarjev, ki pa jih Občina Ljubljana Vič - Rudnik ni zmogla zagotoviti. Prebivalci bi morali vodo iz

792 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 1, a. e. 1, Obrazložitev predloga dnevnega reda 15. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ter 13. skupne seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik, 31. 3. 1962, 2; t. e. 3, a. e. 4, Zapisnik 15. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 31. 3. 1962, Poročilo in predlog k odloku o vpeljavi posebnega krajevnega prispevka za rekonstrukcijo vodovoda za vasi Ig pri Ljubljani, Staje, Iška vas, Kot in Iška; Odlok in predlog k odloku o vpeljavi posebnega krajevnega prispevka za rekonstrukcijo vodovoda za vasi Ig pri Ljubljani, Staje, Iška vas, Kot in Iška, 31. 3. 1962, 1, 2.

793 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 3, a. e. 5, Zapisnik 19. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 30. 6. 1962, Poročilo sveta za komunalne zadeve ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za prvo polletje 1962, 6.

794 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 8, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 21. 9. 1963, Poročilo o izpolnjevanju družbenega plana za leto 1963 Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 32.

795 *Naša komuna*, julij–avgust 1964, 5, Dolgoročno kmetijsko načrtovanje. *Naša komuna*, september 1964, 6, Ne igraymo se z zdravjem.

796 *Naša komuna*, september 1964, 6, Ne igraymo se z zdravjem.

vodovoda prekuhavati, a jih na nevarnost uporabe neprekuhane vode nihče ni niti opozoril.⁷⁹⁷ »*Sicer pa bi bil nemara najboljši ukrep, da bi se vodo enostavno zaprlo, dokler vodovodni odbor na Igu ne dobi potrebnih sredstev oziroma, dokler ne zagotovi, da bo iz cevi pritekla zdravju neškodljiva voda,*« so še dodali.⁷⁹⁸ Poleg tega, da je bila voda iz vodovoda v poletnih mesecih oporečna, pa je bila po poročanju *Naše komune* tudi dražja od tiste, ki so jo pili prebivalci Ljubljane.⁷⁹⁹

Tudi po izgradnji vodovoda je bila napeljava daleč od moderne. V Mizarstvu in tapetništvu Ig so okoli leta 1963 let za delavce in tiste, ki so tam stanovali, zgradili tuše in pralnico, medtem ko drugje v stavbi, »*tam kjer smo mi stanovali, ni bilo ne vode ne stranišča [...] vodo si si pa prinesel, v vedru si si prinesel, da si imel gor vodo, potem si pa po domače čez okno ven vrgel, če ni bilo nobenega tam zunaj.*«⁸⁰⁰ Vodovodna napeljava je v stanovanjske hiše postopoma prišla od sredine desetletja.

Krajevna skupnost Ig je imela v letu 1965 osem kilometrov krajevnega vodovoda. Razširitvena dela so nato z majhnimi koraki napredovala v letih 1965 in 1966, sredstva so bila predvidena še za leto 1967.⁸⁰¹ Krajevne skupnosti, ki so morale same skrbeti za nadgradnjo in razširitev vodovodov ter za razna vzdrževalna dela, so se vsako leto ob sprejemanju letnih načrtov potegovala za sredstva. Zaradi skromnih investicijskih sredstev, s katerimi je razpolagala Občina Ljubljana Vič - Rudnik, je med njimi prihajalo do rivalstva in dokazovanja, katera bolj potrebuje

797 Prav tam.

798 Prav tam.

799 *Naša komuna*, januar 1965, 4, Ižanci pijejo predrago vodo.

800 Pričevanje S. P. (r. 1945).

801 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 20, Zapisnik 43. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 16. 12. 1965, Analiza pogojev gospodarjenja v letu 1965, 44, 61; t. e. 11, a. e. 21, Zapisnik 47. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 10. 3. 1966, Poročilo in predlog proračuna Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1966 (denarni podatki v novih dinarjih), 6; t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 54. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 13. 10. 1966, Poročilo in zaključni račun komunalnega sklada za leto 1965 in problematika komunalnega urejanja na območju Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 20; t. e. 12, a. e. 25, Zapisnik 59. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 2. 2. 1967, Analiza pogojev gospodarjenja v letu 1967 in predlog osnutka proračuna občine za leto 1967 ter predlog sklica zborov volivcev in zborov delovnih ljudi v delovnih organizacijah, 11.

denar.⁸⁰² Karel Pfundner, ravnatelj osnovne šole Ig, je na eni od takih občinskih razprav leta 1967 zatrdil, da bodo »[s]redstva v višini 4 milijone din za vodovod in ostalo« preskromna za vse dejavnosti, ki jih ima krajevna skupnost predvidene.⁸⁰³ »Ves primanjkljaj bo krit s samoprispevkom,« je še pojasnil.⁸⁰⁴ A že v naslednjem letu so sredstva za obnovo ižanskega vodovoda zopet izpadla iz predloga proračuna, čeprav je Krajevna skupnost Ig prejela odločbo sanitarne inšpekcije, ki ji je nalagala sanacijo neustreznega zajetja.⁸⁰⁵ Tudi v naslednjih letih je krajevna skupnost pogosto izpadla pri dodeljevanju dodatnih sredstev za reševanje težav z vodovodom.⁸⁰⁶ Krajsani so s samoprispevki in prostovoljnim delom med letoma 1965 in 1970 še naprej pomagali pri manjših delih na vodovodu, krajevna skupnost pa je v obnovo preusmerjala sredstva, ki jih je dobila za redno poslovanje.⁸⁰⁷ Leta 1972 je uredila zajetje v Krvavicah. Nekaj manj kot dve tretjini stroškov je prispevala občina, ostalo pa je krajevna skupnost zbrala sama, večinoma s prispevkom za vodo. A izvir je imel vode dovolj le ob visokem vodostaju, sicer pa so morali vodo črpati iz reke. Zaradi visokih stroškov za črpanje so želeli že takrat zagotoviti nov in stabilen vodni vir.⁸⁰⁸ Leta 1973 je Krajevna skupnost Ig s pomočjo gasilnih društev očistila še

802 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 11, a. e. 21, Zapisnik 47. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 10. 3. 1966, razprava k Obravnavi in sprejemu resolucije o usmeritvi razvoja občine v letu 1966 in proračuna občine za leto 1966, 40–47.

803 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 13, a. e. 26, Zapisnik 62. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 30. 3. 1967, razprava k Predlogu resolucije o usmeritvi občine v letu 1967 in predlogu proračuna Občine Ljubljana Vič Rudnik za leto 1967, 18.

804 Prav tam.

805 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 14, a. e. 31, Zapisnik 15. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 28. 3. 1968, razprava k Predlogu resolucije o usmeritvi razvoja Občine Ljubljana Vič Rudnik v letu 1968 in k Predlogu odloka o proračunu Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1968 ter Predlogu odloka o spremembi odloka o sredstvih za financiranje vzgoje in izobraževanja ter predloga finančnih načrtov posebnih računov za leto 1968, 23.

806 Gl. npr. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 19, a. e. 43, Zapisnik 27. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 20. 5. 1971, Pojasnila in odgovori na predloge in sklepe zborov volivcev, ki so bili v času od 20. februarja do 5. marca 1971, 14.

807 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 20, a. e. 44, Zapisnik 28. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 24. 6. 1971, Analiza /problematika/ krajevnih skupnosti Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 83, 84.

808 *Delo*, 13. 10. 1972, 7, Ižanske želje in žep.

obstoječe vodne rezervoarje na svojem območju, saj je to zahtevala inšpekcijska služba.⁸⁰⁹

Za potrebe Iga je bila voda zajeta v izviru Studenec sredi naselja (pod cesto in pod hišami). Izvir je bil kraški, kalnost in slaba bakteriološka slika pa sta že zgodaj pokazali na njegovo neustreznost. Vodo so iz izvira črpali v rezervoar nad Igom, iz katerega so jo distribuirali uporabnikom. Ker zajetje in vodovod nista ustrezala sanitarnim zahtevam, so morali vodo klorirati, prav tako je bil slab pritisk vode. V sedemdesetih letih je bila kot možnost za sanacijo predvidena raziskava podtalnice pod Iškim vršajem, za katero pa se je zanimal tudi Mestni vodovod Ljubljana.⁸¹⁰ Idejni načrti za novo vodarno v Brestu in hidrološke raziskave Iškega vršaja so bili narejeni leta 1975, vodovod so začeli graditi decembra 1979, vodarno pa februarja 1980. Dograjena je bila novembra 1981.⁸¹¹

Ig ni imel sreče pri priklopu na nov vodni vir. Kmalu se je namreč izkazalo, da je želelo mesto Ljubljana odkrite zaloge vode nameniti izključno za lastno oskrbo s pitno vodo. Ta namera je poskrbela za nemalo slabe volje na Igu in v sosednjih krajevnih skupnostih, ki niso bile predvidene za priklop na vodarno v Brestu. »*Popolnoma se strinjam, da je potrebno z vodo, katere je na Barju edino veliko, oskrbeti tiste, ki danes pijejo higiensko oporečno vodo in se ta voda črpa izpod njihovih nog,*« je povedal delegat Krajevne skupnosti Ig Franc Brenčič na eni od razprav.⁸¹² Hkrati pa je protestiral: »*Ne strinjamo se, da se skozi območja izpeljujejo vodovode od magistrale-avtoceste za nekoga,*

809 Naša komuna, 9. 11. 1973, 4, Očiščeni vodovodni rezervoarji.

810 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 51. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 20, a. e. 45, Zapisnik 32. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 9. 12. 1971, Informacija o industrijski proizvodnji in izvozu v občini v razdobju januar-september 1971, 6; t. e. 24, a. e. 52, Zapisnik 55. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 24. 1. 1974, Spišek vodovodov in ustreznost pitne vode Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 3.

811 Kaučič, Že jeseni več pitne vode za Ljubljano, 5. Legat Čož, Vode nam ne bo primanjkovalo, 2.

812 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 36, a. e. 77, Zapisnik 26. seje zbora krajevnih skupnosti, 16. 7. 1980, Obravnava osnutka dogovora o temeljih družbenega plana mesta Ljubljane za obdobje 1980–1985, 18.

ki je pač higiensko neoporečen in je vode verjetno bolj potreben, kot tisti, ki na tem območju žive. Smatramo, da je nesprejemljivo stališče pristojnih organov in organizacij skupščine mesta Ljubljane in delovnih organizacij, ki na tem delajo, da se lokalni vodi (konkretno na Igu) ne morejo priključiti na ta vodovod.»⁸¹³

A območje Krajevne skupnosti Ig se je še naprej v celoti oskrbovalo z vodo iz lokalnega vodovodnega sistema. Voda je bila občasno neustrezne kakovosti in jo je bilo treba klorirati.⁸¹⁴ Zahteve po priklopu na vodarno v Brestu so se znova pojavile leta 1984, ko je Ig prizadela epidemija griže (prvi primeri so se pojavili konec decembra 1983).⁸¹⁵ »Mi smo vsi zboleli za silvestra,« se je spominjal takratni ižanski veterinar. »Jaz sem bil dežuren in nisem smel nič piti in [...] otroci in jaz smo pili malinovec z vodo,« žena pa ne, »ona je bila čisto zdrava, mi trije pa tako bolni, za znoret.«⁸¹⁶ Zaradi povišane temperature, bruhanja in driske je zdravniško pomoč poiskalo skoraj 200 prebivalcev, nekaj se jih je zdravilo celo na infekcijski kliniki. Bakteriološke preiskave so odkrile, da je bila voda iz zajetja na Igu oporečna zaradi fekalne kontaminacije. Sanitarna inšpekcija je odredila, da mora upravljavec vodovoda zajetje redno klorirati, prebivalci pa vodo pred uporabo prekuhavati. Ig je napravo za kloriranje sicer imel, a je bila zastarela in ni delovala pravilno. Sredstva za sanacijo naj bi zagotovila zveza komunalnih skupnosti, medtem ko je bila izvedba sanacije dolžnost Krajevne skupnosti Ig.⁸¹⁷

Kljub omenjenim težavam se je Ig do konca socializma oskrboval z vodo iz lastnega zajetja, Krajevna skupnost Ig pa je z majhnimi koraki obnavljala dotrajani krajevni vodovod. Leta 1985 so zamenjali 1,2 kilometra cevi, podobno opravilo so načrtovali tudi leta 1986.⁸¹⁸ Ob sprejemanju družbenega plana Občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1986–1990 je delegacija

813 Prav tam, 18, 19.

814 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 47, 106.

815 Čož, Takojšnja sanacija, 6. Pričevanje B. P. (r. 1949).

816 Pričevanje B. P. (r. 1949).

817 Čož, Takojšnja sanacija, 6.

818 Jesenovec, Ko presenetijo Ižanci, 5.

Krajevne skupnosti Ig ponovno izpostavila oskrbo z vodo kot eno največjih težav. »Sanacija vodooskrbe na področju vodovoda Ig–Iška vas zajema poleg sanacije črpališča, ki je bila v danem trenutku izbrana za najhitrejšo začasno rešitev, tudi sanacijo celotnega vodovodnega omrežja, izdelavo podzemskega katastra za omenjeno področje, priključitev na mestni vodovod in prevzem v upravljanje,« so povedali delegati.⁸¹⁹ »Glede na dosedanja velika vlaganja uporabnikov vodovoda pri novogradnji, vzdrževanju in popravilih smo prepričani, da bodo z enako zavzetostjo in odgovornostjo obnavljali in dograjevali objekte vodooskrbe, vendar predvidena vlaganja daleč presegajo zmožnosti izključno uporabnikov. Zato pričakujemo večje angažiranje širše družbene skupnosti za dokončno ureditev vodooskrbe na našem področju,« so še izjavili.⁸²⁰ Priprave na sanacijo krajevnega vodovoda, ki je bila pogoj za priklop na vodovod Brest, so se pričele šele ob koncu leta 1994.⁸²¹

Ižica

Življenje Ižancev je bilo od nekdaj povezano z vodo, s katero je bogato to območje, najsi gre za reko Ižico, vode Ljubljanskega barja, ki so krojile naravo obdelovalnih površin, ali podtalnico v nanosih Iškega vršaja.

Ižica⁸²² izvira sredi Iga v dveh kraških izviri. Večji, tako imenovani Studenec, je dolgo časa dajal naselju njegovo prvotno ime, ki se je dokončno izgubilo šele po drugi svetovni vojni. Ižica od izvira naprej leno teče v svoji strugi po Ljubljanskem barju. Dolga je 12 kilometrov ter ima v vsem svojem toku majhen padec in energijo, stalno vodo v višini od 0,5 do 1,5 metra in je od izvira do izliva bogato porasla z vodnimi rastlinami. Njena

819 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 46, a. e. 97, Zapisnik 27. seje zbora krajevnih skupnosti, 24. 4. 1985, Pisni predlogi, pripombe, stališča k osnutku dogovora o temeljih družbenega plana Občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1986–1990, 3.

820 Prav tam.

821 B. V., Komunalna infrastruktura se izboljšuje, 6.

822 Pojavlja se tudi pogovorno ime Iščica ali Išca/Ižca.

struga se je s časom spreminjala in na obširni poplavni ravnici odlagala svoje sedimente. Reka se napaja z vodo iz prostranega porečja, ki obsega hribovje in kraške planote južno od Ljubljanskega barja. V gornjem toku, ob izhodu iz naselja, se ji priključi pritok Draščica, nekoliko nižje pa še Želimeljščica, prav tako pa sprejema vodo iz melioracijskih odvodnikov na Ljubljanskem barju. Na južnem robu Ljubljane se izliva v Ljubljanico.⁸²³

Izpod visoke skale priteče prvi studenec, ki je obzidan, ima s kamni obloženo strugo. Leži meter ali malo več pod cesto, ki pelje nad njegovim izvirom. [...] Na cesti stoji kot branik par metrov dolg in meter visok zid iz kamna, sredi zidu pa kapelica, oboje v zaščito pešcev in voznikov. Nato je nakrit izvir, obdan s kamnitimi stopnicami, malo dalje pa je par kamnitih plošč, kjer so Ižanke prale perilo. Ta del studenca, po katerem ima tudi vas prvotno ime ‚Studenec‘, žene takoj mehanizem pri Škrabovi kovačiji, nato pa se združi z ostalimi izviri, ki v smeri proti vzhodu pritekajo iz pod hriba in skal v taki množini, da naraste v mogočen tok, ki poganja dva mlina in žago,⁸²⁴

je v svojih spominih zapisal Martin Kocmur. Kapelica je bila odstranjena v začetku petdesetih let.⁸²⁵ Ižica pa ni poganjala le mline in žage, uporabljale so jo tudi strojarne (Zdravjeva in Čebularjeva).⁸²⁶ V Ižici so še dolgo po koncu vojne napajali živino, bila je vir pitne vode, ženske so v njej prale perilo, otroci pa so se v prostem času igrali in kopali.⁸²⁷

823 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 20. Orožen Adamič idr., Ig, 101. Budja in Mlekuž, Poplavna ravnica Ižice, 361. RTV 365 – Ižica.

824 SI AS 1351, t. e. 1, a. e. 2, Izviri, studenci, potoki in reke, 4.

825 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik zasedanja celokupnega odbora KLO Ig, 29. 4. 1950; Zapisnik zasedanja celokupnega odbora KLO Ig, 27. 5. 1950.

826 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 14, 15. SI AS 1351, t. e. 1, a. e. 1, Ižansko, 71. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 22. RTV 365 – Ižica.

827 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana - Rudnik, 8. 12. 1956, 23; t. e. 3, a. e. 15, Zapisnik 12. redne seje Sveta za splošno upravne in notranje zadeve ObLO Ljubljana - Rudnik, 25. 9. 1959, 2; Poročilo o cestno prometni varnosti za leto 1958, 27. 6. 1959, 9, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, 2. RTV 365 – Ižica. Pričevanje A. Ž. (r. 1943). Pričevanje S. P. (r. 1945).

Perilniki za pranje perila so bili kamniti, leseni ali kovinski. Skupni perilniki so se nahajali na Studencu, pri brvi v Zabrvu ter pri potočku, ki je tekel iz Švajgartelna. Tam je bilo tudi dolgo betonsko korito za napajanje živine, »s korcem si moral vodo notri naliti in so krave pile«. ⁸²⁸ Napajališče za krave in konje je bilo tudi v Zabrvu in na Studencu. »Kopali smo se pa v ,gorklci'. To je bila Draščica [...] tik pred izlivom v Iščo [...] je bila razširjena struga in notri smo se kopali. Z vsemi žabami pa tistimi stvarmi, kar je bilo notri, pijavke. In tam smo se hodili tudi umivati kadar je bila žetev, pa si bil ves od tistega prahu, smo hodili tja se potem oprati. Doma itak ni bilo vode take, si jo moral ali naštirnati ali iti na potok iskat.« ⁸²⁹

Do leta 1957 naj bi Ižica in njeni pritoki na svoji poti po Ljubljanskem barju redno poplavljali »več 100 ha zemljišč« in s tem pripomogli k zamočvirjanju kmetijskih površin. ⁸³⁰ Vzrok ni bila le neurejenost struge, ampak tudi zajezev izliva Ižice v Ljubljanico. Po odstranitvi praga na Špici leta 1955 so se odprle tudi možnosti za poglobitev in izravnavo struge Ižice. Z regulacijo so pričeli leta 1957, projekt zanjo je naredil inženir Viržikovski, predvideval pa je poglobitev dna ob izlivu in izpeljavo enotnega naklona vse do Iga. Prvotno zamišljeni profil struge so morali nekoliko zmanjšati, saj je izkop kmalu pokazal, da so posegli v plast nestabilne polžarice (apnenčaste gline), zaradi česar je prihajalo do usedanja dna in brežin. Regulacija je bila izpeljana do leta 1961, izravnani so bili številni rečni zavoji in odstranjena velika količina nanosov z dna struge. ⁸³¹ Sočasno z regulacijo je bila predvidena izdelava štirih mostov: na Ižanski cesti, na Peruzzijski cesti, na cesti v Hauptmance ter na poljski poti Ig–Lavrica. Tudi tu so se srečevali z nestabilnostjo barjanskega terena, tako da je bil izgrajen le most na Ižanski cesti, drugi pa so še dolgo ostali v stari podobi. ⁸³²

828 Pričevanje S. P. (r. 1945).

829 Prav tam.

830 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 20.

831 Prav tam, 20, 21.

832 Prav tam, 21.

Kapelica na Studencu

Hrani: SEM, Zbirke fotografij. Foto: Rado Kregar

Omenjena regulacija je bila izvedena za tako imenovane desetletne poplave, s čimer so osušili okoli 4200 hektarov zemljišč. Kljub temu to ni vodilo v bolj pospešeno kmetovanje na barjanskih tleh. Zaradi nerednega vzdrževanja vodotoka in novih sedimentov, ki so jih nanесли pritoki Ižice, je struga v dvajsetih letih po regulaciji precej propadla, njeni bregovi pa so se zarasli. Reka je zato še vedno poplavljala, a v manjšem obsegu.⁸³³ Skozi Ig Ižica ni nikoli poplavljala. Njena struga naj bi bila na splošno v dobrem stanju,⁸³⁴ vzdrževalna dela skozi naselje pa so

833 Prav tam, 21, 110.

834 Prav tam, 22.

Razglednica Iga s pogledom na središče vasi in izvir Ižice. V ozadju je nekdanji sedež krajevne skupnosti, v ospredju zapornice na Ižici.

Osební arhív avtorice

predvidevali le, »*ko se bo za to pokazala potreba, najsibo vsled zazidave, ali katerega drugega interesa*«. ⁸³⁵

Če je bil človek včasih prilagojen naravi reke, se je s pospešeno urbanizacijo to spremenilo. Gradnje so posegale v bližino struge, človek pa jo je s svojo dejavnostjo onesnaževal. ⁸³⁶ Kljub takemu razvoju bistveni vodnogospodarski posegi niso bili načrtovani. Urejanje Ižice znotraj naselja Ig ni bilo predvideno, ob njej naj bi uredili le manjše rekreacijske pasove ali zelenice. Ker so bili novi zazidalni kompleksi načrtovani pretežno na propustnih tleh, je podrobni urbanistični red iz sedemdesetih let ocenil, da jih površinske vode niso ogrožale. Predvidel je le ureditev potoka Draščica, ki je tekkel skozi naselje Rastuka, in sicer zamenjavo oziroma povečanje propusta pod asfaltno cesto ter izkop nekaj manjših melioracijskih jarkov. ⁸³⁷

⁸³⁵ Prav tam, 110.

⁸³⁶ RTV 365 – Ižica. Dimitrić, Krajevni praznik v upornem Igu, 4.

⁸³⁷ SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 41.

Ceste

Slaba urejenost cest je bila naslednja težava prebivalcev Iga. KLO Ig je imel leta 1948 23 kilometrov krajevnih cest, ki so bile v zelo slabem stanju. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev je lahko izvajal zgolj manjša popravila. Na OLO Ljubljana okolica je naslovil prošnjo za odobritev dodatnih finančnih sredstev za nakup gramoza, za prevoz materiala pa je računal na udarniško delo krajanov.⁸³⁸ Načrtoval je tudi popravilo maharskega mostu čez reko Ižico, za kar je nameraval uvesti samoprispevek. Prispevek za stroške dovoza materiala so bili dolžni plačati lastniki tistih zemljišč, ki so ležala od mostu naprej.⁸³⁹

Občinske in vaške ceste ter urejanje in posipanje štradoxov so bili, skupaj z drugimi infrastrukturnimi izzivi, pogost predmet občinskih sestankov tudi v začetku petdesetih let.⁸⁴⁰ Praviloma je šlo za popravila manjšega obsega. Leta 1950 so na primer z dovozom gramoza popravili nekaj cest krajevnega značaja, za pomoč pri ureditvi Studenca pa so obvezali vaščane, ki so tam napajali živino.⁸⁴¹ Popravila so še naprej potekala večinoma s pomočjo prostovoljnega dela krajanov,⁸⁴² pri čemer so obnavljali le manjše odseke. Leta 1954 so uredili zgolj en cestni ovinek, in sicer pri ekonomiji kazenskega zavoda.⁸⁴³ Ob obnovi in vzdrževanju lokalnih cest med letoma 1956 in 1957 pa so krajanji prispevali več kot polovico vseh stroškov s prevozi materiala.⁸⁴⁴ Za čiščenje in vsakodnevno vzdrževanje cest je Občina

838 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Sklepi prve redne seje v letu 1948.

839 Prav tam. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Poročilo sklepov zbora volivcev, 27. 1. 1948.

840 Gl. npr. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, 2; t. e. 28, a. e. 39, Zapisnik zbora volivcev za območje vasi Ig, 21. 5. 1953.

841 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik zasedanja celokupnega odbora KLO Ig, 29. 4. 1950.

842 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 8. redne seje ObLO Ig, 26. 7. 1953, 2. SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 4. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 1. 2. 1958, Letno poročilo o delu in vzdrževanju ceste IV. reda na področju Občinskega ljudskega odbora Ljubljana - Rudnik v letu 1957, 1, 2.

843 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 12, 13.

844 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 4. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 1. 2. 1958, Letno poročilo o delu in vzdrževanju ceste IV. reda na področju Občinskega ljudskega odbora Ljubljana - Rudnik v letu 1957, 1, 2.

Ljubljana Rudnik zaposlovala cestarje.⁸⁴⁵ Glavno cesto na Igu je v tem času večinoma uničevala in onesnaževala živina, ki so jo vodili na pašo in na vodo. Urejanje je prineslo zgolj kratkotrajne rešitve, zato so se pojavljali tudi pozivi za prepoved vodenja živine po glavni cesti.⁸⁴⁶

Prometno varnost v vasi so ogrožali nekateri nepregledni ovinki in mostovi v slabem stanju.⁸⁴⁷ Popravila so bile potrebne tudi zapornice na Ižici in brv prek nje.⁸⁴⁸ Ko je leta 1960 slabo vreme povzročilo dodatno škodo na cestah in mostovih, je ObLO Ljubljana Rudnik za popravilo sicer dodelil nekaj sredstev iz cestnega sklada, a v večji meri zopet računal na pomoč lokalnih prebivalcev.⁸⁴⁹ Večjo težavo v prometu sta povzročala še sejmišče za Gostiščem Gerbec in javna tehnična. Slednja se je nahajala na dvorišču pred gostiščem, ki je bilo od ceste III. reda oddaljeno le nekaj metrov. V času sejmov, ki so potekali enkrat mesečno, in odkupov, ki so potekali jeseni, se je pri gostišču zbralo veliko vprežnih vozil, tudi do 70. Tista, ki niso mogla na dvorišče, so stala na cesti, ki je bila v tem delu ozka in ovinkasta, in so ovirala promet.⁸⁵⁰ »Dogajajo se tudi primeri, da je vprega brez vsakega nadzorstva na cesti in dvorišču, dočim se lastniki nahajajo v gostišču,« so se pritoževali na seji občinske komisije za prometno varnost ter predlagali ureditev parkirišča na Igu.⁸⁵¹

Spremembe v načinu življenja so kmalu prinesle nove potrebe. Če je bilo v petdesetih letih lokalni skupnosti pomembno zgolj urejanje cest, v šestdesetih že vidimo nenehna prizadevanja za asfaltiranje glavne ceste skozi naselje. V začetku tega

845 Prav tam, 2.

846 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana - Rudnik, 8. 12. 1956, 23; t. e. 3, a. e. 15, Zapisnik 12. redne seje Sveta za splošno upravne in notranje zadeve ObLO Ljubljana - Rudnik, 25. 9. 1959, 2; Poročilo o cestno prometni varnosti za leto 1958, 27. 6. 1959, 9.

847 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 20, Zapisnik 1. redne seje prometno-varnostne komisije ObLO Ljubljana - Rudnik, 17. 3. 1960, 2.

848 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev 4 volilnih enot, 27. 11. 1960, 2.

849 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 2. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 24. 12. 1960, Poročilo zadnjih zborov volivcev, 2.

850 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 20, Zapisnik 3. redne seje prometno varnostne komisije ObLO Ljubljana - Rudnik, 25. 4. 1960, 2, 3.

851 Prav tam, 2.

desetletja so prav tako ugotavljali, da bi bilo treba urediti avtobusne povezave z vasmi iz ižanskega zaledja, »ker je v teh vaseh zelo veliko ljudi, ki se vozijo s kolesom oziroma hodijo peš na delo in tako prihajajo na delovno mesto utrujeni«. ⁸⁵² Avtobusna povezava med Igom in Ljubljano je delovala najkasneje od leta 1946, ⁸⁵³ od leta 1950 je Slovenija avtopromet – SAP ob določenih dnevih uvedel podaljšano linijo do mlina v Iški. KLO Ig je ob tem uredil tudi garažo za avtobus na Igu. ⁸⁵⁴ Po drugi strani so povezavo do Golega še v začetku šestdesetih let onemogočale slabe ceste, razmišljali so tudi o povezavi z Želimljami, Tomišljem in Brestom. ⁸⁵⁵

Občina Ljubljana Vič - Rudnik je odgovornost za urejanje cestne infrastrukture prelagala na krajevno skupnost, lokalna podjetja in krajeane. ⁸⁵⁶ Krajevna skupnost Ig je sredi šestdesetih let upravljala z 11,3 kilometra krajevnih potov in sedmimi mostovi. ⁸⁵⁷ Sredi desetletja je bila asfaltirana cesta od Ljubljane do Iga in dva odseka na cesti Ig–Golo, ki sta bili cesti III. reda. ⁸⁵⁸ Stanje druge cestne infrastrukture pa se do konca desetletja ni bistveno izboljšalo. Eden od zborov volivcev je še leta 1969 izpostavil nujno rekonstrukcijo ceste skozi Ig, ki naj bi bila v obupnem stanju, za njeno čiščenje in vzdrževanje pa predlagal zaposlitev stalnega cestarja. ⁸⁵⁹ Občina Ljubljana Vič - Rudnik je

852 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, 1.

853 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 15.

854 SI AS 271, t. e. 14, a. e. 248, Avtobusna proga Ljubljana–Ig, odobritev voznega reda, 2. 3. 1950; Avtobusna proga Ljubljana–Ig – ukinitev praznih voženj, 28. 2. 1950. Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, zadnja platnica.

855 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, 1.

856 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 23, Zapisnik 54. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 13. 10. 1966, Poročilo o realizaciji programa za popravila in rekonstrukcije cest in ulic v letu 1966, 2; t. e. 14, a. e. 30, Zapisnik 12. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 1. 2. 1968, Poročilo o delu skupščine občine in njenih organov, 3.

857 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 12, a. e. 25, Zapisnik 59. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 2. 2. 1967, Analiza pogojev gospodarjenja v letu 1967, 77.

858 Prav tam, 75.

859 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 34, Zapisnik 25. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 27. 2. 1969, Informativno poročilo o poteku zborov volivcev in zborov delovnih ljudi v času od 8. 2. do 16. 2. 1969, 16.

krajanom odgovorila: »*Zahtevo po urejanju ceste II. reda skozi naselje Ig je skupščina obravnavala v sklopu programa sanacij poškodb ob poplavih ter za sanacije ceste odobrila v letu 1969 znesek 500.000 dinarjev ob pogoju, da bo tudi republiški cestni sklad sofinanciral dela. Cesto skozi naselje Ig, ki je cesta III. reda, vzdržuje Cestno podjetje Ljubljana, kateremu bomo posredovali vašo prošnjo po stalnem cestarju.*«⁸⁶⁰

Nasploh je bila cestna infrastruktura v Občini Ljubljana Vič - Rudnik slaba. Leta 1970 so bili od vseh cest v občini asfaltirani zgolj trije odstotki, do leta 1971 je številka narasla na pet odstotkov. Izvenmestne ceste (takrat imenovane ceste IV. reda) so bile potrebne nenehnega popravila. Pogosto so tekle po barjanskih ali hribovitih predelih občine in so se zato hitreje uničile. Pomanjkanje proračunskega denarja je bilo glavna ovira pri sanacijah.⁸⁶¹ Vzdrževanje krajevnih poti je bilo v sedemdesetih letih naloga krajevnih skupnosti, vzdrževanje cest IV. reda pa Komunalnega podjetja Vič. Podjetju je primanjkovalo cestarjev, zlasti na podeželju, kjer so zaradi nizkega plačila težko dobili delovno silo. Krajevne skupnosti so po drugi strani z dodeljenim denarjem večinoma lahko kupile le gramoz, medtem ko so morale za popravilo računati na prostovoljno delo krajanov.⁸⁶² Kako malo je bilo sredstev in kako pomembno je bilo prostovoljno delo, vidimo iz poročila o vzdrževanju cest IV. reda, v katerem so se pohvalili: »*S takim načinom vzdrževanja se z minimalnimi sredstvi dosežejo dokaj dobri uspehi, saj nihče ne bi mogel s tako nizkimi sredstvi vzdrževati krajevnih poti.*«⁸⁶³

860 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 34, Zapisnik 26. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 27. 3. 1969, Odgovor na pripombe zborov volivcev, ki so bili od 8/2 do 16/2-1969, 18.

861 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 19, a. e. 42, Zapisnik 21. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 10. 12. 1970, Srednjeročni program gradenj in rekonstrukcij cest IV. reda, mestnih ulic in cestnih objektov (1971–1975), 1; Zapisnik 25. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 25. 3. 1971, Obravnava poročila o vzdrževanju cest IV. reda in mestnih ulic, 32.

862 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 19, a. e. 42, Zapisnik 25. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 25. 3. 1971, Obravnava poročila o vzdrževanju cest IV. reda in mestnih ulic, 3–6; t. e. 20, a. e. 44, Zapisnik 28. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 24. 6. 1971, Analiza /problematika/ krajevnih skupnosti Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 83, 84.

863 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 19, a. e. 42, Zapisnik 25. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 25. 3. 1971, Obravnava poročila o vzdrževanju cest IV. reda in mestnih ulic, 5.

Krajane je jezilo, da je urejanje cest nenehno izpadalo iz občinskega proračuna. Ko je asfaltiranje ceste skozi Ig leta 1972 ponovno izpadlo, se je izžanski odbornik Jakopin oglasil v razpravi. Povedal je, da so krajani na vseh zboreh volivcev zahtevali asfaltiranje cest skozi naselje, da pa so pripravljeni tudi sami nekaj prispevati.⁸⁶⁴ »Konkretno moram povedati, da vsaki dve uri vozi skozi Ig avtobus, imamo ambulanto, v kateri ne moremo imeti odprtih oken zaradi prahu in ne vem, zakaj ta cesta ni prišla v program letos, saj je v srednjeročnem programu. Predvidena pa je ureditev cest, po katerih ne vozi avtobus in ki so v slabem stanju zaradi črnograditeljev,« je bil kritičen.⁸⁶⁵ Dodal je, da so ljudje že preveč obremenjeni z raznimi prispevki: »Ob prispevku 40:60 pri nas ceste Ig, Iška Loka, Matena ne bomo nikdar asfaltirali. Zakaj? Ves vodovod gre s samoprispevkom, elektrifikacija gre na račun občanov, potem je tu še prispevek za otroško varstvo in šolstvo. Kdo bo ob vsem tem še dal prispevek za ceste?«⁸⁶⁶ Še v začetku leta 1973 so krajani na zboru volivcev zahtevali, da se prične z asfaltiranjem ceste na Igu mimo ambulate proti Iški Loki, ki je bila v izredno slabem stanju.⁸⁶⁷

Leta 1973 je Občina Ljubljana Vič - Rudnik le namenila sredstva za rekonstrukcijo omenjene ceste na Igu, obseg del pa je bil odvisen od dodatne participacije krajanov. Ti so septembra dočakali asfaltiranje kilometer dolgega odseka od avtobusne postaje do šole. Predvideno nadaljevanje asfalta prek Iške Loke in Matene do Bresta pa je bilo mogoče zgolj ob denarnem prispevku občanov v višini 40 odstotkov.⁸⁶⁸ Kako počasno je bilo urejanje krajevnih cest in kako malo občinskega denarja je bilo na voljo, kaže podatek, da je Krajevna skupnost Ig med letoma

864 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 21, a. e. 46, Zapisnik 36. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 30. 3. 1972, razprava k Obravnavi in sprejemu predloga odloka o proračunu Občine Ljubljana Vič Rudnik za leto 1972, 27, 28.

865 Prav tam, 28.

866 Prav tam.

867 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 22, a. e. 49, Zapisnik 46. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 29. 3. 1973, Poročilo o izvršenih zboreh volivcev in zboreh delovnih ljudi v dneh od 28. 2. do 11. 3. 1973, 10.

868 *Naša komuna*, 9. 11. 1973, 4, 5, Odgovori na zbere volivcev s komunalnega področja. *Naša komuna*, 9. 11. 1973, 5, Krajevne vesti – Dočakan asfalt.

1973 in 1976 asfaltirala še skupno 1,2 kilometra cest, in to večinoma s samoprispevki.⁸⁶⁹

V tem desetletju je opazen povečan motorni promet, zaradi česar je bila modernizacija cestnega omrežja še bolj potrebna. Sredi sedemdesetih let je bila prometna ureditev znotraj Iga slaba. Glavna cesta je bila sicer asfaltirana, a bila je ozka in slabo urejena. Skozi strnjeno vaško naselje je bil speljan ves tranzitni promet v smeri doline Iške in v smeri Kureščka. Ob glavni cesti je bila tudi avtobusna postaja. Ostale ceste v naselju so bile večinoma makadamske in slabo vzdrževane, parkirišča niso bila urejena, čeprav so v tem času na Igu naštehi 150 osebnih avtomobilov in osem tovornih vozil, traktor pa naj bi imela že vsaka druga hiša.⁸⁷⁰ Zaradi predvidenega porasta tranzitnega prometa so sredi sedemdesetih let nastali prvi načrti za izgradnjo obvoznih cest, ki bi razbremenile promet skozi naselje. Prva, ki bi povezovala cesto iz Ljubljane in dolino Iške, naj bi se odcepila pred naseljem in potekala po delno obstoječi poljski poti mimo Kovinske industrije Ig. Druga, ki bi povezovala cesto iz Ljubljane in Kurešček oziroma Škofljico, pa naj bi na ovinku pred vstopom v naselje presekala jugovzhodni del naselja ter pri tem prečkala reko Ižico.⁸⁷¹

Urejenost cestne infrastrukture, ki je bila zaradi intenzivne motorizacije čedalje bolj obremenjena, je ostajala problematična tudi v osemdesetih letih. Prenova in asfaltiranje lokalnih cest, ureditev osrednjega avtobusnega postajališča in izgradnja bencinske črpalke na Igu so bile ene od glavnih želja Ižancev in prebivalcev sosednjih krajevnih skupnosti.⁸⁷² Zazidalni načrt iz sredine osemdesetih let je še vedno predvideval obvozno cesto proti Kureščku, poleg tega pa še rekonstrukcijo regionalne ceste

869 Dimitrić, Ižanci delajo in uspevajo, 4.

870 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 14, 39, 40.

871 Prav tam, 39, 40.

872 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 35, a. e. 75, Zapisnik 19. seje zbora krajevnih skupnosti, 5. 12. 1979, Obravnava in sprejem osnutka programa družbenoekonomskega razvoja Občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1976–1980 v letu 1980, 7. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 47.

Ig–Škofljica. Ob regionalni cesti nasproti Mizarstva in tapetništva Ig je zazidalni načrt predvideval izgradnjo večjega parkirišča, deloma za zaposlene, deloma za obiskovalce naselja.⁸⁷³

Obvozni cesti nista bili realizirani. Zlasti tista proti Kureščku je posegala v obstoječe kmetije, zato so ob sprejemanju zazidalnega načrta predlagali, naj se cesta spelje mimo ogroženih kmetij.⁸⁷⁴ Dva od prizadetih krajanov sta po razgrnitvi predloga zazidalnega načrta podala pripombe in med drugim o stanju infrastrukture na Igu povedala:

Ne vem, če je ta cesta tako zelo pomembna na Igu (mislim obvoznico), saj se vsak dan na stotine ljudi vozi po daljših in slabših cestah, ki so potrebne vsaj poštenega vzdrževanja, če že ne novogradnje. Tudi kak drug objekt (zdravstveni dom, trgovina, kulturni dom itd.). Lahko bi rekel, da je Ig kot tak v slovenskem prostoru zaostal kraj, saj nima skupnih naprav, ki bi tako velikemu kraju pripadale. Z novimi naselji na Ig pa tudi nismo pridobili drugega kot hišne številke. Kaj pa vodovod, kanalizacija, ureditev starega naselja in vzdrževanje starejših zgradb?⁸⁷⁵

Počasi je napredovala tudi sanacija lokalnih cest. Leta 1987 je na Igu potekal nov referendum za samoprispevek, s katerim naj bi v petih letih zbrali sredstva za ureditev in asfaltiranje krajevnih cest, za izgradnjo in obnovo vodovodnega omrežja, za izgradnjo kanalizacijskih omrežij, za postavitev javne razsvetljave ter za financiranje dokumentacije za družbeni center krajevne skupnosti.⁸⁷⁶ Šele leta 1989 je bil asfaltiran 1,3 kilometra dolg odsek ceste Ig–Iška Loka. Okoli 30 odstotkov stroškov so pri tem krili iz krajevnega samoprispevka, ostalo pa je prispevala

873 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 159, a. e. 251, Zazidalni načrt VS 236 - Ig za zazidalne otoke S 9/1, S 9/2, S 10/1, S 11 in P 2, 11.

874 *Naša komuna, Delegatsko gradivo*, 4. 2. 1985, 26, Odlok o sprejemu zazidalnega načrta VS 236 - Ig za zazidalne otoke S 9/1, S 9/2, S 10/1, S 11 in P 2. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 45, a. e. 96, Zapisnik 15. skupnega zasedanja zbora združenega dela, zbora krajevnih skupnosti in družbenopolitičnega zbora, 6. 3. 1985, Predlog zazidalnega načrta VS 236 Ig za območje zazidalnih otokov S 9/1, S 9/2, S 10/1, S 11 in P 2, 28.

875 *Naša komuna, Delegatsko gradivo*, 4. 2. 1985, 25, 26, Odgovori na pripombe ob javni razgrnitvi predloga zazidalnega načrta VS 236 - Ig.

876 S. J., Zdrava, čista, svetla, družabna skupnost... 1992. leta, 6, 7.

Komunalna skupnost ljubljanskih občin.⁸⁷⁷ Predsednik skupščine Krajevne skupnosti Ig Matija Rebolj je ob tem poudaril pomen krajevnega samopriskrbe, s pomočjo katerega je bil izdelan in sprejet načrt za asfaltiranje in ureditev vseh cest v krajevni skupnosti.⁸⁷⁸ Za jesen istega leta je bila predvidena izgradnja osrednje avtobusne postaje, medtem ko naj bi vaška postajališča zgradili krajani s prostovoljnim delom.⁸⁷⁹ Avtobusna postaja z obračališčem in dvema postajališčnima hišicama je bila zgrajena decembra 1991.⁸⁸⁰

S podobnim tempom je potekalo urejanje medkrajevnih povezav. Ig je bil z Ljubljano povezan z asfaltirano cesto, ki je potekala prek Ljubljanskega barja, s Škofljico in Podpečjo pa s cestama, ki sta bili sredi sedemdesetih let še vedno makadamski.⁸⁸¹ Za cesto od Podpeči do Iga so poročali, da jo je dodatno uničeval povečan promet tovornjakov ob koncih tedna, ker so se izogibali kontroli na glavnih cestah in iskali najugodnejšo pot iz Primorske na Dolenjsko.⁸⁸² Ižanka, kot so domačini rekli cesti Ljubljana–Ig, pa je bila v tem času kljub asfaltni prevleki v slabem stanju. Ta je bila v veliki meri uničena, na kar so občani opozarjali že vrsto let. Deloma so jo popravili v letih 1973 in 1974 ter pri tem zapisali: »Velikanskih lukenj, v katerih je ostalo avtomobilsko kolo, ni več, na veliko veselje voznikov. Asfaltna prevleka, ki je sedaj zakrpana, sicer ni najboljša, vendar v primerjavi s prejšnjimi luknjami odlična.«⁸⁸³ Zime so cesto vedno znova uničile, zato so pričakovali, da bo cesta na pomlad spet potrebna popravila.⁸⁸⁴ Novo asfaltno prevleko je ta republiška cesta ponovno dobila leta 1976, a motorni promet po njej je nenehno naraščal, saj je bila glavna prometna povezava z

877 Vrhovec, Odprli cesto Ig–Iška loka, 4.

878 Vrhovec, Na Igu so praznovali, 4.

879 Prav tam.

880 Vrhovec, Ig ima novo avtobusno postajo, 5.

881 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 5, 39.

882 *Naša komuna*, 9. 11. 1973, 5, Krajevne vesti – Težki kamioni na makadamu.

883 *Naša komuna*, 28. 11. 1974, 6, Krajevne vesti – Zakrpana cesta.

884 Prav tam.

Ljubljano, in jo zato tudi hitro uničeval. Po drugi strani pa so avtobusne povezave z Ljubljano ukinjali z obrazložitvijo, da se ekonomsko ne splačajo. Kritično je bilo med 8. in 12. uro, ko avtobus sploh ni vozil.⁸⁸⁵

Slabo stanje Ižanke je povzročalo nejevoljo na Igu in v sosednjih krajih. Ižanci so Občino Ljubljana Vič - Rudnik že leta 1978 spraševali, kdaj je predvidena širitev ceste. Zaradi načrtovanega hitrejšega urbanističnega razvoja podkrimskega območja in s tem tudi povečanjega prometa so pričakovali, da se bo nevezdržno stanje le še stopnjevalo. Komunalna skupnost Ljubljana Vič - Rudnik je odgovornost za reševanje problematike preložila na druge organe. V odgovoru, ki ga je posredovala šele po enem letu, je Krajevni skupnosti Ig sporočila, da lahko vprašanje posreduje republiški skupnosti za ceste, ki je bila pristojna za to cesto.⁸⁸⁶

Problematika Ižanske ceste je vztrajala vse do konca socializma, čeprav so se pojavljale različne ideje za njeno sanacijo.⁸⁸⁷ Eden od zapisov v *Naši komuni* slikovito ponazarja težave vznikov v mrzlih mesecih: »Ižanka mi je nabijala strah v kosti, ker jo je pokrivala neizprosna megla in razblinjala v noči njeno ozko, luknjičavo in popolnoma neoznačeno cestišče.«⁸⁸⁸ Junija 1990 so krajani podkrimskega območja z dvourno zaporo ceste opozorili, da je promet na cesti nevzdržen in da pričakujejo obnovitvena dela.⁸⁸⁹ Do konca leta so z novo tehnologijo poskusno obnovili manj kot kilometer dolg odsek,⁸⁹⁰ v celotni dolžini pa je bila cesta nekoliko razširjena in sanirana leta 1991.⁸⁹¹

885 Dimitrić, Ižanci delajo in uspevajo, 4. *Naša komuna*, 6. 9. 1976, 8, »Ižanka« je dobila novo cestno asfaltno prevleko.

886 *Naša komuna, Delegatska priloga*, 20. 11. 1979, 67, Odgovori na vprašanja delegatov.

887 Stanič, Ali in kako z Ižansko cesto?, 5. Zadnikar, Ižanska cesta – razmišljanje nekoliko drugače, 7. Vrhovec, Slabe ceste, a uspešno kmetijstvo, 6. Stanič, Preko Ljubljanskega barja, 7.

888 *Naša komuna*, 3. 3. 1987, 4, Trnje prijatelj.

889 Vrhovec, Ižanka še naprej povzroča hudo kri, 5.

890 *Naša komuna*, 11. 9. 1990, 5, Ped asfalta za Ižanko.

891 Vrhovec, Vožnja po Ižanki je še vedno nevarna, 4. B. V., Paleta delovnih nalog tudi v letu 1992, 5.

Dobava električne energije

Elektrika je na Ig prišla le malo pred začetkom druge svetovne vojne. Vas je bila na električno omrežje slavnostno priključena 26. novembra 1939. Električna energija je na Ig prihajala iz razdelilne transformatorske postaje Grosuplje, po daljnovodu Grosuplje–Vrhnika, ki je bil zgrajen med letoma 1936 in 1939.⁸⁹² Leta 1958 so na Igu dogradili še daljnovod ob cesti Ig–Golo ter priključke za konjačevo hišo in štiri hiše v njeni bližini, ki še niso imele električne napeljave. Na Občini Ljubljana Rudnik so sklenili, da morajo stanovalci teh hiš prostovoljno pomagati pri izkopu jam za drogove in montaži električnega voda, »*saj bodo s tem pripomogli sami sebi, da pridejo do električne razsvetljave*«. ⁸⁹³

Sicer pa je bilo ob koncu petdesetih let obstoječe električno omrežje zastarelo in dotrajano. Meritve, ki so bile izvedene leta 1958, so pokazale, da je bila napetost na omrežju slaba, zlasti na koncu vodov.⁸⁹⁴ Da bi izboljšalo preskrbo z električno energijo, je podjetje Elektro Ljubljana okolica leta 1961 pričelo z gradnjo transformatorske postaje na Igu, pri čemer so z lastnim delom pomagali tudi krajani. Do takrat je na Igu obratovala le ena transformatorska postaja, ki je oskrbovala še vasi Iška Loka in Staje. Največjo težavo pri preskrbi z električno energijo so predstavljali predolgi nizkonapetostni vodi, saj je razdalja do zadnjega odjemalca na Igu znašala kar dva kilometra.⁸⁹⁵ Prognoze so kazale, da se bo struktura tedaj še pretežno kmečkega prebivalstva kmalu spremenila in da se bo število električnih odjemalcev znatno povečalo. Gradile so se nove stanovanjske hiše in javne stavbe (v začetku šestdesetih let so gradili nove prostore Kovinske industrije Ig na robu vasi in novo šolo, načrtovani so

892 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 42. *Slovenec*, 26. 11. 1939, 5, Ižanci so dobili elektriko.

893 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 4. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 1. 2. 1958, Gradnje, 1.

894 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 65, a. e. 109, Idejna energetska rešitev napajanja Iga z ozirom na njegov urbanistični razvoj, 1.

895 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 65, a. e. 109, Odločba št. 3922-E/1, 27. 7. 1961; Idejna energetska rešitev napajanja Iga z ozirom na njegov urbanistični razvoj, 1, 2.

bili še drugi javni servisi in stanovanjska izgradnja). Glede na predvideni razvoj vasi je Elektro Ljubljana okolica menil, da vas nujno potrebuje dve transformatorski postaji. Ena bi napajala središče Iga z novim naseljem, druga pa del ob cesti proti Škofljici in Ljubljani. To bi rešilo težave z električno preskrbo na srednji rok, ob načrtovanem razvoju v nadaljnjih desetletjih pa so predvidevali še izgradnjo tretje postaje.⁸⁹⁶ Zaradi večanja porabe električne energije je bilo električno omrežje dejansko kmalu zastarelo. Gospodinjstva so se počasi modernizirala, tudi industrija in obrt sta porabili več.⁸⁹⁷ 17. maja 1967 je na Igu zasvetila še prva javna razsvetljava.⁸⁹⁸

Občina Ljubljana Vič - Rudnik se je ob koncu šestdesetih let s podjetjem Elektro Ljubljana okolica dogovorila za gradnjo več transformatorskih postaj na podeželju, med drugim tudi za Ig-center, a sredstva za realizacijo so izpadla iz proračuna.⁸⁹⁹ Ižanski odbornik Jakopin je ob sprejemanju proračuna za leto 1969 zaradi tega izrazil skrb, saj krajevna skupnost ni imela nobene garancije niti programa Elektro Ljubljana okolica za njihove prihodnje investicije. Na Igu ni bilo predvidene nove transformatorske postaje, čeprav je Kovinska industrija Ig z Elektro Ljubljana okolica že sredi desetletja podpisala pogodbo za izgradnjo nove.⁹⁰⁰ Jakopin je povedal, da ima »*slabe izkušnje s podjetjem Elektro Ljubljana - okolica. Na celem našem območju niso v 40-letih naredili nič drugega, kakor da vzdržujejo staro električno napeljavo. Pred 40. leti je bila elektrika potrebna samo za luč, sedaj pa so gospodinjstva že močno modernizirana.*«⁹⁰¹ Menil je tudi: »*Če bi dali finančna sredstva krajevnim skupnostim*

896 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 65, a. e. 109, Idejna energetska rešitev napajanja Iga z ozirom na njegov urbanistični razvoj, 1–13.

897 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 34, Zapisnik 25. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 27. 2. 1969, razprava k Obravnavi in sprejemu predloga odloka o proračunu Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1969, 26.

898 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 120.

899 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 34, Zapisnik 25. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 27. 2. 1969, razprava k Obravnavi in sprejemu predloga odloka o proračunu Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1969, 26–28.

900 Prav tam, 26.

901 Prav tam.

in bi te postavile ohišje, bi bilo boljše.»⁹⁰² V naslednjih letih so se le dogovorili za gradnjo, a se je zopet zataknilo, tokrat zaradi zemljišča. »V začetku nam je lastnik obljubil zemljišče, kasneje pa je to preklical in iskati smo morali novo lokacijo v bližini, ki bi ustrezala že narejenim načrtom. Vse je že zmerjeno in v avgustu bodo začeli graditi, sicer zapade kredit odobren za gradnjo,« je leta 1971 povedal Jakopin.⁹⁰³

Težava pa ni bila le transformatorska postaja, temveč zastarelost celotnega omrežja. V začetku sedemdesetih let je bil daljnovod dotrajan tako v mehanskem (dotrajani drogovi) kot električnem pogledu, saj je obratoval na meji termične obremenljivosti. Zato je prihajalo do večjih padcev napetosti.⁹⁰⁴ Leta 1972 je bilo sicer rekonstruirano omrežje transformatorske postaje Ig-center,⁹⁰⁵ kar pa ni prineslo bistvene izboljšave. Takrat so želeli nadgraditi in urediti javno razsvetlavo, pri čemer naj bi bili spet obremenjeni krajani, ki naj bi prispevali kar tri četrtnine vseh potrebnih sredstev.⁹⁰⁶ Tako je *Naša komuna* leta 1976 zopet poročala: »Električno omrežje na Igu je zelo obremenjeno. Komaj, komaj je še mogoče dobiti priključek, pa še to ne povsod. Mizarsko podjetje bi moralo narediti svojo TP, pa tudi žic bi bilo treba zamenjati, vsaj večji delež. Ponekod imajo elektriko le izven hiše. So pa tudi primeri, ko ljudje ne morejo gledati niti televizije, tako šibek je tok.«⁹⁰⁷ Na območju Iga so bile takrat sicer že štiri transformatorske postaje, omrežje je bilo v glavnem izvedeno prostozračno. Večji del omrežja je bil zastarel, razen omrežja transformatorske postaje Ig-center in nekaterih drugih krajših odsekov. Večji porabniki električne energije so bili industrija, obrt, šola in vrtec. Večjo porabo je narekoval tudi nov življenjski slog, ki je bil posledica rasti življenjskega standarda in modernizacije.⁹⁰⁸

902 Prav tam.

903 Dimitrić, Krajevni praznik v upornem Igu, 4.

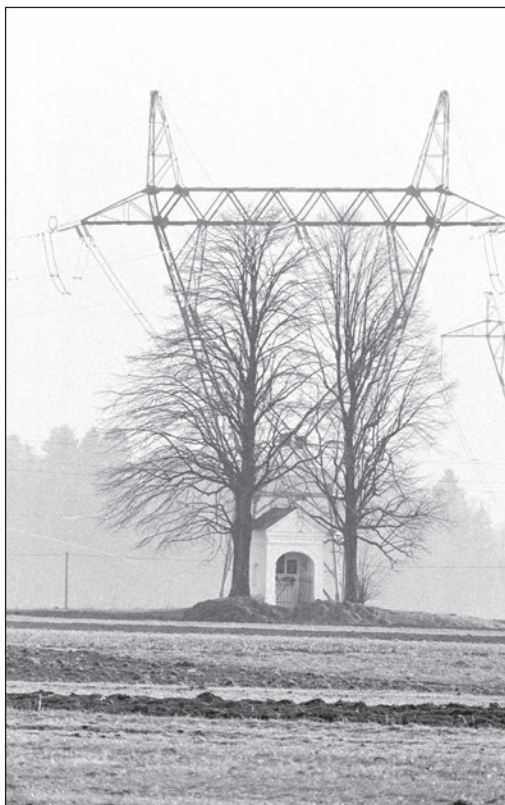
904 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 42.

905 Prav tam, 42–45.

906 *Delo*, 13. 10. 1972, 7, Ižanske želje in žep.

907 Dimitrić, Ižanci delajo in uspevajo, 4.

908 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 42–45.

Eden od daljnovodov južne trase v bližini Iga,
marec 1980

Hrani: MNSZS. Foto: Dragan Arrigler

Kljub temu da je naselje že v sedemdesetih letih potrebovalo nadgradnjo omrežja, do nje ni prišlo, saj so sredi osemdesetih let prostorski načrti še vedno zaznavali potrebo po novih transformatorskih postajah, in sicer tako za novo naselje stanovaljskih hiš na Igu kot za naselji Kot in Matena.⁹⁰⁹ Je pa leta 1977 potekala zaključna faza gradnje južne trase daljnovoda od

⁹⁰⁹ SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 47.

Ljubljane do Divače, ki je bila speljana v neposredni bližini Iga. Po barjanskih tleh je potekala od Lavrice proti Krimu in naprej na Primorsko.⁹¹⁰

Ravnanje z odpadnimi vodami in odpadki

Leta 1965 viri omenjajo krajevno kanalizacijo v dolžini 150 metrov.⁹¹¹ Zgrajena je bila za odvajanje meteorne vode in speljana v melioracijske jarke ali potoke, in sicer le v severozahodnem delu naselja Ig, a tudi tam neurejena. Večina fekalnih vod na Igu je bila speljana prek fekalnih jam (greznic), nekatere pa celo neposredno v obcestne jarke in meteorne kanale. To je zlasti v sušnem času povzročalo smrad. V sedemdesetih letih so se prostorski načrtovalci že zavedali slabega vpliva takega ravnanja na okolje.⁹¹² Početje so prav tako izpostavili v *Naši komuni*, kjer so leta 1971 poročali, da se v spodnjem delu Iga nabirajo odplake. Vprašanje je bilo zastavljeno na javni tribuni ob praznovanju krajevnega praznika, nanj pa je odgovarjal občinski odbornik Jakopin. »Na Igu je bilo zgrajenih 26 kilometrov vodovoda in niti en meter kanalizacije. Ljudje uporabljajo sistem greznic,« je pojasnil.⁹¹³ Zabrv, kjer je prišlo do onesnaženja, pa je bila po njegovem mnenju »v nezavidljivem položaju, ker je tam talna voda zelo visoka. Cestno podjetje preganja mnoge, ker speljujejo obtok v obcestne jarke,« je še dodal, a priznal, da bo treba poiskati trajnejšo rešitev.⁹¹⁴

Idejni projekt za kanalizacijo s čistilno napravo ob Ižici je bil izdelan v začetku sedemdesetih let, a do njegove realizacije zaradi pomanjkanja sredstev ni prišlo.⁹¹⁵ Jakopin, ki je bil tudi predse-

910 Kern, V polnem razmahu, 4.

911 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 20, Zapisnik 43. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 16. 12. 1965, Analiza pogojev gospodarjenja v letu 1966, 61.

912 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 13, 52.

913 Dimitrič, Krajevni praznik v upornem Igu, 4.

914 Prav tam.

915 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 52. Dimitrič, Ižanci delajo in uspevajo, 4.

Pogled na Ižico iz leta 1965. Na levi je ozek lesen most, ki je dal ime predelu Zabrv, v ozadju pa poslopje žage.

Osebni arhiv avtorice

dnik Krajevne skupnosti Ig, je sredi desetletja pojasnjeval, da jim je uspelo vodovod pripeljati v večino hiš (tri naselja – Dobravica, Sarsko in Gornji Ig – so ostajala brez vodovoda), a so se z urejanjem infrastrukture za odpadne vode zopet znašli na začetku.⁹¹⁶ *»Kanalizacije ni, ni je pa tudi, ker ni urbanističnega načrta in se vrtimo v začaranem krogu iz katerega brez denarja ne moremo in ne moremo ven. Trenutno vse to rešujemo s ponikalnicami v katere speljujemo odplake, nekateri pa imajo greznice. To bo pa kmalu postal resen in nerešljiv problem, če se ga ne bomo lotili z vsemi ustreznimi financami,«* je povedal.⁹¹⁷

Podrobni urbanistični red iz leta 1974 v kraju ni predvideval večjih komunalnih posegov, tudi ob predvidenem povečanju števila prebivalstva. Za fekalne oziroma odpadne vode je načrt predvideval, da morajo biti obvezno speljane ločeno v greznico

⁹¹⁶ Dimitrić, Ižanci delajo in uspevajo, 4.

⁹¹⁷ Prav tam.

ali čistilno napravo, industrijski obrati naj bi imeli po potrebi urejeno tudi predčiščenje. Meteorne vode naj bi speljali neposredno v Ižico ali v ponikalnice.⁹¹⁸

Kljub hitri rasti naselja se stanje odvajanja odpadnih vod do sredine osemdesetih let ni bistveno spremenilo. Kanalizacijsko omrežje ni bilo zgrajeno in novi zazidalni načrt za naselje Ig, sprejet leta 1985, je zopet ugotavljal, da je komunalna opremljenost naselja Ig slaba ter da bi bilo treba novo zazidalno območje v tem smislu reševati celostno.⁹¹⁹ Leta 1985 je bilo lokacijsko dovoljenje za čistilno napravo na Igu sicer pridobljeno, krajevna skupnost je čakala še na gradbeno dovoljenje, a imela je težave, saj vseh premoženjskopравnih zadev ni mogla rešiti sporazumno.⁹²⁰ Kanalizacija in čistilna naprava sta bili nujno potrebni za izgradnjo nove stanovanjske soseske s šestimi bloki, za dodatni zaplet pa so kmalu poskrbele zamude pri gradnji. Zaradi omejenih finančnih sredstev in visoke inflacije je bilo leta 1985 zgrajenih le 600 metrov povezovalnega kanala, kar je povzročilo zamik gradnje soseske.⁹²¹ Kanalizacijski vod, ki tudi v naslednjem letu ni bil dokončan, pa je povzročal dodatno nezadovoljstvo med domačini. Vod, ki je potekal od blokov do čistilne naprave, namreč ni predvideval priključkov za ostale individualne hiše, zato so se Ižanci spraševali, kako bodo uredili posamične priključke zanje.⁹²² Hkrati so predstavniki krajevne skupnosti opozarjali na nesmotrno porabo sredstev, saj bi lahko ob izgradnji kanalizacijskega voda uredili še novo vodovodno infrastrukturo, da ne bi dvakrat razkopavali ceste in polagali asfalta. »Predlog je bil v ustreznih službah sicer prevzet, žal pa ne tudi uresničen,« so

918 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 41.

919 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 47; t. e. 159, a. e. 251, Zazidalni načrt VS 236 - Ig za zazidalne otoke S 9/1, S 9/2, S 10/1, S 11 in P 2, 7.

920 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 45, a. e. 96, Zapisnik 15. skupnega zasedanja zbora združenega dela, zbora krajevnih skupnosti in družbenopolitičnega zbora, 6. 3. 1985, Predlog zazidalnega načrta VS 236 Ig za območje zazidalnih otokov S 9/1, S 9/2, S 10/1, S 11 in P2, 28.

921 *Naša komuna*, 24. 9. 1985, 4, Kanalizacijski voz na Igu.

922 Jesenovec, Ko presenetijo Ižanci, 5.

povedali.⁹²³ Leta 1987 je bil znova v igri krajevni samoprispevek, tokrat za sekundarne kanalizacijske vode na Igu.⁹²⁴ Prvi projekti za kanalizacijo v starem delu Iga in v naselju Rastuka so bili izdelani šele leta 1989.⁹²⁵

Sredi sedemdesetih leto so začeli več pozornosti posvečati tudi odvozu odpadkov. Podrobni urbanistični red je za naselje Ig, ki takrat še ni imelo urejenega odvoza odpadkov, že predvideval možnosti deponij v bližini naselja. Delovne organizacije naj bi imele urejen odvoz odpadnih snovi, težavo pa je podrobni urbanistični red videl zlasti v večjih kosovnih odpadkih in v odpadkih gospodinjev, saj je predvideval, da se bo z naraščajočo urbanizacijo povečevala količina odpadkov. Opuščena gramoznica ob cesti Ig–Podpeč, kjer so domačini priložnostno odlagali smeti, je bila po mnenju urbanistov neprimerna, saj je ogrožala črpanje podtalnice na Iškem vršaju.⁹²⁶ *»Kot začasno rešitev predlagamo lokacijo za deponijo v primerni globeli na Pungartu. Kasneje bo treba problem odlaganja smeti reševati v okviru ljubljanskih odlagališč,«* je zapisano v podrobnem urbanističnem redu.⁹²⁷

Leta 1981 so nato stekli dogovori za organiziran odvoz smeti tudi v Občini Ljubljana Vič - Rudnik, ki do takrat še ni imela vpeljanega odvoza odpadkov. Za odvoz odpadkov so se dogovarjali s Komunalnim podjetjem Ljubljana. Najprej naj bi ga organizirali v mestnih krajevnih skupnostih ter na Igu, v Iški vasi, Tomišlju, na Škofljici in Koleziji. Za zbiranje komunalnih odpadkov so bili predvideni plastične vrečke in tipski zabojniki na kolesih. Odvoz odpadkov naj bi potekal tedensko, dvakrat na leto pa še odvoz kosovnih odpadkov.⁹²⁸ Komunalno podjetje Snaga je leta 1984 že redno odvažalo smeti in odpadke na centralno deponijo Barje pri Ljubljani, medtem ko lokalne deponije

923 Prav tam.

924 S. J., Zdrava, čista, svetla, družabna skupnost... 1992. leta, 7.

925 Vrhovec, Na Igu so praznovali, 4.

926 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 33.

927 Prav tam.

928 S. J., Za smeti vrečke in zaboji, 12.

niso bile več predvidene.⁹²⁹ Krajanе Iga je mučilo predvsem to, da so jih pri plačilu odvoza enačili z mestnim prebivalstvom, ki je imelo po eni strani odvoz boljе urejen, več je bilo zabojnikov za smeti, po drugi strani pa so na vasi biološke odpadke namenjali za kompost ali živalsko krmo.⁹³⁰

929 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 47, 103.

930 Jesenovec, Ko presenetijo Ižanci, 5.

OSTALA INFRASTRUKTURA

V letih 1953 in 1954 je potekala adaptacija občinske stavbe. ObLO Ig zanj ni dobil odobrenih sredstev, računal je, da bo potreben denar dobil od prostovoljnih prispevkov podjetij in od zvišane kvote obračuna davkov. V stavbi so uredili stanovanje za tajnika in poročno sobo, izvedli so stavbna mizarska dela in pričeli z urejanjem fasade.⁹³¹ Ig je v petdesetih letih dobil tudi prvi telefon. Ta je bil v vasi zagotovo leta 1957, a žal ni razvidno, koliko priključkov je obsegala napeljava.⁹³²

Šestdeseta leta so prinesla drugačno razumevanje okolja in preživljanja prostega časa. Pojavljati so se začele ideje o turistični ponudbi in občinski zapisniki so začeli izpostavljati pomen urejenosti zunanje podobe Iga. Kraj sam sicer ni bil turistično zanimiv, a bil je pomembna tranzitna točka na poti v Iški vintgar, na Kurešček in Krim, kjer je Občina Rudnik prepoznala večji turistični potencial. Menila je, da je treba *»hitro ukrepati, da se vsa navlaka skozi Ig odpravi, t. j. da se porušijo ostanki ruševin, odstranijo neokusne razdrte ograje in da se v turistični*

931 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 4. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1953, 1, 2; Zapisnik 8. redne seje ObLO Ig, 26. 7. 1953, 3. SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 13.

932 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 14, Zapisnik 2. redne seje Sveta za komunalne, gradbene in stanovanjske zadeve, 15. 11. 1957, 2.

sezoni čisti cesta, ki vodi preko Iga,« da je treba sanitarno pregledati vsa gostišča, krajanje pa opozarjati, naj skrbijo za čistočo.⁹³³

KLO Ig je načrtoval razširitev pokopališča že leta 1950, za kar je predlagal razpisati samoprispevek. Njegova naslednica, Krajevna skupnost Ig, je pokopališče, ki je ležalo v naselju, na ravnini v bližini ceste Ig–Iški vintgar, uredila v šestdesetih letih. Nanj sta gravitirala Krajevna skupnost Ig in naselje Pijava Gorica. Leta 1963 je pred pokopališčem zgradila parkirni prostor ter uredila zelene površine in novo pot na pokopališče. Uporabljeno zemljišče v velikosti 2200 kvadratnih metrov je bilo v lasti Župnije Ig, a ga je nameravala odkupiti.⁹³⁴ Sredi sedemdesetih let je bilo na pokopališču le še okoli 200 kvadratnih metrov prostih površin, zato je podrobni urbanistični red načrtoval njegovo širitev proti vzhodu in jugu. Ob vstopu na pokopališče je bila predvidena mrliška vežica, ki je pokopališče do takrat ni imelo, zeleni zaščitni pas okoli pokopališča pa naj bi bil širok najmanj dvajset metrov.⁹³⁵ Do sredine osemdesetih let je na pokopališču skorajda zmanjkalo prostih površin, označili so ga kot slabo opremljenega in utesnjenega. Ponovno je bila predvidena njegova širitev.⁹³⁶ Mrliške vežice so zgradili šele leta 1989.⁹³⁷

Nov znanilec modernizacije in sprememb v načinu življenja je bila tudi telefonska centrala, ki so jo slavnostno odprli kar v okviru krajevnega praznika leta 1972. Za kraj je širitev telefonskega omrežja pomenila veliko pridobitev, »*saj je bil doslej Ig praktično odrezan od sveta. Telefonsko zvezo iz Ljubljane na Ig je bilo treba namreč včasih čakati tudi po tri ure, saj je bilo vse preobremenjeno. Tako se je bolj splačalo peljati se na Ig, saj je*

933 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 9. seje zbora proizvajalcev Občine Ljubljana - Rudnik, 25. 6. oziroma 1. 7. 1960, Razprava o razvoju turizma in gostinstva, 3.

934 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 25. 1. 1964, Poročilo in predlog k sklepom premoženjsko pravnih zadev. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 33.

935 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 33.

936 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 47.

937 Vrhovec, Na Igu so praznovali, 4.

bilo to hitreje. Z Iga je bilo sicer malo lažje dobiti zvezo, vendar še vedno težko.»⁹³⁸ To sta najbolj občutili največji delovni organizaciji v kraju, Kovinska industrija Ig ter Mizarstvo in tapetništvo Ig, ki sta imeli večje število klicev na dan in sta si zato najbolj prizadevali za izgradnjo nove telefonske centrale. Prostor zanjo, ki se je nahajal v stavbi Krajevne skupnosti Ig, so uredili v nekdanji ambulanti, ki so jo ob tej priložnosti preselili. Prostor je odstopila Kovinska industrija Ig, opremilo pa ga je Mizarstvo in tapetništvo Ig. Čeprav so ocenjevali, da bo nova centrala zadostovala za potrebe Iga in okolice, so že takrat evidentirali vsaj 150 potencialnih naročnikov.⁹³⁹ Kmalu se je izkazalo, da so bile potrebe občutno večje. Leta 1975 je bil sklenjen dogovor za razširitev telefonske centrale na Igu z dotedanjih 160 na 520 priključkov, »za kar je že pobran potreben samoprispevek in oddan na poseben račun PTT podjetja ni pa zajet v družbenem razvoju«.⁹⁴⁰ Leta 1977 so Ižanci dobili še prvo javno telefonsko govorilnico.⁹⁴¹ A že ob koncu sedemdesetih let so na Igu zopet želeli okrepitev telefonske centrale.⁹⁴²

Večje število novih telefonskih priključkov je Igu z okolico uspelo dobiti šele v osemdesetih letih; prvič leta 1983. Povpraševanje se je povečalo z gradnjo novih naselij, telefon pa so želeli tudi domačini, kljub visokim cenam in dejstvu, da so morali ob širitvi telefonskega omrežja večino bremena nositi sami. Novi naročniki so morali namreč plačati prispevek za telefonsko omrežje in za priključek ter opraviti udarniške ure pri kopanju jarkov in polaganju kablov. V začetku so se na omrežju pojavljale motnje, a so jih uspeli odpraviti.⁹⁴³ Že naslednje leto je bila

938 M. D., Iški avtomatski telefon, 3.

939 Prav tam. *Delo*, 13. 10. 1972, 7, Ižanske želje in žep.

940 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 27, a. e. 59, Zapisnik 13. seje zbora združenega dela in zbora krajevnih skupnosti, 24. 6. 1975, Obravnava osnutka družbenega plana razvoja Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 29.

941 *Naša komuna*, 6. 12. 1977, 12, Zabeleženo v objektiv.

942 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 35, a. e. 75, Zapisnik 19. seje zbora krajevnih skupnosti, 5. 12. 1979, Obravnava in sprejem osnutka programa družbenoekonomskega razvoja Občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1976–1980 v letu 1980, 7.

943 Srebotnjak, Na Igu je zazvonil telefon, 4.

načrtovana nova razširitev priključkov.⁹⁴⁴ Ob koncu leta 1984 so bili obnovljeni prostori pošte na Igu ter električni in telefonski vodi,⁹⁴⁵ leta 1986 pa so krajan Iga, Iške vasi in Tomišlja dobili dodatnih 420 telefonskih števil, nov *»velik uspeh prebivalcev podkrimskega sveta, ki pa je zahteval od krajanov obilo prostovoljnega dela ter znatne denarne prispevke«*.⁹⁴⁶ *»Vem, da je bil telefon na Igu zelo drag,«* se je spominjala pričevalka in povedala, da se je cena prispevka za telefonsko napeljavo v osemdesetih letih približala ceni gradbene parcele, *»ker parcela je bila pa poceni«*.⁹⁴⁷ Pri izgradnji omrežja so bili aktivni tudi funkcionarji krajevne skupnosti, ki so po hišah osebno prosili, *»da so razdelilne omarice pustili na fasadah vgraditi. Potem takrat je bilo tudi tako, da [...] naj bi vsaka domačija določen del kanalov pomagala skopati, pomagala kable povleči in tako naprej. Tako da smo, da bi dajali zgled, kar okoli hodili [...] pa pomagali kable vleči.«*⁹⁴⁸

944 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 107.

945 *Naša komuna*, 20. 11. 1984, 11, Kmalu prenovljena pošta na Igu.

946 Jesenovec, Ko presenetijo Ižanci, 5.

947 Pričevanje J. K. (r. 1956).

948 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

INFRASTRUKTURA ZA POSEBNE NAMENE

V času, ko so Ižanci tako težko čakali na ureditev osnovne infrastrukture, so v kraju rasli in se razvijali tudi nekateri objekti za posebne namene, kar kaže na strateški pomen kraja.

Marca 1964 je občinska skupščina ustanovila zavod Dom obrambne vzgoje in ga namestila na Igu. Njegova naloga je bila izvajati aktivnosti predvojaške vzgoje, hkrati pa naj bi zagotavljal nekatere usluge tudi drugim uporabnikom (na primer za tečaje, strelska in druga tekmovanja ali prireditve). Zavod je v upravljanje dobil stavbo strelskega doma na Igu, ki so jo domačini zgradili s prostovoljnim delom na ruševinah nekdanje italijanske postojanke, in jo dogradil.⁹⁴⁹ Strelski dom je s svojo lego namreč pritegnil pozornost *»vseh, za narodno obrambo pristojnih organov iz vse Ljubljane«* in nastal je medobčinski center za predvojaško vzgojo.⁹⁵⁰ Po ustanovitvi je zavod deloma obnovil stavbo in uredil vse lastninske pravice za pripadajoča zemljišča. Tečaje predvojaške vzgoje je izvajal za vseh pet ljubljanskih občin. Z združitvijo oddelkov za narodno obrambo in ustanovitvijo Uprave za narodno obrambo pri mestnem svetu je

949 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 13, a. e. 29, Zapisnik 9. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 23. 11. 1967, Poročilo in predlog za prenehanje delovanja zavoda Dom obrambne vzgoje Ig, 1. Novak, Predhodniki ICZR RS Ig, 6, 7. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 94.

950 *Naša komuna*, december 1964, 6, Dom obrambne vzgoje.

Živinski sejem sredi petdesetih let, v ozadju so ruševine nekdanje italijanske postojanke.

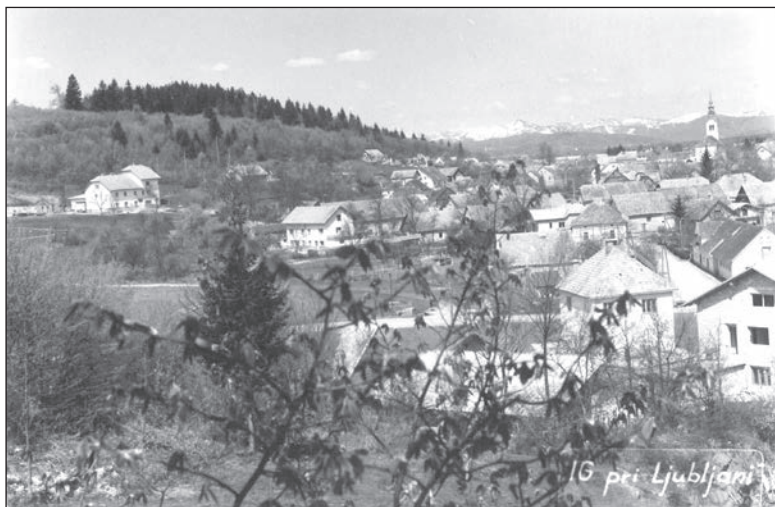
Osební arhiv avtorice

zavod leta 1967 prenehal z delovanjem, njegove nepremičnine in dejavnosti pa so prenesli na Upravo za narodno obrambo.⁹⁵¹

Ob tem se je na občinskih sejah znova razvnela razprava, iz katere je razvidno, da domačini, zlasti mladinci, niso bili zadovoljni, da so z ustanovitvijo Doma obrambne vzgoje izgubili strelski dom.⁹⁵² *»Prav mladinska organizacija se je zavzemala, da bi v tem domu dobila vsaj minimalne prostore za občasne sestanke, prireditve, izvedbo raznih vaj itd. Z zavodom so imele te organizacije več ali manj težave, predvsem pa mladinska organizacija, ki želi, da se ji s tem, ko se zavod nekje uradno ukinja, omogoči udeležba v prostorih strelskega doma,«* je povedal eden

951 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 13, a. e. 29, Zapisnik 9. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 23. 11. 1967, Poročilo in predlog za prenehanje delovanja zavoda Dom obrambne vzgoje Ig, 1. Novak, Predhodniki ICZR RS Ig, 6, 7.

952 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 13, a. e. 29, Zapisnik 9. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 23. 11. 1967, razprava k Poročilu in predlog za prenehanje delovanja zavoda Dom obrambne vzgoje Ig, 47.

Razglednica Iga, odposlana leta 1967. Levo zgoraj je Dom obrambne vzgoje.

Osebni arhiv avtorice

od odbornikov.⁹⁵³ Jakopin je po drugi strani menil, da je bila problematika strelske družine ustrezno rešena, saj je strelska družina dobila odškodnino in druge prostore. Kljub temu pa je priznal, da je s tem nastala *»nekoliko težka politična situacija zunaj glede na to, da je bil dom dejansko zgrajen z udarniškim delom mladincev in drugih, da so okoliški kmetje dali prostovoljno veliko lesa in sedaj smo dobili druge prostore, ki se bodo morali adaptirati.«*⁹⁵⁴ Zavedal se je, da bo zaradi tega težko zopet računati na udarniško delo: *»To vprašanje obstoja. Mi ga skušamo olajšati in prikazati, da je zadeva s tem urejena, ko je bila dana primerna odškodnina in drugi prostori.«*⁹⁵⁵

V Domu obrambne vzgoje so se tudi v naslednjih letih teoretično in praktično izobraževale strukture splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite s področja petih ljubljanskih

⁹⁵³ Prav tam.

⁹⁵⁴ Prav tam.

⁹⁵⁵ Prav tam.

občin (teritorialna obramba, civilna zaščita, republiški sekretariat za notranje zadeve, druge družbene organizacije in društva). V sedemdesetih letih so zgradili še posebno vkopano skladišče za hrambo orožja in streliva.⁹⁵⁶

Ker je imela Uprava za narodno obrambo v dolini ob objektu strelišče, je v času izvajanja vaj pogosto prihajalo do močnega hrupa, ki je motil okoliške prebivalce. Po pritožbi Krajevne skupnosti Ig nad prevelikim hrupom so bile opravljene meritve, ki so pokazale, da raven hrupa res presega dovoljene normativne vrednosti, *»zlasti če je pričakovati pogosto streljanje iz več orožij«*.⁹⁵⁷ Da bi prebivalcem tega dela Iga zagotovili ustrezne bivalne razmere, so v podrobnem urbanističnem redu leta 1974 predlagali, naj se strelišče preseli na drugo lokacijo, kjer bi bilo od naselja ločeno z naravno bariero ali kako drugače.⁹⁵⁸ Uprava za narodno obrambo je imela namreč namen v bližini doma, na mestu starega strelišča, urediti poligone in avtomatsko strelišče. Od leta 1971 do leta 1974, ko je bila izdana odločba o lokacijskem dovoljenju, je potekal postopek odkupa zemljišč, meritev in pripravljanih del. Na odločbo o lokacijskem dovoljenju so se pritožili krajanhi hišne številke Ig 181, Krajevna skupnost Ig, Ljubljanske mlekarne in osnovna šola. Na podlagi meritev in soglasja je sodišče odločilo v prid krajanov, a ker naj bi investitor kasneje zadostil formalno-pravnim zahtevam, je bila odločba o lokacijskem dovoljenju leta 1977 potrjena, v naslednjem letu pa izdano še gradbeno dovoljenje. Konec leta 1978 so se pričela gradbena dela, krajanhi pa so zopet ugovarjali lokaciji strelišča, saj so menili, da ne sodi v bivalno okolje. V skladu s sklepom zbora krajanov so poiskali alternativne lokacije, ki jih je Uprava za narodno obrambo zaradi posebnih zahtev objekta in velikih finančnih sredstev, potrebnih za ureditev, ocenila kot neprimerne. Leta 1979 so krajanhi zopet vložili pritožbo, v kateri so izpostavili, da je lokacija strelišča v bližini naselja neprimerna

956 Novak, Predhodniki ICZR RS Ig, 7, 8.

957 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 34.

958 Prav tam, 34, 35.

zaradi hrupa. Pri tem so se pritoževali nad delom komisije Uprave za ljudsko obrambo, očitali so ji pristranskost ter menili, da jim ni bila dana možnost soodločanja. Ker so lokacijo strelišča ponovno ocenili kot primerno, se je gradnja leta 1979 nadaljevala.⁹⁵⁹ Izgradnja poligona za usposabljanje je bila zaključena v začetku osemdesetih let, prav tako je bilo postavljenih nekaj drugih objektov (za reševanje iz ruševin ter iz višjih nadstropij), dopolnjena je bila oprema in leta 1985 zgrajeno skladišče za nastanitvene rezerve civilne zaščite.⁹⁶⁰

Drugo varovano območje na Igu je bil zapor. Obsojenci so na ižanski grad prišli kmalu po koncu druge svetovne vojne. Potem ko so grad obnovili, so tam ostali in delali. Državno obrtno podjetje in državno posestvo, kjer so delali, sta bili sprva zunanje delovišče Kazensko poboljševalnega doma (KPD) Ljubljana. Maja 1950 se je državno obrtno podjetje Motor preselilo v Škofjo Loko, medtem ko je Ekonomija Ig, ki se je ukvarjala s poljedelstvom in živinorejo, ostala na Igu. S tem se je za nekaj časa zmanjšalo število obsojencev, ki so prestajali kazen na Igu, v deloma izpraznjene prostore ižanskega gradu pa so za krajši čas namestili šolo za miličnike. Z januarjem 1954 je na Ig ponovno prišlo večje število obsojencev. Na Igu je bil namreč ustanovljen samostojen kazensko poboljševalni dom, a je kot ustanova za moške obsojence deloval le slabi dve leti.⁹⁶¹

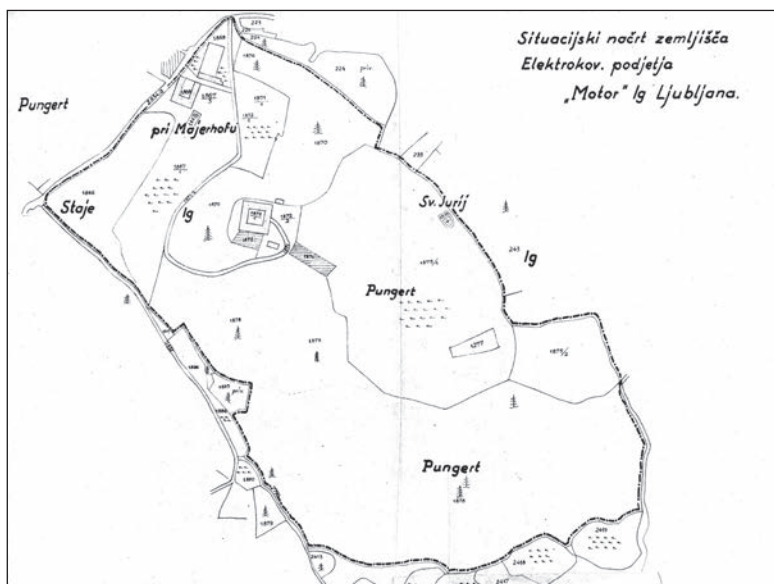
Julija 1956 so v KPD Ig prišle obsojenke. Čeprav so grajsko poslopje ob prihodu žensk deloma obnovili, se je kmalu pokazalo, da ne more zagotoviti optimalnih razmer za bivanje obsojenk in prevzgojno delo. Pogled na prevzgojo obsojenk in na pomen fizičnega dela pri prevzgoji se je začel postopoma spreminjati v šestdesetih letih. Sicer pa so svobodnejši režim prestajanja kazni za izbrane obsojenke uvedli že ob koncu petdesetih let.⁹⁶² V sedemdesetih letih se je na zemljišče ob vznožju Pun-

959 *Naša komuna*, 19. 2. 1980, 7, Informacija – o lokaciji strelišča na Igu.

960 Novak, Predhodniki ICZR RS Ig, 8.

961 Piškurić, Začetki zapora na ižanskem gradu, 258–70. Čoh Kladnik in Piškurić, *Kazen naj obsojenca prevzgoji*, 187–95.

962 Piškurić, Ženski zapor na Igu, 149–87.

Situacijski načrt zemljišča, ki ga je pridobilo ministrstvo za notranje zadeve za potrebe Državnega elektro-kovinskega podjetja Motor.
Hrani: SI AS 1267, t. e. MNZ/51, a. e. 982

garta, med Igom in Stajami, preselil še oddelek za lažje moške prestopnike.⁹⁶³

Tretja ustanova je na Ižansko prišla v osemdesetih letih. Leta 1984 so v Dragi pri Igu odprli Dom za varstvo in usposabljanje duševno prizadete mladine Dolfke Boštjančič.⁹⁶⁴ Ideja o domu za invalidno mladino na Igu se je pojavila že sredi šestdesetih let,⁹⁶⁵ a dlje časa ni bila realizirana. Temeljni kamen za novi dom so postavili leta 1982 in do leta 1984 dokončali prvi dve fazi izgradnje, to je pet domov in spremljevalne objekte (kuhinja, pralnico, delavnico za delovno usposabljanje in bolniški oddelek). Tretja faza gradnje, ki je obsegala gradnjo telovadnice in

963 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 35.

964 Čož, Odprt dom Draga pri Igu, 9.

965 *Naša komuna*, januar 1965, 4, Neustrezne trgovine.

objekta za delovno usposabljanje ter individualno obravnavo otrok, pa je še potekala. Zavod je bil zgrajen za 190 do 200 otrok in mladostnikov do enaindvajsetega leta starosti. Gradnja doma je bila del skupnih nalog v okviru mesta Ljubljana, investitorji pa so bili republiška skupnost socialnega skrbstva, republiška skupnost za izobraževanje, loterijski zavod ter Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja.⁹⁶⁶

⁹⁶⁶ Čož, Odprt dom Draga pri Igu, 9. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 44, a. e. 93, Zapisnik 21. seje zbora krajevnih skupnosti, 27. 6. 1984, Poročilo o uresničevanju družbenega plana Občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1981–1984, 33; t. e. 44, a. e. 94, Zapisnik 23. seje zbora krajevnih skupnosti, 26. 9. 1984, Obravnava in sprejem predloga o poimenovanju DE Krim - Rudnik I, DE Krim - Rudnik II, Doma za varstvo in usposabljanje duševno prizadete mladine na Igu, 60.

**OTROŠKO VARSTVO
IN ŠOLSTVO**

OTROŠKO VARSTVO

Otroški vrtec je na Igu prvič izpričan v začetku petdesetih let, a takrat je deloval le kratek čas. Predlog o ustanovitvi je bil sprejet na roditeljskem sestanku 17. maja 1953, ustanovljen je bil 1. julija 1953. Od začetka ga je obiskovalo deset otrok, ob koncu šolskega leta 1953/54 pa je bilo vanj vpisanih že 25 otrok. V šolski kroniki je zapisano, da so se otroci v vrtcu učili lepega vedenja in kolektivnega čustvovanja ter raznih pesmic in igrice, s katerimi so sodelovali na prireditvah.⁹⁶⁷ Ta vrtec je bil kmalu ukinjen, že 1. septembra 1954, in sicer z odlokom sanitarne inšpekcije OLO Ljubljana okolica, saj ni imel primernih prostorov za delo.⁹⁶⁸

Minilo je kar deset let, preden so se pojavili prvi skromni zapisi, ki so izpostavljali potrebo po zagotavljanju otroškega varstva za zaposlene izžanske matere,⁹⁶⁹ in dodatnih pet let, preden se zopet omenja delovanje otroškega vrtca na Igu. Leta 1969 je bila gradnja vrtca oziroma prenova upravnih prostorov nekdanje Kmetijske zadruge Mokerc v vrtec vpisana v dolgoročni načrt za gradnjo šol, telovadnic in vzgojnovarstvenih zavodov

967 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 39, 47.

968 Prav tam, 53.

969 *Naša komuna*, februar 1964, 5, Kje ostajajo zamisli mladih?.

v občini. Načrt je na Igu predvideval štiri oddelke, ki bi sprejeli 100 otrok.⁹⁷⁰

Vrtec je bil sprva organiziran v okviru Osnovne šole Ljubo Šerčer, ki je združne prostore dobila v najem za najmanj deset let. Občinskih proračunskih sredstev za funkcionalno preureditev prostorov in nakup opreme ni bilo dovolj, zato naj bi osnovni šoli na pomoč priskočila Temeljna izobraževalna skupnost Ljubljana in zagotovila del sredstev za opremo novega oddelka za predšolske otroke. Tokrat so menili, da bi prostor lahko zagotovili za 70 otrok.⁹⁷¹

Vrtec oziroma Vzgojno-varstveni zavod (VVZ) Ig, kot se je imenoval, je v prvih letih delovanja ostajal majhen, podobno kot vrtci v drugih podeželskih krajih. Konec leta 1970 je bilo vanj vpisanih 26 oziroma 27 predšolskih otrok med drugim in sedmim letom starosti, kar naj bi predstavljalo okoli sedemnajst odstotkov vseh predšolskih otrok na območju zavoda. Na sprejem ni čakal noben otrok. Prostorska zmogljivost vrtca naj bi zadostovala za Ig, za druge vasi iz šolskega okoliša pa so menili, da so preveč oddaljene, da bi otroke dajali v vrtec.⁹⁷² Potrebe primestnega območja so se v tem času še razlikovale od mestnega, kjer je prostih mest v vrtcih občutno primanjkovalo. Bolje rečeno, tako so nastali položaj razumele lokalne oblasti, ki so ocenjevale, da je pritisk na podeželske vrtce manjši zato, ker je v začetku sedemdesetih let na podeželju še delovala socialna mreža, ki je omogočala možnost varstva pri starih starših,

970 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 34, Zapisnik 26. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 27. 3. 1969, Dolgoročni načrt za novogradnjo šol, telovadnic in vzgojno-varstvenih zavodov, 2, 5.

971 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 16, a. e. 34, Zapisnik 25. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 27. 2. 1969, Informativno poročilo o poteku zborov volivcev in zborov delovnih ljudi v času od 8. 2. do 16. 2. 1969, 10; Zapisnik 26. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 27. 3. 1969, Odgovor na pripombe zborov volivcev, ki so bili od 8/2 do 16/2-1969, 20; t. e. 16, a. e. 35, Zapisnik 3. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 19. 6. 1969, Informativni bilten Temeljne izobraževalne skupnosti Ljubljana št. 4 (1969), 60; t. e. 18, a. e. 41, Zapisnik 18. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 25. 6. 1970, Delovni program TIS Ljubljana za leto 1970, 98.

972 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 19, a. e. 43, Zapisnik 26. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 15. 4. 1971, Bilten št. 1–2 (1971), 217–24. Oprešnik, Brez vrtcev je enakopravnost fraza, 6.

sosedi in znancih. Hkrati so lokalne oblasti priznale, da je manjši pritisk na vrtce lahko povezan tudi z drugimi okoliščinami, kot so slabo stanje infrastrukture, neustrezni prostori za varstvo in pomanjkanje ustreznega kadra. Ravno zaradi domnevnih majhnih potreb gradnja novega vrtca na Igu v tem času ni bila predvidena.⁹⁷³

Toda število otrok v vrtcu je vztrajno raslo. Leta 1974 jih je bilo okoli 30 v dveh oddelkih in leta 1977 že 41, a pravzaprav bi potrebovali prostor še za dodatnih 20 otrok. Do začetka osemdesetih let se je število otrok v vrtcu povečalo na 54.⁹⁷⁴ Kljub velikemu interesu prebivalcev prostorske zmogljivosti obstoječega vrtca ni bilo mogoče povečati, saj je v sedemdesetih letih ostajal nastanjen v zasilno urejenih prostorih nekdanje kmetijske zadruge oziroma Ljubljanskih mlekarn, naslednic Agrokombinata Barje. Prostore, v katerih je obratoval vrtec, so takrat že opisali kot začasne in nefunkcionalne.⁹⁷⁵ »VVZ ima sedaj svoje prostore v stanovanjski hiši Ljubljanskih mlekarn, vendar prostori niso na primerni lokaciji, ker so v bližini skladišča z umetnimi gnojili, ki so strupena in z orodjem, ki bi bilo lahko vzrok za nesrečo, če vzgojiteljice ne bi dovolj pazile na svoje malčke. [...] Poleg tega tudi ni prostora za igranje, saj je na eni strani cesta, na drugi pa voda,« so navedli v *Naši komuni*.⁹⁷⁶

Gradnja novega vrtca na Igu je bila sicer načrtovana v leta 1974 izdelanem Podrobnem urbanističnem redu naselja Ig, ki je predvideval povečano urbanizacijo in naraščanje potreb po otroškem varstvu. Zemljišče zanj v velikosti 3750 kvadratnih metrov je bilo predvideno v neposredni bližini šole.⁹⁷⁷ A sredstva za gradnjo so bila zagotovljena šele leta 1981 s tretjim skupnim

973 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 19, a. e. 43, Zapisnik 26. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 15. 4. 1971, Bilten št. 1–2 (1971), 231, 232.

974 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 13, 14; t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 55. Kaučič, Starostne težave nove šole, 6.

975 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 30, 31.

976 Kaučič, Starostne težave nove šole, 6.

977 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 30, 31.

samoprispevkom ljubljanskih občin. Novi vrtec je bil načrtovan za 100 otrok, projektant in izvajalec gradbenih del je bil Marles Maribor. Projektna dokumentacija je bila pripravljena leta 1983, junija istega leta so se začela pripravljala dela, gradbena pa oktobra. Zamude pri pripravi projektne dokumentacije, dolgotrajno zbiranje soglasij za projektno dokumentacijo, nerešene težave odvodnjavanja in spremembe v temeljenju so poskrbeli za zamik začetka gradnje. Težave so se nadaljevale tudi v času gradnje. Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij je zahteval, da se poveča debelina gramozne podlage pod temelji objekta. Eden od sosedov se je pritožil na predvideno lokacijo greznice, zato jo je bilo treba spremeniti. Pri izkopu za zaklonsko so nalezeli na vodovodno omrežje, ki je napajalo severni del Iga, a v lokacijski dokumentaciji ni bilo zarisano. Nato se je zapletlo še s postavitvijo odtoka za meteorno vodo, ki je bil v projektni dokumentaciji napačno zarisano. Za rešitev nastale situacije so morali namreč pridobiti novo projektno dokumentacijo in soglasje osnovne šole za priključitev na njihov obstoječi kanal. Problem pitne vode, ki je bila na območju Iga pogosto oporečna, je predstavljal dodatno nadlogo. Sprva so v vrtcu nameravali namestiti svojo napravo za kloriranje vode, a so kasneje ugotovili, da so dovolj obstoječe naprave, nameščene pri izhanskem zajetju.⁹⁷⁸ Na del zapletov je v času gradnje opozarjala tudi ravnateljica osnovne šole Ema Durjava, ki je na eni od občinskih sej poročala: »Ob gradnji sedaj iščejo, kje so elektrovi, iščejo vodne vode. Krajevna skupnost pa je plačala 4,5 milijona ob gradnji telovadnice samo zato, da bo ob gradnji vrtca imela elektriko pri roki. Vsi načrti so bili takrat narejeni, vendar jih iščejo povsod in jih ne najdejo.«⁹⁷⁹

978 Čož, Odprla so se vrata vrtca na Igu, 7. Naša komuna, Delegatsko gradivo, 6. 3. 1984, 23, Poročilo o poteku priprav za gradnjo in o gradnji objektov iz programa samoprispevka III na območju Občine Ljubljana Vič - Rudnik. Naša komuna, Delegatsko gradivo, 11. 9. 1984, 52, Poročilo o poteku priprav za gradnjo in o gradnji objektov iz programa samoprispevka III na območju Občine Ljubljana Vič Rudnik.

979 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 43, a. e. 91, Zapisnik 17. seje družbenopolitičnega zbora, 22. 11. 1983, Vprašanja in predlogi delegatov, 30.

Zaradi omenjenih zapletov je bil vrtec, ki bi moral biti dokončan aprila 1984, v uporabo predan s polletno zamudo. Tehnični pregled so izvedli avgusta 1984, a ker izvajalec ni pravočasno odpravil vseh pomanjkljivosti, je bila slavnostna otvoritev šele 11. oktobra. Z novim vrtcem so v lokalni skupnosti ustvarili prostor za 105 otrok v petih skupinah.⁹⁸⁰ Na Igu so menili, da je s takim številom mest »končno rešena potreba po varstvu predšolskih otrok«. ⁹⁸¹ A tudi pri vrtcu so že deset let po odprtju ugotavljali, da ni bil načrtovan dolgoročno. »Prenapolnjene skupine, stiske staršev in otrok brez varstva so nas silile v iskanje novih prostorov in oblik. Odprli smo 1. varstveno družino na domu za 7 otrok v starosti 1–2 let, kasneje drugo, obe na Igu. Najeli smo prostore v zasebni hiši, kjer je začel delovati 1. družinski vrtec za otroke od 2–7 let. Drugi tak vrtec je bil ustanovljen v kraju Golo v prostorih OŠ Golo,« so zapisali v Naši komuni.⁹⁸²

980 Čož, Odprla so se vrata vrtca na Igu, 7. Naša komuna, Delegatsko gradivo, 11. 9. 1984, 52, Poročilo o poteku priprav za gradnjo in o gradnji objektov iz programa samoprispevka III na območju Občine Ljubljana Vič Rudnik.

981 J. K., Ižanski vrtec in 10. rojstni dan, 9.

982 Prav tam.

RAZVOJ OSNOVNEGA ŠOLSTVA

Šolstvo na Igu do konca druge svetovne vojne

Prvo šolsko poslopje je bilo na Igu zgrajeno leta 1859,⁹⁸³ medtem ko je bila šola ustanovljena v začetku 19. stoletja. Prvi dokument, ki omenja ustanavljanje šole, je iz leta 1805, domneva pa se, da se je pouk pričel šele leta 1808.⁹⁸⁴ Do konca stoletja se je obseg šolskega okoliša izžanske šole zmanjšal. Leta 1875 sta bila iz njega izločena Golo in Želimplje in leta 1898 še Tomišelj in Iška vas, kjer sta bili zgrajeni novi šolski poslopji. Šolski okoliš izžanske šole je obsegal le še kraje Ig, Staje, Kot, Matena, Iška Loka, Dobravica z zaselkoma Draga in Podgozd, Sarsko ter Pijava Gorica. Naslednjega pol stoletja se ni več bistveno spreminjal.⁹⁸⁵

Leta 1895 je šolsko poslopje na Igu močno poškodoval veliki ljubljanski potres. Popravili so ga do konca leta, medtem pa so učenci s poukom nadaljevali v zasebni stavbi. Do tridesetih let 20. stoletja je šolsko poslopje postalo premajhno za potrebe šolskega okoliša. Gradnjo nove šole so načrtovali že v začetku

983 Okoliš, Iz zgodovine šolstva na Igu, 141.

984 Prav tam, 136–38. SŠM, OŠ Ig, Oris zgodovine in razvoja državne ljudske šole na Igu, 10. 6. 1940, 1.

985 Okoliš, Iz zgodovine šolstva na Igu, 139. SŠM, OŠ Ig, Oris zgodovine in razvoja državne ljudske šole na Igu, 10. 6. 1940, 1.

tega desetletja, a do realizacije zaradi odpora prebivalstva in gospodarske krize ni prišlo.⁹⁸⁶ Zapisnik o pregledu šole iz leta 1939 je ponovno izpostavil slabe higienske razmere v šolskem posloppju in zaznal potrebo po gradnji novega. Tega leta so bile v šoli štiri učilnice in osem oddelkov. Vse učilnice so bile polno zasedene tako dopoldne kot popoldne, zaradi naraščajočega števila otrok pa so pričakovali, da bo prostora kmalu premalo. Upanja, da bi v bližnji prihodnosti lahko obnovili poslopje ali zgradili novo, na Igu niso gojili, saj je bil v tem času velik del občinskega proračuna namenjen elektrifikaciji.⁹⁸⁷ Tako so leta 1939 tudi v šolo prvič napeljali elektriko. V vežo je bil v začetku leta 1940 napeljan še vodovod. Pred tem so morali otroci po vodo hoditi na bližnji Studenec, saj je bil vodovod le v upraviteljevem stanovanju.⁹⁸⁸

Druga svetovna vojna, ki se je kmalu razplamtela, je pustila posledice tudi na šolskem posloppju. Šola je v času vojne deloma pogorela, ostala sta le stavba in del strehe. Zažgali so jo partizani, medtem ko je italijanska vojska, ki je šolo zasedla, uničila del šolske knjižnice, šolske opreme in vsa učila.⁹⁸⁹ Vojna škoda je bila ocenjena na 786.775 dinarjev.⁹⁹⁰

Čeprav je bila šola deloma obnovljena že v času vojne, je bilo stanje šolskega posloppja takoj po koncu vojne precej slabo. Da bi se pouk na Igu lahko razmeroma normalno nadaljeval, je bilo treba vsaj zasilno obnoviti šolsko poslopje.⁹⁹¹ Zaradi obnove se je pričetek pouka zamaknil v konec oktobra 1945,⁹⁹² a razmere na šoli tudi po njej niso bile rožnate. »*Kakor veste, na šoli*

986 SŠM, OŠ Ig, Oris zgodovine in razvoja državne ljudske šole na Igu, 10. 6. 1940, 3. Okoliš, Iz zgodovine šolstva na Igu, 142.

987 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 13, Zapisnik o završnem pregledu državne ljudske šole na Igu, 5. 6. 1939.

988 SŠM, OŠ Ig, Oris zgodovine in razvoja državne ljudske šole na Igu, 10. 6. 1940, 3, 4. Okoliš, Iz zgodovine šolstva na Igu, 142.

989 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 18, Podatki o šolskih prostorih, opremi in učilih, 14. 10. 1946, 2. SŠM, OŠ Ig, Podatki o dogodkih na šoli na Igu pri Ljubljani za časa domovinske vojne, 16. 9. 1946, 1, 2. Okoliš, Iz zgodovine šolstva na Igu, 142.

990 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 22, Sklep o cenoitvi vojne škode.

991 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 18, Podatki o šolskih prostorih, opremi in učilih, 14. 10. 1946, 2.

992 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 11.

Osnovna šola na Igu z delno zazidanimi okni, ki so bila poškodovana v času druge svetovne vojne.

Hrani: SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1

marsičesa, da lahko rečem, skoro ničesar nimamo, razen prostorov, inventarja in otrok,» lahko preberemo v zapisniku prve seje učiteljskega sveta na Igu ob začetku šolskega leta 1945/46.⁹⁹³ Na šoli so zato pričakovali samoiniciativnost vseh, od učiteljev do staršev in otrok. »Učila in učne pripomočke si bo treba pridobiti in pripraviti z lastno inicijativnostjo. Ne čakajmo, kdaj nam bo zopet nakazan znesek od prosv. oddelka, ker denarja ni na razpolago, ko pa je treba obnoviti toliko šol. Sami sebe in učence nagovarjajmo k udarniškem delu, da bomo mi, prosvetni delavci vzgled vsem drugim v kraju,« so zapisali.⁹⁹⁴ Obnovljene in za pouk pripravljene so bile tri učilnice, a za vse tri je primanjkovalo šolskih klopi in mizic, zato so bile naročene nove, učence pa naj bi do takrat nekoliko stisnili v obstoječe klopi.⁹⁹⁵

993 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 16, Zapisnik 1. seje učiteljskega sveta na Igu, 15. 10. 1945.

994 Prav tam.

995 Okoliš, Iz zgodovine šolstva na Igu, 142. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 16, Zapisnik 1. seje učiteljskega sveta na Igu, 15. 10. 1945.

Šola in njena obnova v prvem povojnem desetletju

Tudi na področju vzgoje in izobraževanja je bilo prvo povojno obdobje zaznamovano s pomanjkanjem. Razvoj infrastrukture je bil na podeželju izrazito počasnejši kot v urbanih predelih. Zaradi slabih gospodarskih razmer za šolstvo sprva ni bilo namenjenih veliko sredstev, čeprav je bilo pod močnim vplivom nove družbene ureditve in njene ideologije, ki je v šolstvu videla temelj za vzgojo novega socialističnega človeka. Težave slovenskega šolstva so bile marsikje infrastrukturne narave. Največje so bile slaba opremljenost šol, starost, dotrajanost ali poškodovanost šolskih poslopij, velik delež razredov s kombiniranim poukom, ponekod tudi izmenski pouk.⁹⁹⁶ Čeprav je Ig v neposredni bližini Ljubljane, se je srečeval s podobnimi izzivi kot drugi podeželski kraji. Obnova šolskega poslopja, ki je bila nedvomno eden večjih projektov povojnega razvoja Iga, je, kot bomo videli v nadaljevanju, zaradi skromnih finančnih sredstev potekala postopoma. V vojni poškodovano šolsko poslopje so začeli deloma obnavljati že leta 1945, dela pa so se zavlekla vse do leta 1953.⁹⁹⁷

Majhno poslopje izžanske osnovne šole je pokrivalo obširen šolski okoliš. Hribovski vasi Sarsko in Dobravica sta bili od šole oddaljeni dobro uro hoje, Matena, ki je ležala na ravninskem delu, dobre pol ure, Kremenica, Staje, Kot in Iška Loka pa okoli dvajset minut. Zaradi slabo urejenih poti so bili otroci iz bolj oddaljenih vasi v zimskem času pogosto odsotni, je navedel šolski nadzornik leta 1946. Odsotnost je bila pogostejša tudi takrat, ko so morali otroci pomagati pri domačih kmečkih opravilih.

996 Gabrič, *Šolska reforma 1953–1963*, 17–20. Gabrič, *Šolska reforma*, 1035. V povojnih letih je bilo za šolstvo namenjenih malo sredstev. Potrebe po novih šolskih prostorih in učiteljskem kadru od začetka sicer niso bile tako izrazite, zlasti zaradi nižjega naravnega prirasta v času vojne, a potreba po obnovi je obstajala. V času vojne je bila namreč poškodovana več kot tretjina šolskih objektov v Sloveniji. Do leta 1953 je bilo v Sloveniji zgrajenih 24 novih šolskih poslopij, obnovljenih pa 373, kar ni bistveno povečalo prostorskih kapacitet. Prevladovala je namreč gradnja nižje organiziranih osnovnih šol na podeželju, torej šol, ki so imele le nižje razrede, v isti učilnici pa je hkrati potekal pouk dveh razredov.

997 Piškurič, *Od stare do nove šole na Igu*, 291–95.

Prebivalstvo Iga in okoliških vasi je bilo namreč po koncu vojne večinoma kmečko, obrtnikov in delavcev je bilo malo.⁹⁹⁸ Šolskega nadzornika so zanimale tudi politične razmere v kraju. Menil je, da naj bi bilo v ljudeh »še *polno stare miselnosti in je med njimi tudi precej takih, ki našemu pokretu niso naklonjeni in je zato politično delo med njimi precej težavno*«. ⁹⁹⁹

Leta 1945 sta se na šolo vrnila šolski upravitelj Anton Pristov in njegova žena Marija, ki sta bila leta 1942 odpuščena in sta se zaradi groženj s smrtjo umaknila v Ljubljano.¹⁰⁰⁰ Šolsko poslopje je bilo kljub začetni obnovi le deloma uporabno. V popisu šolskih prostorov in opreme, ki je bil izdelan oktobra 1946, je bilo zapisano, da so za obnovo v letih 1945 in 1946 dobili 60.000 dinarjev državne podpore, a bi potrebovali vsaj še okoli 150.000 dinarjev, »*da bi vsaj približno obnovili poslopje zunaj in znotraj, da bi bilo podobno šoli*«. ¹⁰⁰¹ Sredstva so bila nujno potrebna za obnovo četrte učilnice, strehe, oken v dveh učilnicah, glavnih vrat in tal ter temeljito obnovo stanovanja šolskega upravitelja. Prav tako bi morali posodobiti električno napeljavo, ki se je do takrat nahajala le v pisarni, in popraviti vodovodno, ki je bila v slabem stanju. Šola je poleg tega nujno potrebovala novo šolsko opremo in učila. ¹⁰⁰²

Osnovna šola Ig je v šolskem letu 1945/46 iz sklada agrarne reforme dobila velik del nekdanjega župnijskega vrta za igrišče in za druge potrebe. Šolska kronika drugih večjih sprememb ni zabeležila. Učitelji so poučevali po učnih načrtih, ki so bili med vojno v veljavi na osvobojenem ozemlju. Ker novi učbeniki še niso izšli, so namesto čitank uporabljali *Ciciban* in *Pionir*. ¹⁰⁰³ V naslednjem šolskem letu pa je šola dobila dve državni posojili v višini 50.000 in 80.000 dinarjev, s katerima so uredili notranjost

998 SŠM, OŠ Ig, Dopis Ig – šolski okoliš, opis.

999 Prav tam.

1000 SŠM, OŠ Ig, Podatki o dogodkih na šoli na Igu pri Ljubljani za časa domovinske vojne, 16. 9. 1946, 1, 2. Okoliš, Iz zgodovine šolstva na Igu, 147.

1001 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 18, Podatki o šolskih prostorih, opremi in učilih, 14. 10. 1946, 2.

1002 Prav tam, 1, 2.

1003 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 12.

šolskega poslopja, razen velike učilnice in ravnateljevega stanovanja. Poleg tega so kupili 35 stolčkov, tri dvodelne omare in eno knjižnično omaro. Za stolčke je denar prispevalo še ministrstvo za prosveto, za ostalo pa tombolski odbor.¹⁰⁰⁴ Razlog za organiziranje tombole je razviden iz zapisnikov učiteljskega sveta. Konec šolskega leta 1945/46 je novi šolski nadzornik ob pregledu šole opozoril, da je treba takoj začeti z obnovo šolskega poslopja. »*Viri morajo priti iz ljudstva, zato naj se to iznese na množičnem sestanku,*« so zabeležili v zapisniku.¹⁰⁰⁵ Ena od učiteljic je menila, da množični sestanek ne bo uspešen, saj naj bi bili ljudje proti takšnemu novačenju. »*Pač pa je treba na indirekten način opravi- ti ž njimi, da bodo dali in vendar ne bodo imeli vtisa, da dajo. Zato bi bila na mestu tombola, ki zelo privabi ljudi,*« je dodala iznajdljivo.¹⁰⁰⁶ Tombola je bila izvedena 15. septembra 1946.¹⁰⁰⁷

Oktober 1946 so s pomočjo učencev uredili še prostor ob šoli, kjer se je nabral različen material od preteklih obnovitvenih del. Poleg tega so na nekdanjem župnijskem vrtu podrli nekaj suhih jablan in jih namenili za kurjavo.¹⁰⁰⁸ O poteku pouka in vzgoji otrok ni veliko podatkov. V šolskem letu 1946/47 so izšle nove čitanke in računica za osnovne šole, v naslednjem pa so učitelji že preizkušali nov učni načrt.¹⁰⁰⁹

Obnova šolskega poslopja se je v naslednjih nekaj letih nadaljevala z majhnimi koraki. V šolskem letu 1947/48 so na šoli pripravili material za obnovo četrte učilnice, zasteklili vsa zunanja in notranja okna ter prebelili okna in vrata.¹⁰¹⁰ Aprila 1948 je šolski upravitelj na seji učiteljskega sveta poročal, da je začel tudi z načrtovanim preurejanjem šolskega vrta in uredil šolsko knjižnico, ni pa mu uspelo pričeti s celovito obnovo šole, saj ni

1004 Prav tam, 18, 19.

1005 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 16, Zapisnik 9. redne seje krajevnega učiteljskega sveta na Igu, 27. 6. 1946.

1006 Prav tam.

1007 Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 17.

1008 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 16, Zapisnik 2. redne seje krajevnega učiteljskega sveta na Igu, 29. 10. 1946.

1009 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 19, 22.

1010 Prav tam, 23.

»dobil o pravem času nakazanega lesa. Sedaj pa imamo les a bomo morali nekaj časa pustiti trame, da se delno vsuše, preden jih bomo potegnili za obnovo stropa 4. učilnice, ki jo bomo drugo leto nujno rabili. Vprašanje pa je, če bomo mogli z 20.000 Din obnovo izvršiti, ker je za letos odobren kredit le v preje omenjenem znesku.«¹⁰¹¹ Obnova četrte učilnice je mirovala tudi v naslednjem šolskem letu, saj šola za ta namen ni dobila potrebnega posojila. Šele v šolskem letu 1949/50 so s trudem obnovili okna, tla in strop velike učilnice. Šola je za plačilo del organizirala veselico, s katero je zbrala 42.266 dinarjev.¹⁰¹²

V šolskem letu 1950/51 so se višji razredi osnovne šole preoblikovali v nižjo gimnazijo.¹⁰¹³ Okoliš nižje gimnazije Ig je obsegal vasi krajevnih ljudskih odborov Ig, Pijava Gorica, Golo - Škrilje, Rakitna in Tomišelj. OLO Ljubljana okolica je z odlokom določil, da se morajo s šolskim letom 1950/51 dijaki vpisovati izključno na tiste področne nižje gimnazije, kjer so imeli stalno prebivališče. Izjeme so bile mogoče le z dovoljenjem poverjenišтва za prosveto OLO Ljubljana okolica.¹⁰¹⁴ Šola se je trudila urediti šolsko okolico, to je nekdanji župnijski vrt. Vrt so ogradili z leseno ograjo, saj naj bi si do takrat na vrtu »vsak po svoje lastil pravice«, in odstranili kozolec.¹⁰¹⁵ Na ograjenem prostoru je bila načrtovana še ureditev sadovnjaka in igrišča za šolsko mladino, a se delo ni premaknilo z mrtve točke, kot so zapisali v šolski kroniki, deloma zaradi finančnih težav, deloma pa zaradi »nerazumevanja gotovih ljudi, ki smatrajo to zemljišče še vedno za župnijsko last in jim ni do te preureditve«.¹⁰¹⁶

Šolski upravitelj Pristov je bil julija 1950 premeščen v Dol pri Ljubljani, novi upravitelj in ravnatelj nižje gimnazije na Igu je postal Anton Golja.¹⁰¹⁷ Na šoli so čas počitnic izkoristili za

1011 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 16, Zapisnik 8. redne seje krajevnega učiteljskega sveta, 26. 4. 1948.

1012 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 25–27.

1013 Prav tam, 28.

1014 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 12, Odlok, 19. 6. 1950.

1015 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 29.

1016 Prav tam.

1017 Prav tam.

Osnovna šola je za zaključek šolskega leta 1951/52 organizirala razstavo šolskih del, kot spremljajoči program pa so otroci izvedli igro ter različne pevske in plesne točke. Čisti dobiček igre je šola uporabila za nakup knjig za šolsko knjižnico.

Hrani: SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1

čiščenje in beljenje šolskih prostorov, ki niso bili temeljito počiščeni od leta 1945. Želeli so popraviti streho, saj je v zimskem času obstajala nevarnost, da se zruši pod težo snega. Načrti so vključevali dvig šolskega poslopja za eno nadstropje, s čimer bi pridobili dve učilnici in stanovanje za upravitelja. Po mnenju šole bi bilo nujno urediti stanovanja tudi za druge učitelje. Od devetih se jih je namreč sedem vozilo iz Ljubljane, zato izvenšolsko delo učiteljev v kraju ni bilo mogoče.¹⁰¹⁸

¹⁰¹⁸ Prav tam, 30.

Februarja 1952 je bilo zemljišče pred šolo tudi uradno vpisano v zemljiško knjigo. Šola je tam posadila več sadnih dreves in za jesen načrtovala še ureditev drevesnice in čebelnjaka.¹⁰¹⁹ Spomladi 1952 je OLO Ljubljana okolica šoli končno namenil več sredstev, 2.200.000 dinarjev posojila, za obnovo šolskega poslopja.¹⁰²⁰ Tega leta so se na splošno začele povečevati investicije, namenjene za obnovo starih šolskih prostorov in gradnjo novih.¹⁰²¹ Na osnovni šoli Ig so takoj izvolili gradbeni odbor, ki naj bi nadzoroval vsa obnovitvena dela. Domačini naj bi za obnovo prispevali ves potreben les in brezplačno opravljali prevoz gradbenega materiala. Šolski upravitelj Golja je v šolski kroniki zapisal, da je bila delovna vnema od začetka velika, navozili so pesek, apno in nekaj lesa, toda navdušenje je kmalu popustilo in dela so se upočasnila. Razlog naj bi bilo pričakovanje nekaterih domačinov, da jim bo šola kljub vsemu plačala vožnje in les. Kot vidimo iz nadaljevanja, so posamezni vaščani Iga in okoliških vasi vendarle prispevali les za obnovo, pridružila se jim je tudi Ekonomija KPD Ljubljana, a šolski upravitelj s prispevkom nekaterih vasi ni bil zadovoljen. Vseeno je priznal, da so nekateri prebivalci les potrebovali tudi za obnovo svojih med vojno požganih poslopij. Posledično so v šolskem letu 1951/52 načrtovali le preureditev stranišč, postavitve ostrešja in ureditev stanovanj za učitelje v sosednji stavbi, nekdanji kaplaniji. Ostala dela so preložili na naslednje leto.¹⁰²²

V kaplaniji se je od septembra 1949 do konca šolskega leta 1951/52 nahajal dijaški dom. Ustanovljen je bil septembra 1949 za učence višjih razredov iz oddaljenih krajev in bil prvotno nastanjen v župnišču. Do konca leta 1951 je sredstva za nastanitev gojencev plačeval OLO Ljubljana okolica, nato pa so se morali vzdrževati sami, zato je njihovo število upadlo in dijaški dom so ukinili. Večino inventarja, razen posteljnine in kuhinjske posode, je OLO Ljubljana okolica odstopil šoli, ki ga je nameravala

1019 Prav tam, 33.

1020 Prav tam, 35.

1021 Gabrič, *Šolska reforma 1953–1963*, 21.

1022 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 35, 36.

prodati, izkupiček pa porabiti za šolske potrebe. Izpraznjeni dijaški dom naj bi v času počitnic preuredili v stanovanja za učitelje.¹⁰²³

Šolski upravitelj Golja je menil, da učitelji niso dovolj angažirani v izvenšolskem delu. Sodelovale so tri učiteljice, ki so vodile knjižnico, folklorno skupino in šahovski krožek,¹⁰²⁴ sicer pa učitelji niso bili navdušeni nad življenjem v kraju. »*Kljub temu, da je KLO dodelil 2 sobi za učitelje, da bi stanovali na terenu, sta te dve sobi že skoraj 3 mesece prazni in izgleda, da se ne nameravajo učitelji vseliti vanje. Ker je stanovanjska stiska in je veliko povpraševanje, bo težko zadržati sobe rezervirane,*« je povedal Golja.¹⁰²⁵

Šolski upravitelj Golja se je kmalu poslovil od Iga, premeščen je bil v Ljubljano in na njegovo mesto je prišel Feliks Jug. Šolsko leto 1952/53 se je zaradi manjših adaptacijskih del začelo z enotedensko zamudo, januarja je šola prejela nov inventar za tri učilnice, ob koncu šolskega leta pa je vendar dočakala tudi nekoliko večjo obnovo. Sredstva v višini 700.000 dinarjev je prejela od OLO Ljubljana okolica. Obnovitvena dela so bila zaključena julija 1953. Šolsko poslopje je imelo prekrito streho, urejeno fasado ter prebeljena okna, vrata in notranje prostore, izvedli pa so tudi nekaj kleparskih del.¹⁰²⁶ V šolski kroniki so se pohvalili, da je šolsko poslopje »*sedaj povsem urejeno in v okras in ponos vsej občini*«. ¹⁰²⁷

V šolskem letu 1952/53 je bila zaradi premajhnega števila otrok ukinjena nižja gimnazija in uvedena osemletna šola, ki ni bila popolna, saj je obsegala le sedem oddelkov.¹⁰²⁸ Odlok o obveznem osemletnem šolanju iz oktobra 1953 je sicer določal, da osemletna šola obsega štiri nižje in štiri višje razrede, a je zaradi slabega stanja v šolstvu dopuščal, da so lahko učenci, ki v svojem

1023 Prav tam, 34.

1024 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Ig: Golja, 1.

1025 Prav tam.

1026 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 37–40. SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 4. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1953, 1, 2; Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, 2.

1027 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 40.

1028 Prav tam, 37, 42.

Šolsko poslopje po končani obnovi

Hrani: SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1

šolskem okolišu niso mogli zaključiti popolne osemletne šole, šolanje dokončali v nižjih razredih gimnazij ali podobnih šol.¹⁰²⁹ Tisti izžanski starši, ki so želeli, da njihovi otroci dokončajo vse štiri višje razrede osnovne šole, so jih lahko po končanem štiritletnem šolanju na Igu poslali v nižjo gimnazijo. Najbližja je bila druga državna gimnazija na Rakovniku.¹⁰³⁰

V naslednjih nekaj letih šolska kronika ni več beležila novic o obnovi ali popravilih.¹⁰³¹ Osnovna šola na Igu je obsegala sedem do osem oddelkov. V začetku petdesetih let je bilo opazno manjše število otrok na šoli, zlasti v šolskem letu, ko je bila ukinjena nižja gimnazija, nato se je zmerno povečevalo. Število

1029 Gabrič, *Šolska reforma 1953–1963*, 51.

1030 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 13. 12 1958, Program razvoja šolstva in plan gradenj obveznih šol v Občini Ljubljana - Rudnik do leta 1962, 2.

1031 Prim. Gabrič, *Šolska reforma 1953–1963*, 100. Do sredine petdesetih let so bila proračunska sredstva za obnovo ali gradnjo šol majhna in neredna, večinoma namenjena gradnji manjših šol na podeželju. Stanje se je začelo počasi spreminjati ob pripravah na šolsko reformo.

otrok je začelo hitreje naraščati šele ob koncu desetletja, ko so na Ig pričeli hoditi učenci iz Tomišlja in Iške vasi.¹⁰³² Ti so bili v višje razrede osnovne šole na Igu preusmerjeni v sklopu šolske reforme in spremljajočem procesu reorganizacije mreže šol, ki je vrhunec dosegel v letih 1958 in 1959. Pri tem je bilo veliko nižje organiziranih osnovnih šol ukinjenih ali preoblikovanih v podružnične šole.¹⁰³³

Spremembe v organizaciji osnovne šole na Igu

Obnovljeno šolsko poslopje na Igu je v prvem povojnem obdobju še uspelo zagotoviti prostor vsem šoloobveznim otrokom iz šolskega okoliša. Reorganizacija osnovne šole Ig in njene okolice, ki je bila posledica šolske reforme, je vplivala na hitrejšo rast števila šolskih otrok in kaj kmalu tudi na potrebe po novi šolski infrastrukturi.

Čeprav se je v petdesetih letih politični pritisk v šolstvu nekoliko sprostil, zveza komunistov ni želela opustiti nadzora nad vzgojo mladine. Njena ideološka izhodišča so težila k poenotenju, zagovarjala je popolno odpravo socialnih in razrednih razlik, razlik med mestom in podeželjem ter med bolj ali manj sposobnimi učenci. Začetki šolske reforme segajo v leto 1953, splošni zakon o šolstvu, sprejet 25. junija 1958, pa je uvedel enoten sistem osemletne osnovne šole, štiriletne srednje šole, dvoletnih višjih šol in štiriletnih fakultet. V osnovnem šolanju je dva štiriletna ciklusa, to je štiri nižje in štiri višje razrede, zamenjal enoten osemletni cikel.¹⁰³⁴ V Sloveniji je bila enotna osemletna osnovna šola dokončno uzakonjena oktobra 1959. Organiziranost šol se je morala zakonskim določbam prilagoditi do konca šolskega leta 1960/61, predmetnik in učni načrti pa do šolskega leta 1962/63.¹⁰³⁵

1032 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 42–77.

1033 Gabrič, *Šolska reforma 1953–1963*, 102.

1034 Prav tam, 51–57, 90–92.

1035 Prav tam, 113.

Pred reorganizacijo so se znašle vse osnovne šole, ki do tedaj niso zagotavljale popolnega ciklusa, tudi osnovna šola na Igu. Že maja 1958 naj bi starši otrok, ki so se šolali v osnovni šoli na Igu, na skupnem roditeljskem sestanku izrazili željo po ustanovitvi osemletne šole,¹⁰³⁶ kar lahko povežemo z reformnimi prizadevanji in željo oblasti po organizaciji popolnih osemletnih šol na podeželju. Tudi v občinskih dokumentih so se namreč v tem obdobju pojavljali predlogi za reformiranje mreže šol. Prva popolna osemletna osnovna šola v Občini Ljubljana Rudnik je nastala iz avgusta 1958 ukinjene druge državne gimnazije na Rakovniku.¹⁰³⁷ Osnovna šola Oskarja Kovačiča, kot se je po novem imenovala, je bila ob koncu leta 1958 edina popolna osemletna osnovna šola v občini, ostale so bile nižje organizirane. Njen ožji šolski okoliš je zajemal otroke iz mestnega dela občine, v višjih razredih pa je vključevala še učence iz širšega okoliša, to je iz okolišev Barje, Rudnik in Daljna vas. Šolo so obiskovali tudi posamezni učenci iz okolišev Ig, Škofljica, Želimlje, Pijava Gorica, Iška vas in Šmarje. Z Iga je v tem času na Osnovno šolo Oskarja Kovačiča hodilo 39 učencev, iz Iške vasi pet.¹⁰³⁸ Šola je gostovala v prostorih Salezijanskega zavoda na Rakovniku, ki po mnenju lokalnih oblasti niso bili primerni za osnovno šolo. Pri tem so izpostavljale dotrajanost opreme in pomanjkanje učil,¹⁰³⁹ zato so načrtovale gradnjo novega poslopja zanj.

Ob koncu leta 1958 so lokalne oblasti načrtovale ustanovitev druge popolne osemletne osnovne šole v Občini Ljubljana Rudnik, ki naj bi imela funkcijo centralne šole. Za njen sedež so izbrale Ig, ki je bil največji kraj na podkrimskem območju. Opredelile so ga za naravno središče okoliških krajev in hribovitega zaledja Mokreca. V centralno šolo na Igu, ki naj bi se preoblikovala do leta 1960, naj bi se tako vključevali otroci iz

1036 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 66.

1037 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 8. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 7. 6. 1958, Predlog za reformo šolstva, 2.

1038 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 13. 12. 1958, Program razvoja šolstva in plan gradenj obveznih šol v Občini Ljubljana - Rudnik do leta 1962, 2.

1039 Prav tam, 2, 3.

šol v Iški vasi, Tomišlju in na Golem, in sicer od petega razreda dalje. Na Igu in v omenjenih krajih je bilo ob koncu petdesetih let v osnovne šole vpisanih okoli 400 otrok, od tega samo na Igu 175.¹⁰⁴⁰

Lokalne oblasti so se zavedale, da šolsko poslopje na Igu kljub delni adaptaciji ni bilo primerno za popolno osemletno šolo. Grajeno je bilo iz kamna, prostori so bili hladni in vlažni, predvsem pa majhni. V stavbi so bili poleg štirih učilnic še pisarna, prostor za učila in dvosobno stanovanje s kabinetom za upravitelja šole. V sosednji kaplaniji so se nahajali dve stanovanji za učitelje, eno je bilo enosobno in drugo dvosobno, ter mlečna kuhinja, ki je začela delovati leta 1956 in je učencem zagotavljala skromno malico (mleko, kruh in sir ali salamo). Tudi ta stavba je bila v slabem stanju in potrebna obnove.¹⁰⁴¹ Drugih prostorov za šolsko in izvenšolsko dejavnost osnovna šola Ig ni imela. Imela je le majhen vrt pri šoli, ograjeno njivo v vasi, pred šolo pa večje zemljišče, kjer so načrtovali ureditev šolskega telovadišča.¹⁰⁴² Svet za prosveto Občine Ljubljana Rudnik je kljub temu leta 1958 odločil, naj se v osnovno šolo Ig vključijo učenci od petega razreda dalje iz osnovnih šol Tomišelj in Iška vas. Na ta način bi se povečalo število učencev na Igu, kar bi omogočilo ustanovitev polne osemletne osnovne šole.¹⁰⁴³

Centralna šola je bila na Igu organizirana v šolskem letu 1958/59.¹⁰⁴⁴ Z vključitvijo učencev iz osnovnih šol Iška vas in Tomišelj, če v višjih razredih niso obiskovali Osnovne šole Oskarja

1040 Prav tam. SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 10. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 11. 10. 1958, Poročilo o delu Sveta za prosveto in kulturo, 2, 3.

1041 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 13. 12. 1958, Program razvoja šolstva in plan gradenj obveznih šol v Občini Ljubljana - Rudnik do leta 1962, 3. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 62, 68.

1042 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 13. 12. 1958, Program razvoja šolstva in plan gradenj obveznih šol v Občini Ljubljana - Rudnik do leta 1962, 3.

1043 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 10. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 11. 10. 1958, Poročilo o delu Sveta za prosveto in kulturo, 2, 3.

1044 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 71.

Kovačiča, je začel nastajati širši šolski okoliš.¹⁰⁴⁵ Lokalne oblasti so načrtovale, da se bo osnovna šola Igu, ki se je konec petdesetih let preimenovala v Osnovno šolo Ljuba Šerčerja Igu, v nadaljnjih petih do sedmih letih razvila v popolno osemletno osnovno šolo. Osnovni šoli Iška vas in Tomišelj naj bi postali podružnični šoli. Za osnovni šoli Golo in Zapotok pa so lokalne oblasti takrat še menile, da bi morali ostati nižje organizirani osnovni šoli, saj naj bi otroci iz tega okolja živeli predaleč, da bi se lahko vključili v eno izmed popolnih osnovnih šol.¹⁰⁴⁶

Leta 1959 je šola praznovala kar dve obletnici, 150 let od ustanovitve osnovne šole na Igu in 100 let od izgradnje šolskega poslopja. V ta namen so vse leto potekale različne prireditve, ki so jih pripravljali tudi šolski otroci; glavna je potekala 21. junija, ko je šola organizirala veliko športno prireditev. Žal je šola ravno v šolskem letu 1958/59 izgubila več kot 1200 kvadratnih metrov prostora, ki je bil namenjen za šolsko telovadišče. Občina ga je odstopila Kovinski industriji Igu, kamor je ta postavila del svojih obratnih prostorov.¹⁰⁴⁷ »Merodajni činitelji so bili premalo uvidni do šolske mladine,« so ob tem zapisali v šolski kroniki.¹⁰⁴⁸

Igu sta v začetku šolskega leta 1958/59 zapustila upravitelj Jug in njegova žena Franja, ki je prav tako poučevala, in oktobra 1958 je šola dobila novega upravitelja Karla Pfundnerja.¹⁰⁴⁹ Šola, ki je počasi že občutila pomanjkanje ustreznega kadra, je želela zaposliti še po enega učitelja slovenščine, zgodovine, matematike, angleščine in biologije. Gradnje nove šole še ni bilo v načrtih. Dodatne učilnice, telovadnico, delavnico in kabinete je šola nameravala dobiti s prezidavo in nadzidavo obstoječega poslopja ter pri tem urediti tudi šolsko kuhinjo in dodatna stanovanja

1045 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 13. 12. 1958, Program razvoja šolstva in plan gradenj obveznih šol v Občini Ljubljana - Rudnik do leta 1962, 2.

1046 Prav tam, 5, 6.

1047 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 69, 70.

1048 Prav tam, 70.

1049 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 10. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 11. 10. 1958, Poročilo o delu Sveta za prosveto in kulturo, 3. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 70.

za učitelje.¹⁰⁵⁰ Načrti so se kmalu spremenili. Spoznanje, da bo poslojje pretesno za naraščajoče število otrok, je šolo in lokalne oblasti spodbudilo, da so že v naslednjem šolskem letu začele načrtovati gradnjo nove šole.¹⁰⁵¹

Gradnja nove šole

V Sloveniji je gradnja novih šolskih prostorov potekala počasi, težavo je predstavljalo zlasti pomanjkanje finančnih sredstev in republika naj bi v tem pogledu za federacijo zaostajala za eno leto.¹⁰⁵² Lokalne skupnosti so morale pogosto pokazati veliko samoiniciative in pripravljenosti za prostovoljno delo, da so prišle do novih šolskih objektov in pripadajoče infrastrukture.

Na Igu so v šolskem letu 1959/60 s prvimi skromnimi koraki začeli zbirati sredstva za gradnjo nove šole. Aktivnosti so potekale počasi, finančna sredstva so bila omejena. Podobno kot v obnovo starega je bilo tudi v gradnjo novega šolskega poslopja v lokalnem okolju vložena veliko truda, tako šolske uprave kot tudi prebivalstva in delovnih organizacij. Gradbeni odbor za gradnjo novega šolskega poslopja so ustanovili na zboru volivcev leta 1959. Odprli so posebni bančni račun, namenjen zbiranju prispevkov za gradnjo nove šole, in kmalu sklenili pogodbo za izdelavo idejnega načrta.¹⁰⁵³ Kot prvo večjo dejavnost je gradbeni odbor organiziral veselico, katere čisti dobiček je namenil za izdelavo načrta. Med letom je zbral še 300 kubičnih metrov lesa in 200.000 dinarjev, vaščani pa so obljubili 1000 ur prostovoljnega dela. Gradbeni odbor je vodil Viljem Sokalič, njegov tajnik je bil šolski upravitelj Pfundner, ki pa je menil, da mora večino dela opraviti sam.¹⁰⁵⁴ Na-

1050 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 13. 12. 1958, Program razvoja šolstva in plan građenij obveznih šol v Občini Ljubljana - Rudnik do leta 1962, 7.

1051 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 74.

1052 Gabrič, *Šolska reforma 1953–1963*, 115.

1053 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev 4 volilnih enot, 27. 11. 1960. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 74, 75.

1054 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 74.

Pouk v učilnici stare šole, 1966

Hrani: MNSZS. Foto: Edi Šelhaus

črte za šolo je gradbeni odbor leta 1960 naročil pri Projektivnem zavodu Rudnik¹⁰⁵⁵ in mu nakazal 100.000 dinarjev kot prvo akon-tacijo. Po pogodbi bi morali v tem letu plačati skupno 500.000 dinarjev, od tega naj bi 350.000 dinarjev prispevala občina.¹⁰⁵⁶

Kljub načrtom za gradnjo novega poslopja je želelo vodstvo šole v obstoječem urediti dodatno učilnico, da bi vsaj začasno rešilo prostorske težave. Zaradi pomanjkanja stanovanj za učitelje je imelo v mislih tudi gradnjo stanovanjskega bloka,¹⁰⁵⁷ a se načrt ni uresničil.

1055 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 16, Zapisnik 22. seje Sveta za družbeni plan in finance, 8. 6. 1960, 3.

1056 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev 4 volilnih enot, 27. 11. 1960.

1057 Prav tam.

V šolskem letu 1960/61 je na Igu zaživela popolna osemletna šola, ki je imela osem razredov in deset oddelkov. Na njej je poučevalo dvanajst učiteljev.¹⁰⁵⁸ Razmere za poučevanje so bile težke, saj je bil pouk organiziran v treh izmenah. Zaradi bojazni, da bi morali v naslednjem šolskem letu delati že v štirih izmenah, so načrtovali prezidavo velike učilnice in nadzidavo strelskega doma, s čimer so želeli pridobiti tri dodatne učilnice.¹⁰⁵⁹ S tem se ni strinjala strelska družina, pa tudi šola ni imela finančnih sredstev, da bi nadzidavo izpeljala. Namesto tega je šola med počitnicami dve veliki učilnici preuredila v tri manjše, s čimer ji je uspelo pridobiti dovolj prostora, da ni prišlo do četrte izmene. Kljub prostorski stiski ter neustreznim šolskim prostorom gradnja novega šolskega poslopja ni bila na vidiku, prav tako še niso bili izdelani načrti zanj.¹⁰⁶⁰

Od začetka širjenja šolskega okoliša osnovne šole Ig do izgradnje novega šolskega poslopja je minilo kar sedem let, medtem pa so pouk skušali prilagajati pomanjkanju prostora. Občina Ljubljana Rudnik, ki je bila manj razvita in pretežno podeželska, ni imela dovolj finančnih sredstev za gradnjo novih šol in prenovo starih. Šolska poslopja je morala namreč posodobiti po celotnem teritoriju. V programu so bile gradnje Osnovne šole Oskarja Kovarčiča na Rudniku, osnovnih šol v Velikih Laščah in na Igu, medtem ko je bila osnovna šola na Škofljici predvidena le za adaptacijo. Ker je to predstavljalo obsežen finančni zalogaj, je finančno breme kmalu začela prenašati na občane. Na zborih volivcev, ki so potekali v drugi polovici novembra 1960, so se volivci, kljub pomislekom nekaterih, zavezali plačevati posebni krajevni prispevek za gradnjo in adaptacije omenjenih osnovnih šol.¹⁰⁶¹

1058 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 80.

1059 Prav tam, 78.

1060 Prav tam, 82. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 10. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik, 28. 10. 1961, Poročilo sveta za šolstvo, 7; t. e. 2, a. e. 3, Zapisnik 7. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 19. 8. 1961, Obravnava poročila o izvršitvi družbenega plana in proračuna Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za I. polletje 1961, 17.

1061 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 3, Poročilo na združitvenem plenumu ZK Občine Ljubljana Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, 5. SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 27. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 24. 12. 1960, Obrazložitev

Tudi za gradnjo nove šole na Igu je bil izglasovan posebni krajevni samoprispevek. Na zboru volivcev na Igu so v diskusiji izpostavili finančno obremenjenost staršev, ki otroke pošiljajo v šolo v Ljubljano. Pojavila pa so se tudi vprašanja možnosti plačila v delu in materialu.¹⁰⁶² K plačevanju posebnega krajevnega samoprispevka, ki je bil časovno omejena dajatev, so bili zavezani vsi zaposleni prebivalci (delavci in uslužbenci, kmetje, obrtniki, ostali zavezanci svobodnih poklicev in imetniki zasebnih gostišč), ki so imeli stalno bivališče na območju krajevnih odborov Ig, Tomišelj in Golo. Osnovo za izračun so predstavljali redni dohodki, katastrski dohodek za kmete oziroma davčna osnova za obrtnike, samostojne poklice in imetnike zasebnih gostišč. Kmetje so lahko samoprispevek plačali v denarju ali v prispevku z lesom, delom oziroma z uslugo vožnje. Ostali so samoprispevek lahko plačali le v denarju. Ta je za območje krajevnega odbora Ig znašal tri odstotke, za območje krajevnega odbora Tomišelj dva odstotka in za območje krajevnega odbora Golo en odstotek od osebnih dohodkov zaposlenih oziroma dohodkov iz opravljanja dejavnosti.¹⁰⁶³

Ob združitvi teritorija v Občino Ljubljana Vič - Rudnik se stanje šolske infrastrukture na podeželju ni nič hitreje izboljševalo. Ob koncu leta 1961, ko so na Rudniku in v Trnovem že gradili novi osnovni šoli, so v podeželskem delu občine, zlasti v Velikih Laščah, na Igu, v Polhovem Gradcu in Horjulu, velike težave s pomanjkanjem prostorov ostajale nerešene. Na podeželju je primanjkovalo tudi ustreznega učiteljskega kadra.¹⁰⁶⁴

V šolskem letu 1961/62 so se z matično osnovno šolo na Igu združile podružnične šole Iška vas, Tomišelj, Golo in

k odlokom o uvedbi posebnega krajevnega samoprispevka; Poročilo zadnjih zborov volivcev, 2–4.

1062 SI ZAL LJU/0078, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev 4 volilnih enot, 27. 11. 1960.

1063 SI ZAL LJU/0078, t. e. 2, Zapisnik 27. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Rudnik, 24. 12. 1960, Odlok o uvedbi posebnega krajevnega samoprispevka za območje krajevnih odborov Ig, Golo in Tomišelj; Obrazložitev k odlokom o uvedbi posebnega krajevnega samoprispevka.

1064 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 10. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik, 28. 10. 1961, Poročilo sveta za šolstvo, 2.

Zapotok.¹⁰⁶⁵ Pouk na Igu je zaradi prevelikega števila učencev tudi v nadaljevanju potekal v treh izmenah. Prva polovica oddelkov od petega do osmega razreda je imela pouk v jutranjih urah do pol enajstih, sledila je druga polovica oddelkov od petega do osmega razreda, ki je pouk zaključila ob dveh popoldne, najmlajši učenci od prvega do četrtega razreda pa so imeli pouk do pol šestih popoldne.¹⁰⁶⁶ Da bi lahko izpeljali tak tempo, odmorov med urami skoraj ni bilo, le po pet minut med menjavami, zaradi česar učilnic niso mogli niti temeljito prezračevati.¹⁰⁶⁷ V poročilu Zavodu za prosvetno pedagoško službo Vič iz leta 1962 so na Osnovni šoli Ljuba Šercerja Ig izpostavili tudi to, da so bile učilnice vlažne, temne in neprimerne za sodobni pouk.¹⁰⁶⁸ Šola je še vedno imela zgolj pet učilnic, zbornico in pisarno šolskega upravitelja, medtem ko je bilo oddelkov že dvanaest. Zaradi pomanjkanja prostora ni bilo kabinetov, shramba za skromna učila pa je bila kar na hodniku. V pritličju je bilo še stanovanje šolskega upravitelja.¹⁰⁶⁹

Želja po novem šolskem poslopju je bila zaradi tega velika. V šolski kroniki so v šolskem letu 1962/63 zapisali, da naj bi sredstva za gradnjo montažne šole prispevalo celo časopisno podjetje Borba iz Beograda. A načrt se je izjalovil, šola pa za razlog ni izvedela.¹⁰⁷⁰ Julija 1963 je bil končno sprejet idejni osnutek za novo šolo arhitekta Otona Gasparija. Načrti so bili v izdelavi in uprava šole je pričakovala, da bodo oktobra lahko postavili temelje. Kmetijska zadruga Mokerc in Kovinska industrija Ig naj bi se obvezali, da bosta za gradnjo prispevali sredstva v vrednosti izgradnje ene učilnice. Sklad za šolstvo je šoli odobril enajst milijonov dinarjev,¹⁰⁷¹ šola pa je ocenjevala, da bo za gradnjo novega šolskega poslopja brez telovadnice potrebnih

1065 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 82.

1066 Prav tam, 85, 92. *Naša komuna*, november 1963, 4, K odrešilnemu klicu na Igu.

1067 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 92.

1068 SŠM, OŠ Ig, Poročilo, 1. 10. 1962, 1.

1069 Prav tam. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 92. Šolska kronika namesto petih učilnic omenja štiri učilnice in eno delavnico.

1070 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 85.

1071 Prav tam, 85, 86.

kar 120 milijonov dinarjev. Najprej je morala odkupiti zemljišče, pri čemer je imela težave z enim od krajanov, ki šoli ni hotel prodati zemljišča in je proti njej celo vložil tožbo za motenje posestva.¹⁰⁷²

Težke razmere, v katerih je delovala šola, je opisal ravnatelj Pfundner, ki je Občino Ljubljana Vič - Rudnik skušal prepričati o nujnosti gradnje in uvrstitvi ižanske šole na prednostni seznam. »*Ta šola dela v treh izmenah od 6.30 do 18 ure že od leta 1961,*« je ob koncu leta 1963 izpostavil v razpravi k Poročilu sveta za šolstvo.¹⁰⁷³ Dodal je še:

Šola nima nikakršnih ustreznih prostorov, zato je prisiljena imeti učila in knjižnico kar na hodniku, je brez vodovoda in ima suha stranišča, učilnice so majhne in vlažne. Prav zaradi navedenega je težnja prebivalstva Iga in sveta za šolstvo v tem, da se v letošnjem letu prične na Igu graditi šola. V ta namen so bila odobrena sredstva, idejni osnutek je izdelan, v izdelavi pa so tudi glavni načrti. Zato predlagam skupščini, da da ižanskemu predelu v gradnji dejansko prioriteto, saj šola na Igu nima nikakršnih pogojev za reformirani pouk.¹⁰⁷⁴

Pfundner je ob tem omenil še druge težave, zlasti slabe življenjske razmere učiteljev na podežlju, kar jim je preprečevalo aktivnejše izvenšolsko delo in nenazadnje vplivalo na stalnost zaposlitve. Na Igu je bilo petnajst učiteljev, od tega se jih je iz Ljubljane dnevno vozilo osem. Druga težava je bil velik šolski okoliš. Otroci iz oddaljenih krajev so morali v šolo vsak dan pešati tudi po več kilometrov, ne glede na vremenske razmere. V iskanju možnosti enakih razmer izobraževanja za vse otroke je Pfundner kot zgled izpostavil Občino Cerknica, ki je za potrebe osnovne šole kupila posebno prevozno sredstvo.¹⁰⁷⁵

Kljub omenjenim težavam so od šolskega leta 1963/64 vidne postopne spremembe pri poučevanju. Učitelji so se redno

1072 Prav tam, 95.

1073 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 7. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 26. 10. 1963, razprava k Poročilu sveta za šolstvo, 10.

1074 Prav tam.

1075 Prav tam, 10–12.

Šolsko poslopje tik pred izgradnjo

Osebni arhiv avtorice

izobraževali in poskušali uvajati nove metode dela.¹⁰⁷⁶ Osnovna šola na Igu je imela ob koncu leta 1963 338 učencev, ki so bili še vedno razdeljeni v dvanajst oddelkov.¹⁰⁷⁷ Vsako vlaganje v obnovo starega šolskega poslopja je bilo za lokalne oblasti negospodarno, kljub temu da to že dolgo ni več ustrezalo zahtevam sodobnega pouka in razmeram rednega dela. Prav tako je bila nezadovoljiva obstoječa šolska oprema.¹⁰⁷⁸

V začetku leta 1964 so Ižanci vendarle dočakali pričetek gradbenih del,¹⁰⁷⁹ »po dolгих letih, ko je šolarjem na Igu grozila že četrta izmena«. ¹⁰⁸⁰ Novo šolsko poslopje je bilo načrtovano za 350 učencev, vodstvo šole pa je upalo, da bo pouk končno lahko

1076 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 98–121.

1077 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 5, a. e. 9, Zapisnik 7. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 26. 10. 1963, Poročilo o šolstvu v Občini Ljubljana - Vič - Rudnik, 5.

1078 Prav tam, 8, 9.

1079 P. M., Nova osemrazrednica na Igu, 6. *Naša komun*a, januar 1964, 6, Prve lopate za novo šolo na Igu.

1080 *Delo*, 27. 2. 1964, 6, Na Igu gradijo šolo.

potekal po sodobnih načelih.¹⁰⁸¹ Načrti so bili optimistični, dela pa naj bi napredovala s skupnimi močmi šole, občine, lokalnih podjetij ter prebivalcev Iga in okoliških vasi. Skupščina Občine Ljubljana Vič - Rudnik je za gradnjo v letu 1964 namenila 160 milijonov dinarjev. Sredstva naj bi prispevali tudi Kmetijska zadruška Mokerc in Kovinska industrija Ig, vaščani pa naj bi poleg denarnega samoprispevka in prispevka 250 kubičnih metrov lesa uredili še cesto.¹⁰⁸²

Šolsko leto 1964/65 je bilo zadnje v stari šoli in v treh izmenah. Likovni, tehnični in gospodinjski pouk so potekali v posebni sobi, medtem ko je šola v strelskem domu najela telovadnico in posebno sobo za dopolnilni in glasbeni pouk.¹⁰⁸³ Zbirka učil in učnih pripomočkov na šoli je bila skromna. Delno so bili opremljeni kabineti za fiziko, zgodovino, zemljepis, glasbeni pouk in telesno vzgojo. Učil in učnih pripomočkov je občutno primanjkovalo za gospodinjski pouk, likovni pouk, biologijo, kemijo, slovenski in angleški jezik kakor tudi knjig v knjižnici, so zapisali v poročilu o pregledu šole.¹⁰⁸⁴ Zavod za prosvetno pedagoško službo Vič, ki je maja 1965 napisal omenjeno poročilo, je učiteljskemu kolektivu celo izrekel priznanje, »*da mu je v izredno težkih pogojih ob dobri organizaciji dela uspelo doseči take učno vzgojne rezultate in da je razvil nekatere sodobne oblike dela*«. ¹⁰⁸⁵

Po drugi strani je bila v šolskem letu 1964/65 zaradi reorganizacije šolske mreže ukinjena podružnična šola v Zapotoku, ki je do takrat še vedno delovala kot nižje organizirana šola z eno učiteljico. Otroci so se morali iz Zapotoka po novem voziti v podružnično šolo na Golem, od četrtega razreda naprej pa na centralno šolo na Ig. Otroke je iz oddaljenih krajev do podružnične šole Golo oziroma na Ig vozil šolski kombi, ki ga je šoli

1081 P. M., Nova osemrazrednica na Igu, 6. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 95.

1082 P. M., Nova osemrazrednica na Igu, 6. *Naša komuna*, januar 1964, 6, Prve lopate za novo šolo na Igu. *Delo*, 27. 2. 1964, 6, Na Igu gradijo šolo.

1083 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 101.

1084 SŠM, OŠ Ig, Poročilo o ekipnem pregledu centralne šole na Igu, 26. 5. 1965, 3, 6–19.

1085 Prav tam, 23.

Slavnostna otvoritev novega šolskega poslopja
na Igu novembra 1965

Hrani: MNSZS. Foto: Marjan Ciglič

uspelo pridobiti v šolskem letu 1964/65. Kupila ga je Kmetijska zadruga Mokerc oziroma je zanj s pomočjo občine najela posojilo.¹⁰⁸⁶ Učenci do vključno četrtega razreda so na Ig prihajali z ožjega gravitacijskega območja šole, ki je poleg Iga vključevalo še vasi Staje, Kot, Dobravica, Kremenica, Sarsko, Iška Loka in Matena.¹⁰⁸⁷

1086 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 104. Levstek, Na Igu smo prvi začeli voziti oddaljene učence v šolo, 4. *Naša komuna*, januar 1965, 4, Reorganizacija šolske mreže.

1087 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 13, 29.

Dvajset let po koncu druge svetovne vojne je Ig vendarle dobil novo šolo. Gradbena dela so spomladi 1965 sicer nekoliko zaostala, kasneje pa ponovno stekla.¹⁰⁸⁸ Slovesna otvoritev novega šolskega poslopja je potekala 27. novembra 1965, slavnostni govornik je bil podpredsednik Občine Ljubljana Vič - Rudnik Slavko Korbar. *»To je bil za kraj največji praznik in največji dogodek,«* so zapisali v šolski kroniki.¹⁰⁸⁹ V prvem polletju je pouk še vedno potekal v stari šoli v treh izmenah, v drugem polletju pa so se višji razredi, od petega do osmega, preselili v novo poslopje, medtem ko so v stari šoli ostali nižji razredi. Na ta način je bil na Igu uveden le dopoldanski enoizmenski pouk od 7.45 do 13.20, čas izven urnika pa je bil namenjen za krožke, dopolnilni pouk, varstvo, konference, sestanke in seminarje. Pouk je v šolskem letu 1965/66 potekal tudi ob sobotah, vendar le po tri ure. V šolskem letu 1966/67 so uvedli še podaljšano bivanje za vozače.¹⁰⁹⁰

Prostorske težave se nadaljujejo

Čeprav je novo šolsko poslopje v lokalno okolje prineslo veliko spremembo, se je kmalu izkazalo, da načrti niso bili zastavljeni dolgoročno. Že ob izgradnji ni v celoti pokrilo prostorskih potreb in pouk za nižje razrede je še naprej potekal v stari šoli. Uprava šole se je morala kmalu po izgradnji novega šolskega poslopja ukvarjati s posledicami slabe kakovosti gradnje. V sedemdesetih letih so se novice o neurejenosti šole, pa tudi o neustreznih delovnih razmerah in prostorski problematiki znova prikradle na občinske seje in v časopisje.

Na novogradnji so se prve težave pojavile ob koncu leta 1965. Treba je bilo sanirati kotlarno in odvodno kanalizacijo ter urediti zunanost, dodatne stroške je povzročila še podražitev

1088 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 105.

1089 Prav tam, 109.

1090 Prav tam, 110, 116, 117.

opreme.¹⁰⁹¹ Popravila na objektu so se zavlekla in šola je ob prelomu desetletja dobila prvo odločbo inšpekcije, ki ji je nalagala, da mora nepravilnosti odpraviti do septembra 1970.¹⁰⁹² *»Na novi šoli, ki je stara štiri leta, je izvedba oken tako slaba, da zamaka in zavod za raziskavo materiala je ugotovil, da je treba v najkrajšem času popraviti stanje, v obratnem primeru bo treba v celoti zamenjati 11 oken,«* je poročal Boris Jakopin na eni od občinskih sej ko je lobiral za dodelitev sredstev šoli v letnem načrtu občine. Pri tem žal ni bil uspešen.¹⁰⁹³ Inšpekcija je leta 1969 obiskala tudi staro šolsko poslopje in ugotovila, da ne ustreza najosnovnejšim higienskim pogojem. A ker šola ni imela dovolj denarja za temeljito sanacijo, je inšpekcija zgolj priporočila Skupščini Občine Ljubljana Vič - Rudnik, naj k novi šoli čim prej zgradi prizidek ali pouk organizira v dveh izmenah. Osnovna šola Ig je od občinske izobraževalne skupnosti sicer dobila nekaj denarja, ki pa je zadoščal le za ureditev sanitarij v stari šoli in napeljavo vode v učilnice. Zaradi slabih razmer je inšpekcija ob koncu sedemdesetih let zagrozila celo z zaprtjem starega šolskega poslopja.¹⁰⁹⁴

Ena od glavnih težav osnovne šole je prav tako ostajalo pomanjkanje prostora za športno vzgojo in rekreacijo. Šola je potrebe po prostoru za športno vzgojo deloma pokrila leta 1971, ko je bilo odprto novo asfaltirano igrišče, s čimer so se dolgoletne želje uresničile tudi domačemu rokometnemu klubu,¹⁰⁹⁵ medtem ko se je gradnja telovadnice vztrajno odmikala. Otroci so tako še celo desetletje ob lepem in toplem vremenu telovadili na zunanjem igrišču, ob slabem pa na šolskih hodnikih.¹⁰⁹⁶ Gradnja telovadnice na Igu je bila leta 1970 sicer vključena v srednjeročni

1091 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 10, a. e. 20, Zapisnik 41. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 11. 11. 1965, Poročilo in predlog o spremembi in dopolnitvi (rebalansa) finančnega načrta sklada za šolstvo Občine Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1965, 3.

1092 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 18, a. e. 40, Zapisnik 15. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 26. 3. 1970, razprava k Obravnavi zaključnega računa in poslovnega poročila sklada za negospodarske investicije za leto 1969 ter finančnega načrta za leto 1970, 10.

1093 Prav tam.

1094 Taškar, Šola kljubuje času, 10.

1095 Grebenc, Novo asfaltno igrišče, 7. Bučan, Kratka zgodovina OŠ Ig, 8.

1096 Kaučič, Starostne težave nove šole, 6.

načrt občine, saj je bila ta glede na dolgoročni načrt, sprejet marca 1969, dolžna postopoma dograditi telovadnice pri že obstoječih šolah. Začetek gradnje je bil načrtovan za leto 1973,¹⁰⁹⁷ zanj je bilo predvidenega 1,35 hektara zemljišča pri osnovni šoli, medtem ko so staro šolo nameravali preurediti v stanovanja za povečano število učiteljev.¹⁰⁹⁸ A pričakovani začetek gradnje telovadnice se je vztrajno odmikal. Ravnatelj Pfundner je leta 1976 nastalo situacijo komentiral v *Naši komuni* in povedal, da bi na šoli radi uredili telovadnico in prizidali druge večnamenske prostore, saj za organizacijo celodnevne šole niso imeli ustreznih razmer in dovolj prostora. »Po srednjeročnem načrtu naj bi dobili telovadnico že letos, pa jo bomo menda šele leta 1979,« je rekel.¹⁰⁹⁹ »Kot primestni se čutimo večkrat zapostavljene,« je še dodal.¹¹⁰⁰ Gradnja telovadnice je bila leta 1976 vendarle sprejeta v program drugega samoprispevka ljubljanskih občin in načrtovana za leto 1981. »Čeprav se zavedam, da so tudi druge šole potrebne telovadnic, se vendar sprašujem, zakaj smo Ižanci vedno zadnji,« je tudi tokrat komentiral Pfundner.¹¹⁰¹

Zaradi pomanjkanja proračunskih sredstev je pet ljubljanskih občin združilo moči ter med letoma 1971 in 1981 izglasovalo tri velike skupne samoprispevke, s katerimi so zbirali manjkajoča sredstva za izgradnjo nujno potrebne infrastrukture. Občani so samoprispevke izglasovali na referendumih ter se s tem zavezali, da bodo po pet let plačevali odstotek oziroma odstotek in pol od osebnega dohodka. S samoprispevki so zbrali velik del investicijske vrednosti načrtovanih objektov: s prvim samoprispevkom do 40 odstotkov, s tretjim pa celo do 70 odstotkov investicijskih sredstev. S pomočjo zbranih sredstev je bilo zgrajenih ali adaptiranih več objektov družbenega standarda, to

1097 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 18, a. e. 41, Zapisnik 19. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 24. 9. 1970, Predlog programa građenj šol, telovadnic in vzgojno varstvenih zavodov v Občini Ljubljana Vič Rudnik do leta 1976, 11, 12.

1098 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 30.

1099 Dimitrič, Ižanci delajo in uspevajo, 4.

1100 Prav tam.

1101 *Naša komuna, Program samoprispevka II v Ljubljani*, 15. 11. 1976, III, Ne vedno v zadnjem planu.

je vrtcev, šol in njihovih prizidkov, telovadnic ter zdravstvenih domov. Od samega začetka so se pri porabi sredstev in gradnji objektov pojavljale tudi nepravilnosti.¹¹⁰²

Leta 1977 je ravnateljica osnovne šole postala Ema Durjava, ki je bila pred tem razredna učiteljica četrtega razreda na Osnovni šoli Oskarja Kovačiča, poleg tega pa aktivna na več družbenopolitičnih funkcijah v Občini Ljubljana Vič - Rudnik.¹¹⁰³ Prizidek in telovadnico k osnovni šoli Ig so iz sredstev drugega samoprispevka ljubljanskih občin pričeli graditi junija 1979, dokončana sta bila maja 1981.¹¹⁰⁴ Dela so se sicer zaključila že leto prej in uporabno dovoljenje je bilo kljub težavam pri poteku gradnje izdano 1. februarja 1980.¹¹⁰⁵ »Pri šoli Ig nastajajo težave pri samem izvajalcu. Danes smo ponovno pisali ostro pismo na centralo podjetja Vegrad Velenje. Na tem objektu so v zaključnih delih, vendar se izvajalec ne znajde. Prosi za tehnični pregled objekta, vendar, dokler kvaliteta ne bo ustrezala, ne bomo zaprosili za tehnični pregled,« so poročali na eni od občinskih sej.¹¹⁰⁶ Projektant objekta je bil Slovenija Projekt, izvajalec del pa Vegrad Velenje. Kakovost gradnje objekta je bila izjemno slaba. Med drugim je bila že leto po odprtju telovadnice potrebna sanacija temeljev, zaradi neustrezne zunanje kanalizacije pa je v pritličju zamakalo. Pri tehničnem pregledu je bilo ugotovljenih 35 napak, ki so jih odpravljali v garancijskem roku.¹¹⁰⁷ Durjava, ki je bila delegatka v družbenopolitičnem zboru Občine Ljubljana Vič - Rudnik, je na seji novembra 1983 še vedno opozarjala na »velike težave, ki jih

1102 Piškurič, »Dinar na dinar – nov vrtec«, 251–60.

1103 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 30, a. e. 65, Zapisnik 35. seje zbora združenega dela in 34. seje zbora krajevnih skupnosti, 26. 7. 1977, Poročilo in predlog k imenovanju ravnatelja Osnovne šole »Ljubo Šercer« Ig, 1–3.

1104 *Naša komuna, Delegatska priloga*, 12. 1. 1982, 5, O poteku izgradnje objektov iz sredstev samoprispevka II. Bučan, Kratka zgodovina OŠ Ig, 8.

1105 *Naša komuna, Delegatska priloga*, 12. 1. 1982, 5, O poteku izgradnje objektov iz sredstev samoprispevka II.

1106 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 36, a. e. 77, Zapisnik 26. skupne seje družbenopolitičnega zbora, zbora združenega dela in zbora krajevnih skupnosti, 24. 9. 1980, Obravnava poročila o izvajanju programa gradnje objektov iz samoprispevka II v Občini Ljubljana Vič - Rudnik, 36.

1107 *Naša komuna, Delegatska priloga*, 12. 1. 1982, 5, O poteku izgradnje objektov iz sredstev samoprispevka II.

imamo z novo telovadnico, ki je bila zgrajena iz sredstev samoprispevka. Streha pušča, bojimo se zime, ko se nam bo podrla. [...] Ob ugotovljenih napakah urgiraš na vse mogoče strani, vendar se vsi zgovarjajo en na drugega.«¹¹⁰⁸ Izvajalci niso želeli priznati napak, objekta pa niso pregledali ustrezni organi, zato težave več let niso bile odpravljene.¹¹⁰⁹ »Leto 1985 je pri kraju, tudi našega potrpljenja je konec,« je komentirala Durjava dve leti kasneje.¹¹¹⁰ »Pri naši telovadnici bo napušč padel preje, kot bo zime sploh konec, z njim pa bo padla tudi streha telovadnice. To pa zaradi tega, ker to med seboj ni povezano. Pri tem se je odkrilo še nekaj novega. Ko je izžanski vodovod pričel puščati, je puščal pod telovadnico in se je tako pokazalo, da tudi to ni bilo zadosti izolirano in je tako voda prodrla skozi beton in dvignila pod,« je še dodala.¹¹¹¹

Ravnateljica je morala poleg tega skrbeti še za staro in novo šolsko poslopje. Težave z okni, ki so se pojavile kmalu po izgradnji nove šole, tudi leta 1977 niso bile odpravljene. Nekaterih oken niso mogli več odpirati oziroma so jih iz varnostnih razlogov zabili. Okenski okvirji so bili prav tako nujno potrebni novega premaza z lakom. Ob komisijem pregledu je bilo ugotovljeno, da bi za popravilo oken potrebovali 70.000 dinarjev, za zamenjavo vseh oken pa kar 920.000. Poleg tega je šola razmišljala, da bi šolsko kuhinjo, ki je vsak dan pripravljala 320 malic in 40 kosil, preselila v pritličje. Kuhinja se je namreč stiskala v majhnem prostoru v drugem nadstropju, zaradi občasnih okvar napeljave pa je voda puščala madeže na spodnjih prostorih.¹¹¹²

Starega šolskega poslopja niso adaptirali za stanovanja, ampak je ostalo namenjeno za pouk nižjih razredov. Čeprav je tudi njega načenjal zob časa, ni bilo deležno obnove. »Če bo

1108 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 43, a. e. 91, Zapisnik 17. seje družbenopolitičnega zbora, 22. 11. 1983, Vprašanja in predlogi delegatov, 30.

1109 SI ZAL LJU 0080/1, t. e. 47, a. e. 99, Zapisnik 35. seje družbenopolitičnega zbora Skupščine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 27. 11. 1985, Poročilo o poteku priprav za gradnjo in o gradnji objektov iz programa samoprispevka III. na območju Občine Ljubljana Vič - Rudnik po stanju 1. 10. 1985, 26, 27.

1110 Prav tam, 26.

1111 Prav tam.

1112 Kaučič, Starostne težave nove šole, 6.

zavod za raziskavo materiala ugotovil, da so temelji stare šole še dovolj močni, bodo šolo po vsej verjetnosti prenovili in v njej uredili tudi otroški vrtec,» so o novih načrtih poročali v *Naši komuni*.¹¹¹³ Vendar pomanjkljivosti, ki so jih v stari šoli ugotovili ob koncu šestdesetih let, tudi ob koncu sedemdesetih niso bile odpravljene. Poslopje je pregledala sanitarna inšpekcija in ugotovila, da so prostori neustrezni za pouk. Tla v hodniku, ki je služil kot garderoba, so bila betonska. V prvo nadstropje so vodile dotrajane lesene stopnice, prav tako so bili slabi leseni podi v štirih učilnicah. Zidove je napadla vlaga, k čemur je pripomoglo tudi slabo ogrevanje. Hodniki niso bili ogrevani, učilnice pa so ogrevali s preprostimi pečmi, ki niso mogle enakomerno segreti prostora. Dotrajana električna napeljava je bila vzrok za slabo osvetlitev prostorov. Šoli je leta 1978 izdana odločba, da mora odpraviti pomanjkljivosti, marca 1979 pa je sledilo novo opozorilo, da bo pouk v šoli prepovedan, če do začetka šolskega leta prostori ne bodo ustrezno urejeni. Šola ni imela denarja za odpravo pomanjkljivosti, prav tako ni mogla organizirati pouka v dveh izmenah. Odločila se je za zasilno ureditev prostorov v stari šoli, ki so jo še naprej obiskovali učenci nižjih razredov.¹¹¹⁴

Prostorska stiska na ižanski osnovni šoli se je kljub novi gradnji in adaptacijam nadaljevala v sedemdeseta leta, še izrazitejša pa je postala v osemdesetih. Na območju, ki ga je šola pokrivala, je namreč število šoloobveznih otrok začelo postopoma naraščati. Nekoliko se je zmanjšalo le v začetku sedemdesetih let, kar so pripisovali zmanjševanju povprečnega števila družinskih članov.¹¹¹⁵ Za večje število šoloobveznih otrok je poleg povečanega števila rojstev v sedemdesetih letih poskrbelo še priseljevanje na Ig v osemdesetih. Sredi tega desetletja so v Krajevni skupnosti Ig znova ugotavljali, da je osnovna šola premajhna in da ne ustreza potrebam organizacije

¹¹¹³ Prav tam.

¹¹¹⁴ Taškar, Šola kljubuje času, 10.

¹¹¹⁵ SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 18, a. e. 41, Zapisnik 19. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 24. 9. 1970, Predlog programa gradenj šol, telovadnic in vzgojno varstvenih zavodov v Občini Ljubljana Vič Rudnik do leta 1967, 16. SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 29; t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 55.

osnovnega šolstva.¹¹¹⁶ Pouk je še naprej potekal na dveh lokacijah. V glavni stavbi so potekali pouk na predmetni stopnji ter tretji in četrti razred razrednega pouka, medtem ko sta prva dva razreda razrednega pouka ostajala v starem šolskem poslopju, kjer so bile štiri učilnice. Pouk je bil organiziran v eni izmeni.¹¹¹⁷

Tabela 2: Šolski upravitelji oziroma ravnatelji osnovne šole na Igu¹¹¹⁸

Leto prihoda in odhoda	Šolski upravitelj (ravnatelj)
1945–1950	Anton Pristov
1950–1952	Anton Golja
1952–1958	Feliks Jug
1958–1977	Karel Pfundner
1977–1989	Ema Durjava
1989–2011	Stanka Rebolj

Leta 1989 je vodenje šole prevzela Stanka Rebolj,¹¹¹⁹ ki je o svoji predhodnici povedala: *»Zelo se je trudila, da je bila šola kot zgradba primerna in prijetna za pouk. [...] Na pedagoškem področju je [...] uvedla številne spremembe in novosti, ki so popestrile pouk in poučevanje. Bila pa je stroga voditeljica, zahtevna do sebe in drugih.«*¹¹²⁰ Ob nastopu Reboljeve, nekoliko več kot dvajset let po izgradnji nove šole, se je število učencev tako povečalo, da so za izvedbo pouka primanjkovala kar štiri učilnice. Ena od njenih organizacijskih nalog je zato kmalu postala ponovna uvedba dvoizemskega pouka.¹¹²¹

1116 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 55.

1117 SI AS 2061, t. e. 254, a. e. 170, Poročilo o pregledu življenja in dela Osnovne šole Ljubo Šercer Ig, 26. 6. 1987, 4, 10.

1118 Okoliš, Iz zgodovine šolstva na Igu, 147. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 10–121. SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 30, a. e. 65, Zapisnik 35. seje zbora združenega dela in 34. seje zbora krajevnih skupnosti, 26. 7. 1977, Poročilo in predlog k imenovanju ravnatelja Osnovne šole »Ljubo Šercer« Ig, 1–3. Uršič, 50 let OŠ Ig skozi oči dolgoletne ravnateljice mag. Stanke Rebolj, 7, 8.

1119 Bučan, Kratka zgodovina OŠ Ig, 8.

1120 Uršič, 50 let OŠ Ig skozi oči dolgoletne ravnateljice mag. Stanke Rebolj, 7.

1121 Prav tam.

DRUGE VRSTE IZOBRAŽEVANJA

Kmetijsko gospodarska šola

Kmetijsko gospodarska šola na Igu je bila uradno ustanovljena v šolskem letu 1953/54 z namenom izobraževanja kmečke mladine na področju kmetijstva,¹¹²² in sicer na podlagi sklepa o obveznem šolanju pošolske kmečke mladine v kmetijsko gospodarskih šolah, ki ga je OLO Ljubljana okolica sprejel septembra 1953. Že od šolskega leta 1951/52 so na Igu potekali posebni tečaji, na katerih so se udeleženske poleg kuhanja in gospodinjstva učile nekaterih splošnih predmetov.¹¹²³ V šolski kroniki osnovne šole Ig je kmetijsko gospodarska šola prvič omenjena v šolskem letu 1952/53, a podatki o njej so skopi. Izvemo le, da so na njej poučevali domači učitelji.¹¹²⁴

Kmetijsko gospodarska šola na Igu je obstajala le kratek čas. Svoje učence je želela usposobiti tako s strokovnimi kot splošnimi predmeti. Splošne predmete, kamor so šteli slovenščino, zgodovino, zemljepis, računstvo, higieno oziroma zdravstvo, kmetijsko tehniko, ročna dela, gospodinjstvo in združništvo, so poučevali učitelji osnovne šole Ig. Strokovne predmete, to je biologijo, živinorejo, poljedelstvo, sadjarstvo, travništvo,

1122 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 47.

1123 SI ZAL LJU/0484, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika Kmetijsko-gospodarske šole na Igu, 1–3.

1124 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 41.

vrtnarstvo in selekcijo, pa gostujoči inženirji agronomije iz Ljubljane.¹¹²⁵ Pouk je potekal v prostorih osnovne šole. Od začetka je bil vodja kmetijsko gospodarske šole upravitelj osnovne šole Jug, v zadnjem šolskem letu ga je zamenjal Pfundner.¹¹²⁶

Zaradi težav s pridobivanjem učiteljskega kadra je bil pouk v posameznih letih okrnjen oziroma je bil organiziran izmenično, eno leto za prvi, drugo za drugi letnik.¹¹²⁷ Zanimanja za tovrstno izobraževanje je bilo malo, le eno leto je bilo vpisanih 40 učencev in učenk, sicer pa jih je bilo v povprečju vpisanih med 20 in 30. Prevladovala so učenke. Šola se je prav tako pritoževala nad slabim obiskom vpisanih učencev in učenk. Da bi povečala obisk pouka, je šola dala poudarek zlasti strokovnim predmetom, v prvem šolskem letu je organizirala tudi praktični pouk na državnem posestvu Boštanj pri Grosupljem in na državni ekonomiji Brest pri Igu.¹¹²⁸ Za večjo motivacijo deklet je bil v šolskem letu 1956/57 organiziran kuharski tečaj, kuhinjo je tečajnicam na razpolago dalo vodstvo KPD Ig. A obisk šole je kljub prizadevanjem ostal slab, zato je bil februarja 1957 izdan sklep o začasni prekinitvi pouka.¹¹²⁹

Kmetijsko gospodarska šola je v naslednjih dveh letih delovala v omejenem obsegu. Zanimanje za šolo je ostajalo slabo, zlasti med fanti, ki so delali na kmetijah in niso obiskovali drugih šol, medtem ko naj bi dekleta redno obiskovala pouk, »*ker jim je bil obljubljen šiviljski tečaj*«. ¹¹³⁰ Šolsko leto 1958/59 se je pričelo šele januarja 1959 zaradi menjave upravitelja osnovne šole. Bilo je zadnje leto obstoja kmetijsko gospodarske šole. Vanno je bilo vpisanih zgolj enajst učenk drugega letnika. Najbolje je bil obiskan pouk gospodinjstva, za ostale predmete ni bilo zanimanja.¹¹³¹

1125 Prav tam, 3–15.

1126 SI ZAL LJU/0484, t. e. 1, a. e. 4, Dopis Komisiji za pošolsko mladino, 19. 11. 1952; t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika Kmetijsko-gospodarske šole na Igu, 15.

1127 SI ZAL LJU/0484, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika Kmetijsko-gospodarske šole na Igu, 7, 8.

1128 Prav tam, 4–15.

1129 Prav tam, 11, 12.

1130 Prav tam, 13.

1131 Prav tam, 15. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 72.

Tečaji

Šolska kronika osnovne šole Ig v posameznih letih omenja različne izobraževalne tečaje za izvenšolske udeležence, a ta dejavnost ni kontinuirano zabeležena.

Gospodinjski in izobraževalni tečaj za dekleta z Iga in okolice je bil prvič organiziran v šolskem letu 1951/52. Trajal je tri mesece, obiskovalo pa ga je 27 udeleženk, ki so se učile veščin kuhanja in v popoldanskih urah obiskovale pouk. Ob koncu tečaja so dekleta svoje izdelke predstavile na razstavi in v kulturnem domu izvedle gledališko predstavo. Nato so zanje organizirali še izlet v Crikvenico, Opatijo in Lovran.¹¹³² Kuharski tečaj so ponovno organizirali v naslednjem šolskem letu ter ga prav tako zaključili z razstavo in gledališko predstavo, s katero so tečajnice gostovale na Igu, v Želimljah in Tomišlju, ob koncu šolskega leta pa so jim organizirali še dvodnevni izlet v Koper in Portorož.¹¹³³ Oba tečaja so označili kot zelo uspešna.

Leta 1959 je osnovna šola v sodelovanju s Kovinsko industrijo Ig organizirala štirimesečni tečaj za polkvalificirane delavce kovinske stroke, ki ga je obiskovalo 28 tečajnikov.¹¹³⁴

1132 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 32, 33.

1133 Prav tam, 41, 42.

1134 Prav tam, 72.

KNJIŽNICA

Knjižnica na Igu se omenja od petdesetih let, a njeno delovanje ni bilo kontinuirano. Pri njenem zgodnjem delovanju je imela pomembno vlogo osnovna šola. Leta 1952 je imela knjižnica 200 knjig, odprta je bila ob nedeljah dopoldne, knjižničarka je bila učiteljica Marija Golja.¹¹³⁵ Kasneje istega leta je bila ljudska knjižnica kot ena od sekcij priključena KUD Ig.¹¹³⁶ V programu za sezono 1952/53 je za njeno dejavnost zapisano le: *»Vsem članom in ostalim bomo nudili knjige z dobro vsebino. V kolikor nam bodo dane možnosti, si bomo nabavili nov material.«*¹¹³⁷

Knjižnica je tudi v drugi polovici desetletja delovala v okviru KUD Ig. V svojem inventarju je imela 460 knjig.¹¹³⁸ Poleg tega so lokalne oblasti ljudi spodbujale, naj se naročajo na Prešernovo knjižnico oziroma kupujejo njihove knjige, vendar zanimanja za to vrsto literature ni bilo veliko. Na eni od sej občinskega komiteja ZKS so ugotavljali, da je v krajih, *»kjer imajo*

1135 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Ig: Golja, 1.

1136 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Zapisnik o ustanovnem občnem zboru KUD-a na Igu, 30. 10. 1952.

1137 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Program Kulturno umetniškega društva na Igu v letu 1952/53.

1138 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 16, 17. SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 5. seje občinskega komiteja, 29. 2. 1956, Poročilo o kulturno prosvetnem delu Občine Rudnik, 1, 2.

močan vpliv duhovniki«, več naročnikov na Mohorjevo družbo, od tega na Igu in v njegovi okolici 163, ter na razne verske časopise.¹¹³⁹

Desetletje kasneje, sredi šestdesetih let, je imela knjižnica na Igu okoli 500 knjig, kar pomeni, da ni bistveno povečala svojega inventarja. Prostore je imela v kinodvorani. Ti niso bili primerno urejeni, knjižnica prav tako ni vodila inventarne evidence niti evidence izposoje. Kot knjižničarka je bila zavedena Irena Pfundner, ki je bila še učenka in ni imela ustrezne izobrazbe za vodenje izposoje.¹¹⁴⁰ V poročilu o stanju knjižnic v občini je še navedeno, da naj bi bile knjige »nametane v dve polomljeni omari z razbitimi šipami v predstobi kinooperaterske kabine«. ¹¹⁴¹ Knjižnica je od leta 1961 neredno delovala, prav tako ni prejela subvencije, ki bi ji omogočala redno poslovanje.¹¹⁴² V enem kasnejših poročilih je zapisano, da je ljudska knjižnica na Igu, ki je obratovala pod vodstvom amaterskega knjižničarja, prenehala delovati zaradi skromne zaloge knjig in še bolj skromne izposoje ter neustreznih prostorov.¹¹⁴³

Na splošno stanje knjižnic v občini ni bilo rožnato. Občina Ljubljana Vič - Rudnik je imela sredi šestdesetih let na celotnem teritoriju dvanajst ljudskih knjižnic z okoli 8000 knjigami, od tega dve nista delovali. Njihova knjižna zaloga naj bi bila zastarela, novi nakupi pa letno niso dosegali niti pet odstotkov knjižne zaloge.¹¹⁴⁴ Število poklicnih kulturno-umetniških in prosvetnih ustanov je bilo skromno, pa tudi obstoječe, med katerimi je izpostavljena Knjižnica Prežihov Voranc, so imele težave pri poslovanju.¹¹⁴⁵

1139 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 5. seje občinskega komiteja, 29. 2. 1956, Poročilo o kulturno prosvetnem delu Občine Rudnik, 3.

1140 SI ZAL LJU/0546, t. e. 34, a. e. 248, Stanje in potrebe ljudskih knjižnic na območju Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 2–6.

1141 Prav tam, 4.

1142 Prav tam, 7–9.

1143 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, poročilo Zveze kulturno prosvetnih organizacij Ljubljana Vič - Rudnik, november 1975, 9. *Naša komuna*, december 1964, 4, Prah na knjižnih policah.

1144 SI ZAL LJU/0546, t. e. 34, a. e. 248, Stanje in potrebe ljudskih knjižnic na območju Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 10.

1145 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 29, O kulturno prosvetni situaciji v Občini Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1964, 1.

Knjižnica na Igu je v začetku sedemdesetih let dokončno prenehala delovati.¹¹⁴⁶ Svoja vrata je ponovno odprla leta 1975, tokrat pod okvirjem Knjižnice Prežihov Voranc, ki je kot matična knjižnica zanjo skrbela s kadri in jo zalagala s knjižnim fondom. Taka organiziranost knjižnice se je nadaljevala tudi v osemdesetih letih.¹¹⁴⁷

1146 Makovec, Z veliko dobre volje, 6.

1147 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, Poročilo o delu Zveze kulturno prosvetnih organizacij in kulturno prosvetne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič Rudnik /za obdobje leta 1972, 1973 in 1974/, 14; Poročilo Zveze kulturno prosvetnih organizacij Ljubljana Vič - Rudnik, november 1975, 9; Program kulturne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik v letu 1982, 6.

**ZDRAVSTVENA
OSKRBA IŽANCEV**

OD KONCA VOJNE DO KONCA PETDESETIH LET

O zdravstveni oskrbi Ižancev v prvem desetletju po koncu druge svetovne vojne ni veliko podatkov. Kmalu po koncu vojne sta bila na Igu nameščena zdravnik in babica, ki sta skrbela za prebivalce. KLO Ig je imel težave z zagotovitvijo ustreznih bivalnih prostorov za zdravnika in babico. Zanj so že leta 1946 iskali novo namestitvev. Babici Frančiški Prezelj pa so stanovanje dodelili leta 1950.¹¹⁴⁸ Prav tako ni bilo ustreznih prostorov za ordinacijo. Leta 1948 je bila nameščena kar v nekdanji krajevni gostilni in ni ustrezala zdravstvenim predpisom, zato jo je KLO Ig konec tistega leta sklenil premestiti v zaplenjeno Čebularjevo hišo.¹¹⁴⁹

Kaj se je dejansko zgodilo z ambulanto, ni znano, saj podatki o njenem obstoju za nekaj let umanjajo. Ponovno se v dokumentih pojavi leta 1952, ko je ObLO Ig načrtoval preureditev prostorov zanj v občinski stavbi. Stavbo so nameravali dograditi, občinske urade preseliti v prvo nadstropje, v pritličju pa urediti prostore za splošno in zobno ambulanto, stanovanje za zdravnika in prostore za babico.¹¹⁵⁰ »Vse to je nujno potrebno,

1148 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 17. redne seje KLO Ig, 2. 10. 1946, 1; Zapisnik 21. redne seje, 23. 11. 1948, 2; Zapisnik 9. redne seje I. O. - Ig, 22. 4. 1950, 2.

1149 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 21. redne seje, 23. 11. 1948, 2.

1150 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik IV. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 6. 7. 1952, 2; Zapisnik prve seje Sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko pri ljudskem odboru občine Ig, 1. 7. 1952, 1.

ker v bližnji in daljni okolici Iga ni nobenega zdravnika, razen v Ljubljani,« so zapisali.¹¹⁵¹ Za denarno pomoč pri prenovi se je ObLO Ig nameraval obrniti tudi na Svet Vlade LRS za ljudsko zdravstvo in socialno politiko ter na zboru volivcev nameraval predlagati še uvedbo krajevnega samoprисpevka.¹¹⁵² Svet Vlade LRS za ljudsko zdravstvo in socialno politiko je prošnjo za denarno pomoč zavrnil s pojasnilom, da je v republiškem proračunu premalo sredstev in da ambulanta na Igu ni v planu. Zato je ObLO Ig, ki tudi sam ni razpolagal z dovoljšnjimi sredstvi za gradnjo ambulate, sklenil, da gradbena dela prepusti zasebnemu podjetju. To je namreč postavilo nižjo ceno kot državno Gradbeno podjetje Grosuplje, ki je že izdelalo načrte za ambulanto.¹¹⁵³

Ambulanto so v vasi ponovno odprli sredi januarja 1953, a stanovanja za zdravnika jim ni uspelo urediti. Načrtovano je bilo, da bo zdravnik v ambulanto prihajal vsak dan iz Ljubljane, dokler ne bi uredili stanovanja zanj, medtem ko naj bi bolniška sestra stanovala v vasi.¹¹⁵⁴

Do sprememb v organizaciji zdravstvene oskrbe je na Igu prišlo v drugi polovici petdesetih let. Poudarek oblasti na razvoju javne zdravstvene službe se v tem desetletju kaže v širjenju mreže javnih ustanov. Kmalu po uveljavitvi komunalnega sistema so občine začele ustanavljati občinske zdravstvene domove, ki bi občanom zagotavljali osnovno zdravstveno varstvo in izvajali preventivno dejavnost.¹¹⁵⁵ Leta 1956 je bil ustanovljen Zdravstveni dom Rudnik, ki je imel sedež na Dolenjski cesti v Ljubljani, in v njegovem okviru je začela med drugim delovati

1151 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik prve seje Sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko pri ljudskem odboru občine Ig, 1. 7. 1952, 1.

1152 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik IV. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 6. 7. 1952, 2; Zapisnik druge seje za ljudsko zdravstvo in socialno politiko pri Obč. LO Ig, 25. 9. 1952, 2.

1153 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik V. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 3. 8. 1952, 2.

1154 SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik II. redne seje Občinskega ljudskega odbora Ig, 12. 1. 1953, 2.

1155 *Glasnik*, št. 89/1958, 18. 11. 1958, 446, 447, Poročilo Sveta za zdravstvo o delu v letu 1957 (Gradivo za 4. skupno sejo OLO – nadaljevanje).

splošna ambulanta na Igu.¹¹⁵⁶ Sprva je obratovala le tri dni v tednu. Po ocenah zdravstvene službe je bilo eno večjih zdravstvenih tveganj za prebivalstvo na tem območju vprašanje pitne vode.¹¹⁵⁷ Za obstoj ambulate je bilo med drugim pomembno pridobiti in obdržati ustrezen zdravstveni kader. Primanjkovalo je tako zdravnikov specialistov kot srednjega medicinskega osebja. S temi težavami so se srečevali zlasti v podeželskih krajih, kljub načrtnemu usposabljanju novega osebja pa so zdravniki po mnenju Sveta za zdravstvo raje ostajali v Ljubljani.¹¹⁵⁸

Leta 1956 je izmenično v ambulantah na Igu in Škofljici delal zdravnik Franc Lobe. Poleg rednega dela je opravljal še terensko delo. Zaradi želje, da bi deloval le na Škofljici, je bilo treba za ambulanto na Igu najti drugega zdravnika, a kandidatov zaradi neurejenih stanovanjskih razmer ni bilo. S 1. januarjem 1957 je ambulanto na Igu prevzela zdravnica Silva Postrežin, ki jo je štipendiral OLO Ljubljana. Stanovanje so ji uredili v stavbi, kjer je bila ambulanta.¹¹⁵⁹ A ostala je le dve leti. Oktobra 1958 se je namreč poročila, se preselila v Ljubljano in kmalu nastopila porodniški dopust. Sledilo je leto in pol trajajoče obdobje brez zdravnika, saj je Ig spadal med kraje, kjer je bilo težko dobiti zdravstveno osebje. Kljub temu da je bilo enosobno stanovanje za zdravnika zagotovljeno,¹¹⁶⁰ so bile stanovanjske razmere skromne. Maja 1960 je na Ig prišel zdravnik Franc Cetin, istega leta je bila tja dodeljena tudi medicinska sestra Marija Zore. Zoretovo so zaradi pomanjkanja ustreznih stanovanj namestili kar v prostor otroške posvetovalnice, medtem ko naj bi se zdravnik preselil v poročno sobo, saj je občina njegovo stanovanje potre-

1156 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo Sveta za zdravstvo, 7.

1157 SI ZAL LJU/0078, t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, 13.

1158 *Glasnik*, št. 89/1958, 18. 11. 1958, 446, 447, Poročilo Sveta za zdravstvo o delu v letu 1957 (Gradivo za 4. skupno sejo OLO – nadaljevanje).

1159 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo sveta za zdravstvo, 8.

1160 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inspekcije, 8.

bovala za poštni urad. Cetin je službo kmalu odpovedal, in sicer zaradi neprimerne stanovanja, nizke plače, stalnega dežurstva in nizkega pavšala za zdravniške obiske. Februarja 1961 se mu je izteklo tudi pripravništvo.¹¹⁶¹ V začetku leta 1961 so za razpisano mesto zdravnika na Igu pogovori potekali s Tatjano Rebec-Gerbec in Tatjano Kranjc.¹¹⁶²

Hitro so se menjale tudi medicinske sestre. Staša Rupnik je ob ustanovitvi Zdravstvenega doma Rudnik odšla na izpopolnjevanje za patronažno sestro, njeno delo pa je začasno prevzela zobna instrumentarka Andreja Vidmar. Po vrnitvi je Rupnikova delala v ambulanti, popoldne pa opravljala patronažno službo. Zaradi velike preobremenjenosti so za delo v ambulanti zaposlili še Tilko Šušteršič, a obe sta do konca leta 1956 odšli z Iga.¹¹⁶³ V ambulanti so nato zaposlili bolničarko Marijo Zdravje, ki je stanovala na Igu, medtem ko stalne patronažne sestre od odhoda Rupnikove ni bilo.¹¹⁶⁴ Urejeno pa je bilo začasno nadomeščanje, saj so se lokalne oblasti zavedale pomena patronažne službe, ki je dajala nasvete materam z dojenčki, nadzorovala socialno stanje družin in spremljala zdravstveno stanje predšolskih otrok. Najnujnejše obiske sta opravljali patronažni sestre iz mestnega dela,¹¹⁶⁵ delno pa še Frančiška Prezelj, ki je na Igu delovala kot babica. Njeno območje delovanja je bilo veliko; imelo je 3158 prebivalcev, raztezalo se je na 112,3 kvadratnega kilometra ter obsegalo vasi Ig, Dobravica, Sarsko, Kot, Staje, Iška vas, Iška, Gornji Ig, Matena, Iška Loka, Klada, Želimlje, Brest, Tomišelj, Strahomer, Vrbljene, Dolnje Golo, Gornje Golo, Škrilje, Visoko,

1161 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik 5. redne seje upravnega odbora ZD Rudnik, 14. 10. 1960, 2, 3.

1162 SI ZAL LJU/0078, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik 6. redne seje upravnega odbora ZD Rudnik, 21. 1. 1961, 2.

1163 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo Sveta za zdravstvo, 7.

1164 Prav tam. SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, 7.

1165 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, 11.

Zapotok, Selnik, Rogatec in Draga.¹¹⁶⁶ Tudi babica je bila brez stanovanja, zato so se lokalne oblasti bale, da bi zaradi tega odpovedala službo.¹¹⁶⁷

V okviru ambulate na Igu sta od druge polovice petdesetih let delovala še posvetovalnica za nosečnice in otroški dispanzer. V slednjem je najprej enkrat tedensko delal Lobe, kasneje pa pediatri, ki jih je na Ig pošiljal Centralni otroški dispanzer.¹¹⁶⁸ Zobozdravstvene storitve so morali prebivalci Iga poiskati drugje, saj v kraju ni bilo zobne ambulate. Zaradi neustreznih prostorov in premajhnega števila pacientov je v tem času niso niti predvideli.¹¹⁶⁹

Poleg velike fluktuacije medicinskega osebja sta bili težavi zdravstvene ambulate na Igu še obsežen teren in malo socialno zavarovanih ljudi; na njenem območju je bilo namreč veliko kmečkega prebivalstva.¹¹⁷⁰ Ambulanta na Igu tudi ob koncu petdesetih let ni delovala v ustreznih prostorih. Ti so bili majhni in brez tekoče vode; čeprav sta bila v ambulanti vgrajena umivalnik in angleško stranišče, stavba ni bila priključena na lokalni vodovod. V stavbi so bili poleg splošne ambulate in posvetovalnice za otroke še krajevni urad, gozdna uprava in nekaj stanovalcev.¹¹⁷¹

1166 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo Sveta za zdravstvo, 9, 14.

1167 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, 7.

1168 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo Sveta za zdravstvo, 9, 10.

1169 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, 6.

1170 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, razprava k Poročilu Sveta za zdravstvo, 42.

1171 SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, 5.

POČASEN RAZVOJ OD ŠESTDESETIH LET NAPREJ

V skladu z reorganizacijo občin je v začetku desetletja prišlo tudi do združevanja zdravstvenih domov, najprej na nivoju novih občin, leta 1968 pa se je 25 zdravstvenih domov na območju ljubljanskih občin in Občine Grosuplje združilo v enega. V sedemdesetih letih je prišlo do nove reorganizacije, in sicer so bile v okviru združenega zdravstvenega doma po teritorialnem principu (v vsaki od ljubljanskih občin in v Občini Grosuplje) ustanovljene temeljne organizacije združenega dela, s čimer so želeli zdravstveno varstvo bolj približati občanom.¹¹⁷²

Čeprav naj bi zdravstvena oskrba v šestdesetih letih napredovala, je ena od pomembnejših prioritet občinskih organov ostala krepitev zdravstvene oskrbe na podeželju. Tu vidimo ponavljajoče se težave, zlasti kadrovske in prostorske. Zdravstveni dom Ljubljana Vič - Rudnik je na Igu ohranil ambulanto in otroško posvetovalnico, ki sta se spopadali s prostorskimi težavami. Večkrat je bilo izpostavljeno pomanjkanje stanovanj za zdravstvene delavce, zaradi česar je bila njihova fluktuacija večja.¹¹⁷³ Tako so v poročilih izpostavljali, da bi morali tudi na Igu

¹¹⁷² Zdravstveni dom Ljubljana – Osnovne informacije.

¹¹⁷³ SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 3, a. e. 5, Zapisnik 18. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev, 9. 6. 1962, Poročilo sveta za zdravstvo ObLO Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1961, 13; t. e. 4, a. e. 7, Zapisnik 3. ločene seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 27. 7. 1963, Poročilo o zdravstvenem in socialnem varstvu v Občini

in Škofljici »*nujno misliti na gradnjo stanovanj za zdravstvene delavce, saj se lahko le stalni zdravstveni delavec posveti v celoti delu zdravstvene preventive in zdravstveni prosveti*«. ¹¹⁷⁴ Na Igu so želeli zagotoviti zlasti stanovanje za babico, ki so ga rešili le začasno, »*na ta način, da smo v Domu obrambne vzgoje sprostili za njene potrebe sobo. Istočasno je bilo s tamkajšnjimi krajevnimi faktorji dogovorjeno, da bodo v najkrajšem času skušali rešiti tudi to vprašanje*«. ¹¹⁷⁵ Več o delovanju ambulant do konca desetletja ni ohranjeno, še vedno pa na Igu ni bilo zobne ambulante. ¹¹⁷⁶ Od šolskega leta 1963/64 je za zobozdravstveno oskrbo šoloobveznih otrok skrbela Centralna šolska poliklinika z občasnimi pregledi. ¹¹⁷⁷

Do začetka sedemdesetih let so ambulanto iz stavbe krajevne skupnosti preselili v nekdanje upravne prostore Kovinske industrije Ig, ki jih je podjetje odstopilo v ta namen. Adaptacijo je plačalo Mizarstvo in tapetništvo Ig, nekaj je prispevala še krajevna skupnost. ¹¹⁷⁸ Tu naj bi dobila prostor tudi zobna ambulanta. A na zboru volivcev Iga, ki je potekal v začetku leta 1973, so krajanji zahtevali odgovor, »*kje so finančna sredstva v višini 70.000 din (Kovinska Ig), ki so bila dana za nabavo zobnega inventarja za ambulanto na Igu in kdaj bo ZD Ljubljana pristopil k realizaciji obljub*«. ¹¹⁷⁹ Sredi sedemdesetih let je bilo na Igu v dveh ambulantah, splošni in zobni, zaposlenih šest ljudi. Vanju so gravitirali tako prebivalci Krajevne skupnosti Ig kot prebivalci

Ljubljana - Vič - Rudnik, 12; t. e. 11, a. e. 22, Zapisnik 48. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 31. 3. 1966, Poročilo sveta za zdravstvo o ugotovitvah in problematiki zdravstvenega varstva v letu 1966, 1–3.

1174 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 11, a. e. 22, Zapisnik 48. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 31. 3. 1966, Poročilo sveta za zdravstvo o ugotovitvah in problematiki zdravstvenega varstva v letu 1966, 3.

1175 Prav tam, 17.

1176 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 19, a. e. 42, Zapisnik 23. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 28. 1. 1971, Poročilo Zdravstvenega doma Ljubljana o osnovnem zdravstvenem varstvu občanov z območja Ljubljana Vič Rudnik v letu 1969, 3, 5.

1177 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 99, 107, 114.

1178 Dimitrič, Ižanci delajo in uspevajo, 4.

1179 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 22, a. e. 49, Zapisnik 46. seje občinskega zbora in zbora delovnih skupnosti, 29. 3. 1973, Poročilo o izvršenih zbiorih volivcev in zbiorih delovnih ljudi v dneh od 28. 2. do 11. 3. 1973, 10.

krajevnih skupnosti Tomišelj in Golo - Zapotok.¹¹⁸⁰ »Velikost prostorov zdravstvenega doma Ig za današnje razmere sicer zadostuje,« so leta 1974 zapisali v podrobnem urbanističnem redu, a dodali, da »bo v perspektivi potrebno zagotoviti večje in funkcionalno ustrežnejše prostore. Ker v okviru obstoječe lokacije ni možnosti za razširitev, bo potrebno zgraditi novo stavbo.«¹¹⁸¹ Varstvo starejših ni bilo organizirano in tudi ne predvideno v bližnji prihodnosti.¹¹⁸² A tudi pri delovanju splošne ambulate so se pojavljale težave, »saj je zdravnik preobremenjen, pereče je vprašanje pregledov predšolskih otrok, pa še kaj bi se našlo.«¹¹⁸³ Ob koncu sedemdesetih let je bila splošna ambulanta že občutno premajhna za obsežno območje, ki ga je pokrivala, zobna ambulanta pa je delovala nekaj dni v tednu.¹¹⁸⁴

Zdravstvene kapacitete tudi do konca socializma niso bile povečane, še več, ambulate na Igu so se borile za obstoj.¹¹⁸⁵ Sredi osemdesetih let je bilo v enoti Zdravstvenega doma Vič - Rudnik na Igu še vedno le šest zaposlenih, kljub temu da je bila ponovno evidentirana potreba po večjem zdravstvenem domu z lekarno. Prav tako so prostore označili kot neustrezne za izvajanje zdravstvenega varstva.¹¹⁸⁶ V iskanju ustrezne lokacije so se spomnili tudi na novozgrajeni Dom za varstvo in usposabljanje duševno prizadete mladine Dolfke Boštjančič v Dragi, a ideja pri domačinih ni naletela na odobravanje. »Glede zdravstvene postaje Ig, se nikakor ne strinjam s tem, da se postaja preseli v

1180 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 14. Dimitrič, Ižanci delajo in uspevajo, 4.

1181 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 97, a. e. 150, Podrobni urbanistični red naselja Ig, oktober 1974, 31, 32.

1182 Prav tam, 14.

1183 Prav tam.

1184 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 35, a. e. 75, Zapisnik 19. seje zbora krajevnih skupnosti, 5. 12. 1979, Obravnava in sprejem osnutka programa družbenoekonomskega razvoja Občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1976–1980 v letu 1980, 7.

1185 Prim. Komadina, Zdravstvene razmere v Jugoslaviji. Avtor ugotavlja, da je zdravstveno varstvo do začetka osemdesetih let sicer postalo dostopno večjemu številu ljudi, a je bilo hkrati zaradi različnih dejavnikov (neustrezna organiziranost, koncentracija zdravstvene dejavnosti v mestih, upadanje finančnih sredstev za osnovno zdravstveno varstvo) prizadeto zlasti podeželsko prebivalstvo.

1186 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 55.

Drago, kakor se s tem ne bo strinjal noben krajan naše krajevne skupnosti. To je postavljeno čisto na rob območja celotnega, ki ga zajema ambulanta na Igu,» je izpostavil Boris Jakopin na eni od občinskih sej.¹¹⁸⁷ Kot težavo je izpostavljal tudi neurejeno avtobusno povezavo med Igom in Drago.¹¹⁸⁸ Ambulanta oziroma zdravstvena postaja, kot so ji rekli po novem, je ostala na stari lokaciji. Leta 1986 je delovala v popolnoma neustreznih razmerah, sanitarna inšpekcija pa ji je grozila celo z zaprtjem. Na Igu so se kljub temu borili, da bi obdržali celotno dejavnost, splošno in zobozdravstveno ambulanto ter patronažno službo, poiskali so tudi primernejšo lokacijo, ki jim jo je bila v najem pripravljena odstopiti Kmetijska zadruga Ljubljana, a kot vedno so manjkala finančna sredstva.¹¹⁸⁹

Podobna je bila situacija z zobno ambulanto. Tudi njej so do konca desetletja kar nekajkrat izdali odločbo o prekinutvi dela zaradi neustreznih higienskih razmer, premajhnih prostorov in drugih pomanjkljivosti. Tu je ideja o selitvi v Drago uspela, ambulanta naj bi se v Dom za varstvo in usposabljanje duševno prizadete mladine Dolfke Boštjančič začasno preselila junija 1989. Ižanci so imeli o selitvi tudi tokrat podobne pomisleke, podpredsednik sveta Krajevne skupnosti Ig pa je dvomil, da bodo novi prostori zadoščali za pokrivanje potreb celotnega podkrimskega območja. Ambulanta je namreč pokrivala območja krajevnih skupnosti Ig, Iška vas, Tomišelj in deloma Pijava Gorica. Pacientov je bilo veliko, čakalna doba pa zelo dolga.¹¹⁹⁰ Zobozdravstvena ambulanta, ki je bila namenjena tako gojenecem zavoda za duševno prizadeto mladino kot drugim prebivalcem, se je dejansko odprla šele v prihodnjem letu, saj ni bilo zobozdravnika, ki bi jo prevzel.¹¹⁹¹

1187 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 46, a. e. 97, Zapisnik 32. seje družbenopolitičnega zbora, 26. 6. 1985, Povzetki osnutkov samoupravnih sporazumov o temeljih plana SIS družbenih dejavnosti in materialne proizvodnje občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986–1990, 32.

1188 Prav tam, 30–32.

1189 Jesenovec, Ko presenetijo Ižanci, 5.

1190 Vrhovec, Zobna ambulanta na Igu se seli, 5.

1191 *Naša komuna*, 17. 4. 1990, 10, Zobna ambulanta na Igu in stanovanje mlademu znanstveniku.

Leta 1990 so po šestih letih čakanja in mnogih razpravah odprli še novo zdravstveno postajo v kletnem delu enega od novozgrajenih blokov na Igu. Na 128 kvadratnih metrih so bili urejeni prostori za splošno ambulanto, patronažno službo, sistematske preglede šolskih otrok in svetovalnico za predšolske otroke, slednja naj bi obratovala le dvakrat mesečno. Ureditev zobne ambulante v istih prostorih je zaradi pomanjkanja finančnih sredstev odpadla. Sredstva je Zdravstveni dom Vič - Rudnik deloma dobil od Zdravstvene skupnosti mesta Ljubljane in deloma iz lastne amortizacije.¹¹⁹² Ureditev novih prostorov je *»pospešila sanitarna inšpekcija, ki je zahtevala, da se ukine delo v starih, pretesnih in pomanjkljivo opremljenih prostorih«*.¹¹⁹³

1192 Vrhovec, Nova zdravstvena postaja na Igu, 7.

1193 Prav tam.

**ZDRUŽEVANJE
V DRUŠTVA**

Društva so bila pomemben del vaškega življenja. Ljudje, ki so se v njih udeleževali, so aktivno soustvarjali podobo kraja, njihovo delovanje pa razkriva tudi del družbene dinamike na vasi. Pri tem lahko ugotovimo, da tako kot danes aktivno sodelovanje v društvih pritegne določen sloj prebivalstva. Dejavnost društev je bila povezana z zanosom posameznih vaščanov, pa tudi tistih, ki so se na Ig priselili. Nihanje med večjo in manjšo dejavnostjo posameznih društev in skupin, ki so delovali v njihovih okvirih, je bilo povezano zlasti z menjavo njihovih vodij ali z menjavo generacij.

Združevanje v društva je bilo v času socializma zakonsko regulirano. Avgusta 1945 sprejeti *Zakon o društvih, zborovanjih in drugih javnih shodih* je državljanom sicer zagotavljal pravico združevanja v politična, kulturna, znanstvena, strokovna, telesnovzgojna in druga društva, a je hkrati prepovedal tista, ki bi lahko delovala proti novi družbeni ureditvi. Zakon je bil ohlapen in je dajal velike pristojnosti organom za notranje zadeve, s tem pa je novi oblasti omogočal, da prepove tista društva, ki jih ni imela pod nadzorom. Društva, ki so bila ustanovljena pred začetkom vojne, so se morala registrirati na novo.¹¹⁹⁴ V naslednjih letih je bil zakon deloma dopolnjen oziroma spremenjen, a njegovo bistvo je ostalo isto.¹¹⁹⁵ Oblast je delo društev nadzorovala, med drugim s pomočjo Komisije za agitacijo in propagando (agitprop), ki je delovala v zakulisju in skrbela, da je organizacija prireditev potekala v skladu s partijskimi načeli.¹¹⁹⁶ Politično-propagandni značaj je imela tudi Ljudska prosveta Slovenije, ki je svojo dejavnost razvijala na temelju predvojne in je pod svojim okriljem združila vsa amaterska kulturna društva in skupine. Ljudi so pritegnili zlasti z izobraževalnimi tečaji, knjižnicami, gledališkimi skupinami in pevskimi zbori.¹¹⁹⁷

1194 *Uradni list DFJ*, št. 65/1945, 31. 8. 1945, 635–37, Zakon o društvih, zborovanjih in drugih javnih shodih. Gabrič, Kulturnopolitični prelom leta 1945, 902.

1195 *Uradni list FLRJ*, št. 51/1946, 25. 6. 1946, 587–90, Zakon o društvih, zborovanjih in drugih javnih shodih; št. 29/1947, 8. 4. 1947, 329, Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o društvih, zborovanjih in drugih javnih shodih.

1196 Gabrič, Kulturnopolitični prelom leta 1945, 903.

1197 Gabrič, Kulturno ustvarjanje na novih temeljih, 906, 907.

Šele bolj sproščena šestdeseta leta so prinesla novosti v zakonodajo, ki je urejala delovanje društev. Poleg zveznega zakona o društvih je bil prvič sprejet tudi republiški. Vloga oblasti pri ustanavljanju društev se je zmanjšala; društva niso več potrebovala dovoljenja pristojnega organa za notranje zadeve, zamenjal ga je sistem prijave v register društev. Še vedno pa je oblasti ostala možnost, da prepove društva, ki bi ogrožala obstoj socialistične ureditve oziroma bratstvo in enotnost jugoslovan-
skih narodov.¹¹⁹⁸ Desetletje kasneje je zakon o društvih določal, da mora biti o osnutku programa in pravil društva organizirana razprava v okviru SZDL. Društva, ki so bila ustanovljena pred uveljavitvijo zakona, so morala najpozneje v enem letu uskladiti svoja pravila na občnem zboru in se vpisati v nov register društev.¹¹⁹⁹

Ohranjeni viri kažejo na pestro in živahno društveno življenje na Igu. Društva so bila raznolika in številčna, saj najdemo vse, od ljubiteljske kulture do gasilskega in športnih društev. Medtem ko je za obdobje neposredno po koncu vojne malo podatkov o dejavnosti društev, se to v petdesetih letih začne spreminjati. Prek dogajanja v društvih lahko spremljamo druge procese. Društveno življenje na primer odraža spremembe v načinu vaškega življenja, ki so na Ig s postopno modernizacijo pronicale od šestdesetih do osemdesetih let. Kaže načine združevanja v mreže, ne nazadnje pa tudi vpliv politike in odnos domačinov do političnih idej.

1198 *Uradni list SFRJ*, št. 16/1965, 6. 4. 1965, 732–34, Temeljni zakon o društvih. *Uradni list SRS*, št. 36/1965, 29. 12. 1965, 450, Zakon o društvih. Gabrič, *Sproščena šestdeseta leta v kulturi*, 1066.

1199 *Uradni list SRS*, št. 37/1974, 12. 12. 1974, 2050–052, Zakon o društvih; št. 5/1975, 5. 3. 1975, 209, 210, Pravilnik o registru društev.

KULTURNO- UMETNIŠKO DRUŠTVO IG

KUD Ig je bil po začetnih težavah uradno registriran leta 1953, čeprav je ustanovni občni zbor društva potekal že oktobra 1952.¹²⁰⁰ Tudi pred tem je bila na Igu aktivna dramska skupina, ki jo je v pretežni meri sestavljala mladina z Iga. Inicijativo za njeno delo pa je prevzel Julij Škraba.¹²⁰¹ Prav tako naj bi že od leta 1950 na Igu deloval mešani pevski zbor.¹²⁰² Dramsko skupino so v isti sestavi obdržali tudi po ustanovitvi KUD-a in od nje pričakovali največjo dejavnost. Dodatno so ustanovili še pevsko skupino, šahovsko sekcijo in ljudsko univerzo, ki do tedaj niso obstajale, ter obnovili pionirsko sekcijo in ljudsko knjižnico.¹²⁰³ Predsednik društva je postal novi šolski upravitelj Feliks Jug, ki je bil hkrati odgovoren tudi za ljudsko univerzo. Podpredsednik društva in režiser dramske skupine je bil Franc Merzel.¹²⁰⁴

Pod okriljem KUD Ig so tudi v nadaljevanju delovale različne sekcije. Dejavnost društva in njegovih sekcij se je skozi

1200 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Zapisnik o ustanovnem občnem zboru KUD-a na Igu, 30. 10. 1952; KUD Ig – registracija, 23. 9. 1953; Potrdilo, 5. 10. 1953; KUD Ig, registracija, 28. 10. 1953.

1201 SI ZAL LJU/0682, t. e. 3, a. e. 18, Poročilo Ljudske prosvete Ljubljana - okolica, 1. 9. 1952, 2.

1202 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 216.

1203 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Zapisnik o ustanovnem občnem zboru KUD-a na Igu, 30. 10. 1952.

1204 Prav tam. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 42.

desetletja spreminjala; sekcije so bile enkrat bolj, drugič manj aktivne, včasih je katera tudi zamrla. V njih so se angažirali posamezniki, tako domačini kot tisti, ki so v kraj prišli zaradi službe ali se tja priselili. Osnovna šola je bila od vsega začetka tesno povezana s kulturnim dogajanjem v kraju, hkrati pa je bila posrednik partijskih smernic in želja pri razvoju prosvetne dejavnosti.

Program KUD Ig v prvi sezoni je bil ambiciozen, predvideval je izvedbo petih dramskih del, pevski zbor naj bi se udeleževal proslav in sodeloval pri posameznih igrah, šahovska sekcija je še iskala člane, ljudska univerza pa je načrtovala različna splošna predavanja enkrat na štirinajst dni.¹²⁰⁵ A že v naslednji sezoni je bila pevovodkinja, ki je delala kot učiteljica v osnovni šoli, zaradi bolezni upokojena, vodja šahovske sekcije, prav tako učiteljica, pa premeščena v Ljubljano.¹²⁰⁶ Kljub temu je pevski zbor v okviru društva deloval še do leta 1956.¹²⁰⁷ Do tega leta je delovala tudi ljudska univerza.¹²⁰⁸

Nov mešani pevski zbor je bil ustanovljen leta 1957, vodil ga je uslužbenec kmetijske zadruga Niko Škof.¹²⁰⁹ Pevci so v njegovem okviru zagotovo prepevali še v sezoni 1958/59, ko se jim je pridružil Anton Glavan, ki je septembra 1958 prišel na Ig za učitelja na osnovni šoli.¹²¹⁰ Glavan, ki je pevske izkušnje nabiral v različnih pevskih zborih od šolskih let pa vse do služenja vojaškega roka, je na osnovni šoli Ig kmalu osnoval šolski pevski zbor in ga vodil tri leta, do vključno šolskega leta 1960/61.¹²¹¹ Prav tako je bil pobudnik ustanovitve moškega pevskega zbora

1205 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Program Kulturno umetniškega društva na Igu v letu 1952/53.

1206 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 48.

1207 SI ZAL LJU/0031/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu Občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, 16, 17. SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 5. seje občinskega komiteja, 29. 2. 1956, Poročilo o kulturno prosvetnem delu Občine Rudnik, 1.

1208 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 72, 76, 79.

1209 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 216.

1210 SI ZAL LJU/0546, t. e. 20, a. e. 186, Seznam predlaganih za Gallusovo značko, 1, 2. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 70.

1211 SI ZAL LJU/0546, t. e. 20, a. e. 186, Seznam predlaganih za Gallusovo značko, 1, 2. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 75, 79.

na Igu, ki je zaživel leta 1959. Glavan ga je sprva tudi vodil.¹²¹² Ob koncu desetletja se je društvu priključil še kino, predvajanje filmov pa je kmalu postalo glavna dejavnost društva. Društvo je v sezoni 1958/59 uprizorilo dve igri, trikrat je na Igu gostovalo Mestno gledališče iz Ljubljane. V naslednji sezoni je bila najbolj dejavna kino sekcija, medtem ko je dramska sekcija uprizorila le eno igro. V sezoni 1960/61 je bila dejavna le še kino sekcija, ostale niso več delovale.¹²¹³ V kinodvorani so občasno potekale tudi proslave ob državnih praznikih.¹²¹⁴

Kaj se je z društvom dogajalo v šestdesetih letih, zaradi pomanjkanja virov ni popolnoma razvidno. Šolski kronist je v letu 1961/62 menil, da so vse organizacije na vasi postale nedejavne, med ljudmi pa naj bi prihajalo do razprtij.¹²¹⁵ V vodstvu društva je prišlo do sprememb in, kot kaže, je njegova dejavnost takrat nekoliko zamrla. Šolski upravitelj Jug, ki je bil hkrati predsednik društva, je v šolskem letu 1958/59 namreč zapustil izžansko šolo, novi šolski upravitelj pa ni prevzel vodilne vloge v društvu. Je pa v istem šolskem letu na Ig kot študent prišel Glavan in kmalu postal dejaven v pevskem zboru.¹²¹⁶ Zbor je bil edina sekcija, za katero je delovanje redno dokumentirano v šestdesetih letih.¹²¹⁷ Moški zbor se je zaradi upada števila pevcev preoblikoval v oktet. Glavan je postal eden od pevcev, vodenje okteta pa je prevzela Ileana Marenzi, nova učiteljica na osnovni šoli Ig, ki je tja prišla v šolskem letu 1961/62. Marenzi (po poroki je prevzela priimek

1212 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 11, Zapisnik sestanka zborovodij odraslih pevskih zborov, 14. 11. 1975, 1; t. e. 20, a. e. 182, Dejavnost odraslih zborov in komornih vokalnih skupin, 14. 4. 1970, 1; t. e. 20, a. e. 186, Seznam predlaganih za Gallusovo značko, 1, 2. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 83, 84. Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 216.

1213 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 72, 76, 79.

1214 SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka organizacije Z. K. - Ig, 21. 4. 1960.

1215 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 84.

1216 Prav tam, 70, 74. SI ZAL LJU/0546, t. e. 20, a. e. 186, Seznam predlaganih za Gallusovo značko, 1, 2.

1217 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 11, Zapisnik sestanka zborovodij odraslih pevskih zborov, 14. 11. 1975, 1; t. e. 20, a. e. 182, Dejavnost odraslih zborov in komornih vokalnih skupin, 14. 4. 1970, 1; t. e. 20, a. e. 186, Seznam predlaganih za Gallusovo značko, 1, 2. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 83, 84. Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 216.

Gledališka igra v kinodvorani na Igu
Osebni arhiv avtorice

De Fabrizio) je poleg študija geografije opravila še srednjo glasbeno šolo, zato je takoj prevzela tudi vodenje šolskega pevskega zbora.¹²¹⁸ Po drugi strani je leta 1961 v okviru društva prenehala delovati knjižnica.¹²¹⁹ Delovanje dramske sekcije in kina pa se omenja zgolj v sezonah 1963/64 in 1966/67.¹²²⁰ Vodenje društva je prevzel Škraba, kdaj natančno, žal ni zabeleženo. Zagotovo je bil njegov predsednik v začetku sedemdesetih let.¹²²¹

Sprememba življenjskega sloga, ki je bila sredi šestdesetih let postopoma vidna tudi na podeželju, je vplivala na

1218 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 11, Zapisnik sestanka zborovodij odraslih pevskih zborov, 14. 11. 1975, 1; t. e. 20, a. e. 182, Dejavnost odraslih zborov in komornih vokalnih skupin, 14. 4. 1970, 1; t. e. 20, a. e. 186, Seznam predlaganih za Gallusovo značko, 1, 2. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 83, 84. Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 216.

1219 SI ZAL LJU/0546, t. e. 34, a. e. 248, Stanje in potrebe ljudskih knjižnic na območju Občine Ljubljana - Vič - Rudnik, 7–9.

1220 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 94, 120.

1221 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, Kulturno društvo, 19. 4. 1972.

organizacijo kulturnih dejavnosti. To med drugim izvemo iz občinskega poročila o dejavnosti kulturno-umetniških in prosvetnih društev. Poročilo je občino razdelilo na tri območja. Prvo je bilo mestno, kjer so za kulturno dejavnost skrbele različne ustanove. Drugo je bilo obmestno in je zajemalo kraje, od koder so se prebivalci v večjem obsegu vozili na delo v Ljubljano ter tam v določeni meri zadovoljevali tudi svoje kulturne potrebe. Tretje območje je obsegalo bolj oddaljene kraje, kjer naj bi se prebivalci še vedno aktivno udeleževali v društvih. Najbolj neugodne razmere za delo društev naj bi bile v drugem območju, kamor je spadal tudi Ig.¹²²² V obmestnih krajih so bili sredi desetletja že opazni postopna modernizacija, naraščanje življenjskega standarda in nove materialne dobrine, zlasti pa želja ljudi, ki so *»hoteli čimprej zaživeti tako kot v mestu«*.¹²²³ Vse to naj bi vplivalo na delovanje kulturno-umetniških društev, ki so se soočala še z drugimi težavami. Nekatera društva v občini so obstajala le formalno, pri drugih je skromno število aktivnih članov iz sezone v sezono pod vprašaj postavljalo njihov obstoj. Dramske skupine, ki so bile najbolj priljubljene, so imele le amaterske igralce in zato pogosto težave pri izvedbah iger. Pevskih zborov je bilo malo, še manj instrumentalnih skupin. Filmska dejavnost, ki je bila sicer razvita, pa se je srečevala s tehničnimi težavami, zlasti tam, kjer so imeli ozkotračne projektorje, saj je bila kakovost projekcij slabša in repertoar filmov skromnejši.¹²²⁴ Sredstva za kulturno-umetniška društva so bila razdrobljena, njihova materialna osnova neurejena. Društva so bila upravljavec objektov in opreme, ki so praviloma služili vsem družbenopolitičnim organizacijam v kraju, ne da bi imeli urejeno finančno participacijo.¹²²⁵ Delo društev je pogosto slonelo na posameznikih. *»Z njim živi in pade tudi vsa organizacija,«*

1222 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 29, O kulturno prosvetni situaciji v Občini Ljubljana - Vič - Rudnik za leto 1964, 1–5.

1223 Prav tam, 4.

1224 Prav tam, 1, 2.

1225 Prav tam, 3, 4.

so zapisali v poročilu.¹²²⁶ Človeških moči je bilo malo, lokalne družbenopolitične organizacije pogosto niso kazale zanimanja za širjenje ljubiteljske kulture. Delo v društvih so dodatno hromila še nasprotja med posamezniki in organizacijami ter med različnimi generacijami.¹²²⁷ Občina Ljubljana Vič - Rudnik ni razvila enotnega programa za razvoj ljubiteljske kulturne dejavnosti. Delo naj bi usmerjala Svet svobod ter Svet za kulturo in prosveto pri občinski skupščini, ki »*sta se zadovoljila, prvi s prizadevanji ohraniti vsaj obstoječe stanje, drugi pa s tem, da je odobrena sredstva razdelil*«. ¹²²⁸

Opisane težave so očitno doletele tudi KUD Ig. Uprava za notranje zadeve je v začetku sedemdesetih let Krajevno skupnost Ig in društvo večkrat pozvala, naj sporočijo, ali društvo še deluje, in uredijo vpis v novi register društev oziroma izpis iz starega.¹²²⁹ Glede na poročila Zveze kulturno prosvetnih organizacij je društvo v prvi polovici sedemdesetih let obstajalo, v njegovem okviru pa so delovali dramska skupina, oktet in kino.¹²³⁰ Znova je postala bolj aktivna dramska skupina, ki je pridobila več novih mladih igralcev, med drugim Antona Cimpermana.¹²³¹ Društvo je v dvorani na Igu gostilo gledališke skupine iz drugih krajev občine, občasno pa tudi kakšen narodnozabavni ansambel.¹²³² Po drugi strani se je v težavah znašel moški oktet in zaradi odhoda pevcev v Iško vas septembra 1975 prenehal delovati.¹²³³ Prav tako je bilo slabo poslovanje kina. Njegova dvo-

1226 Prav tam, 3.

1227 Prav tam, 3, 5.

1228 Prav tam, 4.

1229 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 7, a. e. 209, 10/11-024-111/V, Krajevna skupnost Ig, 17. 4. 1972; Kulturno društvo, 19. 4. 1972; 10/11-024-111/V, tov. Škraba Jule, 12. 2. 1973.

1230 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, Poročilo o delu Zveze kulturno prosvetnih organizacij in kulturno prosvetne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič Rudnik /za obdobje leta 1972, 1973 in 1974/, 1–11. Makovec, Z veliko dobre volje, 6.

1231 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, Poročilo o delu Zveze kulturno prosvetnih organizacij in kulturno prosvetne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič Rudnik /za obdobje leta 1972, 1973 in 1974/, 3–7; t. e. 20, a. e. 184, Vladonov »Pričarani ženin« v izvedbi KUD Ig.

1232 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, Poročilo o delu Zveze kulturno prosvetnih organizacij in kulturno prosvetne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič Rudnik /za obdobje leta 1972, 1973 in 1974/, 3–10.

1233 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 11, Zapisnik sestanka zborovodij odraslih pevskih zborov, 14. 11. 1975, 1; t. e. 20, a. e. 182, Dejavnost odraslih zborov in komornih vokalnih skupin,

rana in oprema sta bili zastareli. Tako kot drugi kinematografi v občini tudi izanski zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ni zmožgal predvajati najbolj kakovostnih filmov, v njegovem repertoarju so prevladovali zabavni filmi starejše izdelave.¹²³⁴

Sekcije KUD Ig in njihove dejavnosti so se sredi sedemdesetih let za krajši čas znašle v težavah. Tudi sicer naj bi ljubiteljska kultura v občini izgubljala svoj pomen, kar je bilo opazno v osipu članstva in občinstva.¹²³⁵ V drugi polovici desetletja je sledil nov zagon in nekatere sekcije KUD Ig – dramska skupina, kino in namesto okteta moški pevski zbor – so ponovno začele z delom.¹²³⁶ V letu 1979 je društvo želelo svojo dejavnost razširiti še na folklorno skupino.¹²³⁷

V dramski skupini je prišlo do menjave generacije, zato je postala bolj aktivna. Vodenje skupine je prevzel Cimperman, ki je na tem položaju zamenjal Škrabo. Uprizoril je tudi nekaj lastnih del. Mladim igralcem in režiserju je uspelo v delo skupine vnesti več energičnosti, težave pa so imeli z neizkušenostjo in izbiro nezahtevnih ali nedodelanih besedil. Večji del njihovega repertoarja so predstavljale komedije, ki so jih gledalci bolj sprejeli.¹²³⁸ Nekateri od igralcev so peli tudi v moškem zboru.

14. 4. 1970, 1, 2; t. e. 2, a. e. 30, Poročilo Zveze kulturno prosvetnih organizacij Ljubljana Vič - Rudnik, november 1975, 12; Poročilo o delu Zveze kulturno prosvetnih organizacij in kulturno prosvetne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič Rudnik /za obdobje leta 1972, 1973 in 1974/, 8, 9; t. e. 3, a. e. 32, Glasbena dejavnost od 1. 1. 1973 do 1. 10. 1973, 2; t. e. 7, a. e. 83, Srečanje moških pevskih zborov in vokalnih skupin v Podpeči; t. e. 20, a. e. 186, Seznam predlaganih za Gallusovo značko, 1, 2. *Naša komuna*, 30. 5. 1974, 10, Pogled v zborovsko dejavnost.

1234 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, Poročilo o delu Zveze kulturno prosvetnih organizacij in kulturno prosvetne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič Rudnik /za obdobje leta 1972, 1973 in 1974/, 11; Poročilo Zveze kulturno prosvetnih organizacij Ljubljana Vič - Rudnik, november 1975, 6.

1235 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, Poročilo Zveze kulturno prosvetnih organizacij Ljubljana Vič - Rudnik, november 1975, 3–14.

1236 SI ZAL LJU/0546, t. e. 3, a. e. 34, Poročilo o delu Zveze kulturnih organizacij in kulturnih dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje: 1976, 1977, 1978, 1979, 17–33; t. e. 13, a. e. 120, Kulturno umetniško društvo Ig – Načrt programa za leto 1977; t. e. 15, a. e. 137, Poročilo o delovanju dramske skupine KUD-a Ig od 11. 09. 77 do 31. 05. 78; t. e. 12, a. e. 111, Evidenčni list kulturnega društva včlanjenega v ZKO, 31. 1. 1979.

1237 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, Program kulturne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik v letu 1979, 3.

1238 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 13, Vabilo predstavnikom društev, 28. 2. 1978; Zapisnik rednega letnega posveta gledaliških skupin, 2. 2. 1979, 2; t. e. 2, a. e. 30, Program

Ta je nastal iz starih članov okteta, ki so se jim pridružili novi člani. Pod vodstvom De Fabrizio so vadili dvakrat na teden v prostorih osnovne šole. Zbor je imel sprva šestnajst pevcev, ki so bili relativno mladi, stari v povprečju okoli 30 let.¹²³⁹ Kino je zopet redno predvajal filme, sodeloval je tudi s šolo,¹²⁴⁰ a le za nekaj let, saj je ob koncu desetletja število predvajanih filmov spet začelo upadati.¹²⁴¹ Na popularnost vaških kinematografov sta verjetno vplivala bližina Ljubljane, ki je ponujala večji izbor filmov, in prihod televizije, s katero so bila v sedemdesetih letih podeželska gospodinjstva že v večji meri opremljena.¹²⁴²

V sedemdesetih letih so bila ljubiteljska kulturno-umetniška društva sicer še vedno »pomembna središča kulturne dejavnosti v občini«, poleg njih pa so kulturno dejavnost organizirali tudi v okviru šol, vrtcev in nekaterih delovnih organizacij.¹²⁴³

kulturne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik v letu 1979, 3; t. e. 2, a. e. 26, Poročilo o ovrednotenju izvedenega programa kulturnih organizacij za čas od 1. 11. 1978 do 31. 5. 1979, 2; t. e. 3, a. e. 34, Poročilo o delu Zveze kulturnih organizacij in kulturnih dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje: 1976, 1977, 1978, 1979, 17–33; t. e. 12, a. e. 111, Evidenčni list kulturnega društva včlanjenega v ZKO, 31. 1. 1979; t. e. 12, a. e. 119, Seznam članov kulturnoumetniškega društva Ig v letu 1977; t. e. 13, a. e. 120, Kulturno umetniško društvo Ig – Načrt programa za leto 1977; t. e. 15, a. e. 137, Poročilo o delovanju dramske skupine KUD-a Ig od 11. 09. 77 do 31. 05. 78; t. e. 20, a. e. 184, KUD Ig, Tone Partljič: Ribe na plitvini, Režija: Tone Cimperman, 10. 6. 1979; KUD Ig, Tone Cimperman: Črne gradnje, Režija: avtor, 10. 6. 1979.

1239 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 11, Zapisnik sestanka zborovodij odraslih pevskih zborov, 14. 11. 1975, 1; t. e. 7, a. e. 83, Kartotečni list; t. e. 12, a. e. 119, Seznam članov kulturnoumetniškega društva Ig v letu 1977; t. e. 20, a. e. 182, Podatki o pevskem zboru, 15. 10. 1979.

1240 SI ZAL LJU/0546, t. e. 3, a. e. 34, Poročilo o delu Zveze kulturnih organizacij in kulturnih dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje: 1976, 1977, 1978, 1979, 17; t. e. 15, a. e. 136, Poročilo o delu dramske sekcije od 1. 11. 1976–31. 5. 1977.

1241 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 26, Poročilo o ovrednotenju izvedenega programa kulturnih organizacij za čas od 1. 11. 1978 do 31. 5. 1979, 2; Poročilo o ovrednotenju izvedenega programa kulturnih organizacij za čas od 1. 11. 1979 do 31. 5. 1980, 3; t. e. 2, a. e. 30, Program kulturno umetniških društev v letu 1978, 2; Program kulturne skupnosti Ljubljana Vič - Rudnik za leto 1978, 5. 1. 1978, 4; Program kulturne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik v letu 1979, 3; t. e. 3, a. e. 32, Poročilo o delovanju kulturnoumetniških društev Občine Ljubljana Vič - Rudnik v sezoni 1979/80, 3; t. e. 3, a. e. 34, Poročilo o delu Zveze kulturnih organizacij in kulturnih dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje: 1976, 1977, 1978, 20–22; t. e. 15, a. e. 137, Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. XI. 1977 do 31. V. 1978, 1.

1242 Prim. Žun, Zgodovina kinematografov v Ljubljani, 121, 122.

1243 SI ZAL LJU/0546, t. e. 3, a. e. 32, Kulturna dejavnost v Občini Ljubljana Vič - Rudnik 1975, 1.

Ljubiteljska kultura je v Občini Ljubljana Vič - Rudnik vztrajala tudi v naslednjem desetletju. Zveza kulturnih organizacij Občine Ljubljana Vič - Rudnik je imela pod svojim okriljem zelo obsežen teritorij. Leta 1980 je v njenem okviru delovalo 22 društev; njihovo število, pa tudi število sekcij, ki so delovale v okviru društev, se je neprestano spreminjalo. Zveza se je trudila, da bi ohranjala kontinuiteto društev in spodbujala njihovo kvaliteto, hkrati pa se je zavedala, da lahko s prestrogimi kritikami stanje hitro poslabša ali celo ogrozi delovanje društev in njihovih sekcij.¹²⁴⁴ »Neprestano moramo imeti pred seboj dejstvo, da sodelujemo z ljubitelji, ki delajo vse to zaradi lastnega interesa, veselja. Stati jim moramo ob strani, jih bodriti in kolikor mogoče strokovno usposabljati,« so menili.¹²⁴⁵ Do konca osemdesetih let so bile poleg omenjenega glavne težave društev še skromne materialne razmere ter neurejeno lastništvo kulturnih domov oziroma pomanjkanje društvenih prostorov.¹²⁴⁶

V začetku osemdesetih let je delo KUD Ig zopet nazadovalo oziroma se v nekaterih sekcijah celo ustavilo. V tem času je prišlo do menjave predsednika društva in vodij posameznih skupin. Škraba, ki je ostal predsednik društva do začetka osemdesetih let,¹²⁴⁷ je leta 1980 za več kot dvajsetletno delo v kulturnem društvu prejel občinsko priznanje. V obrazložitvi je bilo zapisano, da je bil »eden prvih organizatorjev kulturnega življenja na Igu, eden tistih, ki so orali ledino kulturnega razvoja kraja«, pri čemer naj bi skrbel tudi za razvoj zavesti o pomenu ljubiteljske kulture.¹²⁴⁸ Istočasno je priznanje dobila tudi ravnateljica osnovne šole Ig Durjava, in sicer za delo pri Zvezi kulturnih organizacij Ljubljana Vič - Rudnik in za delo na osnovni šoli.¹²⁴⁹ O Škrabi je povedala: »Ko sem prišla pred tremi leti na osnovno

1244 SI ZAL LJU/0546, t. e. 3, a. e. 32, Predstavitev ZKO Ljubljana Vič - Rudnik, 20. 5. 1980, 1, 2.

1245 Prav tam, 2.

1246 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 6, Zapisnik skupščine ZKO Ljubljana Vič Rudnik, 19. 6. 1989, 2.

1247 SI ZAL LJU/0546, t. e. 16, a. e. 143, Kulturno umetniško društvo Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. 11. 1980 do 31. 5. 1981, 5.

1248 SI ZAL LJU/0546, t. e. 35, a. e. 251, Priznanje ZKO, podeljeno na zboru delegatov 11. 11. 1980, 4.

1249 Prav tam, 5, 6.

*šolo sem se pričela povezovati s KS Ig in KUD Ig. Prvo delo, ki sem ga videla na Igu je zrežiral tov. Škraba. Lahko rečemo, da morda prav zaradi njega KUD obstaja tako dolgo.*¹²⁵⁰

Ob menjavi vodstva je delovanje društva za nekaj časa zastalo. Leta 1982 zasledimo zapis, da je bilo društvo v ustanavljanju.¹²⁵¹ Njegov predsednik je postal Franc Žerovnik.¹²⁵² Sam se je spominjal, da se je po prihodu na Ig vključil v delo krajevne skupnosti. Boris Jakopin mu je sprva zaupal področje komunale, a kmalu so ga preusmerili na kulturo. »*Tam ne moreš škode delati,*« je pripomnil.¹²⁵³ »*Škraba je bil dolgo časa predsednik. On je bil tudi borec [...]* Ampak njega so skoz po malem ribali [...] *In res smo imeli en tak sestanek [...]* In sem bil izvoljen, jasno mesto, ker Škraba je odstopil, mene so pa potem predlagali in izvolili. Saj ni bilo drugega, ne,« je še dodal.¹²⁵⁴

Delovanje KUD Ig je bilo okrnjeno. Gledališka skupina v začetku osemdesetih let ni delovala, saj je ostala brez režiserja Cimpermana. Društvo se je za pomoč pri ohranitvi skupine obrnilo na Zvezo kulturnih organizacij Ljubljana Vič - Rudnik, računalo pa je tudi na pomoč osnovne šole.¹²⁵⁵ Za nekaj let je prenehala delovati kino sekcija. Kot razlog so navedli dotrajnost dvorane in naprav za predvajanje filmov.¹²⁵⁶ Čeprav je KUD Ig ustanovil še instrumentalno sekcijo,¹²⁵⁷ je v sezoni 1981/82 aktivno deloval samo moški pevski zbor.¹²⁵⁸ Predstavitve zbora

1250 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 7, Zapisnik razširjene seje sekretariata, 24. 4. 1980, 3.

1251 SI ZAL LJU/0546, t. e. 13, a. e. 124, Predlog načrta programa ZKO za leto 1982, 2.

1252 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 13, Zapisnik sestanka vodij in mentorjev gledaliških skupin Zveze kulturnih organizacij Ljubljana Vič Rudnik, 18. 10. 1982, 3.

1253 Pričevanje F. Ž. (r. 1946).

1254 Prav tam.

1255 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 13, Zapisnik sestanka vodij in mentorjev gledaliških skupin Zveze kulturnih organizacij Ljubljana Vič Rudnik, 18. 10. 1982, 3.

1256 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 30, Program kulturne dejavnosti v Občini Ljubljana Vič - Rudnik v letu 1982, 5; t. e. 13, a. e. 122, Kulturna organizacija KUD Ig - Načrt programa za leto 1980, 1; t. e. 16, a. e. 145, Poročilo o delovanju KUD Ig za obdobje od 01. 10. 81 do 18. 06. 81, 1; t. e. 16, a. e. 147, KUD Ig - Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 01. 11. 1982 do 20. 6. 1983, 5.

1257 SI ZAL LJU/0546, t. e. 16, a. e. 145, Poročilo o delovanju KUD Ig za obdobje od 01. 10. 81 do 18. 06. 81, 2.

1258 SI ZAL LJU/0546, t. e. 16, a. e. 145, Ig - Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. 10. 1981 do 18. 6. 1981, 4.

iz leta 1982 nam pove, da je bilo od osemnajstih pevcev štirinajst zaposlenih na Igu, bodisi v Kovinski industriji Ig ali v Mizarstvu in tapetništvu Ig, dva sta bila študenta, dva pa zaposlena v Ljubljani.¹²⁵⁹ Pevci so bili povezani tudi sorodstveno, kar je izpostavila zborovodkinja v eni od predstavitev zbora: »V zboru so zanimive sorodstvene vezi. Dva brata Cimpermana, dva brata Sokaliča, trije člani družine Debevc: oče – dva sinova, svaka Milan Pucihar – Jože Piškurič ter drugi tenorist De Fabrizio je mož zborovodkinje Ileana De Fabrizio.«¹²⁶⁰

Na težave v delovanju društev je bila pozorna tudi Zveza kulturnih organizacij Občine Ljubljana Vič - Rudnik. Stanje delovanja gledaliških skupin je leta 1980 opisala: »Ustvariti družino, ki je sposobna delovati vsaj štiri sezone, da pa je poleg tega še kvalitetna in da ta kvaliteta raste je dodatna naloga, ki je zares težka. Odhod k vojakom, poroke, materinske obveznosti, vse to je tisto, kar prekine kontinuiteto društvu. Morda se sliši vse skupaj malce naivno, preveč vsakdanje, pa je vendarle tako življenjsko in vsakdanje, da je resnično.«¹²⁶¹ Gledališke skupine so se razlikovale tudi pri izboru del, ki so jih izvajale: »Če pogledamo društva, ki stojijo le nekaj kilometrov izven centra, se pravi praktično so še v mestu, so teksti dostikrat sodobni, družbeno kritični, če preskočimo nadaljnje kilometre naletimo na skupine, ki uprizarjajo stare kmečke veseloigre, ki s skoraj čarobno močjo privabljajo obiskovalce in so dvorane celo ob večkratnih uprizoritvah nabito polne, ljudje pa navdušeni in skorajda nostalgичno razpoloženi.«¹²⁶² Zveza se je zato trudila, da s prestrogimi kritiki ne bi ogrozila delovanja društev in njihovih sekcij.¹²⁶³

KUD Ig je svojo dejavnost sredi osemdesetih let zopet nekoliko razširil. Povečala se je dejavnost gledališke skupine, prav

1259 SI ZAL LJU/0546, t. e. 20, a. e. 182, Podatki o moškem pevskem zboru z Iga, 26. 3. 1982.

1260 SI ZAL LJU/0546, t. e. 20, a. e. 182, Moški pevski zbor - Ig.

1261 SI ZAL LJU/0546, t. e. 3, a. e. 32, Predstavitve ZKO Ljubljana Vič - Rudnik, 20. 5. 1980, 2.

1262 Prav tam.

1263 Prav tam.

tako je zopet začel delovati kino.¹²⁶⁴ Aktivni so bili tudi člani sekcije za organizacijo glasbeno zabavnih prireditev, ki so organizirali več koncertov popularnih skupin in plesnih prireditev za mlade.¹²⁶⁵ Po drugi strani je društvo leta 1984 zapustil moški pevski zbor, ki so ga pevci z zborovodjo Glavanom ponovno ustanovili v okviru podjetja Mizarstvo Ig.¹²⁶⁶

Vodilni člani KUD Ig so bili aktivni tudi v lokalnih družbenopolitičnih organizacijah. Žerovnik, ki je v letu 1985 ostajal predsednik društva, je bil predsednik SZDL Ig in sekretar Zveze komunistov v podjetju Zavoda za varstvo mladine Ig. Tajnik društva je bil Jože Andrašec, ki je bil podpredsednik SZDL Ig, v predsedstvu strelske sekcije, v izvršnem odboru Zveze socialistične mladine Slovenije (ZSMS) na Igu in v izvršnem svetu Krajevne skupnosti Ig.¹²⁶⁷ Društvo se je pomladilo, člani njihovih skupin pa so bili večinoma mlajši, stari do 27 let. Imelo je dramsko skupino s 23 člani (strokovni vodja Anton Cimperman), folklorno skupino s štirinajstimi člani (strokovni vodja Silvo Dolinšek), instrumentalno skupino s šestimi člani (strokovni vodja

1264 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 26, Poročilo o ovrednotenju izvedenega programa kulturnih organizacij za čas od 1. 11. 1983 do 31. 5. 1984, 3; Poročilo o ovrednotenju izvedenega programa kulturnih organizacij za čas od 1. 6. do 31. 10. 1984, 2; t. e. 16, a. e. 148, KUD Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. 11. 1983 do 31. 5. 1984, 1–5; KUD Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. 6. 1984 do 31. 10. 1984, 1, 2.

1265 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 8, dopis Zveze kulturnih organizacij Ljubljana Vič Rudnik, 9. 7. 1986, 1; t. e. 2, a. e. 26, Dopolnilno poročilo o ovrednotenju programov KUD v Občini Ljubljana Vič Rudnik za leto 1985, 1; Ovrednotenje programov kulturno umetniških društev v krajevnih skupnostih in skupin v delovnih organizacijah v Občini Ljubljana Vič Rudnik za leto 1986, priloga, 6; t. e. 3, a. e. 32, Poročilo o izvedbi programa društev od 1. 11. 1984 do 31. 5. 1985, 3; Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. 6. do 31. 10. 1985, 2; t. e. 16, a. e. 149, KUD Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 31. 01. 1984 do 31. 05. 1985, 1, 5; Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. 6. 1985 do 31. 10. 1985, 1–4; Poročilo o opravljeni dejavnosti društev za čas od 1. 11. 1985 do 31. 5. 1986, 3; t. e. 17, a. e. 150, Kulturno umetniško društvo Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 01. 11. 1985 do 31. 05. 1986, 1–5; Kulturno umetniško društvo Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 01. 11. 1985 do 31. 05. 1986, Priloga.

1266 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 11, Seznam sestanka zborovodij odraslih pevskih zborov, 28. 10. 1985; t. e. 7, a. e. 82, ZKO Občine Ljubljana Vič, 14. 3. 1986; t. e. 7, a. e. 83, Pevcem pev. zbora Iška vas. Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 217.

1267 SI ZAL LJU/0546, t. e. 12, a. e. 114, Podatki o funkcionarjih, organih društva, skupinah, članih in strokovnih vodjih (stanje 31. 12. 1985), 1, 2.

Ciril Rupert) ter sekcijo za predvajanje filmov in organizacijo kulturnih prireditev, ki je štela 30 članov (strokovni vodja Andrašec).¹²⁶⁸

Novi zagon društva in njegovih skupin je bil kratkotrajen. Dejavnost gledališke skupine je postopoma zamrla.¹²⁶⁹ Prav tako se je počasi ustavilo predvajanje filmov, saj se je kino od sredine osemdesetih let srečeval z velikimi težavami pri njihovi dobavi.¹²⁷⁰ Do konca desetletja je aktivnost KUD Ig popolnoma prenehala.¹²⁷¹

1268 Prav tam, 3.

1269 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 26, Ovrednotenje programov kulturno umetniških društev v krajevnih skupnostih in skupin v delovnih organizacijah v Občini Ljubljana Vič Rudnik za leto 1986, priloga, 6; Ovrednotenje programov kulturno-umetniških društev v krajevnih skupnostih in skupin v delovnih organizacijah v Občini Ljubljana Vič - Rudnik za leto 1987, priloga, 4; Ovrednotenje programov kulturno-umetniških društev v krajevnih skupnostih in skupin v delovnih organizacijah v Občini Ljubljana Vič - Rudnik za leto 1987, priloga, 4; t. e. 3, a. e. 32, Poročilo o opravljeni dejavnosti društev in skupin za čas od 1. 6. 1987 do 31. 10. 1987, 2.

1270 SI ZAL LJU/0546, t. e. 1, a. e. 8, Zapisnik seje izvršnega odbora Zveze kulturnih organizacij Ljubljana Vič - Rudnik, 11. 11. 1985, 2; t. e. 2, a. e. 30, Program Zveze kulturnih organizacij za leto 1987, 6; Program Zveze kulturnih organizacij za leto 1988, 6; t. e. 3, a. e. 32, Poročilo o opravljeni dejavnosti društev za čas od 1. 11. 1985 do 31. 5. 1986, 3; t. e. 17, a. e. 150, Kulturno umetniško društvo Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 01. 11. 1985 do 31. 05. 1986, 1; Poročilo o opravljeni dejavnosti društev in skupin za čas od 1. 11. 1986 do 31. 5. 1987; t. e. 3, a. e. 32, Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. 6. do 31. 10. 1985, 2; t. e. 16, a. e. 149, KUD Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 31. 01. 1984 do 31. 05. 1985, 1; Ig – Poročilo o delovanju kulturne organizacije za čas od 1. 6. 1985 do 31. 10. 1985, 1–4.

1271 SI ZAL LJU/0546, t. e. 2, a. e. 26, Ovrednotenje programov kulturno-umetniških društev v krajevnih skupnostih in skupin v delovnih organizacijah v Občini Ljubljana Vič Rudnik za leto 1988, priloga, 3; Ovrednotenje programov kulturno-umetniških društev v krajevnih skupnostih in skupin v delovnih organizacijah v Občini Ljubljana Vič Rudnik za leto 1989, priloga, 3.

ŠPORT

TVD Partizan

Sekcija telovadnega društva Partizan se na Igu omenja že leta 1956.¹²⁷² »Na Igu je [...] učitelj Glavan zbiral mladino okoli sebe, smo začeli igrati namizni tenis, se je začela odbojka,« se je spominjal pričevalec in povedal, da so člani »praktično vsak dan trenirali odbojko ali namizni tenis in se družili, tako da jaz sem bil na igrišču praktično vsak dan, do noči. Okoli leta 1958 smo začeli pa z roketom. Na igrišču brez asfalta, jasno, blato [...] brez mrež, in smo trenirali [...] tako brez trenerja, kar kot družba, tudi spet skoraj vsak dan. Takrat je odbojka, je majčkeno že odhajala.«¹²⁷³

Društvo TVD Partizan Ig je bilo uradno ustanovljeno leta 1958. Najprej so s prostovoljnim delom na šolskem vrtu vzpostavili igrišče za šolske otroke, in sicer za odbojko in roket. Na njem se je začela zbirati tudi vaška mladina. V naslednjih dveh letih so vzpostavili še igrišče za med dvema ognjema, atletsko stezo in jamo za skoke ter montirali nekaj vadbenega orodja.¹²⁷⁴ Društvo, ki ga je vodil Anton Glavan, je bolj zaživelo v letu 1959.

1272 SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 5. seje občinskega komiteja, 29. 2. 1956, Poročilo o kulturno prosvetnem delu Občine Rudnik, 1.

1273 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

1274 T. G., Telesna kultura terja boljše materialne pogoje, 3.

Takrat sta bili osnovani odbojbarska in rokometna sekcija, ki sta aktivno vadili in nastopali. Za orodno telovadbo in atletiko je bilo manj zanimanja, za ti panogi tudi ni bilo vodij sekcij.¹²⁷⁵ Rokometaši so igrali v Dolenjski ligi in ljubljanski rokometni podzvezi, posamezni igralci pa so bili povabljeni v druge klube.¹²⁷⁶

Po treh letih je društvo štelu že okoli 100 članov, Ig pa je z igriščem dobil »*prijeten kotichek za zbiranje mladine, ki ga obkrožajo zeleni mladi topoli*«. ¹²⁷⁷ Poleg odbojbarske in rokometne sekcije je društvo razširilo svoje delovanje še na namiznoteniško sekcijo, sekcijo za orodno telovadbo in nogometno sekcijo. Nogometna sekcija sicer ni imela primerne prostora za igrišče, društvo je bilo prav tako omejeno s finančnimi sredstvi.¹²⁷⁸ »Članstvo je pripravljeno marsikaj storiti, vendar pa tudi najboljša volja in prostovoljno delo ne moreta docela nadomestiti potrebnega denarja,« je v *Naši komuni* zapisal Glavan,¹²⁷⁹ ki je ostajal predsednik društva, njegov tajnik pa je bil Anton Žagar.¹²⁸⁰ Od krajevnih organizacij je društvu nekaj materialne pomoči ponudila Kovinska industrija Ig.¹²⁸¹

Leta 1966 je imelo društvo le še 55 članov, zlasti mladine od 14. do 25. leta iz vasi Ig, Staje, Kot in Iška vas. Društvo ni organiziralo splošne vadbe, ampak se je ukvarjalo zlasti z rokometom, namiznim tenisom, nogometom in odbojko. Finančna sredstva za delo je prejemale od občinske zveze za telesno kulturo.¹²⁸² TVD Partizan Ig je julija 1968 prenehal samostojno delovati in se je združil z novoustanovljenim Športnim društvom Mokerc Ig.¹²⁸³

1275 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 72, 76. SI ZAL LJU/0078, t. e. 1, Zapisnik 10. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 11. 10. 1958, Poročilo o delu Sveta za prosveto in kulturo, 5.

1276 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

1277 T. G., Telesna kultura terja boljše materialne pogoje, 3.

1278 Prav tam.

1279 Prav tam.

1280 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

1281 T. G., Telesna kultura terja boljše materialne pogoje, 3.

1282 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 12, a. e. 348, Registracija društva, 5. 2. 1966; Registracija društva – dopolnilo, 2. 3. 1966.

1283 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 12, a. e. 348, Športno društvo »Mokerc« Ig, 24. 10. 1968; Odločba št. 10/11-024-246, 19. 11. 1968.

Strelska družina

Strelska družina Mokerc Ig je imela ustanovni občni zbor novembra 1954, uradno pa je bila ustanovljena v letu 1955.¹²⁸⁴ V upravni in nadzorni odbor so bili poleg Borisa Jakopina izvoljeni še nekateri drugi Ižanci. Začetki strelske družine so bili skromni. Eno zračno puško je kupila občina s pomočjo krajevnih podjetij, drugo je strelski družini dal na razpolago KPD Ig, možnost nakupa tretje pa je bila prek strelske zveze.¹²⁸⁵

V letih 1959 in 1960 je bila strelska družina zelo aktivna, s prostovoljnim delom in različnimi akcijami je pod vodstvom Antona Bukovca gradila svoj strelski dom na ruševinah nekdanje italijanske postojanke.¹²⁸⁶ Pomagali so tudi drugi domačini, tako s prostovoljnim delom kot z materialom. Strelska družina je na ta način v novi dom vložila okoli petnajst milijonov dinarjev. Sredstva so prispevale tudi nekatere družbenopolitične organizacije, TVD Partizan in Strelska zveza Slovenije.¹²⁸⁷ Pred tem je strelska družina vadila na prostoru pri kinodvorani, nato si je strelišče uredila pri zadrugi.¹²⁸⁸ Ko je bil strelski dom dograjen, pa je bila stavba na voljo tudi drugim: »*V tisti stavbi smo vse počeli, od namiznega tenisa, telovadbe, Cimperman Tone je telovadno skupino vodil [...] potem plesni tečaji so bili tam, veselice so bile tudi tam.*«¹²⁸⁹

Leta 1962 je Strelska družina Mokerc Ig štela 250 članov, mladincev in pionirjev ter bila s tem ena od najmočnejših strelskih družin v Občini Ljubljana Vič - Rudnik.¹²⁹⁰ Dom je do začetka

1284 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 17, a. e. 441, Zapisnik ustanovnega občnega zbora Strelske družine »Mokerc«, 24. 11. 1954; Zapisnik o konstituiranju novoizvoljenega upravnega in nadzornega odbora, 24. 11. 1954; Uradni zaznamek, 19. 2. 1965.

1285 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 17, a. e. 441, Zapisnik ustanovnega občnega zbora Strelske družine »Mokerc«, 24. 11. 1954.

1286 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 72, 76, 79. SI ZAL LJU/0694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka organizacije Z. K. - Ig, 21. 4. 1960; Poročilo sekretarja osnovne organizacije ZKS terena Ig, 27. 10. 1960, 10. Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 226, 227.

1287 *Naša komuna*, februar 1965, 7, Zadetek v strelske družine.

1288 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

1289 Prav tam.

1290 *Naša komuna*, 1. 2. 1962, 8, Strelci – ponos naše občine.

leta uspela spraviti pod streho, a manjkalo ji je »še precej sredstev za dograditev, da bi čimprej lahko služil svojemu namenu«. ¹²⁹¹

Nedolgo zatem, ko je strelska družina dom spravila pod streho, pa ga je tudi izgubila. Leta 1964 je izvolila novo vodstvo, njen predsednik je postal Franc Bukovec, ter nadaljevala s treninzi in rednimi sestanki. ¹²⁹² A medtem je Skupščina Občine Ljubljana Vič - Rudnik »strelski dom, ki smo ga uporabljali za treninge z odločbo dodelila v upravljanje Zavodu za izvenarmadno vzgojo pri Obč. Skupščini Lj. - Vič - Rudnik, ki je takoj začel z adaptacijskimi deli v vseh prostorih doma. V poletnih mesecih, ko je bil dom dograjen pa je v njem nastanil mladince in starešine predvojaške vzgoje.« ¹²⁹³ Strelska družina je izgubila prostore za vadbo, s tem pa je zamrlo tudi njeno delo, čeprav se je z vodstvom novega Doma obrambne vzgoje dogovorila, da lahko koristi njihove prostore za trening. Zaradi neaktivnosti je društvu grozil celo izbris iz registra. ¹²⁹⁴

Strelska družina Mokerc Ig je julija 1968 prenehala samostojno delovati in se je združila z novoustanovljenim Športnim društvom Mokerc Ig. S tem je tudi njena imovina prešla v last tega društva. ¹²⁹⁵

Športno društvo Mokerc

Društvo je nastalo leta 1968 z združitvijo TVD Partizan Ig in Strelske družine Mokerc Ig. ¹²⁹⁶ Že takoj je iskalo nadomestno lokacijo za odvzeti strelski dom, kjer bi se lahko družila športno aktivna družina. »Ižanci so že prej imeli mladinski dom, na Trneku, samo tistega je pokasirala narodna obramba.

¹²⁹¹ Prav tam.

¹²⁹² SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 17, a. e. 441, Pritožba na odločbo 024-1/65, 1, 2.

¹²⁹³ Prav tam, 1.

¹²⁹⁴ Prav tam, 1, 2. SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 17, a. e. 441, Odločba št. 024-3/65; Uradni zaznamak, 19. 2. 1965.

¹²⁹⁵ SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 17, a. e. 441, Športno društvo »Mokerc« Ig, 24. 10. 1968; Odločba št. 10/11-024-147-V, 19. 11. 1968.

¹²⁹⁶ SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 12, a. e. 348, Odločba št. 10/11-024-246, 19. 11. 1968; t. e. 17, a. e. 441, Odločba št. 10/11-024-147-V, 19. 11. 1968.

Praktično je narodna obramba izrinila Ižance,« še danes povedo domačini.¹²⁹⁷ Društvo je za odvzeti dom sicer dobilo delno odškodnino.¹²⁹⁸ Novi dom se je gradil pod okriljem mladinske organizacije, za katerega je zemljišče v centru Iga prispevala Kovinska industrija Ig, saj ga ni več uporabljala, odkar je preselila proizvodnjo na novo lokacijo.¹²⁹⁹ Kmalu je nasproti ižanske cerkve nastala nova športna dvorana (Mladinski dom Mokerc Ig), ki je bila zgrajena deloma z udarniškim delom, ob finančni pomoči krajevnih podjetij in Občine Ljubljana Vič - Rudnik,¹³⁰⁰ a po mnenju Ižancev *»še zdaleč ni nadomestila tistega, kar je bilo gor«*, na Trneku.¹³⁰¹ Sprva so bile v okviru društva tako kot v njegovih predhodnikih ustanovljene različne sekcije: rokometna, strelska, nogometna, namiznoteniška in šahovska sekcija ter sekcija za orodno telovadbo, v nadaljevanju pa sta se ohranili le rokometna in strelska.¹³⁰²

Ižanski rokometaši so začeli resneje tekmovati kot športni klub. Domače tekme so igrali na šolskem igrišču pri šoli,¹³⁰³ ki še ni bilo asfaltirano. *»Zaradi neustreznega igrišča bi morala ekipa v bodoče prenehati s tekmovanjem,*« je Glavan leta 1971 zapisal v *Naši komuni*.¹³⁰⁴ Začetna dela za asfaltiranje so bila sicer opravljena in naj bi se v tem letu nadaljevala. Šoli kot investitorju je del sredstev zagotovila občina, del je prispevala Občinska zveza telesne kulture Vič - Rudnik, *»precej pa bodo prispevali učenci in mladina s prostovoljnim delom.*«¹³⁰⁵

Igralci Mokerca so v začetku sedemdesetih let nizali uspehe,¹³⁰⁶ a je bil to čas, *»ko niso imeli trenerja, ko je bila klubska*

1297 Pričevanje M. G. (r. 1950).

1298 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

1299 Pričevanje M. G. (r. 1950).

1300 Prav tam. Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 226, 227. Kejžar, Razvoj strelskega športa na Igu, 11.

1301 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

1302 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 226, 227. Kejžar, Razvoj strelskega športa na Igu, 11.

1303 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 227, 228.

1304 Glavan, Na Igu slabi pogoji za telesno vzgojo, 7.

1305 Prav tam.

1306 Grebenc, Uspešen start Mokerca, 7. Grebenc, Pogojem ustrezni uspehi »Mokerca«, 11. Grebenc, Novo asfaltno igrišče, 7.

*blagajna bolj prazna kot polna, ko več kot pet mesecev niso nastopali pred domačo publiko, ko so uvažali tudi samofinanciranje in udarniško delo, sploh ostali skupaj in častno zastopali domačo vas in občino širom po Sloveniji in celo v sosednji Avstriji.*¹³⁰⁷ Pri tem pa so si želeli, da bi imeli večjo vlogo pri razvoju športa v vasi tudi domači učitelji telesne vzgoje.¹³⁰⁸ Kriza, ki se je nadaljevala v drugo polovico desetletja, je bila skupna mnogim manjšim športnim društvom v Sloveniji: *»S spremenjenim načinom tekmovanja, ločena za rekreativce in selekcije, so se razbile moške in ženske ekipe. Tako lahko rečemo, da rokometa na Igu več ni. Posamezniki se trudijo in vztrajajo vendar ni več tiste zavzetosti kot pred leti, ko so vsi živeli za roketmet. Kljub vsem težavam in črnim oblakom, ki so se zgrnili nad ŠD Mokerc vodilni športni delavci društva načrtujejo nov razmah športne dejavnosti na svojem področju.*«¹³⁰⁹ Komisija za telesno kulturo pri Krajevni skupnosti Ig je želela rekreativno dejavnost oživiti v okviru mladinske organizacije, s čimer bi dobili novo generacijo športnikov, tako kot je uspelo strelski sekciji s sprejemom novih članov pomladiti svoje vrste. Predsednik društva s 260 člani je bil Boris Jakopin.¹³¹⁰

V mladinskem domu so bili glavni rokometaši, se je spominjal pričevalec, *»tam so imeli slačilnice, pa pozimi so v tisti dvoranici špilali, drug pa nobeden. Edino mi še kot strelci smo imeli eno sobico, da smo imeli orožje spravljeno, pa naboje.*«¹³¹¹ Postopoma se je dejavnost strelske sekcije zmanjšala. Na Igu je ostal le roketmet, ki je priljubljen še danes. Športno društvo Mokerc je imelo tako mladinske kot članske ekipe, v katerih se je izmenjalo veliko izhanske mladine. Igralcem se je leta 1980 uspelo celo uvrstiti iz ljubljanske območne lige v prvo slovensko.¹³¹²

1307 Grebenc, Pogojem ustrezni uspehi »Mokerca«, 11.

1308 Prav tam.

1309 *Naša komuna*, 6. 10. 1977, 7, Trenutno mrtvilo.

1310 Prav tam.

1311 Pričevanje F. Ž. (r. 1946).

1312 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 226–28.

PROSTOVOLJNO GASILSKO DRUŠTVO IG

Prostovoljno gasilsko društvo Ig je bilo ustanovljeno leta 1883.¹³¹³ Po drugi svetovni vojni je postopoma nadgrajevalo svojo opremo. Leta 1953 je kupilo prvo motorno brizgalno, leta 1955 pa še sodobno prikolico za prevoz gasilskega orodja. Leta 1953 je bila na Igu ustanovljena ženska desetina s 23 gasilkami.¹³¹⁴ Nato je tudi to društvo preživelo krajše mrtvilo, saj šolska kronika za leto 1958/59 poroča, da so bili gasilci neaktivni. Društvo je ponovno bolj zaživelo med letoma 1959 in 1961, ko so imeli člani redne vaje in so uspešno sodelovali pri nekaterih požarih.¹³¹⁵ Člani in drugi vaščani so pri gradnjah in nakupih opreme vedno pomagali s prostovoljnim delom in prispevki, društvo pa je redno prirejalo gasilske veselice in tekmovanja.¹³¹⁶ Gasilci so poleg tega opravili veliko prostovoljnih ur pri popravilu svojih prostorov in opreme, pomagali so tudi pri gradnji krajevnega vodovoda.¹³¹⁷

Leta 1963 je društvo praznovalo 80-letnico in v ta namen pripravilo povorko z razvitjem prapora. »Domala cela vas se

1313 Prav tam, 210. Bukovec idr., *Prostovoljno gasilsko društvo Ig*, 3.

1314 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 211. Bukovec idr., *Prostovoljno gasilsko društvo Ig*, 21.

1315 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 72, 76, 79.

1316 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 211, 212. Jenko, *Kronika Iga 1945–55*, 71.

1317 Čertanc, Krepitev operativne in preventivne službe, 5.

Gasilska parada na Igu leta 1963, pogled na središče vasi s poslopjem krajevne skupnosti, na desni izvir reke Ižice in gasilski dom
Osebni arhiv avtorice

*je zbrala pred lepo okrašenim gasilskim domom. Konjeniki, dekleta, fantje, možje, žene in pionirji v narodnih nošah, so dali slavlju še posebno pestro podobo.*¹³¹⁸ Kmetijska zadruga Mokerc je bila botra novemu praporu, predstavniki Kovinske industrije Ig, zadruga in gasilska desetina Kot - Staje pa so na prapor pripeli spominske trakove.¹³¹⁹

V šestdesetih in sedemdesetih letih se je društvo trudilo posodobiti opremo, za kar je potrebovalo veliko finančnih sredstev. Leta 1962 je kupilo nov avto,¹³²⁰ leta 1969 prvi gasilski kombi, leta 1972 pa starejše brizgalne, ki niso več ustrezale potrebam gašenja, nadomestilo z novo. V tem desetletju je zgradilo

1318 J. Č., Razvitje prapora na Igu, 7.

1319 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 89. J. Č., Razvitje prapora na Igu, 7.

1320 Čertanc, Dvanajst jubilejev naših gasilskih društev, 8.

tudi bazen za požarno vodo.¹³²¹ »*To je organizacija, ki dela več kot odlično,*« je o domačih gasilcih leta 1973 povedal predsednik Krajevne skupnosti Ig Jože Štembalj.¹³²² »*Letos so se kar vrstile gasilske proslave, razvitja praporov in slavnostni prevzemi novih avtomobilov in gasilskih črpalk,*« je dodal; pri tem so finančno pomagali tako krajevna skupnost kot nekatera krajevna podjetja in posamezniki.¹³²³

Leta 1983, ob stoletnici delovanja, je društvo obnovilo gasilski dom na Studencu, s čimer je pridobilo prostor za seje, druženje in arhiv. A prostor ni bil dovolj velik za gasilska vozila in opremo, zato mu je Kovinska industrija Ig dala v uporabo svoje garaže. Svoj vozni park je še povečalo. Leta 1987 je s prispevki krajanov, domačih podjetij in občinske gasilske zveze kupilo orodni avto, naslednje leto pa še terensko poveljniško vozilo in cisterno. Ob koncu desetletja je društvo od Ljubljanskih mlekarn dobilo še zemljišče za gradnjo novega gasilnega doma. Načrti so bili izdelani že leta 1988, prva gradbena dela na zemljišču so se pričela leta 1990, medtem ko je bil temeljni kamen položen šele dve leti kasneje.¹³²⁴

1321 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 211. Bukovec idr., *Prostovoljno gasilsko društvo Ig*, 25–30.

1322 *Naša komuna*, 9. 11. 1973, 5, Iški gasilci uspešni.

1323 Prav tam.

1324 Bukovec idr., *Prostovoljno gasilsko društvo Ig*, 26–31. Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 211, 212.

OSTALA DRUŠTVA IN PRIREDITVE

Za razliko od kulturnega in športnega udejstvovanja, ki sta kljub težavam vztrajali skozi celotno obravnavano obdobje, so bila nekatera druga društva bolj kratkotrajne narave ali pa je o njihovem delu manj znanega.

V šestdesetih letih je bil opazen porast zanimanja za turistično dejavnost. Leta 1963 je sindikat Kmetijske zadruga Mokerc v sodelovanju s turističnim društvom iz Rudnika prvič organiziral turistično prireditev z naslovom Večer pri izanskih mostiščarjih. Poleg prikaza mostiščarjev so Ižanci pripravili tudi kulturni program.¹³²⁵ O dogodku, ki je potekal 15. septembra, je poročala *Naša komuna*:

Domači mostiščarji so najprej pod vodstvom Karla Pfundnerja ponazorili nekaj odlomkov iz Jalnovih ‚Bobrov‘, torej že okrog 4000 let pred nami. ‚Kmečki punt‘ je ob grajskih vratih upepelil ‚urbarja‘ in kdo vse ve, kaj bi se lahko še vse zgodilo, če ne bi posegla vmes še tradicionalna ‚kmečka ohcet‘, ki je zaključila le ‚uradni‘ del prireditve. Po tem so se gostje namreč še pozno v noč vrteli ob zvokih ‚Dobrih znancev‘, ki so ob polkah in valčkih daleč naokrog razvneli staro in mlado.¹³²⁶

1325 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 94. *Naša komuna*, oktober 1963, 11, Praznovanje pri mostiščarjih.

1326 *Naša komuna*, oktober 1963, 11, Praznovanje pri mostiščarjih.

Prireditev s koliščem in povorko konjenikov, september 1964. Kolišče je bilo postavljeno na ovinku pred gostiščem Gerbec.

Hrani: MNSZS. Foto: Marjan Ciglič

To pa ni bila edina večja prireditev na Igu v tem letu. Junija 1963 so množične organizacije pripravile povorko z narodnimi nošami, konjenico, s predstavitvijo mostiščarjev in godbo na pihala. Na povorki so se predstavili družbenopolitične organizacije s prapori in obe športni društvi, igralci KUD Ig pa so z igrali predstavo na odru tovarnjaka. V povorki so sodelovala tudi domača podjetja s predstavitvijo svojih dejavnosti: Kovinska

industrija Ig, Kmetijska zadruga Mokerc ter Mizarstvo in tapetništvo Ig.¹³²⁷

Prireditve z mostiščarji, ki je bila dobro obiskana, so na Igu ponovili tudi v letu 1964. Tokrat se kot organizator omejnja Turistično društvo Ig.¹³²⁸ Iz ohranjenih dokumentov je sicer razvidno, da je bilo Turistično društvo Ig ustanovljeno šele leta 1966. Nastalo je na pobudo ravnatelja Pfundnerja,¹³²⁹ ki je »*bil prvi pobudnik za razpis tekmovanja pri urejevanju fasad, dvorišč in cvetlic na oknih. Prvo leto je bilo zelo malo odmeva [...] z posmehom in zaničevanjem so to sprejeli. Ko pa so videli, da se gre za res, je bilo drugo leto že bolje,*« so zapisali na ustanovnem občnem zboru, ko so nagrade podeljevali že tretje leto.¹³³⁰ Olepševalno društvo, kot se je sprva imenovalo, je nastalo pod pokroviteljstvom krajevnega SZDL. Da bi bil Ig bolj privlačen, je društvo lastnike stanovanjskih hiš pozvalo, da jih olepšajo, pri tem pa jih je spodbudilo z denarnimi nagradami, ki so jih prispevali Kovinska industrija Ig, Kmetijska zadruga Mokerc in Turistično društvo Rudnik.¹³³¹ Ob formalni ustanovitvi Turističnega društva Ig je predsednik Turistične zveze Ljubljana povedal, da so do sedaj »*Ig imeli za nepomemben, kraj zaostalosti, brez zanimanja za razvoj turizma na vasi brez turistične privlačnosti,*« in krajanje pohvalil, da je zanimanje za razvoj turizma prišlo iz njihovih vrst.¹³³² Pfundner je postal predsednik društva, Ciril Podržaj pa njegov tajnik. Društvo je delovalo na območju Krajevnega skupnosti Ig.¹³³³

1327 *Naša komuna*, julij–avgust 1963, 5, Spomini na skromne začetke ob današnjih uspehih.

1328 SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 104.

1329 Zanimivo je, da je priložnosti za razvoj turizma izhajala iz šolskih vrst. To je namreč v povojnem obdobju videl že šolski upravitelj Pristov, ki je Ig predstavil kot izhodiščno točko za izlete na Kurešček, v Iški vintgar, na Krim in Rakitno, med tem ko naj bi bil na Dobravici po njegovem ugoden teren za smučanje. – Gl. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 14, 15.

1330 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 13, a. e. 366, Zapisnik ustanovnega občnega zbora, 16. 4. 1966, 2.

1331 *Naša komuna*, marec 1965, 7, Lepa vas vabi turiste.

1332 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 13, a. e. 366, Zapisnik ustanovnega občnega zbora, 16. 4. 1966, 2.

1333 Prav tam, 1–4. SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 13, a. e. 366, Prošnja in prijava za potrditev društvenih pravil in registracijo; 29. 7. 1970.

Toda njegovo delovanje je bilo kratkotrajno. Leta 1970 je *Naša komuna* zapisala: »V naši občini se v zadnjih letih ne moremo pohvaliti s kopico privlačnih turističnih prireditev. Pred leti so na Igu zaživel nekdanji ‚mostiščarji‘. In kot so se zdramili iz sna, tako so tudi utonili v pozabo.«¹³³⁴ Društvo je leta 1971 peto leto zapored organiziralo tekmovanje za najlepše urejeno hišo oziroma fasado, pri čemer so obljubljali tudi denarne nagrade. Prav tako je želelo zbrati dovolj denarja za postavitev sanitarij pri jezu v Iškem vintgarju, kjer je bilo poleti veliko kopalcev. Pri tem so zapisali, da Iški vintgar, »[v]časih izredno obiskana turistična točka spričo novih in novih turističnih centrov ostaja kar malo v senci. Čeprav je šel veliki turizem mimo edinstvenega Vintgarja, pa še vedno cveti mali izletniški turizem.«¹³³⁵ Društvo je formalno prenehalo obstajati leta 1977, ko se je Pfundner upokojil.¹³³⁶

Od drugih društev so delovali še čebelarji v okviru Čebelar-ske družine Ig, ki se je z družinama iz Iške vasi in Tomišlja okoli leta 1960 združila v Čebelarsko društvo Ig.¹³³⁷ Lovska družina Ig je bila ustanovljena leta 1946, vanjo so bili vključeni tako domačini kot Ljubljančani.¹³³⁸ Leta 1953 je začelo delovati društvo upokojencev, ki je ob ustanovitvi štelo okoli 35 članov. Nastalo je na pobudo upokojenih železničarskih delavcev.¹³³⁹ Leta 1961 je bilo ustanovljeno Društvo prijateljev mladine Ig, a očitno ni delovalo, saj je bilo leta 1972 na pobudo osnovne šole zopet ustanovljeno. Delovalo je le nekaj let; v tem času se je posvečalo zlasti predšolskim otrokom socialno šibkih družin. Spadalo je pod Zvezo prijateljev mladine Občine Ljubljana Vič - Rudnik, ki je društvu zagotavljala finančno pomoč.¹³⁴⁰

1334 *Naša komuna*, junij 1970, 7, Premalo turističnih prireditev.

1335 *Naša komuna*, maj 1971, 5, O turizmu na Igu.

1336 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 13, a. e. 366, Društvo – klub – ugotovitev obstoja, 15. 9. 1977; Odločba št. 10/11-024-298, 23. 11. 1977.

1337 Jere Grmek, Društva in klubi v občini Ig, 207.

1338 Prav tam, 218, 219.

1339 Prav tam, 208.

1340 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 30, a. e. 559, Zapisnik ustanovnega sestanka društva prijateljev mladine, 6. 10. 1961, 1; Zapisnik ustanovnega občnega zbora DPM na Igu, 2. 10. 1961; Zapisnik ustanovnega občnega zbora DPM Ig, 11. 2. 1972; Zapisnik občnega zbora Društva prijateljev mladine, 2. 12. 1975, 1; Odločba št. 2/05-06-026-44/2000-8.

Leta 1976 je bilo ustanovljeno še Planinsko društvo Ig, za njegovega predsednika je bil izvoljen Janez Cimperman. Društvo je imelo ob začetku delovanja 95 članov in je organiziralo različne planinske izlete. Vključeno je bilo v Planinsko zvezo Slovenije.¹³⁴¹ Tudi delovanje tega društva je bilo kratkotrajno. Že ob koncu sedemdesetih let so se pritoževali nad finančnimi težavami in premajhno aktivnostjo članov, ki se niso udeleževali niti organiziranih izletov. Zamrlo je v začetku naslednjega desetletja.¹³⁴²

1341 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 34, a. e. 587, Zapisnik z ustanovnega občnega zbora Planinskega društva Ig, 4. 5. 1976, 1–4; Zapisnik s prvega izrednega občnega zbora PD Ig, 6. 11. 1976, 1–3.

1342 SI ZAL LJU/0707/1, t. e. 34, a. e. 587, Zapisnik o zaslišanju priče Zdenka Golob Juh, 8. 9. 2004, 1, 2. SI AS 1176, t. e. 52, a. e. 72, Potrdilo o vključitvi v Planinsko zvezo Slovenije, 12. 1. 1977; Program dela, 15. 2. 1977; Zapisnik rednega letnega občnega zbora PD Ig, 19. 1. 1979, 1–5.

ZA KONEC

O značilnostih socializma/komunizma je bilo napisanih že mnogo študij. Mene pa je zanimalo, kako so ljudje živeli na mikronivoju, onkraj visoke politike, ki je odločala o smernicah njihovega razvoja. Zanimalo me je vse, od tega, kako je na njih vplivala sprememba političnega sistema po koncu vojne, do širše slike vsakdanjega življenja, vključno s strateško uporabo družbenih pravil in z mrežami, ki so nastale znotraj te majhne skupnosti. Iskanja sem se lotila z natančnim popisom izžanskega mikrokozmosa, kolikor so mi to dopuščali viri, pri čemer sem želela bralcu prepustiti, da si sam ustvari sliko socialističnega podeželja in sledi spremembam v njegovem razvoju.

Čeprav je jedro monografije Ig in poskus rekonstrukcije njegove socialistične zgodovine, se je v ozadju tega počasi izrisovala zgodba o preobrazbi nekdanj pretežno agrarne skupnosti v primestno. Kmečka družba, ki se je v preteklosti počasneje spreminjala, je bila v tem srednje dolgem obdobju deležna nekaterih korenitih sprememb, ne le na Igu, ampak na slovenskem podeželju nasploh. Transformacija nekdanjih gospodarskih struktur, opuščanje kmetijstva kot glavnega vira preživetja, družbena, pa tudi prostorska mobilnost, demografska rast, modernizacija in razvoj potrošniške družbe – vse to in še kaj je vplivalo na organizacijo vsakdanjega življenja.

Gotovo pa so k vsemu nekaj prispevali tudi značaji tukajšnjih prebivalcev. »*Ižanci smo si kaj radi v zobeh, no, ne tako hudo, da bi prešlo v hudo kri,*« je v pogovoru za *Našo komuno* daljnega leta 1962 povedal Ciril Podržaj.¹³⁴³ Slabih dvajset let od konca druge svetovne vojne, ki je kruto zarežala v življenje vasi, verjetno ni bilo dovolj, da bi se zacelile vse rane. Nekaj so k temu dodatno prilili dogodki iz povojnih let, nekaj pa čisto navadni medsosedske spori.¹³⁴⁴

Družbene spremembe so v povojnem času dodobra pretresle strukture in hierarhije v vasi in zlasti na gospodarskem

1343 Virnik, Seme je padlo na rodovitna tla, 5.

1344 Prim. Gestrin, *Svet pod Krimom*, 295–98. Pričevanje B. P. (r. 1949). SI ZAL LJU/0031/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekateri značilni izjave članov KP na Igu in Iški vasi.

področju prinesle velike spremembe. Po drugi strani pa je obdobje socializma prineslo tudi take novosti, ki so vplivale na kakovost življenja in ne nazadnje rast življenjskega standarda: možnosti za šolanje, zdravstveno oskrbo in zaposlovanje v ne-agrarnih panogah. Ljudem se ni bilo treba več izseljevati, da bi dosegli dvig na socialni lestvici, ampak so to lahko dosegli v lokalnem okolju. Širši sloji prebivalstva so lahko v večji meri uživali v učinkih modernizacije od druge polovice šestdesetih let. Takrat so bile vidne prve večje spremembe v načinu življenja, ki so bile v naslednjih dveh desetletjih še hitrejša.

V malih dogodkih se zrcalijo širše družbene spremembe. Vaška skupnost se je postopoma spreminjala v primestno naselje. Spremembe so nadalje vidne na ravni okolja: od rabe naravnih virov ter opuščanja kmetijske dejavnosti oziroma spreminjanja namembnosti zemlje do postopnega oblikovanja zavesti o pomenu naravnih danosti, ki se je proti koncu raziskovalnega obdobja že izražala v želji po njihovem varovanju. Ali so se vse nove ideje prijele? Ne. To vidimo ravno na primeru odnosa do okolja ali v želji po turistični ureditvi kraja, ki je počasi izzvenela.

Napredek je bil počasen, kar ni značilno le za Ig, temveč za mnoge nerazvite dele slovenskega podeželja. To je razvidno zlasti v infrastrukturnem razvoju, kjer so se Ižanci izkazali kot izjemno aktivni. Za razvoj svojega kraja in urejanje individualnega življenjskega prostora so bili pripravljeni storiti marsikaj. Daleč od tega, da bi bili pasivni »ujetniki« političnega sistema, njihovo nenehno prizadevanje, kamor so bile vključene tudi dejavnosti družbenopolitičnih delavcev »na terenu«, kažejo, kako so se lokalna skupnost in njeni prebivalci borili za svoj razvoj, koliko so bili pri tem uspešni in katere mehanizme so uporabljali. Pri tem lahko opazujemo tudi, kako se je spreminjal njihov odnos do lokalnih oblasti na občinskem nivoju.

Če v svojem besedilu pogosto izpostavljam pomanjkanje finančnih sredstev in razvojno zaostalost, je to zato, ker so ju izpostavljali tudi moji viri. Velik razkorak med mestom in podeželjem, ki se kaže v virih, je bil v mnogočem posledica gospodarske

šibkosti občine. Pomanjkanje proračunskih sredstev je predstavljalo eno od glavnih ovir na poti k vseprisotni želji domačih funkcionarjev in prebivalcev – želji po modernizaciji in boljšem življenju. Ta novi simbol napredka in sinonim upanja pa se je zaradi poglobljajoče se gospodarske krize nenehno oddaljeval. Pri zadevanja Ižancev za urejeno infrastrukturo so bila neprestana, a infrastrukturi nikoli ni uspelo slediti demografski rasti in urbanističnemu razvoju. Vas je bila v sedemdesetih letih »*dokaj zane-marjena*«, kar so glasno povedali tudi krajevni družbenopolitični delavci.¹³⁴⁵ »*Na Igu je bilo, kot bi se čas ustavil, no, nekako tako, nobenega napredka ni bilo,*« pa je menil pričevalec, ki se je v drugi polovici sedemdesetih let preselil v vas.¹³⁴⁶ Na krajevni skupnosti sta bila »*Comino Oto, Jakopin Boris, to sta bila taglavna [...] to se ni nič zgodilo, nobene stvari ni bilo,*« je menil.¹³⁴⁷

Težave so izvirale tudi iz upravne ureditve. Gospodarsko šibka Občina Ljubljana Vič - Rudnik, ki je bila že ob ustanovitvi najmanj razvita izmed vseh ljubljanskih občin, je morala poskrbeti za obširno in slabo razvito podeželsko zaledje. Občina je v sedemdesetih letih gospodarsko še dodatno nazadovala, podatki o narodnem dohodku na prebivalca za leto 1978 so jo uvrščali na 48. mesto med šestdesetimi slovenskimi občinami.¹³⁴⁸ Občina se je z ozemeljsko rastjo prav tako čedalje bolj oddaljevala od občanov. Ne oni ne krajevna skupnost niso imeli bistvenega vpliva na sprejemanje najpomembnejših odločitev, kot je med drugim povedal eden od krajevnih funkcionarjev iz osemdesetih let: »*Imam občutek, da sploh ne vem, kako smo in kaj smo tam počeli, saj smo marsikaj povedali, ampak kakšnih velikih odločitev pa nismo sprejeli. Tako da po mojem so se večje odločitve še zmeraj sprejemale na občinah. [...] Ampak kljub temu so se nabrali določeni denarji, ker tam je bilo ogromno samoprispevkov, in se je začelo graditi.*«¹³⁴⁹

1345 *Naša komuna*, 20. 12. 1973, 9, V letu 1974 si želimo!.

1346 Pričevanje B. P. (r. 1949).

1347 Prav tam.

1348 *Dogovor o temeljih družbenega plana*, 38.

1349 Pričevanje A. Ž. (r. 1943).

Pomanjkanje proračunskih sredstev so najbolj občutili ravno podeželski kraji. »*Tekoče komunalne zadeve urejamo kolikor pač moremo,*« so novinarju *Dela* leta 1972 povedali na Krajevni skupnosti Ig.¹³⁵⁰ »*Največkrat si pomagamo s samoprispevkom občanov in z denarno pomočjo dveh industrijskih podjetij,*« so še dodali.¹³⁵¹ Pomen participacije prebivalstva pri urejanju življenjskega okolja in vaše infrastrukture je bil očiten in velik. Pomemben dejavnik lokalnega razvoja je bila tudi krajevna skupnost, ki ji je občina že od vsega začetka prepustila urejanje komunalnih zadev. Ker za vse pereče projekte ni imela dovolj denarja, je vedno znova računala na aktivnost krajanov ter na njihove denarne prispevke in na denarne prispevke dveh lokalnih podjetij, Kovinske industrije Ig ter Mizarstva in tapetništva Ig. Podjetji sta preživeli vse transformacije in kazali določene uspehe v socialističnem gospodarstvu, pri čemer je bil pomemben tudi prodor na zunanji trg. Kot taki nista skrbeli le za zaposlovanje lokalne delovne sile, ampak sta aktivno prispevali k razvoju kraja in njegove infrastrukture, sodelovali pa sta tudi na drugih področjih družbenega življenja vasi.

V družbenem življenju kraja je bila prav tako trdno zasidrana osnovna šola, ki je z ravnateljji in posameznimi učitelji sodelovala tako v krajevnih družbenopolitičnih organizacijah kot v kulturnih in športnih društvih. Prav tako izstopajo posamezniki, ki so bili hkrati aktivni v lokalnem političnem in družbenem življenju (mnogi so bili na primer na vodstvenih položajih v društvih).¹³⁵² Do menjave generacije je na obeh področjih prišlo ob koncu sedemdesetih let.

Manjša pa je bila družbenopolitična aktivnost ostalih Ižancev. To dejstvo je komentiral tudi predsednik krajevnega odbora SZDL Oto Comino, ki je ob iztekajočem se letu 1973 za *Našo komunio* povedal, da si želi večje aktivnosti sokrajanov: »*Želim si, da bi bili vsaj tako aktivni pri družbeno političnih organizacijah,*

1350 *Delo*, 13. 10. 1972, 7, Ižanske želje in žep.

1351 Prav tam.

1352 Prim. Duda, *Socijalizam na kućnom pragu*, 67–79.

kot smo pri delovanju krajevne skupnosti.»¹³⁵³ Politika je bila večini tuja, kljub temu pa so do določene meje sprejeli samoupravne strukture, zlasti pri urejanju svojega bivalnega okolja.¹³⁵⁴ Podobno je bilo tudi pri mladih; v virih na primer občasno bemo kritike na račun delovanja mladinske organizacije, a po drugi strani vidimo, da so mladi našli svoj prostor v društvih ali so bili aktivni znotraj svojih podjetij.¹³⁵⁵

Društva so bila oblika civilnega združevanja, ki jo je oblast sicer nadzirala, zlasti v prvem povojnem obdobju. Kljub temu so društva mobilizirala posameznike in včasih nasprotovala popolnemu prodoru ideološke politike v javni prostor.¹³⁵⁶ Društva so bila občasno tudi nosilec kritike, a največkrat je javna kritika opazna na račun razvojne politike. Kritika sistema sicer ni bila dovoljena, a dovoljena je bila kritika na račun (pre)počasnega infrastrukturnega razvoja, ki je skozi desetletja naraščala. Opazna je v nekaterih prispevkih ter v mnogih pismih bralcev, ki jih je objavljala *Naša komuna*. Včasih so se javno oglasili tudi izanski odborniki na občinskih sejah; njihov glavni očitke je bil, da bi morala občina več sredstev nameniti za izvenmestna območja, počutili so se zapostavljene in včasih tudi nemočne. Da se občina ne sme nehati tam, »*kjer se končajo mestne meje pač pa tam, kjer se končajo meje občin v Ljubljani*,« je leta 1980 ob sprejemanju razvojnih smernic komentiral izanski delegat Franc Brenčič.¹³⁵⁷ Prav tako je izpostavil, da Krajevna skupnost Ig nenehno načrtuje izboljšave svoje infrastrukture, vendar vedno izpade iz letnih občinskih načrtov. »*Tu pa postavljam vprašanje smisla takšnega delegatskega sistema*,«¹³⁵⁸ je bil kritičen Brenčič:

1353 *Naša komuna*, 20. 12. 1973, 9, V letu 1974 si želimo!.

1354 Prim. Aplenc, *Imagining Slovene Socialist Modernity*, 157–65. Vodopivec, *Labirinti postsocializma*, 190. Piškurič, »*Bili nekoč so lepi časi*«, 317–29.

1355 Gl. npr. SI ZAL LJU/0694, t. e. 1, a. e. 3, Zapisnik 2. seje sekretariata občinskega komiteja ZKS, 26. 1. 1956, 1; t. e. 2, a. e. 12, Poročilo sekretarja osnovne organizacije ZKS terena Ig, 27. 10. 1960, 10. SI ZAL LJU/0460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika državne ljudske šole na Igu, 72, 76.

1356 Prim. Buchowski, *Anthropology in Postsocialist Europe*, 72, 73.

1357 SI ZAL LJU/0080/1, t. e. 35, a. e. 75, Zapisnik 20. seje zbora krajevnih skupnosti, 23. 1. 1980, Obravnava in sprejem osnutka smernic Ljubljane in ljubljanskih občin do leta 2000, 3.

1358 Prav tam, 15.

Planirali smo konkretno asfaltiranje ceste zaradi zaščite podtalnice. Zavedamo se, da kar takoj ne moremo priti v plan. Vendar, če bi nas karkoli kdo vprašal, ali rekel, pridete na vrsto čez tri leta, bi to vedeli. Če pa nam nihče nič ne reče, ampak nas enostavno črta iz programa, mislim, da je to že preveč avtoritativnosti v tem delegatskem sistemu v posameznih strokovnih službah. V takem primeru je nonzens delati plane in programe, ker vsi, ki pri takšnih planih in programih sodelujejo, ne vidijo učinka.¹³⁵⁹

Čeprav je Krajevna skupnost Ig skrbela za urejanje komunalnih zadev, so njeni organi ugotavljali, »*da je njihov vpliv na urejanje prostora prešibak*«, in opozarjali, da je razlika v razvoju med mestnimi in vaškimi krajevnimi skupnostmi prevelika.¹³⁶⁰

Kaj lahko za konec povemo o obdobju socializma/komunizma? Če so po eni strani za to družbeno ureditev značilni enopartijski sistem z družbenopolitičnimi organizacijami, ki so zgolj transmisija partije, planska družba s planskim gospodarstvom v središču, poddržavljanje premoženja, nadzor nad mediji in kulturo, omejevanje verske svobode, je po drugi strani prinesla tudi drugačne, pozitivne učinke: nove priložnosti za povojne generacije ter socialno pravičnost in varnost, ki sta vključevali zdravstvene, delovnopravne, stanovanjske, izobraževalne in druge dimenzije. Težje govorimo o enakosti,¹³⁶¹ kar se na mikronivoju izraža ne nazadnje tudi v različnih razvojnih možnostih mesta in podeželja. Solidarnost je zato (vsaj na podeželju) pogosto izhajala iz nuje. Domačini so si prizadevali za razvoj svojega kraja, medtem ko je bilo vodstvo OLO Ljubljana okolica in kasneje Občine Ljubljana Vič - Rudnik oddaljeno od njihovih težav. Uspešno delovanje lokalnih samoupravnih organov, gospodarskih in drugih organizacij pa je bilo mnogokrat povezano tudi z angažiranimi posamezniki in z odrekanjem delavskega razreda »za boljši jutri«.

1359 Prav tam, 17.

1360 SI ZAL LJU/0080/2, t. e. 136, a. e. 212, Prostorski ureditveni pogoji za območje KS Ig, Iška vas in Tomišelj, januar 1984, 56.

1361 Prim. Ramet, *East Central Europe and Communism*, 3–6.

POVZETEK

**NA ROBU
LJUBLJANSKEGA
BARJA**

Monografija celovito obravnava vas Ig v obdobju socializma, to je od leta 1945 pa vse do konca osemdesetih let. V njej so predstavljeni različni pogledi na socialistično družbo, od povojnih ukrepov nove oblasti ter organizacije in težav lokalnega gospodarstva pa vse do izbranih segmentov vsakdanjega življenja. Raziskava temelji zlasti na arhivskih in časopisnih virih, vključeni pa so tudi nekateri drugi viri. Pri tem je treba omeniti pomanjkanje arhivskega gradiva nosilcev oblasti na najnižjem nivoju, kar je nekoliko vplivalo na rekonstrukcijo celostnega razvoja kraja.

Študija primera izbrane mikrolokacije ni zgolj kronika krajevne zgodovine, temveč prikaz socialistične modernizacije v manj razvitih delih Slovenije. Opisani razvoj namreč ni značilen le za Ig, temveč za celotno podeželsko zaledje, ki se je raztezalo na južnem robu Ljubljane. Na območju, ki je bilo od leta 1961 povezano v Občino Ljubljana Vič - Rudnik, je razvoj podeželja občutno zaostajal za razvojem mestnih krajevnih skupnosti. Počasnejši razvoj je bil med drugim povezan s proračunskim primanjkljajem te gospodarsko slabše razvite občine, ki je imela zaradi obsežnega podeželskega dela veliko slabše razvitih krajev, a premalo denarja, da bi financirala razvojne projekte v vseh. Tudi zato je opazna močna participacija lokalnega prebivalstva in organizacij, ki so z denarnimi prispevki in prostovoljnim delom prispevali k razvoju svoje skupnosti in na ta način skušali nadomestiti zaostanek. Pri tem vidimo, da so bili nekateri posamezniki aktivni na različnih področjih družbenega življenja.

Monografija se fokusira na širše razumevanje socialistične družbe in se sprašuje, kako je politični sistem deloval na lokalnem nivoju, kako je vplival na kakovost življenja, kakšno vlogo so imeli posamezniki pri razvoju lokalne skupnosti. Vključuje različne vidike razvoja izbrane mikrolokacije, pri čemer izpostavlja tudi težave, s katerimi se je soočalo lokalno prebivalstvo. V središču pozornosti niso bili le družbene in gospodarske spremembe ter pretresi povojnega časa, ampak tudi demografske spremembe in razvoj kraja z vidika infrastrukture in javnih

servisov, urbanizacije in modernizacije. Vse to je vplivalo na vsakdanje življenje Ižancev. Podoba vasi in organizacija življenja sta se v tem srednje dolgem obdobju spremenili, v prvem povojnem desetletju počasneje, nato pa čedalje hitreje. Spremembe so bile po eni strani posledica političnih in družbenih razmer v povojni Jugoslaviji, a nanje so vplivali tudi drugi dejavniki.

Ig se je v obravnavanem obdobju občutno spremenil, iz pretežno agrarne skupnosti se je postopoma razvijal v primešno, čeprav je modernizacija v kraj vstopala z majhnimi koraki. Prebivalstvo in njegove potrebe so rasli hitreje kot razvoj kraja.

Življenjske razmere Ižancev so bile v prvih letih po koncu druge svetovne vojne, tako kot drugje po Sloveniji, skromne. Sprememba oblasti in politično naravnani gospodarski ukrepi – zaplembe, agrarna reforma in nacionalizacija, ki so bile izvedene med letoma 1945 in 1948 – so pretresli družbene strukture v vasi. Vzpostavljeni so bili novi družbeni in gospodarski odnosi, kar je vplivalo na nadaljnji razvoj Iga. Na podlagi odvzetega premoženja so bila oblikovana podjetja v družbeni lasti, sicer pa je večina odvzetega premoženja prišla v državno last. Pomembno vprašanje povojnega časa je bila tudi obnova vasi, ki je zaradi pomanjkanja finančnih sredstev potekala izredno počasi.

Življenje se je v petdesetih letih počasi vračalo v mirnodobne tirnice. Večinoma kmečko prebivalstvo se je soočalo s težavami v preskrbi in zahtevami obvezne oddaje. Vsaj do sredine desetletja je živelo razmeroma skromno, kar pa ljudi ni oviralo pri razvijanju pestrega družabnega življenja. Nova družbena ureditev prav tako ni izkoreninila starih navad in verskega življenja. Kljub željam partije po večjem političnem udejstvovanju med ljudmi ni bilo pretiranega zanimanja zanjo kot tudi ne za druge družbenopolitične organizacije ali zadružištvo. Ob sicer redkeje dokumentiranih primerih so ljudje celo pokazali svojo upornost ali nestrinjanje z načrti oblasti, ki so šli v škodo kraja in njegovega razvoja.

Gospodarski razvoj, ki je bil po vojni načrtan z ustanovitvijo raznih krajevnih podjetij, sprva ni imel pričakovanega

uspeha. Podjetja so se v petdesetih letih pogosto borila z nizko storilnostjo, slabimi razmerami za delovanje in razvoj ter s pomanjkanjem surovin. Tudi bližina glavnega mesta ni pripomogla, da bi se kraj hitreje razvijal. Na njegov nadaljnji razvoj pa so vplivale upravne spremembe, ki so se začele v petdesetih letih. Ig, ki je za nekaj let postal središče samostojne občine, je bil leta 1955 priključen Občini Ljubljana Rudnik, leta 1961 pa je postal del teritorialno velike Občine Ljubljana Vič - Rudnik. S tem se je odločanje o razvojnih projektih še bolj kot prej premaknilo v Ljubljano, že tako skromna sredstva pa so se delila na mnogo večje območje, kar je dodatno upočasnilo razvoj lokalne infrastrukture. Krajevni nosilci oblasti so se sicer trudili z razvojem kraja in njegove infrastrukture, a najpogostejša ovira so bila skromna finančna sredstva, zato so projekti napredovali počasi. Največji investicijski podvig petdesetih let je bila obnova stare šolske stavbe, ob prelomu v novo desetletje pa so se začeli pripravljati na gradnjo nove. Ostala infrastruktura se je razvijala z majhnimi koraki, pri čemer so bile želje domačinov osnovne – pogrešali so zlasti nov vodovod, ki bi jim pripeljal pitno vodo v gospodinjstva. Zato je bila že takrat njihova participacija s prostovoljnim delom in z denarnimi prispevki nujna za razvoj kraja.

Prvi večji premik v modernizaciji kraja je opazen v šestdesetih letih, ko pride tudi do postopnega dviga življenjskega standarda. Sredi desetletja je kraj dobil novo, moderno šolsko poslopje, a tudi tokrat ni šlo brez samoprispevka in prostovoljnega dela. Šestdeseta leta so nasploh prinesla hitrejšo spremembo. Zaradi procesa deagrarizacije se je povečevalo število zaposlenih v nekmetijskih dejavnostih. Čeprav je marsikdo ohranil svoj košček zemlje in ga obdeloval v prostem času, so opazne prve spremembe v načinu življenja. Lokalna podjetja so se prestrukturirala in iskala nove razvojne poti. Zaposlitev so Ižanci deloma iskali v domačih podjetjih (zlasti v dveh večjih, ki sta ostali, Kovinski industriji Ig ter Mizarstvu in tapetništvu Ig) in ustanovah, še bolj pa v bližnji Ljubljani. Z zaposlitvijo povezani višji življenjski standard je omogočil družbeno mobilnost, v povezavi

z razvijajočo se potrošniško družbo pa je zlasti od sedemdesetih letih skrbel za modernizacijo gospodinjstev. Z motorizacijo se je povečala prostorska mobilnost prebivalcev, ki niso bili več vezani na ozek krog lokalne skupnosti (bodisi zaposlitveno ali zasebno). V sedemdesetih letih se je povečala tudi demografska rast. Ig se je počasi urbaniziral, izgubljal nekdanjo vaško podobo in se spreminjal v primestno podeželsko naselje. V svoje okolje je prav tako začel vabiti nove prebivalce. Moderne individualne hiše in naselja (tudi stanovanjskih blokov) so rasla tako na podlagi urbanističnih načrtov kot mimo njih. Tradicionalno vaško življenje se je umikalo modernemu, v katerem je navezanost na zemljo izgubila nekdanji pomen, družinska pomoč pa je bila potrebna zgolj pri posameznih opravilih, kot so bila gradnja hiše ali večja kmečka opravila.

Žal razvoj spremljajoče infrastrukture ni dohajal hitre rasti naselja, že zgrajena infrastruktura pa se je pogosto izkazala za nezadostno. Spremembe v organizaciji vsakdanjega življenja so terjale urbanistično ureditev naselja, modernejšo infrastrukturo in javne servise, ki bi celoviteje zadovoljevali potrebe krajanov in prinesli višjo kakovost življenja. Medtem ko je bil v Ljubljani zagon socialistične modernizacije velik, tam so namreč že od druge polovice šestdesetih let rasli nove stanovanjske soseske in objekti družbenega standarda, je bilo podeželje deležno počasnejšega razvoja. Občina Ljubljana Vič - Rudnik se je od sedemdesetih let naprej spopadala s čedalje večjim proračunskim primanjkljajem, kar je vplivalo na vzdrževanje obstoječe infrastrukture in gradnjo nove. Gospodarska kriza je stanje le še poslabšala. Pomanjkanje so najbolj občutili ravno podeželski kraji, čeprav so bile njihove potrebe večje.

Tako so se tudi na Igu prizadevanja krajevnih samoupravnih organov za razvoj kraja pogosto ustavila pri premajhni občinski blagajni, včasih pa tudi pri nerazumevanju krajevnih potreb s strani Občine Ljubljana Vič - Rudnik. Urbanistični in infrastrukturni razvoj kraja je bil zato vse do konca osemdesetih let zelo počasen, potrebe pa še vedno relativno osnovne – asfaltirane

ceste, pitna voda, kanalizacija, večja šola, vrtec, učinkovita zdravstvena mreža in še kaj. Tako kot v začetnem obdobju socializma so krajan Iga tudi v tem času pogosto sami prispevali denar (tako v okviru krajevnih samoprispevkov kot skupnih samoprispevkov petih ljubljanskih občin) ter prostovoljno delo za obnovo in modernizacijo infrastrukture. Doseganje zastavljenih ciljev je bilo počasno, pri projektih so se prav tako nenehno pojavljale težave, od zamud do slabe kakovosti gradnje.

Ig nikakor ni bil tipičen predstavnik socialistične modernizacije, bil pa je pomemben kraj podeželskega zaledja Ljubljane, naravni center za podkrimske vasi in za hribovito zaledje Mokreca. Na njegovem primeru lahko opazujemo družbene spremembe slovenskega podeželja, od spremenjenih oblastnih in gospodarskih osnov po koncu druge svetovne vojne do deagracije, razvoja šolske in zdravstvene mreže, rasti življenjskega standarda in nenehnega prizadevanja za modernejšo infrastrukturo. Razvoj je v podeželske kraje prihajal počasi, a kljub vsemu se je kakovost življenja na podeželju izboljševala – ne samo zaradi novih infrastrukturnih projektov in javnih servisov, ampak tudi kot posledica rasti življenjskega standarda. Za uresničevanje ciljev je bila nujna aktivacija lokalnega prebivalstva in podjetij; slednja niso skrbela le za zaposlovanje, ampak so tako kot krajan aktivno sodelovala pri razvoju kraja.

SUMMARY

**ON THE EDGE
OF THE LJUBLJANA
MARSHES**

The monograph comprehensively explores the village of Ig during the socialist period, i.e. from 1945 until the end of the 1980s. It presents various outlooks on socialist society, from the post-war measures implemented by the new authorities and the organisation and issues of the local economy to the selected segments of everyday life. The research is based mainly on archival and newspaper sources, as well as on some additional sources. In this regard, the lack of archival materials from the lowest level of government should be noted, as it has slightly impacted the reconstruction of the village's overall development.

The selected micro-location case study is not just a chronicle of local history but a demonstration of socialist modernisation in the less developed parts of Slovenia. The development described in the study is characteristic of Ig and the entire rural hinterlands along the southern edge of Ljubljana. In the area, incorporated into the Municipality of Ljubljana Vič – Rudnik as of 1961, the rural zones were far less developed than the urban local communities. The slower development was also related to the budget deficit of this economically underdeveloped municipality, which consisted of many poorly developed localities due to its extensive rural area but did not have enough money to finance development projects in all of them. This is also why the participation of the local people and organisations was considerable, as they contributed to the development of their communities through monetary contributions and voluntary work in an attempt to compensate for the shortcomings. Some individuals were notably active in different areas of social life.

The monograph focuses on a broader understanding of socialist society, examining how the political system functioned at the local level, how it affected the quality of life, and what was the role of individual inhabitants in the development of the local community. It covers various aspects of the selected micro-location's development, highlighting the problems faced by the local population. The focus was not only on the social and economic changes and upheavals during the post-war period

but also on the village's demographic changes and development in terms of infrastructure and public services, urbanisation, and modernisation, all of which affected the daily life of Ig's inhabitants. The image of the village and the organisation of life changed over this medium-term period – more gradually during the first post-war decade and increasingly rapidly thereafter. The changes resulted from the political and social situation in post-war Yugoslavia but were also influenced by other factors.

Over the period under consideration, Ig changed considerably, gradually evolving from a predominantly agrarian community to a suburban one, although modernisation took place slowly. The growth of the local population and its needs outpaced the villages' development.

During the first years after World War II, the living conditions of Ig's inhabitants were modest, just like elsewhere in Slovenia. The change of government and the politically oriented economic measures – confiscations, agrarian reform, and nationalisation carried out between 1945 and 1948 – shook the village's social structures. New social and economic relations were established, influencing Ig's further development. The confiscated assets were used to create socially-owned companies, while most of the confiscated assets became state property. The reconstruction of the village, which was extremely slow due to the lack of financial resources, represented another crucial issue of the post-war period.

During the 1950s, life was gradually returning to its normal peacetime rhythm. The largely agricultural population faced supply problems and compulsory delivery requirements. At least until the middle of the decade, people lived relatively modestly, which did not prevent them from developing a rich social life. The new social order also failed to eradicate the old customs and religious life. Despite the Party's wishes to expand political participation, people showed no genuine interest in it or other socio-political organisations or cooperatives. In some less frequently documented cases, people even refused or

challenged the authorities' plans that were detrimental to the village and its development.

The economic development, set in motion after the war with the creation of various local companies, initially failed to meet the expected success. During the 1950s, the companies often struggled with low productivity, poor operating and development conditions, and a shortage of raw materials. Even the proximity to the capital failed to contribute to the village's faster development. However, its further development was influenced by the administrative changes introduced in the 1950s. For a few years, Ig became the centre of an independent municipality. In 1955, it was annexed to the Municipality of Ljubljana Rudnik, while in 1961, it became part of the larger Municipality of Ljubljana Vič – Rudnik. The decision-making regarding the development projects thus shifted even more towards Ljubljana than before, and the already scarce resources were spread over a much larger area, further slowing down the development of the local infrastructure. While the local authorities strived to develop the village and its infrastructure, financial resources represented the most common obstacle slowing down the development projects. In the 1950s, the renovation of the old school building was the most significant investment, and preparations began to construct a new one at the beginning of the new decade. The development of other infrastructure was slow, although the wishes of the local people were modest – in particular, they wanted a new water supply system to bring drinking water to their households. Hence, their participation through voluntary work and monetary contributions was essential for the development of the village at that point.

The first major shift in the village's modernisation occurred during the 1960s when the standard of living also began to increase. In the middle of the decade, the village finally attained a new, modern school building. However, self-imposed contributions and voluntary work were once again necessary to achieve this goal. Overall, the 1960s brought about swifter changes. Due to the de-agrarianisation process, the number of people employed

in non-agricultural activities increased. Although many people still kept small pieces of land and cultivated them in their spare time, it was possible to see the first signs of changes in their way of life. Local businesses restructured and looked for new ways to develop. The people of Ig sought employment partly in the local companies (especially in the two larger ones that survived – Kovinska industrija Ig and Mizarstvo in tapetništvo Ig) and institutions, but even more so in nearby Ljubljana. The higher living standard stemming from employment enabled social mobility and modernised households in conjunction with the evolving consumer society, especially from the 1970s onwards. Motorisation increased people's spatial mobility, so they were no longer bound to a narrow circle of their local community (either for employment or private life). During the 1970s, demographic growth increased as well. Ig was gradually urbanised and lost its former village appearance as it transformed into a suburban rural settlement. It also started to attract new residents. Modern individual houses and housing developments (including apartment blocks) were constructed in accordance with urban development plans and outside of their scope. Traditional village life gave way to modern life, where attachment to the land had lost its former meaning and family help was needed only for individual tasks, such as building a house or major farm chores.

Unfortunately, the development of the accompanying infrastructure did not keep pace with the settlement's rapid growth, and the existing infrastructure often proved inadequate. Changes in the organisation of everyday life required urban planning and modernised infrastructure and public services to adequately fulfil the residents' needs and improve their quality of life. While socialist modernisation in Ljubljana boomed as new residential neighbourhoods and social facilities had been developed already since the second half of the 1960s, progress in the countryside was slower. As of the 1970s, the Municipality of Ljubljana Vič – Rudnik faced a growing budget deficit, affecting the maintenance of the existing infrastructure and construction

of new facilities. The economic crisis only worsened the situation. Rural areas were most affected by the ensuing shortages, although their needs were more pressing.

Thus, also in Ig, the efforts of the local self-governing bodies to develop the village were often obstructed by the insufficient municipal budget and sometimes also by the lack of understanding of local needs on the part of the Municipality of Ljubljana Vič – Rudnik. The village's urban and infrastructural development was therefore very slow until the end of the 1980s, while the needs were still relatively basic – paved roads, drinking water, sewerage, a larger school, kindergarten, an efficient health network, etc. As in the early days of socialism, the inhabitants of Ig often contributed money (both through local self-imposed contributions and joint self-imposed contributions from the five municipalities of Ljubljana) and voluntary work for the reconstruction and modernisation of the infrastructure. The achievement of goals was slow, and projects were plagued by problems ranging from delays to poor construction quality.

Ig was by no means a typical representative of socialist modernisation, but it was a notable locality in the rural hinterland of Ljubljana – a natural centre of the villages under Krim and the hilly hinterland of Mokrec. The example of Ig provides us with the opportunity to observe social changes in the Slovenian countryside – from the altered power and economic bases after the end of World War II to de-agrarianisation, the development of the education and health network, the improving living standard, and the constant struggle for modernised infrastructure. Development was slow to arrive in the rural areas. However, the quality of life in the countryside was improving, not only due to new infrastructure projects and public services but also due to the growing living standard. The mobilisation of local people and businesses was essential to achieve the objectives. The local businesses provided employment and actively participated in the development of the village, just like the local inhabitants.

**VIRI IN
LITERATURA**

Arhivski viri

SI AS – Arhiv Republike Slovenije:

SI AS 38 – Deželni zbor in odbor za Kranjsko, 1861–1918.

SI AS 186 – Cesarsko-kraljevo kmetijsko ministrstvo, 1885–1918.

SI AS 271 – Glavna direkcija za cestni promet Ljudske republike Slovenije, 1948–1952.

SI AS 1100 – Cesarsko-kraljevi spomeniški urad, 1853–1918.

SI AS 1126 – Državni sekretariat za blagovni promet Ljudske republike Slovenije, 1958–1965.

SI AS 1129 – Republiški sekretariat za industrijo Socialistične republike Slovenije, 1956–1965.

SI AS 1176 – Planinska zveza Slovenije, 1918–1992.

SI AS 1267 – Republiški upravni organi in zavodi za izvrševanje kazenskih sankcij v Sloveniji, 1945–1984.

SI AS 1351 – Kocmur Martin, 1934–1938.

SI AS 1589 – Centralni komite Zveze komunistov Slovenije, 1945–1990.

SI AS 1912 – Šef pokrajinske uprave v Ljubljani, Informacijski oddelek, 1943–1945.

SI AS 1931 – Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije, 1918–2006.

SI AS 1975 – Republiški tržni inšpektorat Socialistične republike Slovenije, 1956–1965.

SI AS 2061 – Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 1950–1996.

MNSZS – Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije:

Fototeka.

Osebni arhiv avtorice.

SEM – Slovenski etnografski muzej:

Zbirke fotografij.

SI ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana:

SI ZAL LJU/0031 – Okrajni ljudski odbor Ljubljana - okolica, 1945–1958.

SI ZAL LJU/0078 – Občinski ljudski odbor Ljubljana Rudnik, 1955–1961.

SI ZAL LJU/0079 – Občinski ljudski odbor Ljubljana Vič, 1955–1961.

SI ZAL LJU/0080 – Skupščina občine Ljubljana Vič Rudnik, 1955–1994.

SI ZAL LJU/0342 – Zbirka fotografij, 1856–2014.

SI ZAL LJU/0460 – Osnovna šola Ig, 1872–1970.

SI ZAL LJU/0484 – Kmetijsko gospodarska šola Ig, 1952–1959.

SI ZAL LJU/0546 – Zveza kulturnih organizacij občine Ljubljana Vič - Rudnik, 1959–2008.

SI ZAL LJU/0682 – Okrajni komite Zveze komunistov Slovenije Ljubljana okolica, 1945–1954.

SI ZAL LJU/0694 – Občinski komite Zveze komunistov Slovenije Ljubljana Rudnik, 1955–1961.

SI ZAL LJU/0707 – Upravne notranje zadeve mesta Ljubljane, 1947–2012.

SŠM – Slovenski šolski muzej:

Dokumentacijska zbirka, OŠ Ig.

Časopisni viri

Delo, 1963–1964, 1972, 1979, 2023.

Kmečki glas, 1946, 1948.

Ljudska pravica, 1946.

Mostiščar, Glasilo Občine Ig, 2016.

Naša komuna, Glasilo občinskega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Vič - Rudnik (1961–1963, nato 1963 *Glasilo izdajateljske skupnosti občinske skupščine Ljubljana Vič - Rudnik*, 1964–1965 *Glasilo občinskega odbora SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 1970–1990 *Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 1990–1994 *Glasilo Občine Ljubljana Vič - Rudnik*), 1961–1994.

Slovenec, 1939.

Slovenski poročevalec, 1946.

Literatura

Aplenc, Veronica E. *Imagining Slovene Socialist Modernity, The Urban Redesign of Ljubljana's Beloved Trnovo Neighborhood, 1951–1989*. West Lafayette: Purdue University Press, 2023.

Apor, Péter. The Joy of Everyday Life: Microhistory and the History of Everyday Life in the Socialist Dictatorships. *East Central Europe*, 34–35, št. 1–2 (2008): 185–218.

Baraga, France. Župnija Ig in njeni duhovniki. V: Martin Hostnik in Maja Zupančič (ur.). *Župnija sv. Martina na Igu, Ob 300-letnici župnijske cerkve*. Ig, Ljubljana: Salve, 2011, 75–125.

- Benkovič, Monika. Geografski oris občine Ig. V: Miha Preinfalk (ur.). *Krim odmev bo dal, Zbornik občine Ig 2002*. Ig: Občina Ig, 2002, 233–55.
- Buchowski, Michał. Anthropology in Postsocialist Europe. V: Ullrich Kockel, Máiréad Nic Craith in Jonas Frykman (ur.). *A Companion to the Anthropology of Europe*. Oxford, Chichester, Malden: Wiley-Blackwell, 2012, 69–87.
- Bučan, Aleš. Kratka zgodovina OŠ Ig. *Mostiščar, Glasilo Občine Ig*, 22, št. 2 (2016): 8.
- Budja, Mihael in Mlekuž, Dimitrij. Poplavna ravnica Ižice in prazgodovinska kolišča. *Arheološki vestnik*, 59, št. 1 (2008): 359–70.
- Bukovec, Franc, Smole, Jernej, Pucihar, Renata, Auber, Andrej, Toni, Vesna in Zgonc, Andreja. *Prostovoljno gasilsko društvo Ig, 130 let*. Ljubljana: Salve, 2013.
- Č., J. Razvitje prapora na Igu. *Naša komuna, Glasilo občinskega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Vič - Rudnik*, 3, št. 7 (1963): 7.
- Č., N. Kmetje lahko zidajo. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 21, št. 17 (1984): 4.
- Čepič, Zdenko. *Agrarna reforma in kolonizacija v Sloveniji (1945–1948)*. Maribor: Založba Obzorja, 1995.
- Čepič, Zdenko. Agrarna reforma in kolonizacija. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 883–89.
- Čepič, Zdenko. Oris pojavnih oblik kmetijske politike v letih 1945–1960. V: Zdenko Čepič (ur.). *Preteklost sodobnosti, Izbrana poglavja slovenske novejše zgodovine*. Ljubljana, Pijava Gorica: Inštitut za novejšo zgodovino, Aristoteles Žlahtič, 1999, 175–88.
- Čepič, Zdenko. Preskrba prebivalstva in obvezni odkupi. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 893–900.
- Čepič, Zdenko in Prinčič, Jože. Gospodarske spremembe v začetku petdesetih let. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 961–65.

- Čertanc, Jernej. Dvanajst jubilejev naših gasilskih društev. *Naša komuna, Glasilo občinskega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Vič - Rudnik*, 3, št. 8–9 (1963): 8.
- Čertanc, Jernej. Krepitev operativne in preventivne službe. *Naša komuna, Glasilo občinskega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Vič - Rudnik*, 3, št. 5 (1963): 5.
- Čoh Kladnik, Mateja in Piškurić, Jelka. *Kazen naj obsojenca prevzgoji, Kazenske ustanove v Ljubljani in okolici, 1945–1954*. Ljubljana: Študijski center za narodno spravo, 2024.
- Čož, Nina. Odprla so se vrata vrtca na Igu. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 21, št. 13 (1984): 7.
- Čož, Nina. Odprt dom Draga pri Igu. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 21, št. 12 (1984): 9.
- Čož, Nina. Takojšnja sanacija. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 21, št. 2 (1984): 6.
- D., M. Iški avtomatski telefon. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 8, št. 7–8 (1972): 3.
- Deželak Barič, Vida. Priprave in izvedba revolucionarnega prevzema oblasti na Slovenskem leta 1945. *Studia Historica Slovenica*, 16, št. 2 (2016): 367–98.
- Dimitrić, Milovan. Ižanci delajo in uspevajo. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 12, št. 6 (1976): 4.
- Dimitrić, Milovan. KIG izvaža enkrat več, kot uvaža. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 16, št. 6 (1980): 4.
- Dimitrić, Milovan. Krajevni praznik v upornem Igu. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 7, št. 6 (1971): 4.
- Dimitrić, Milovan. Kuhanje smrekovih vejic izumira. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 15, št. 2 (1979): 8.
- Dimitrić, Milovan. Požiganje iz užitka. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 8, št. 6 (1972): 8.
- Dornik Šubelj, Ljuba. *Ozna in prevzem oblasti 1944–46*. Ljubljana: Modrijan, Arhiv Republike Slovenije, 2013.
- Dozet, Stevo in Zupančič, Maja. Opekarna Draga je dajala delo domačinom in okoličanom. *Mostiščar, Glasilo Občine Ig*, 22, št. 6 (2016): 17, 18.
- Dozet, Stevo in Zupančič, Maja. Povojni direktorji in uprava Opekarne Draga. *Mostiščar, Glasilo Občine Ig*, 22, št. 5 (2016): 19, 20.

- Dozet, Stevo in Zupančič, Maja. Zgodovinski razvoj opekarstva. *Mostiščar, Glasilo Občine Ig*, 22, št. 1 (2016): 24.
- Dozet, Stevo. Opekarna Draga je dajala delo domačinom in okoličanom. *Mostiščar, Glasilo Občine Ig*, 22, št. 7 (2016): 20, 21.
- Duda, Igor. *Pronađeno blagostanje, Svakodnevni život i potrošačka kultura u Hrvatskoj 1970-ih i 1980-ih*, 2. izdaja. Zagreb: Srednja Europa, 2014.
- Duda, Igor. *Socijalizam na kućnom pragu, Mjesna zajednica i svakodnevnica društvenog samoupravljanja u Jugoslaviji*. Zagreb, Pula: Srednja Europa, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2023.
- Duda, Igor. *U potrazi za blagostanjem, O povijesti dokolice i potrošačkog društva u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih*, 2. izdaja. Zagreb: Srednja Europa, 2014.
- Duraković, Lada in Matošević, Andrea (ur.). *Socijalizam na klupi, Jugoslavenko društvo očima nove jugoslavenske humanistike*. Pula, Zagreb: Srednja Europa, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Sa(n)jam knjige u Istri, 2013.
- Erdei, Ildiko. *Čekajući Ikeu, Potrošačka kultura u postsocijalizmu i pre njega*. Beograd: Srpski genealoški centar, 2012.
- G., T. Telesna kultura terja boljše materialne pogoje. *Naša komuna, Glasilo občinskega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Vič - Rudnik*, 1, št. 5–6 (1962): 3.
- Gabrič, Aleš. Kulturnopolitični prelom leta 1945. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 900–04.
- Gabrič, Aleš. Kulturno ustvarjanje na novih temeljih. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 904–07.
- Gabrič, Aleš. Sproščena šestdeseta leta v kulturi. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 1066–069.
- Gabrič, Aleš. Šolska reforma. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega*

- priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 1035–038.
- Gabrič, Aleš. *Šolska reforma 1953–1963*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2006.
- Gerl, Friderik. Moderna fermentacijska proizvodnja. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 9, št. 9 (1973): 3.
- Gestrin, Ferdo. *Svet pod Krimom*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016.
- Ginzburg, Carlo. Latitude, Slaves, and the Bible, An Experiment in Microhistory. *Critical Inquiry*, 31, št. 3 (2005): 665–83.
- Glavan, Tone. Na Igu slabi pogoji za telesno vzgojo. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 7, št. 1 (1971): 7.
- Grafenauer, Božo. *Lokalna samouprava na Slovenskem, Teritorialno-organizacijske strukture*. Maribor: Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, 2000.
- Grandits, Hannes in Taylor, Karin (ur.). *Yugoslavia's Sunny Side, A History of Tourism in Socialism (1950s–1980s)*. Budapest, New York: Central University Press, 2010.
- Grebenc, Jože. Pogojem ustrezni uspehi »Mokerca«. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 7, št. 7–8 (1971): 11.
- Grebenc, Jože. Novo asfaltno igrišče. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 7, št. 6 (1971): 7.
- Grebenc, Jože. Uspešen start Mokerca. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 7, št. 10 (1971): 7.
- Griesser Pečar, Tamara. *Cerkev na zatožni klopi, Sodni procesi, administrativne kazni, posegi »ljudske oblasti« v Sloveniji od 1943 do 1960*. Ljubljana: Družina, 2005.
- Habjan, Lojze. Bodo konji požrli barjansko seno?. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana - Vič - Rudnik*, 6, št. 4 (1970): 5.
- Hajzler, Saša. »Zgodovina od spodaj« med historiografijo in emancipatornim političnim projektom. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 63, št. 3 (2023): 215–43.
- Himmelreich, Bojan. *Pike, špekulanti in Trumanova jajca, Preskrba prebivalstva Slovenije z blagom široke potrošnje v letih 1945–1953*. Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2008.

- Hostnik, Martin. Cerkve v Občini Ig, Umetnostnozgodovinski pregled. V: Miha Preinfalk (ur.). *Krim odmev bo dal*, Zbornik občine Ig 2002. Ig: Občina Ig, 2002, 73–134.
- J., S. Za smeti vrečke in zaboji. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 18, št. 18 (1981): 12.
- J., S. Zdrava, čista, svetla, družabna skupnost... 1992. leta. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 24, št. 5 (1987): 6, 7.
- Jenko, Barbara. *Kronika Iga 1945–55: diplomatska naloga*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 1990.
- Jere Grmek, Mateja. Društva in klubi v občini Ig. V: Miha Preinfalk (ur.). *Krim odmev bo dal*, Zbornik občine Ig 2002. Ig: Občina Ig, 2002, 207–32.
- Jesenovec, Stane. Ko presenetijo Ižanci. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 23, št. 3 (1986): 5.
- Jurjavčič, Katarina in Strlič, Nataša (ur.). *Nikoli jim ni bilo bolje?, Modernizacija vsakdanjega življenja v socialistični Sloveniji*. Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2016.
- K., J. Ižanski vrtec in 10. rojstni dan. *Naša komuna, Glasilo občine Ljubljana Vič - Rudnik*, 32, št. 18–19 (1994): 9.
- Kaučič, Mojca. Starostne težave nove šole. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 13, št. 11 (1977): 6.
- Kaučič, Mojca. Že jeseni več pitne vode za Ljubljano. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 16, št. 6 (1980): 5.
- Kejžar, Vlado. Razvoj strelskega športa na Igu. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 13, št. 10 (1977): 11.
- Kern, Janez. V polnem razmahu. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 13, št. 8 (1977): 4.
- Kladnik, Ana. Local Self-Governance, Voluntary Practices, and the Sinnwelt of Socialist Velenje. V: Celia Donert, Ana Kladnik in Martin Sabrow (ur.). *Making Sense of Dictatorship, Domination and Everyday Life in East Central Europe after 1945*. Budapest, Vienna, New York: Central European University Press, 2022, 83–109.
- Koçar, Tomaž. *Bilo je nekoč na Igu in v bližnji okolici, Spomini Ljubljancana, nekdanjega ižanskega gozdarja*. Ig: Občina Ig, 2021.
- Kokole, Vera. Krajevne skupnosti v Sloveniji. *Geografski vestnik*, 50, št. 1 (1978): 141–51.

- Kokole, Vladimir. Centralni kraji v SR Sloveniji, Problemi njihovega omrežja in njihovih gravitacijskih območij. *Geografski zbornik*, 12 (1971): 5–133.
- Kopač, Janez. Državna ureditev in upravno-teritorialni razvoj v Sloveniji (1945–1963). *Arhivi*, 23, št. 2 (2000): 83–106.
- Kosmos, Iva, Petrović, Tanja in Pogačar, Martin (ur.). *Zgodbe iz konzerve, Zgodovine predelave in konzerviranja rib na severovzhodnem Jadranu*. Ljubljana: Založba ZRC, 2020.
- Legat Čož, Nina. Vode nam ne bo primanjkovalo. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 18, št. 20 (1981): 2.
- Levstek, J. KZ Ig kupuje kosilnice za kooperante. *Naša komuna, Glasilo občinskega odbora SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 5, št. 4 (1965): 4.
- Levstek, Jože. Na Igu smo prvi začeli voziti oddaljene učence v šolo. *Naša komuna, Glasilo občinskega odbora SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 5, št. 4 (1965): 4.
- Lindenberger, Thomas. Neither Consent nor Opposition: Eigen-Sinn, or How to Make Sense of Compliance and Self-Assertion under Communist Domination. V: Celia Donert, Ana Kladnik in Martin Sabrow (ur.). *Making Sense of Dictatorship, Domination and Everyday Life in East Central Europe after 1945*. Budapest, Vienna, New York: Central European University Press, 2022, 19–30.
- Luthar, Breda. Shame, Desire and Longing for the West, A Case Study od Consumption. V: Breda Luthar in Maruša Pušnik (ur.). *Remembering Utopia, The Culture of Everyday Life in Socialist Yugoslavia*. Washington: New Academia Publishing, 2010, 341–77.
- Luthar, Breda in Pušnik, Maruša. The Lure of Utopia, Socialist Everyday Spaces. V: Breda Luthar in Maruša Pušnik (ur.). *Remembering Utopia, The Culture of Everyday Life in Socialist Yugoslavia*. Washington: New Academia Publishing, 2010, 1–33.
- Luthar, Breda in Pušnik, Maruša (ur.). *Remembering Utopia, The Culture of Everyday Life in Socialist Yugoslavia*. Washington: New Academia Publishing, 2010.
- Luthar, Oto, Pobežin, Gregor, Šašel Kos, Marjeta in Grošelj, Nada. *Zgodovina historične misli, Od Homerja do začetka 21. stoletja*, Druga izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016.
- M., P. Nova osemrazrednica na Igu. *Delo*, 5, št. 318 (1963): 6.
- Makovec, B. Z veliko dobre volje. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 9., št. 11 (1973): 6.

- Marković, Predrag J. Der Sozialismus und seine sieben »S«-Werte der Nostalgie. V: Ulf Brunnbauer in Stefan Troebst (ur.). *Zwischen Amnesie und Nostalgie, Die Erinnerung an den Kommunismus in Südosteuropa*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 2007, 153–64.
- Mikola, Milko. *Rdeče nasilje, Represija v Sloveniji po letu 1945*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba, 2012.
- Mlinar, Branko, Glonar, Ivan, Kobentar, Draga, Milenković, Aleksandar, Moder, Gregor, Tomažin, Mitja, Virant, Milojka in Zemljič, Milena (ur.). *Slovenija 1945 1975*. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za statistiko, 1975.
- Novak, Tomaž. Predhodniki ICZR RS Ig. *Gasilec, Glasilo Gasilcev Slovenije*, 77, št. 2 (2023): 6–9.
- Okoliš, Stane. Iz zgodovine šolstva na Igu. V: Miha Preinfalk (ur.). *Krim odmev bo dal, Zbornik občine Ig 2002*. Ig: Občina Ig, 2002, 135–53.
- Oprešnik, Pepca. Brez vrtcev je enakopravnost fraza. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 6, št. 6 (1970): 6.
- Otorepec, Božo, Valenčič, Vlado in Vavken, Juša (ur.). *Ljubljana, Podobe iz njene zgodovine*. Ljubljana: Kronika, časopis za slovensko krajevno zgodovino, 1962.
- Orožen Adamič, Milan, Gestrin, Ferdo, Bregant, Tatjana, Harej, Zorko, Šasel, Jaroslav, Resman, Blaž in Ferenc, Tone. Ig. V: Marjan Javornik (gl. ur.). *Enciklopedija Slovenije*, 4. zvezek. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1990, 101, 102.
- Patterson, Patrick Hyder. *Bought and Sold, Living and Loosing the Good Life in Socialist Yugoslavia*. Ithaca, London: Cornell University Press, 2011.
- Pavlič, Jože. Župnija Ig v času med 2. svetovno vojno. V: Martin Hostnik in Maja Zupančič (ur.). *Župnija sv. Martina na Igu, Ob 300-letnici župnijske cerkve*. Ig, Ljubljana: Salve, 2011, 51–74.
- Petelin, David. Družbena podoba Ljubljane v letih 1945–1965. *Kronika*, 65, št. 2 (2017): 205–20.
- Petelin, David. Raziskovanje vsakdanjega življenja, Socialistični vsakdanjik in zgodovinoписje. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 56, št. 2 (2017): 148–69.
- Petelin, David. *Živeti v socialistični Ljubljani, Mestno življenje v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni*. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 2019.

- Petrović, Tanja in Mlekuž, Jernej (ur.). *Made in YU*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2016.
- Petrović, Tanja. Towards an Affective History of Yugoslavia. *Filozofija i društvo*, 27, št. 3 (2016): 504–20.
- Piškurić, Jelka. »Bili nekoč so lepi časi«, *Vsakdanjik v Ljubljani in okolici v času socializma*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, Študijski center za narodno spravo, 2019.
- Piškurić, Jelka. »Dinar na dinar – nov vrtec«, *Vloga mehanizma samoprispevka v procesu socialistične modernizacije. Prispevki za novejšo zgodovino*, 64, št. 3 (2024): 237–65.
- Piškurić, Jelka. »Kot primestni se čutimo večkrat zapostavljene«, *Urbanistični in infrastrukturni razvoj Iga, 1961–1989. Kronika*, 70, št. 2 (2022): 419–46.
- Piškurić, Jelka. Od stare do nove šole na Igu. *Kronika*, 66, št. 2 (2018): 289–302.
- Piškurić, Jelka. »Sistem socialistične demokracije in razvoja socialističnega gospodarstva stremi za tem, da se formirajo gospodarsko močne občine« ali kako je nastala Občina Ljubljana Vič - Rudnik. *Dileme, Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine*, 4, št. 1–2 (2020): 155–75.
- Piškurić, Jelka. Začetki zapora na izanskem gradu (1946–1956). *Kronika*, 68, št. 2 (2020): 257–72.
- Piškurić, Jelka. Ženski zapor na Igu, 1956–1967. *Dileme, Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine*, 7, št. 2 (2023): 149–90.
- Prinčič, Jože in Čepič, Zdenko. Razvoj gospodarstva do začetka šestdesetih let. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 1002–008.
- Prinčič, Jože. Nova gospodarska politika in druga petletka 1956–1960. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 1000–002.
- Prinčič, Jože. Obnova. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 868–73.

- Prinčič, Jože. Podržavljanje gospodarstva. V: Jasna Fischer (gl. ur.). *Slovenska novejša zgodovina, Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije, 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga, Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, 873–78.
- Ramet, Sabrina P. *East Central Europe and Communism, Politics, Culture, and Society, 1943–1991*. London, New York: Routledge, 2023.
- Rangus, Marjetka. *Parlamentarne prakse socialistične Jugoslavije, V iskanju ravnotežja med skupščinskim sistemom in parlamentarizmom*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2016.
- Rendla, Marta. »Kam ploveš standard?«, *Življenjska raven in socializem*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2018.
- Repe, Božo. Mit in resničnost komunizma. V: Mitja Ferenc in Branka Petkovšek (ur.). *Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino, Zbornik 33. zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije, Kranj, 19.–21. oktober 2006*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2006, 285–302.
- Repe, Božo. *Rdeča Slovenija, Tokovi in obrazi iz obdobja socializma*. Ljubljana: Sophia, 2003.
- Sabrow, Martin. Socialism as *Sinnwelt*: Communist Dictatorship and its World of Meaning in a Cultural-Historical Perspective. V: Celia Donert, Ana Kladnik in Martin Sabrow (ur.). *Making Sense of Dictatorship, Domination and Everyday Life in East Central Europe after 1945*. Budapest, Vienna, New York: Central European University Press, 2022, 3–18.
- Srebotnjak, B. Na Igu je zazvonil telefon. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 20, št. 15 (1983): 4.
- Stanič, Ciril. Ali in kako z Ižansko cesto?!. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 26, št. 1 (1989): 5.
- Stanič, Ciril. Preko Ljubljanskega barja. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 26, št. 7–8 (1989): 7.
- Šček, Jernej. Divja misel nekega mlinarja, Carlo Ginzburg – Mikrozdovinar. *Delo, Sobotna priloga*, 65, št. 174 (2023): 18–21.
- Šuštaršič, Jože. Spomini na ižansko žago 1948–1958. *Mostiščar, Glasilo Občine Ig*, 24, št. 4 (2018): 27.
- Taškar, Jana. Šola kljubuje času. *Delo*, 21, št. 242 (1979): 10.
- Uršič, Nataša. 50 let OŠ Ig skozi oči dolgoletne ravnateljice mag. Stanke Rebolj. *Mostiščar, Glasilo Občine Ig*, 22, št. 5 (2016): 7, 8.

- V., B. Komunalna infrastruktura se izboljšuje. *Naša komuna, Glasilo občine Ljubljana Vič - Rudnik*, 32, št. 16–17 (1994): 6.
- V., B. Paleta delovnih nalog tudi v letu 1992. *Naša komuna, Glasilo Občine Ljubljana Vič - Rudnik*, 30, št. 1 (1992): 5.
- Verginella, Marta. Od Crocejevih nečakov do mikrozgodovine, Spremnna beseda. V: Giovanni Levi, *Nematerialna dediščina, Življenjska pot piemontskega eksorcista iz XVII. stoletja*. Ljubljana: Založba ŠKUC, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995, 215–31.
- Vidmar Horvat, Ksenja. Memory, Citizenship, and Consumer Culture in Postsocialist Europe. V: Ullrich Kockel, Máiréad Nic Craith in Jonas Frykman (ur.). *A Companion to the Anthropology of Europe*. Oxford, Chichester, Malden: Wiley-Blackwell, 2012, 145–62.
- Vilfan, Sergij. Krajevna skupnost. V: Marjan Javornik (gl. ur.). *Enciklopedija Slovenije*, 5. zvezek. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991, 361.
- Virnik, Ivan. Seme je padlo na rodovitna tla. *Naša komuna, Glasilo občinskega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Vič - Rudnik*, 2, št. 12 (1962): 5.
- Vodopivec, Nina. *Labirinti postsocializma, Socialni spomini tekstilnih delavk in delavcev*. Ljubljana: ISH publikacije (2007).
- Vodušek Starič, Jera. *Prevzem oblasti 1944–1946*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1992.
- Vrhovec, B. Ižanka še naprej povzroča hudo kri. *Naša komuna, Glasilo Občine Ljubljana Vič - Rudnik*, 28, št. 11–12 (1990): 5.
- Vrhovec, B. Na Igu so praznovali. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 26, št. 9–10 (1989): 4.
- Vrhovec, B. Nova zdravstvena postaja na Igu. *Naša komuna, Glasilo Občine Ljubljana Vič - Rudnik*, 18, št. 7–8 (1990): 7.
- Vrhovec, B. Odprli cesto Ig–Iška loka. *Naša komuna, Glasilo občinske konference SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 26, št. 9–10 (1989): 4.
- Vrhovec, B. Zobna ambulanta na Igu se seli. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 26, št. 9–10 (1989): 5.
- Vrhovec, Branko. Ig ima novo avtobusno postajo. *Naša komuna, Glasilo Občine Ljubljana Vič - Rudnik*, 30, št. 1 (1992): 5.
- Vrhovec, Branko. Slabe ceste, a uspešno kmetijstvo. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 26, št. 7–8 (1989): 6, 7.
- Vrhovec, Branko. Vožnja po Ižanki je še vedno nevarna. *Naša komuna, Glasilo Občine Ljubljana Vič - Rudnik*, 30, št. 1 (1992): 4, 5.

- Vučetić, Radina. *Koka-kola socijalizam, Amerikanizacija jugoslovenske popularne kulture šestdesetih godina XX veka*, 4. izdaja. Beograd: Službeni glasnik, 2016.
- Yurchak, Aleksei. Soviet Hegemony of Form, Everything Was Forever, Until It Was No More. *Comparative Studies in Society and History*, 45, št. 3 (2003): 480–510.
- Zadnikar, Tone. Ižanska cesta – razmišljanje nekoliko drugače. *Naša komuna, Glasilo OK SZDL Ljubljana Vič - Rudnik*, 26, št. 3–4 (1989): 7.
- Žontar, Jože. Povojni prisilni odvzemi zasebnega premoženja. *Arhivi*, 13, št. 1–2 (1990): 5–11.
- Žun, Klemen. Zgodovina kinematografov v Ljubljani. *Ljubljana med nostalgijo in sanjami, Revija za domoznanske vsebine*, 3, št. 1 (2014): 87–134.
- Župančič, Jože. *Okraj Ljubljana okolica, Upravni, zemljepisni, gospodarski in statistični priročnik*. Ljubljana: samozaložba, 1953.

Spletni viri

- Demografska statistika, Prebivalstvo Slovenije 1931 in 1941*. Ljubljana: Statistični urad Slovenije, 1945. Dostopno na: *Zgodovina Slovenije – Sistory*, <https://hdl.handle.net/11686/file37945>. Pridobljeno 6. 9. 2024.
- Komadina, Dominik. Zdravstvene razmere v Jugoslaviji. *Obzornik zdravstvene nege, Strokovno glasilo medicinskih sester Slovenije*, 17, št. 1–2 (1983): 28–43. Dostopno na: <https://obzornik.zbornica-zveza.si/index.php/ObzorZdravNeg/article/view/1560>. Pridobljeno 18. 7. 2024.
- RTV 365 – Ižica. Dostopno na: <https://365.rtv slo.si/arhiv/slovenski-vodni-krog/124291938>. Pridobljeno 14. 2. 2025.
- Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1948. Dostopno na: https://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1948.asp. Pridobljeno 13. 9. 2024.
- Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1953. Dostopno na: https://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1953.asp. Pridobljeno 13. 9. 2024.
- Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1961. Dostopno na: https://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1961.asp. Pridobljeno 13. 9. 2024.

- Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1971.* Dostopno na: https://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1971.asp. Pridobljeno 13. 9. 2024.
- Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1981.* Dostopno na: https://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1981.asp. Pridobljeno 13. 9. 2024.
- Statistični urad Republike Slovenije – Popis prebivalstva 1991.* Dostopno na: https://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1991.asp. Pridobljeno 13. 9. 2024.
- Škrbec, Tatjana. *Družbeni proizvod in narodni dohodek v SR Sloveniji 1988.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za statistiko, 1990. Dostopno na: *Digitalna knjižnica Slovenije – d.Lib.si*, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-MF6ETN7W>. Pridobljeno 3. 9. 2024.
- Zdravstveni dom Ljubljana – Osnovne informacije.* Dostopno na: https://www.zd-lj.si/zdlj/index.php?option=com_content&view=category&layout=zdlj:accordion&id=176&Itemid=2092&lang=sl. Pridobljeno 18. 7. 2024.
- Župnija Ig – Zgodovina.* Dostopno na: <https://zupnija-ig.rkc.si/zgodovina>. Pridobljeno 8. 1. 2025.

Tiskani viri

- Dogovor o temeljih družbenega plana občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1981–1985, Družbeni plan občine Ljubljana Vič - Rudnik za obdobje 1981–1985.* Ljubljana: Skupščina Občine Ljubljana Vič - Rudnik, 1981.
- Glasnik Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana - okolica in Mestnega ljudskega odbora Ljubljana* (nato *Glasnik Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana, Glasnik, Uradni vestnik Okraja Ljubljana, Glasnik, Uradni vestnik občin Cerknica, Grosuplje, Litija, Ljubljana - Bežigrad, Center, Moste - Polje, Šiška, Vič - Rudnik, Logatec, Vrhnika in Mestnega sveta Ljubljana*), 1954–1965.
- Kovinska industrija Ig, 40 let.* Nova Gorica: Grafika Soča, 1988.
- Krajevni leksikon Dravske banovine, Krajevni repertorij z uradnimi, topografskimi, zemljepisnimi, zgodovinskimi, kulturnimi, gospodarskimi in tujskoprometnimi podatki vseh krajev dravske banovine.* Ljubljana: Uprava Krajevnega leksikona dravske banovine, 1937.

Statistični letopis mesta Ljubljane. Ljubljana: Zavod za statistiko in proučevanje gospodarstva, 1965.

Uradni list Demokratske federativne Jugoslavije, 1945.

Uradni list Ljudske republike Slovenije, 1946–1961.

Uradni list Federativne ljudske republike Jugoslavije, 1946–1953.

Uradni list Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta in Narodne vlade Slovenije, 1945.

Uradni list Socialistične federativne republike Jugoslavije, 1965.

Uradni list Socialistične republike Slovenije, 1963–1985.

Ustni viri

Študijski center za narodno spravo, Arhiv pričevanj:¹³⁶²

Pričevanje M. G. (r. 1950), Šentvid pri Stični, 14. 11. 2012.

Pričevanje J. K. (r. 1956), Ig, 14. 6. 2016.

Pričevanje B. P. (r. 1949), Ljubljana, 4. 2. 2022.

Pričevanje J. P. (r. 1943), Ig, 7. 4. 2022.

Pričevanje S. P. (r. 1945), Ig, 7. 4. 2022.

Pričevanje A. Ž. (r. 1943), Ig, 20. 4. 2016.

Pričevanje F. Ž. (r. 1946), Ig, 8. 11. 2013.

Viri za zemljevid Občine Ljubljana Vič - Rudnik

OpenStreetMap. Dostopno na: openstreetmap.org/copyright. Pridobljeno 25. 8. 2025.

Geodetska uprava Republike Slovenije:

Meje katastrskih občin, 2014.

Zemljepisni muzej GIAM ZRC SAZU:

Marinšek. Upravna razdelitev L. R. Slovenije, Po zakonu z dne 23. februarja 1948, 1:300.000. Ljubljana: Statistični urad – Planska komisija L. R. Slovenije.

S. R. Slovenija, Razdelitev na občine, katastrske občine in katastrske okraje, 1:200.000. Ljubljana: Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo, 1970.

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti:

DMV 10 m iz lidarskih podatkov, (C) 2022.

¹³⁶² Pričevalci so zaradi poenotenja in zaščite zasebnosti navedeni le z začetnicami.

SEZNAM KRAJŠAV

ARIS – Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije
 ARS – Arhiv Republike Slovenije
 DUR – delavsko uslužbenska restavracija
 FLRJ – Federativna ljudska republika Jugoslavija
 GIAM – Geografski inštitut Antona Melika
 ICZR RS – Izobraževalni center za zaščito in reševanje Republike Slovenije
 JLA – Jugoslovanska ljudska armada
 KDZ – kmečka delovna zadruga
 KIG – Kovinska industrija Ig
 KLO – krajevni ljudski odbor
 KPD – kazensko popoljševalni dom
 KPS – Komunistična partija Slovenije
 KPZ – kazensko popoljševalni zavod
 KS – krajevna skupnost
 KUD – kulturno-umetniško društvo
 KZ – kmetijska zadruga
 LIP – Lesno industrijsko podjetje
 LM – ljudska milica
 LO – ljudski odbor
 LP – ljudska prosveta
 LRS – Ljudska republika Slovenija
 LTH – Loška tovarna hladilnikov
 MINOT – Ministrstvo za notranje zadeve
 MLO – mestni ljudski odbor
 MNSZS – Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije
 NOB – narodnoosvobodilni boj
 NOV – narodnoosvobodilna vojska
 NVS – Narodna vlada Slovenije
 ObLO – občinski ljudski odbor
 OF – Osvobodilna fronta
 OK – okrajni komite
 OLO – okrajni ljudski odbor
 OO – osnovna organizacija

OŠ – osnovna šola
PTT – pošta, telegraf, telefon
SEM – Slovenski etnografski muzej
SOZD – sestavljena organizacija združenega dela
SNOS – Slovenski narodnoosvobodilni svet
SRS – Socialistična republika Slovenija
SŠM – Slovenski šolski muzej
SZDL – Socialistična zveza delovnega ljudstva
ŠD – športno društvo
TIS – temeljna izobraževalna skupnost
TNZ – Tajništvo za notranje zadeve
TOZD – temeljna organizacija združenega dela
TP – transformatorska postaja
TVD – telesnovzgojno društvo
VS – viška soseska
VVZ – vzgojno-varstveni zavod
ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana
ZB – Zveza borcev
ZD – zdravstveni dom
ZK – Zveza komunistov
ZKO – Zveza kulturnih organizacij
ZKS – Zveza komunistov Slovenije
ZRC SAZU – Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti
ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije

IMENSKO KAZALO

A

Andlovic, Josip [Jože] 120, 125, 127
Andrašec, Jože 317, 318
Anzelc, Anton 127, 128
Aplenc, Veronica E. 338, 355
Apor, Péter 12, 355
Arrigler, Dragan 229
Auber, Andrej 356
Avanzo, Martin 70

B

Baraga, France 63, 355
Bauer, Jože 203
Benkovič, Monika 18, 175, 356
Bergant, Anton 63–65
Bolha, Franc 104, 105
Borštnar, Janez 70
Bregant, Tatjana 362
Brenčič, Franc 210, 338
Brunnbauer, Ulf 362
Buchowski, Michał 9, 13, 338, 356
Bučan, Aleš 278, 280, 283, 356
Budja, Mihael 213, 356
Bukovec, Anton 321
Bukovec, Franc 322, 325, 327, 356
Busić, Svetozar 134

C

Cetin, Franc 294, 295
Ciglič, Marjan 276, 329
Cimperman [brata] 316
Cimperman, Anton [Tone] 311–13, 315, 317, 321

Cimperman, Janez [kolar] 127, 128
Cimperman, Janez 332
Comino, Ivan 35, 76, 77
Comino, Oto 52, 77, 336, 337
Cotman, Janko 37
Cotman, Vida 93

Č

Č., J. 326, 356
Č., N. 194, 195, 356
Čebular, Franc 71, 72, 127, 292
Čebular, Frančiška 72
Čepič, Zdenko 57, 69, 72, 74, 78, 79, 81, 82, 84, 124, 125, 150, 151, 356, 363
Černe, Ivan 127, 128
Černe, Janko 52
Černe, Tilka 93
Čertanc, Jernej 325, 326, 357
Čoh Kladnik, Mateja 203, 243, 357
Čož [Legat Čož], Nina 149, 210, 211, 244, 245, 251, 252, 357, 361
Črne 159

D

D., M. 237, 357
Debec, družina 316
De Fabrizio, mož 316
De Fabrizio [Marenzi], Ileana 308, 309, 313, 316
Deželak Barič, Vida 30, 357
Dimitrič [Dimitrič], Milovan 52, 141, 159, 162, 171, 216, 222,

225, 228, 230, 231, 279, 298,
299, 357
Dimnik, Stanko 203
Dolenc, Ivan 37
Dolenc, Srečko 89
Dolenc, Vinko 104
Dolinšek, Silvo 317
Donert, Celia 360, 361, 364
Dornik Šubelj, Ljuba 30, 357
Dozet, Stevo 119, 120, 147–49,
357, 358
Drobnič, Franc 149
Duda, Igor 11, 52, 337, 358
Duraković, Lada 11, 358
Durjava, Ema 251, 280, 281,
283, 314
Dušek, Tatjana 52

E

Erdei, Ildiko 11, 358
Erjavec, Ivan 63, 64, 74

F

Ferenc, Mitja 364
Ferenc, Tone 362
Ferkolj, Anton 127
Fischer, Jasna 356, 358, 363, 364
Frykman, Jonas 356, 365

G

G., M. 323, 368
G., T. 319, 320, 358
Gabrič, Aleš 256, 261, 263, 264,
268, 304, 305, 358, 359
Gaspari, Oton 272

Gerl, Friderik 149, 359
Gerbec, Ana 127
Gerbec, Franc 99, 102, 118, 127
Gestrin, Ferdo 8, 20, 21, 71, 72,
86, 334, 359, 362
Ginzburg, Carlo 12, 359, 364
Glavan, Anton [Tone] 307, 308,
317, 319, 320, 323, 359
Glonar, Ivan 362
Golja, Anton 90, 92, 259, 261,
262, 283
Golja, Marija 287
Grafenauer, Božo 22, 23, 25,
36–38, 41, 45, 48, 50–52, 359
Grandits, Hannes 11, 359
Grebenc, Alojz 109
Grebenc, Jože 278, 323, 324, 359
Griesser Pečar, Tamara 63, 359
Grmek, Janez 112
Grošelj, Nada 361
Grum, Ančka 93
Grum, Anton 93, 152, 154, 156
Grum, Jože 80, 111

H

Habjan, Lojze 161, 359
Hajzler, Saša 12, 359
Harej, Zorko 362
Himmelreich, Bojan 61, 359
Hostnik, Martin 67, 68, 355,
360, 362

I

Intihar, Franc 52
Ivešić, Tomaž 15

J

J., S. 223, 233, 360
Jakič, Jože 90
Jakob, Avguštin 63
Jakopin, Amalija 102
Jakopin, Boris 52, 93, 94, 159,
171, 187, 188, 221, 227, 228, 230,
241, 278, 300, 315, 321, 324, 336
Jakopin, Jože 83, 127, 128
Jamnik, Jože 121
Janežič, Janez 160
Japelj, Jože 38
Javornik, Marjan 362, 365
Jenko, Barbara 26, 61–65, 67,
68, 99, 258, 325, 360
Jere Grmek, Mateja 306–09,
317, 321, 323–25, 327, 331, 360
Jesenovec, Stane 52, 169, 211,
232, 234, 238, 300, 360
Jesih, Anton 104, 129, 130
Jug, Feliks 92, 93, 262, 267, 283,
285, 306, 308
Jug, Franja 267
Jurjavčič, Katarina 11, 360

K

K., J. 238, 252, 360, 368
Kaučič, Mojca 210, 250, 278,
281, 360
Kavčič, Jože 159
Kejžar, Vlado 323, 360
Kepic, Franc 121, 143
Kern, Janez 230, 360
Keršmanc, Vinko 109, 127
Kladnik, Ana 11, 360, 361, 364

Kobentar, Draga 362
Kocmur, Martin 213, 354
Kočar, Tomaž 84, 104, 160, 360
Kokole, Vera 51, 52, 360
Kokole, Vladimir 180, 181, 361
Kockel, Ullrich 356, 365
Komadina, Dominik 299, 366
Kopač, Janez 22, 30–33, 36, 40,
41, 44, 48, 361
Korbar, Slavko 277
Korenin, Jože 118–20, 149
Kosmos, Iva 11, 361
Kramarič, Vekoslav 19, 129
Kranjc, Tatjana 295
Kregar, Rado 215
Krulej, Zlatko 117
Kukovica, Rudolf 82
Kus, Marija 70

L

Levi, Giovanni 365
Levstek, Jože [J.] 157, 276, 361
Lindenberger, Thomas 13, 361
Lobe, Franc 294, 296
Luthar, Breda 11, 12, 361
Luthar, Oto 8, 18, 361

M

M., P. 274, 275, 361
Maček, Anton 70
Makovec, B. 289, 311, 361
Marković, Predrag J. 9, 362
Martinčič, Anton 70
Matošević, Andrea 11, 358
Mavec, Jakob 127

Mavec, Jože 127, 128

Mencej, Stanko 70

Merkun, Anton 70

Merkun, Ivan 79

Merkun, Janez 70

Merzel, Franc 93, 306

Merzel, Mirko 70

Mikola, Milko 30, 69, 70, 72,
73, 75, 76, 362

Mikuž, Franc 127

Milenković, Aleksandar 362

Minatti, Daniel 166

Mlakar, Tone 61, 124

Mlekuž, Dimitrij 213, 356

Mlekuž, Jernej 11, 363

Mlinar, Branko 54, 362

Moder, Gregor 362

Mrhar, Janez 63, 64

N

Nered, Jože 90, 117

Nic Craith, Máiréad 356, 365

Novak, Tomaž 239, 240, 242,
243, 362

O

Ogrinc, Ignacij 127, 128

Okoliš, Stane 253–55, 257, 283,
362

Omejc, Jernej 95

Oprešnik, Pepca 249, 362

Otorepec, Božo 22, 362

Orožen Adamič, Milan 18, 20,
213, 362

P

P., B. 160, 170, 171, 211, 334,
336, 368

P., J. 142, 143, 368

P., S. 62, 208, 213, 214, 368

Palme, Antonija 72

Palme, Josip 72–74, 79–81,
100, 111

Palme, Marija 100

Patterson, Patrick Hyder 11, 362

Pavlič, Jože 63, 362

Paznar, Filip 70, 71, 105

Paznar, Lucija 70

Paznar, Rado 71

Perčič, Andrej 52

Peršič, Franc 160

Petelin, David 11, 12, 22, 24,
49, 362

Petkovšek, Branka 364

Petrović, Tanja 9, 11–13, 361,
363

Pfundner, Irena 288

Pfundner, Karel 209, 267, 268,
273, 279, 283, 285, 328, 330, 331

Piškur, Jože 159

Piškurić, Jelka 9, 11, 15, 23–25,
52, 178, 203, 204, 243, 256, 280,
338, 357, 363, 380

Piškurić, Jože 316

Pobežin, Gregor 361

Podlipec, Jakob 35

Podržaj, Ciril 20, 51, 75, 76,
100, 107, 108, 112, 115, 330, 334

Pogačar, Martin 11, 361

Postrežin, Silva 294

Preinfalk, Borut 160
 Preinfalk, Miha 356, 360, 362
 Prelogar, Miloš 38
 Prezelj, Frančiška 292, 295
 Primc, Franc 149
 Prinčič, Jože 54, 75, 124, 127,
 150, 151, 176, 356, 363, 364
 Pristov, Anton 257, 259, 283, 330
 Pristov, Marija 257
 Pucihar, Marija 100
 Pucihar, Milan 316
 Pucihar, Renata 356
 Purkat, Janez 104
 Pušnik, Maruša 11, 12, 361

R

Ramet, Sabrina P. 94, 339, 364
 Rangus, Marjetka 87, 364
 Ravber, Jože 117
 Rebec-Gerbec, Tatjana 295
 Rebolj, Matija 52, 224
 Rebolj, Stanka 283, 364
 Rendla, Marta 11, 364
 Repar, Ančka 93
 Repe, Božo 9, 15, 85, 364
 Resman, Blaž 362
 Rupert, Ciril 318
 Rupert, Franc 105
 Rupert, Marija 103
 Rupnik, Staša 295

S

Sabrow, Martin 9, 12, 360, 361,
 364
 Selšek, Jože 203

Seručnik, Miha 47
 Simončič, Marija 93
 Simončič, Vlastja 114, 115
 Smole, Ivan 70
 Smole, Jernej 356
 Sokalič, brata 316
 Sokalič, Viljem 100, 105, 106,
 268
 Srebotnjak, B. 237, 364
 Stanič, Ciril 225, 364
 Sternén, Matej 67
 Stojc, Ana 70
 Stojc, Ludvik 70
 Strlič, Nataša 11, 360

Š

Šašel, Jaroslav 362
 Šašel Kos, Marjeta 361
 Šček, Jernej 12, 364
 Šelhaus, Edi 269
 Škof, Niko 307
 Škraba, Julij 52, 92, 93, 109,
 306, 309, 311, 312, 314, 315
 Škrbec, Tatjana 49, 367
 Škulj, Jože 35, 64, 87, 88, 91
 Šorn, Mojca 15
 Štembalj, Jože 327
 Štrumbelj, Ivan 127
 Šuštaršič, Jože 120, 121, 127, 364
 Šušteršič, Tilka 295

T

Tancek, Anton 35
 Taškar, Jana 278, 282, 364
 Taylor, Karin 11, 359

Tomažin, Mitja 362

Toni, Vesna 356

Troebst, Stefan 362

U

Uršič, Nataša 283, 364

V

V., B. 212, 225, 365

Valenčič, Vlado 362

Vavken, Juša 362

Veber, Franc 127

Verginella, Marta 12, 365

Vider, Mara 93

Vidmar, Andreja 295

Vidmar Horvat, Ksenja 11, 365

Vilfan, Sergij 25, 52, 365

Virant, Marjan 156

Virant, Milojka 362

Viržikovski 214

Virnik, Ivan 334, 365

Vodopivec, Nina 9, 15, 338, 365

Vodušek Starič, Jera 30, 31, 365

Vovk, Anton 67

Vrhovec, Branko [B.] 52, 224,

225, 233, 236, 300, 301, 365

Vučemilo, Joško 140

Vučetić, Radina 11, 366

Y

Yurchak, Aleksei 12, 13, 366

Z

Zadnikar, Tone 225, 366

Zajc, Frančiška 70

Zdravje, Josip 127

Zdravje, Marija 295

Zemljič, Milena 362

Zgonc, Andreja 356

Zore, Marija 294

Zrimc, Janez 93

Zrimc, Mihael 127

Zupančič, Jože 90, 109, 112

Zupančič, Maja 119, 120, 148,
149, 355, 357, 358, 362

Ž

Ž., A. 52, 165, 213, 238, 319–
21, 323, 336, 368

Ž., F. 315, 324, 368

Žagar, Anton 52, 320

Železnikar, Uršula 70

Žerjav, Srečko 136

Žerovnik, Franc 315, 317

Žmuc, Janez 93

Žmuc, Josip [Jože] 127, 128

Žontar, Jože 69, 70, 75, 366

Žun, Klemen 313, 366

Župančič, Jože 37, 219, 366

O AVTORICI

Dr. Jelka Piškurić se je Študijskemu centru za narodno spravo pridružila leta 2008, po končanem doktorskem študiju je zaposlena na delovnem mestu znanstvene sodelavke. Med njene osnovne raziskovalne interese spada preučevanje socializma, pri čemer jo zanimajo zlasti vsakdanje življenje in vpogled v delovanje družbe na mikronivoju ter motivacije in strategije, ki vodijo tako posameznike kot lokalne skupnosti. Pri raziskovalnem delu uporablja različne vire, med drugim tudi ustne, zato se ji zdi pomembno razumevanje spominjanja, pozabe in različnih družbenih konceptualizacij socializma. Je avtorica več znanstvenih prispevkov in monografij s področja sodobne slovenske zgodovine.

Monografija temelji na metodi študije primera (case study) in predstavlja pomemben prispevek k razumevanju vsakdanjega življenja kot ključnega segmenta zgodovinskih procesov. Osvetljuje lokalne posebnosti, ki so v širših zgodovinskih narativih pogosto prezrte. Z analizo kompleksnosti življenja na socialističnem podeželju avtorica presega okvir t. i. velike zgodovine in v ospredje postavlja malega človeka – posameznika, ki je v tradicionalni zgodovinske obravnave praviloma potisnjen v ozadje, podrejen odločitvam političnih in gospodarskih elit. S tem mu dodeli vlogo aktivnega zgodovinskega subjekta ter pomembnega nosilca družbenih sprememb.

Prof. dr. Božo Repe

V središču knjige so ljudje z vsakdanjimi težavami, težnjami in pričakovanji. Knjiga ni zgolj kronika kraja, temveč poglobljena študija družbene dinamike socialistične povojne družbe, ki opozarja na pomen modernizacijskih procesov in razvojnih izzivov, s katerimi so se srečevali ljudje in lokalne skupnosti, ter sprememb, ki so počasi, a vztrajno vstopale v organizacijo njihovega vsakdanjega življenja. [...] Monografija je pomemben opomnik, da je preučevanje vsakdanjega življenja ključno za razumevanje kompleksnosti družbenega prostora in časa in nikakor ne zgolj obrobna ilustracija politične zgodovine. S tem se pridružuje raziskavam, ki opozarjajo, da gre socializem obravnavati kot družbeni in kulturni sistem z ideologijo industrijske modernizacije.

Dr. Nina Vodopivec

**INŠTITUT
ZA NOVEJŠO ZGODOVINO**

Cena: 25,00 EUR

